

SBÍRKA

SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH.
S podporou ministerstva školství a národní osvěty a Rašínova fondu
vydávají

KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR.

————— SVAZEK LVII. —————

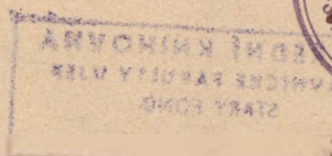
ČESKOSLOVENSKÁ FINANČNÍ POLITIKA

NÁSTIN VÝVOJE V LETECH 1918—1930

NAPSAL

JUDR. JAN KOZÁK

m. fbaa

m. 12.029.

PRAHA — BRNO 1932

NAKLADATELSTVÍ »ORBIS« PRAHA XII., FOCHOVA 62

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND

Č. inv.:

013707

PŘEDMLUVA

V oboru československé finanční politiky byl u nás vydán značný počet monografií dotýkajících se jednotlivých jejích úseků, zvláště otázek měnových, daňových (poplatkových atd.). Práce celkové dotýkají se jen kratších období. Kniha, kterou předkládám veřejnosti, pojednává ve stručnosti po prvé o celkovém vývoji naší finanční politiky v letech 1918 až 1930. Tato léta tvoří nesporně uzavřený celek. V podstatě obsahují organický růst a budování finanční politiky nejdříve po stránce organizační a formální, později pak po stránce obsahové. Při tom možno pozorovati, jak ve všech odvětvích z počátečních jednoduchých poměrů, a někdy i chaosu vyrůstá záměrná linie finanční politiky. Bylo na snadě, že kvalitativně zlepšená finanční politika v období klidu a míru přinese rozvoj celkového hospodářského života. Avšak již v roce 1930 reflexy světové krise, která postupně k nám stále více proniká, přinásejí známky nepříznivého obratu. Tyto okolnosti nasvědčují tomu, že se naše finanční politika dostává po roce 1930 do nové epochy svého vývoje.

Tato práce, obsahující přehled vývoje finanční politiky její prvé samostatné epochy neuvádí ovšem naprosto všechno, co přináší státní finanční politika, ale dotýká se aspoň všech jejích nejdůležitějších odvětví. Není systémem a nemůže jím ani býti, poněvadž systematické zpracování jednak nebylo by možno vtěsnati do díla tohoto rozsahu, jednak není tu ještě příslušného historického odstupu, který umožní jak objektivní zhodnocení jednotlivých skutečností, tak i jejich soustavné zařazení a zpracování.

Kniha chce býti příručkou pro všechny kdo mají zájem o věci hospodářské a finanční, aby získali pokud možno přehledný a stručný obraz celkového stavu finanční politiky do konce roku 1930. Kniha chce však také dáti podnět, aby o některých hospodářských zásadách, které nám byly dřívější, hlavně liberální národohospodářskou politikou předány jako neomylné, bylo znovu jednáno a jejich platnost byla znovu ověřována změněnou strukturou dnešního hospodářského života, po případě, aby byly stanoveny nové hospodářskopolitické zásady, odpovídající dnešnímu hospodářskému stavu i změněným názorům.

Na prvním místě otázka měnová jest důležitý problém, který opět v dnešní době nabývá veliké důležitosti nynější světovou deflací a jemuž by měla býti věnována pozornost co největší. Bohužel právě tato otázka jest chápána toliko jednostranně. Zvláště ústřední měnový problém, t. j. otázka stabilisace peněžní jednotky a to nejen stabilisace formální (ve srovnání s peněžními jednotkami jiných států), ale zvláště stabilisace materiální (ve srovnání s cenami ostatních statků), by měl býti zkoumán co nejpečlivěji, aby byla co nejvíce umožněna trvalá materiální stabilisace.

Ve vlastní rozpočtové politice bylo přihlíženo nejvíce k formální stránce, což by mohlo býti pokládáno za neodůvodněné zdůrazňování méně důležité části rozpočtové politiky. Formální stránku rozpočtové politiky nelze však přezírat, poněvadž velmi značně zasahuje právě do stránky materiální. Kromě toho výdajová stránka rozpočtové politiky jest toliko výsledkem ostatních druhů politik (sociální, kulturní, vojenské, zahraniční, průmyslové, zemědělské a pod.) a jejich vzájemného poměru. Materiální stránka výdajová jest tudíž dotčena v mé práci jen potud, aby celkový obraz rozpočtové politiky byl úplný.

Naproti tomu příjmová stránka rozpočtu byla projednána zevrubněji v samostatné části, poněvadž jest nezbytnou součástí finanční politiky. V tomto směru jest v knize zpracována jak stránka normativní, tak i číselná. (Statistika.) Statistika výnosu daní, cel, dávek, poplatků a monopolů za celou dobu do konce roku 1930 bude snad vítanou pomůckou, poněvadž, pokud jest mi známo, nebyla dosud takto souhrnně sestavena a publikována. Číslice jsou čerpány ze státních závěrečných účtů a v některých případech též z úřední publikace „Deset let Československé republiky“ (Státní finanční hospodářství, díl II.).

Ve srovnání s ostatními oddíly jest poněkud obšírněji pojednáno o státním dluhu (kreditní politice státní). Hlavním důvodem bylo, že tento oddíl finanční politiky byl dosud systematicky nejméně zpracován a kromě toho nebylo vyloučeno, že mnohá opatření kreditní politiky by postupem času zůstala neznámá, ač právě kreditní politika státní jest důležitý činitel a to nejen snad politiky finanční, ale vůbec celého národního hospodářství. Problém úvěru jest jedním ze základních problémů doby a není pochyby, že z toho úvěr státní jest úhelným kamenem celé úvěrové stavby. Podrobnější zpracování tohoto oddílu bylo mi umožněno, poněvadž již deset roků pracuji v úvěrovém oddělení ministerstva financí.

V Praze, v dubnu 1932.

JUDr. JAN KOZÁK.

Ú V O D

I.

Samostatný Československý stát vstupuje v život. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti (zákon z 28. října 1918 č. 11 Sb. z. a n.).

Kontinuitní
zákon.

Toto ustanovení jest první opěrný kámen stavící celý právní a z toho vyvěrající též hospodářský život nového státu na pevný základ. Stanoví se jím kontinuita právního i hospodářského života nově vzniklého státu s dosavadním právním i hospodářským životem, jaký byl dosud na území, z něhož nový stát vznikl. Zejména právní stránka národního života a to jak v právu soukromém (občanském i obchodním), tak i ve valné části práva veřejného (právu finančním, trestním, správním, s výjimkou práva ústavního, jež převratem ipso facto se stalo neplatné), byla převedena tímto zákonem hladce a bez významných otřesů na novou státní kolej. To bylo tím snadnější, že úřednictvo i sbor soudcovský u vědomí svých povinností a velikosti okamžiku s veškerou energií se přičinili o hladký a normální převod.

S hlediska formálně právního bylo zapotřebí v podstatě jen oddekretovat konstituování nejvyšších správních úřadů a soudních tribunálů, což se skutečně stalo v nejbližších dnech popřevratových.

Daleko ne v takové míře a s takovou jednoduchostí bylo možno dáti základ hospodářskému životu nového státu. V mnohých směrech nebylo možno opatření bývalého státu aplikovati zákonem kontinuitním na nový státní svazek, po případě na nové poměry.

Zvláště důležitý význam měla pro hospodářský život nejen státu, ale i veškerý hospodářský styk soukromý, peněžní jednotka, jakožto měřítko a měnidlo hodnot, plnící správně svoji funkci. Kontinuitní zákon přichází zde potud v úvahu, že ponechává v platnosti dosavadní měnu reprezentovanou korunou podle rakouského měnového zákona z r. 1892 a spravovanou Rakousko-Uherskou bankou ve Vídni. Nemohl však uvéstí měnovou otázku v soulad se svrchovaností nového státu, ježto jeho utvořením rá-

2!

zem se staly peníze na jeho území obíhající peněžní jednotkou spravovanou cedulovou bankou státu cizího, podléhající jurisdikci a hospodářskému životu cizímu, což jest neslučitelné se samostatností a svrchovaností kteréhokoliv státního celku.

Pro potřebný chod státu bylo nutno přijímati platy jako na příklad daně, dávky a poplatky, bylo nutno konati výdaje, jako platy státních zaměstnanců, a novými předpisy vzniklé výdaje, jako plat presidenta republiky, platy ministrů atd., avšak nebylo finančního zákona, který by tvořil potřebný rámec pro příjmy a vydání a tento rámec nemohl býti dán ani zákonem kontinuitním.

Prakticky méně aktuální v prvních dobách nového státu byla otázka státního dluhu. Kontinuitní zákon neměl zde zvláštní důležitosti, poněvadž formálně nebyl nový stát zatížen žádným závazkem, třeba nebylo pochybností o tom, že převezme část dluhu státního celku, z něhož vznikl.

Aby se život nového státu mohl dobře vyvíjet po hospodářské stránce, bylo tudíž zapotřebí vyvinouti co nejintenzivnější činnost nejen po stránce právní, ale hlavně po stránce organizační a hospodářské politiky. Z toho pak zvláště výsek finanční politiky dlužno považovati za nejvýznamnější, ježto jí byl dán novému státu jeden z nejdůležitějších pilířů. O tomto tak významném dílu hospodářské politiky bude v dalším pojednáno a sice o nejdůležitějších jeho odvětvích.

2.

Jednotlivá období finanční politiky.

K otázce rozdělení finanční politiky podle jednotlivých období dlužno poznamenati:

Obvykle se dělí náš hospodářský život podle kriteria hlásaného prof. Englišem v oboru politiky měnové. Engliš rozlišuje (Národní hospodářství str. 504), údobí dekretální, stabilizační, deflační a konsolidační. Pokud jde o materiální a tudíž hlavní stránku finanční politiky, není pochyby, že měnová politika státní u nás zasáhla pronikavě do všech oborů finanční politiky, takže toto dělitko jest plně odůvodněno. S hlediska formální stránky možno v jednotlivých oborech finanční politiky provésti ještě rozlišení zvláštní podle povahy toho kterého oboru.

Nejdůležitější obory finančního hospodářství a politiky, o jejichž vývoji průběhem let 1919—1930 bude jednáno, jsou:

1. měnová politika ;
2. rozpočtová politika v širším smyslu :
 - A. rozpočtové hospodářství v užším smyslu,
 - B. příjmová stránka hospodářství státního (daně, cla, dávky, poplatky, monopoly) ;
3. úvěrová politika státní (státní dluh).

I. ODDÍL

MĚNOVÁ POLITIKA ČESKOSLOVENSKÁ

Kontinuitní zákon v tomto výseku národního hospodářství nemohl samozřejmě dáti žádné opory pro regulaci a ochranu peněžní jednotky obíhající na území nově vzniklého státu. O jeho platnosti možno mluvit pouze formálně do té míry, že ponechává v oběhu bankovky, resp. mince dosud na teritoriu obíhající, jež jsou oběživem bývalého Rakousko-Uherska ovládaným po provedené revoluci ze dne 28/10 1918 cizím státem. Že to byla situace se suverenitou státu neslučitelná a hospodářskému životu jeho nebezpečná, když rotačky cizí cedulové banky cizího státu chrlily bankovky bez hospodářského krytí, které se rozlévaly i po našem státním území, nepotřebuje bližšího odůvodnění. Situace byla v tomto směru krajně obtížná a nebezpečná. Stáli jsme zde po 28. říjnu 1918 jako bezbranný, na něhož lépe vyzbrojení sousedé se mohli vrhnouti bez velkého rizika vlastního nebezpečí.

Stav v době
převratu.

Na druhé straně byly však některé okolnosti nám příznivé, takže nebezpečí měnové katastrofy se neuskutečnilo. Okolní státy byly více než dostatečně zaměstnány svými vlastními problémy a těžkostmi, že nevěnovaly příliš pozornosti hospodářským otázkám státu nově vzniklého. Kromě této negativní stránky byly zde ještě klady, které přece jenom dávaly naději na dobré a rychlé překonání počátečního nebezpečí a rozřešení celého problému. Byl to vyvinutý průmysl, který přes újmy válkou způsobené mohl ihned oživit hospodářsky zeslabený organismus, vyspělé zemědělství rozsáhlých úrodných krajů, přírodní bohatství země, pracovitý lid, jehož nadšení po revoluci z 28. října 1918 pomáhalo statečně nésti oběti a přemáhati počáteční obtíže organizační, finanční a hospodářské. Byl to dále úřednický aparát správní i finanční, který s nadšením se dal do služeb nového státu a provedl vkolejení staré administrativy do nových jednotek správních s obdivuhodným úspěchem. Byli to zejména též i vůdcové revoluce, kteří svojí předchozí prací a realností byli zárukou dobrého vývoje. Tyto složky jednak ihned od počátku, jednak průběhem doby daly vzniknouti statku ne

sice reálně zjistitelnému, přesto však neméně důležitému, který byl vynikajícím prospěchem pro nový stát. Byla to *důvěra*, kterou velká část ciziny a převážná většina vlastního občanstva vložila ihned s počátku novému státu do vínků, takže na př. ještě dříve, než byla u nás provedena t. zv. měnová rozlučka, počala cizina činiti rozdíl mezi výplatou na Vídeň a na Prahu ku prospěchu Prahy. Bylo zapotřebí využít všech těchto kladných složek a zorganizovat všechny pohotové prostředky a zahájit boj za novou měnu od ciziny naprosto neodvislou a spočívající na bezpečném vlastním podkladě. Bylo zapotřebí, aby zde byly osobnosti, které by jako vojevůdcové řídily tento boj a dávaly iniciativu ke všem opatřením nutným podle toho, jak to vyžadovala daná hospodářská a finanční situace státu. Tyto osobnosti zde skutečně byly. Byl to první ministr financí Dr. Rašín a po něm profesor Masarykovy university Dr. Engliš, kteří s ohromnou houževnatostí, energií a plánovitostí vzali na sebe těžký a odpovědný úkol, jež v podstatě splnili, jak bude dále uvedeno, s velkým úspěchem.

4.

Mezi-
národní
situace
měnová.

Doba před koncem války a zvláště doba poválečná znamená pro národohospodářské teoretiky, zejména takové, kteří se obírali problémy měnovými, bohatou žeh praktických zkušeností v měnových otázkách, o jakých se dříve jistě neodvážili ani uvažovati. Vznikly zde inflace ženoucí se až na nejzazší hranice možnosti, při kterých šílený tanec miliard budil úžas pozorovatelův. Vznikly deflace a zhodnocování měn se všemi obtížemi a důsledky tohoto prostředku nápravy měny. Častým zjevem bylo značné kolísání kursů peněžní jednotky, ač zde nebylo ani inflace, ani deflace, přesto však kolísání s takovou diferencí, že zjevy podobného rázu v dobách předválečných by byly považovány za katastrofu a destrukci měny. Vzniklo zde posléze stabilisování měn a zavádění nových peněžních jednotek. Není možno obírat se podrobně všemi těmito změnami třeba velmi poučnými a zajímavými. Všimneme si jen některých, pokud přicházejí v souvislost s naší peněžní jednotkou, která zůstala přece jen ušetřena zhoubných extrémů vyskytnuvších se v mnohých sousedních státech, třeba byla účastna, ovšem v menších rozměrech, některých jevů podobných. Abychom však mohli si lépe ujasnit vývojové fáze naší měnové politiky, dlužno si stručně uvědomiti národohospodářské požadavky rádné měny a formální organizace její správy.

5.

Funkce a úkol peněz jest, aby byly měřítkem hodnoty statků a jich měnidlem. Někdy se také zdůrazňuje ještě další odvozená vlastnost peněz jako uchovatele hodnot. Nepřihlížíme-li ani k tomu, že jde o odvozenou vlastnost peněz, může mít tato funkce i nepříznivé důsledky hospodářské a je-li příliš doslovně uplatňována jako thesaurace ve větším rozsahu, pak znamená neplodné, mrtvé uložení a tudíž i ztrátu národohospodářskou.

Funkce
a úkol
peněz.

Má-li měnová jednotka jakožto měřítko hodnot plnit svůj úkol, musí být *stabilní*, neměnná. Nastane-li v tomto směru porucha, vznikne podle intenzity poruchy též změna ve vzájemném poměru ke statkům, jež mají resp. mohou být jednotkou peněžní měřeny, vzniká stoupání a klesání cen se všemi nepříznivými důsledky hospodářské nejistoty a spekulativního rázu jakéhokoliv podnikání. Porucha stability peněžní jednotky nemusí však mít vždy příčinu přímo v peněžní jednotce, ale může ji mít také na straně statků. V tomto druhém případě jest porucha stability peněžní jednotky *následkem* poruchy cenové na straně statků. To jsou zjevy v národním hospodářství vesměs nevídané.

6.

Přirozeně upíná se snaha národohospodářů k tomu, aby naši měřítko, které by vyhovovalo plně požadavku stálosti. Tímto měřítkem, jakožto reálním statkem, bylo uznáno zlato (teorie metalistická). Tomu odpovídá nutnost ražby plnohodnotných mincí zlatých. Všechna ostatní platidla, jako bankovky, státovky a mince drobné, jsou vydávána na podkladě těchto plnohodnotných mincí kovových a jsou vlastně toliko poukázkami na předepsané množství zlata.

Metalis-
mus.
Nominalis-
mus.

V poslední době poukazuje se však k tomu, že zlato není statkem tak neměnné hodnoty (na př. v Americe zlatý dolar měl až do roku 1930 tendenci sestupnou vyjádřenou obecným vzestupem cen ostatních statků, naopak v roce 1930 pozorujeme po celém světě prudkou deflací zlata, vyznačující se poklesem cen téměř všech statků a z toho vyplývající světovou hospodářskou krizi), tak také k tomu, že poukázka na drahokov stává se často odlišným měřítkem než kov, na který zní. Z těchto zjevů vznikl již v předválečné době nový směr, k němuž dal podnět zejména Knapp, jež platnost peněz vidí ne v jich látkovém obsahu, ale v proklamaci státní (teorie nominalistická). Zastánců teorie nominalistické, zejména mezi teoretiky, v poslední době značně přibývá, kdežto metalisté jsou reprezentováni z velké

části z kruhů finančníků praktických, zejména z vedoucích cedulových bank. Odůvodněnost teorie nominalistické uznává se tím spíše, že byla také ověřena skutečnými měnovými zjevy, ba mnohdy zjevy, které spočívaly na záměrné měnové politice států. Přesto zůstalo a zůstane zlato ještě dlouho důležitým činitelem měnovým, ježto jednak jest reálním statkem aspoň relativně stabilním a pro měnové účely technicky vhodným a jednak po stránce hospodářské a finanční nejdůležitější státy světové stojí na podkladě přísně metalistickém.

7.

Prostředky
a předpo-
klady sta-
bility peněžní
jednotky.

Stabilita jest formálně vyjádřena různým způsobem:

- a) volnou směnitelností papírových peněz za zlato,
- b) není-li volné směnitelnosti za drahokov, cílevědomou politikou devisovou, ať již papírové peníze zní na určitou minci obsahující předepsanou váhu zlata, nebo vyjadřují pojmově irrealní (nominální) peněžní jednotku, třeba s určitým vztahem k jiné plně stabilisované měně.

V obou případech musí býti však stálost měny zabezpečena potřebnými hospodářskými předpoklady, jimiž jsou rovnováha rozpočtu a aktivita, nebo aspoň rovnováha platební bilance.

Nejsou-li splněny tyto předpoklady, dostavuje se porucha i v přirozeném vývoji měnového hospodářství. Poruchy menšího rázu v obou směrech lze různými opatřeními paralyzovati (vhodným úvěrem, opatřeními celního rázu, devisovou vázaností a pod.). Někdy dokonce vyrovnají se poruchy automaticky jako na př. při pasivitě platební bilance, pokud jest vyjádřena poklesem měny, poněvadž tím se podněcuje export, obmezuje import a tím opět umožňuje rovnováhu platební bilance. Rozpočtové schodky menšího rozsahu mohou zůstat bez vlivu, budou-li hrazeny řádnými úvěrními operacemi, zejména úvěrem vnitřním, půjčuje-li národní hospodářství státu přebytky svého hospodářského provozu. Není-li však možno krýti schodky tímto způsobem, sahají státy k přímým výpůjčkám u cedulových ústavů, t. j. k inflaci papírových peněz, jež jest pak výdajem bankovek bez jakéhokoliv krytí. V tomto případě nastává nezadržitelně pokles peněžní jednotky se všemi důsledky tohoto poklesu a obsahové změny peněžní jednotky, jakožto měřítka hodnot. Opačným postupem jest deflace oběživa, t. j. umělé odčerpávání peněz z oběhu, jakož i zvyšování jich hodnoty, zejména na zahraničních trzích (valorisace peněžní jednotky). Důsledky toho jsou ovšem stejně nepříznivé jako při inflaci, ba mohou býti hospodářsky

ještě nepříznivější. Ovšem kruh osob deflací postižených jest jiný než u inflace. U inflace jsou to majitelé veškerých pohledávek znejících na jednotku a naopak u deflace dlužníci z takových pohledávek.

8.

Po stránce formální jest nutno, aby byl stanoven orgán, který upravuje výdej a oběh peněz, pečuje o stabilitu a bezpečnost peněžní jednotky. Jest jím cedulová banka, ať již jako ústav státní, nebo soukromý na podkladě akciovém. Ve skutečnosti dnes cedulové banky státní jsou výjimkou. Před válkou byly pouze v Rusku, Švédsku a Bulharsku. Po válce Bulharsko při nápravě měny, prováděné prostřednictvím mezinárodní finance, jest donucováno ke zřízení banky na podkladě akciovém. Požadavek cedulové banky nestátní, na podkladě akciovém, patří dnes k národohospodářským dogmatům, aniž by se řádně zdůvodnila nezbytnost, po případě aspoň nepochybná výhodnost oproti cedulovému ústavu státnímu. Státnímu cedulovému ústavu se obvykle vytýká, že jest příliš závislý na státu a že podléhá spíše jeho tlaku, potřebuje-li stát úvěru nebo záloh, a dále, že jest příliš závislý na politických vlivech.

Organisace
správy
peněžní
jednotky.

Proti tomu lze namítnouti, že ani nestátní cedulové banky v případě nejvyšší nutnosti nejsou s to opřít se požadavkům státu. Pádých dokladů pro tento názor jest více než dosti právě v době poválečné. Kromě toho problém zneužívání cedulového ústavu státem jest otázkou přesného zákonného statutu, který i při cedulové bance státní může zaručiti právě takovou neodvislost jako u banky soukromé. Stejně bychom mohli požadovati, aby na př. vojenská správa, školství, po případě určité jiné části státní administrativy byly organisovány soukromými podniky, čímž by se rovněž vyloučil politický vliv, ač nemožnost takového požadavku jest na bílé dni. Kromě toho může být plným právem namítáno, že vedení akciové cedulové banky neposkytuje žádné záruky, že bude naprosto objektivní a že nebude podléhati žádným vlivům třídním, stavovským a osobním. Dlužno na př. poukázati na projev bývalého anglického kancléře pokladu Snowdena pro cedulovou banku státní, který jako praktický finančník musel pozorovat bezprostředně výhodnost naprostého usměrnění měnové politiky státní s ostatní politikou hospodářskou a finanční. Že toto usměrnění lze provésti lépe při cedulové bance státní, nemůže býti pochyby.

Mimo to nelze přehlížeti nepochybné prospěchy státní cedulové banky: veškerý zisk z hospodaření banky připadne k dobru

státní pokladně; obvykle značně vysoký akciový kapitál soukromé banky musí se vzítí peněžnímu trhu, odnímá se tak často jinému národohospodářsky důležitému účelu (rentabilní investice) a zvyšuje případně napětí na peněžním trhu. Kromě toho jest to instituce tak ohromné důležitosti pro celý hospodářský život ve státě, u níž veřejný zájem převládá, takže by měla být podle své povahy vyhrazena státu. Úspěšná funkce cedulové banky jest dále úzce závislá na všeobecném hospodářství státu a jeho politice ve všech hospodářských oborech, takže hlavní úkol cedulové banky — stabilita měny — by nemohl být v žádném případě cedulovou bankou dodržen, kdyby státní hospodářství a politika nebyly vedeny dobrou cestou.

9.

Vývojová
období
měnové
politiky
ČSR.

Pokud jde o měnovou politiku československou, vžilo se a jest všeobecně uznáváno její rozdělení na čtyři období stanovená a pojmenovaná profesorem Dr. Englišem. Jsou to:

1. *Období dekretální* od převratu do roku 1920, v němž provedena rozluka měny a učiněna nejnutnější opatření k jejímu zabezpečení.

2. *Období stabilizační* od jara 1920 do konce r. 1921, vyznačující se hlavně zlepšením materiálních předpokladů spořádané měny.

3. *Období deflační* od r. 1922 do dubna 1925, vyznačující se zvedáním kursu Kč.

4. *Období konsolidační* od dubna 1925 do roku 1930, vyznačující se stabilisováním kursu Kč a vytvořením hospodářských předpokladů zdravé měny.

Tato období možno doplniti ještě počátečním obdobím, t. zv. společné měny. Jevilo by se tudíž rozdělení měnové politiky takto:

a) období společné měny, spravované Rakousko-uherskou bankou ve Vídni od převratu do 25. února 1919;

b) období dekretální od 25. února 1919 do konce roku 1922;

c) období stabilizační (prvé) od jara 1920 do konce r. 1921;

d) období deflační od r. 1922 do dubna 1925;

e) období stabilizační (druhé) od dubna 1925 do konce roku 1930.

a) Období společné měny.

IO.

Mohlo by se zdáti, že toto období, ve kterém správa platidel byla ještě v rukou cedulového ústavu cizího státu, nemohlo se vyznačovatí žádnou politikou měnovou, t. j. záměrným zasahováním státu nebo orgánu jím stanoveného, do organizace výdeje a oběhu platidel. Takováto domněnka nebyla by však případná, poněvadž u nás byla skutečně hned od převratu záměrná činnost státní správy směřující k tomu, aby inflace bankovek Rakousko-uherské banky byla pro naše státní území co nejvíce omezena a její účinky oslabeny. K této činnosti patří zejména zákaz pro všechny filiálky Rakousko-uherské banky v tuzemsku, aby lombardovaly válečné půjčky, zřízení čs. komisaře u Rakousko-uherské banky ve Vídni, dále zákaz ze 14. listopadu 1918, vypláceti bankám žirové účty, leč že by se jednalo o výplatu mezd a služného. Kromě toho bylo zakázáno platiti daně válečnými půjčkami (nařízení Národního výboru z 2. listopadu 1918, č. 19 Sb. z. a n.) a posléze nařízením z 6. února 1919, č. 57 Sb. z. a n. zakázán převod pohledávek a úhrad z ciziny do tuzemska, jímž sledován účel, aby nebyly uskutečňovány převody pohledávek, znějících na staré K, jež by se pak mohly státi po měnové rozluce pohledávkami na novou měnovou jednotku, což by znamenalo ve skutečnosti značné zatížení do ciziny. Ovšem hlavnímu nebezpečí, t. j. inflaci bankovek prováděné Rakousko-uherskou bankou zabráněno nebylo a těmito opatřeními ani zabráněno býti nemohlo.

Kromě této činnosti rázu spíše negativního byl učiněn dobře míněný pokus vytvořiti nějaké centrum nadané některými právy cedulového ústavu, možno říci jakousi kvasi cedulovou banku. Stalo se to zákonem z 19. listopadu 1918, č. 49 Sb. z. a n., jímž byla zmocněna Zemská banka k vydávání vlastních poukázek směnečným eskomptem a lombardem cenných papírů, které měly míti zákonný oběh a měly býti směnitelný za bankovky Rakousko-uherské banky. Ve skutečnosti nedošlo ku provedení tohoto zákona a k výdeji zmíněných poukázek, ježto před realizací byla učiněna rozhodující opatření pro druhé období měnové politiky. Dlužno pouze stručně konstatovati, že vada tohoto neuskutečněného řešení spočívala v tom, že poukázky odvozovaly svoji hodnotu od bankovek Rakousko-uherské banky, ústavu ovládaného stále cizinou, jehož opatřením bylo možno čeliti jen nepatrně a ještě s obtížemi. Tehdejší ministr financí Dr. A. Rašín poznává brzo správně těžiško otázky a chystá se se svými spolupra-

covníky k rozhodujícímu, avšak nutnému kroku, t. j. k úplnému odpoutání bankovek v tuzemsku obíhajících od bankovek Rakousko-uherské banky, provedenému t. zv. měnovou rozlukou.

b) Dekretální období měnové politiky.

II.

Měnová
rozluka.

Dr. Rašín nepochybně již koncem ledna 1919 a nejpozději počátkem února téhož roku poznal nezbytnost radikální rozluky měnové a činil od té doby potají potřebné přípravy. Výsledkem příprav bylo urychlené vydání zmocňovacího zákona ze dne 25. února 1919, č. 84 Sb. z. a n. a nařízení z téhož dne pod č. 86 Sb. z. a n. Těmito předpisy byla stanovena povinnost okolkování bankovek (bankovky jedno a dvoukorunové z důvodů technických byly vyloučeny) ve dnech 3. až 9. března, na Slovensku do 19. března r. 1919. V těchto dnech byla provedena hermetická uzávěra hranic, jak pro dopravu osobní, tak i věcnou a peněžní cirkulace omezena na nejmenší míru tím, že poštovním úřadům bylo zakázáno přijímati vklady, stanoveno krátkodobé přiročí pro splatné peněžní pohledávky (s výjimkou vyrovnání vzájemnými pohledávkami, tedy platů bezpeněžních) a také peněžním ústavům zakázán veškerý příjem vkladů. Výplaty byly povoleny jen v omezeném rozsahu. Z okolkování byly vyloučeny pouze zásoby bankovek, uložených u filiálky Rakousko-uherské banky. Celá okolkovací akce byla opatření ohromného významu pro veškeré národní hospodářství.

Okolkování bankovek, které pak jedině a výlučně měly v tuzemsku možnost oběhu, bylo však sloučeno ještě s jiným, zcela samostatným opatřením. Při kolkování byla totiž současně zadržena jedna polovina bankovek k okolkování předložených. Majitelé bankovek obdrželi na zadrženu částku vkladní list, znějící na jméno a zúročený 1% od 15. března 1919. Tento vkladní list byl mezi živými nepřevoditelný, nezastavitelný a nezabavitelný dluhopis státní. Účelem tohoto opatření bylo zmenšiti oběh bankovek, kteréžto opatření mělo sloužiti k zhodnocení peněžní jednotky. Jest nepochybné, že Dr. Rašín již tehdy počítal s jistým měnovým plánem. Z jeho opatření jest patrné, že po provedení měnové rozluky mělo býti všemi prostředky pracováno ke zhodnocení peněžní jednotky a zvýšení jejího kursu a tak co možno nejvíce stlačiti disagio proti zlaté paritě (poznámka: O disagiu v pravém slova smyslu lze ovšem mluvit jen přeneseně, pokud máme na mysli, že měnový zákon rakouský z roku 1892, jenž určuje váhu zlata v měnové jednotce, platí aspoň formálně v důsledku kontinuitního zákona i u nás). Jest to pa-

trno mimo jiné také z umělého zdvihání kursu Kč, jež vyvrcholilo v květnu 1919, kdy Kč dosáhla přibližně 34% zlaté parity a bylo to patrné i z politiky Rašínovy z roku 1922 v období t. zv. deflačním.

12.

Systematicky nutno při rozluce měny navázati na zákon č. 187/1919 Sb. z. a n., jímž byl upraven oběh a správa platidel v ČSR. Podle tohoto zákona převzal na sebe stát sám funkci cedulového ústavu. *Okolkované bankovky byly uznány zákonným platidlem a měnová jednotka označena jako koruna československá ve zkratce Kč.* Závazky z bankovek okolkovaných vyhradil si uplatňovati stát vůči Rakousko-uherské bance. Současně byl upraven soukromoprávní poměr závazků znějících na staré koruny tak, že 1 Kč se rovná 1 staré koruně rakousko-uherské. Kovové mince Rakousko-uherské banky zůstaly i nadále v oběhu. Stažené bankovky byly prohlášeny jako část státního dluhu. Současně byl zmocněn ministr financí k výdeji nových bankovek československých záměnou za okolkované bankovky Rakousko-uherské banky. Nová platidla byla prohlášena jako součást přechodného měnového dluhu. Bankovkám byl propůjčen nucený oběh. Zvýšení oběhu státovek na částku okolkovanou podle předpisů o měnové rozluce prohlášeno za přípustné jen tehdy, je-li plná soukromoprávní úhrada bankovní. Při tom současně zákon vypočítává, které bankovky lze započítavati do úhrnné nepřekročitelné částky. Jiné rozmnožení oběživa než na podkladě soukromoprávní úhrady bankovní, t. j. na podkladě úvěru směnečného a lombardního, jest možno jen podle zvláštního zákona. Tím mělo býti nepochybně čeleno jakýmkoliv možností inflace.

Tyto předpisy, t. j. *nařízení č. 86/1919 a zákon č. 187/1919 jsou základem čs. měnové politiky, z něhož bylo pokračováno na výstavbě celé měnové politiky státní vůbec.*

Odluka měny byla provedena a utvořením samostatné peněžní jednotky nastaly finanční správě tím větší povinnosti, aby tato peněžní jednotka, resp. obíhající státovky vyhovovaly co nejlépe požadavkům kladeným na peněžní jednotku. Jak obtížná a nebezpečná byla situace jest patrné z toho, že obíhaly státovky, které neměly svůj původ ani v kovovém zlatém podkladu, ani ve směnečném a lombardním, po případě i devisovém portfeuille cedulového ústředí. Byl to skutečně v celém rozsahu nekrytý blok státovkový (100% státní dluh státovkový) — opravdu jen abstraktní měřítko ve smyslu nominalistickém v dobách revolučního kvasu a tvoření, resp. organisování státní správy.

Měnový
zákon.

Bankovní
úřad mini-
sterstva
financí.

Po stránce formální bylo především nutno zřídit orgán, který by správu a organizaci peněžní jednotky vzal na sebe. To se stalo nařízením vlády čs. republiky ze dne 6. března 1919, č. 119 Sb. z. a n., jímž byl ustaven Bankovní úřad ministerstva financí. K tomu cíli zabavil ministr financí též veškeré tuzemské filiálky Rakousko-uherské banky, převzal jejich úředníky a přiznal jim práva i povinnosti úředníků státních. Tím byl získán správný aparát, aniž by bylo nutno budovati a organizovati ho od počátku, což také jistě nemálo přispělo ke snazšímu a hlavně rychlejšímu řešení obtížných úkolů měnových.

Nařízením ze dne 12. května 1919, č. 246 Sb. z. a n. bylo dokončeno vybudování Bankovního úřadu. Byly stanoveny předpisy o jeho organizaci, o jeho obchodech, o vyúčtování lombardu, žirových účtů a pokladničních poukázek Rakousko-uherské banky. Stanoven dále statut bankovního výboru. Vedení a správa Bankovního úřadu byly dány do rukou 12 členného bankovního výboru sestávajícího hlavně ze členů (počtem 10) jmenovaných ministrem financí, který též ve výboru předsedal. Kromě bankovního výboru byla zřízena obchodní správa k bezprostřednímu vedení Bankovního úřadu. Byly mu přiřknuty úkoly cedulového ústavu, takže v podstatě byl státní cedulovou bankou, působící až do 1. dubna 1926, kterýmžto dnem převzala jeho působnost Národní banka československá. Působnost Bankovního úřadu bude patrna z dalšího přehledu. Dlužno jen stručně poznamenati, že výsledky činnosti Bankovního úřadu byly velmi příznivé. Při stále pasivním rozpočtu, nejisté, po případě přímo pasivní platební bilanci podařilo se mu v podstatě již od roku 1923 provésti stabilisaci měny (a bylo by se tak stalo jistě dříve nebýti záměrné deflační politiky v roce 1922) a ještě se dostávalo státnímu hospodářství ku krytí rozpočtových výdajů z ročního čistého zisku Bankovního úřadu značné částky. Naskýtá se tudíž otázka, které tak důležité důvody právě z měnového hlediska vedly k tomu, a byl uveden v život cedulový ústav na podkladě akciovém a soukromoprávním.

Regulování
platební
bilance.

Dáti peněžní jednotce pevný podklad po stránce materiální bylo nejtěžším úkolem měnové politiky. V době měnové rozluky byla nová peněžní jednotka takřka bez úplného materiálního podkladu a krytí, bezbranná proti možným nehodám a náporům nepřátelské spekulace. Dlužno tudíž se zvláštním povděkem konstatovati, že finanční správa hned od počátku pochopila důle-

žitost pevného základu měnové jednotky a proto také se značným úsilím hledala cesty vedoucí k pozitivním výsledkům, aby vratké postavení čs. měny trvalo co nejkratší dobu a zjednáván stále víc a více její pevnější základ.

Můžeme dokonce konstatovati, že již v období společné měny činí se opatření, která teprve samostatné peněžní jednotce přinášejí opravdový prospěch. Jest to zřízení devisové ústředny nařízením ze dne 30. ledna 1919, č. 47 Sb. z. a n. Jejím úkolem bylo soustřediti a regulovati nabídku a poptávku po cizích platidlech, zejména ovšem k účelům obchodu a průmyslu. Shora bylo již řečeno, že platební bilance jest veledůležitým faktorem měnovým. Bylo tudíž jedním z prvních úkolů, aby nejdůležitější složky státní platební bilance mohly býti zjištěny a kontrolovány. Vždyť již zjištění skutečného objektivního stavu věci v kterékoliv otázce (správná diagnosa) znamená obvykle z polovice již také její rozřešení. Proto byl zřízen též pro převody statků z tuzemska do ciziny a naopak, kromě vývozní a dovozní komise, (nař. č. 43/1918 Sb. z. a n.) též kontrolní a compensační úřad pro mezinárodní obchod (nařízení č. 171/1919 Sb. z. a n.), který byl později připojen ke komisi pro zahraniční obchod ustanovené nařízením č. 645/1919 Sb. z. a n., místo zrušené vývozní a dovozní komise.

Mělo-li zřízení devisové ústředny míti význam pro zjištění peněžního rozsahu obchodní bilance, jakožto nejdůležitější složky státní platební bilance, bylo zapotřebí vyvolati v život opatření, kterými by bylo možno očekávaný nepříznivý výsledek, t. j. schodek platební bilance stlačit na nejnižší míru, po př. učiniti ho měnově nezávadným. Tak předně nařízením č. 87/1919 Sb. z. a n. byl zakázán depositářům výdej papírů ze svěřených deposit. Dále nařízením ze dne 6. března 1919, č. 113 Sb. z. a n. byla zakázána výplata úroků a kuponů z papírů uložených v cizině. Opatření tato měla ovšem ještě jiný význam a sice pro zjištění jmění ke zvláštním účelům měnovým, jak bude ještě dále poznamenáno. Kromě toho byl zakázán vývoz cenných papírů, valut, zlata, stříbra a obmezen vývoz kolkovaných bankovek.

15.

Nezůstalo však pouze u těchto opatření rázu spíše prohibičního. Bylo přikročeno též pozitivním způsobem k vytvoření pevnější základny měnové. Sem spadá především zákon z 25. února 1919, č. 88 Sb. z. a n. o státní valutové půjčce. Vláda byla zmocněna, aby vypsalá 4% půjčku ve zlatě, stříbře, zlatých a papírových peněžích cizozemských. Úrok a jistina byly splatny ve mě-

Počátky
devisového
portefeuille
a zásob
drahokovu.

ně, ve které byl zapůjčený obnos složen. Současně byly zajištěny značné výhody v oboru daňovém a stanoveno osvobození těchto hodnot od dávky z majetku, jakož i osvobození úroků od daně důchodové (nynější rentové). Hodnota veškerých upsaných valut a drahokovů činila podle dnešního stabilisovaného kursu koruny přibližně částku 400 milionů Kč, pro tehdejší poměry částku značnou. Valutová půjčka byla doplněna dalšími ustanoveními (zejména nařízením ze 6. března 1919, č. 113 Sb. z. a n., ze 14. března 1919, č. 129 Sb. z. a n. a zákonem z 20. března 1919, č. 143 Sb. z. a n.), jimiž bylo nařízeno povinné nabídnutí cizích valut a cenných papírů znějících na hodnotné měny. Upisovatelé valutové půjčky byli samozřejmě zproštěni této povinnosti. Také pohledávky v cizině byly pojaty do tohoto měnového záboru a sice původně jen soupisem (nařízení č. 113/1919), později povinností jich nabídky devisové ústředně.

16.

Hodnocení
počátků
měnové
politiky.

Hodnotíme-li tato opatření, mohli bychom býti svedeni, abychom je posuzovali s hlediska konsolidovaných poměrů, jakožto velmi přísná a drastická svými zásahy do soukromých práv jednotlivců, ale s hlediska tehdejší situace měnové byla tato opatření odůvodněna. Opatření tato vyznačují se plánovitostí a rychlostí, jimž se musíme obdivovati, uvážíme-li jen trochu tehdejší poměry značně neurovnané v zemi kapitálově i hospodářsky těžce vysílené s obyvatelstvem ve velké části velmi ochuzeným, kdy téměř každý den přinášel s sebou nové obtížné problémy ve všech odvětvích státního života, jež bylo nutno řešiti bezodkladně. Státní měnová politika uvedená takto v činnost s veškerým důrazem ukazovala pevnou snahu vytvořiti co nejdříve předpoklady spořádané měny. Tato opatření byla nejen předmětem bedlivého studia, ale i obdivu příslušníků cizích států zejména jich národohospodářů. Pro nás znamenala z velké části uskutečnění ostrova pořádku měnového v moři destrukce měnové a inflačního hroucení měn okolních států. Byla však také čestným závazkem pro budoucí měnovou politiku státu, který nebyl sice splněn stejným způsobem ve všech obdobích, jak co do správného teoretického posouzení zamýšlených opatření, tak i důmyslnosti jich provedení, který však alespoň do té míry byl splněn, že měnová politika našeho státu se vyznačovala téměř v celém období vysokou linií. Tomuto celkovému hodnocení není nikterak na závadu, že některá opatření nelze považovati za správná a prospěšná celému národnímu hospodářství a odvozeně od toho i hospodářství měnovému.

Vlna těchto měnových opatření se přehnala a nastal jakýsi oddech. Bylo ho zapotřebí, aby smělé a ovšem i přímočaré tahy měnových opatření, jež nebylo možno přizpůsobiti veškerým podrobným potřebám hospodářským, mohly býti propracovány a doplněny, jak toho vyžadoval hospodářský vývoj a potřeba doby.

Již v č. 11. bylo řečeno, že při rozluce měny *zůstaly neokolkovány jedno a dvoukorunové bankovky Rakousko-uherské banky*. Poněvadž kurs Kč byl vyšší než kurs koruny rakouské obíhající dosud bez označení v ostatních nástupnických státech, plynuly samozřejmě tyto bankovky z ciziny k nám, poněvadž pouhým převezněním přes hranice získaly značně na své hodnotě a znamenaly pro transportéra snadný, bezpracný valutový zisk. To ovšem vedlo k bezdůvodnému rozmnožování oběživa tím spíše, že valutní zisk dovozců byl naprosto neodůvodněn. Proto byl dovoz takových bankovek obmezen původně na K 50.— (nařízení č. 113/1919 Sb. z. a n.) a později pouze K 20.— (nařízení č. 311/1919 Sb. z. a n.). Skutečně však byl tento spekuláční zisk znemožněn teprve stažením bankovek, které bylo provedeno zákonem ze dne 23. září 1919, č. 505 Sb. z. a n. a nařízením z 24. září 1919, č. 506 Sb. z. a n. K výměně bylo předloženo přibližně celkem za 300 milionů K takových bankovek.

Také dovoz neokolkovaných bankovek Rakousko-uherské banky, původně volný, byl zakázán nařízením č. 311/1919, poněvadž kursová diference byla mocným lákadlem k různým protizákonným manipulacím, zejména s falešnými kolky, třebaže na takové jednání byly stanoveny značné tresty. Falšování kolků bylo tím snazší, že kolky po technické stránce byly značně jednoduché a proto poměrně lehce napodobitelné. Bylo proto nutno pracovati k tomu, aby provisorium okolkovaných bankovek Rakousko-uherské banky bylo nahrazeno vlastními státovkami. To se stalo poměrně ještě záhy postupně od června 1919 do června 1920, od kteréžto doby byly v oběhu vlastní československé státovky.

Jako měnový zůstatek bývalého Rakousko-Uherska obíhaly ještě *drobné mince kovové*, které nemohly býti tak rychle odstraněny. Předně byly zde potíže rázu technického. Na československé půdě byla sice mincovna v Kremnici na Slovensku. Avšak po převratu, jakmile bylo nepochybné, že Slovensko se stane součástí nového Československého státu, byla mincovna z nařízení maďarských úřadů možno říci přímo vyrabována a to nejen

Jedno a dvoukorunové bankovky Rakousko-uherské banky. Důvod neokolkovaných bankovek této banky.

Drobné mince rakousko-uherské měny.

snad pokud šlo o zásoby kovu, ale též i potřebné stroje, které byly odmontovány a odvezeny do Maďarska. Teprve poněáhlu bylo možno obnoviti její strojové zařízení zakupováním potřebných razičích strojů. Tak nejnútnejší technická výstavba mincovny byla dokončena průběhem roku 1921.

Druhým důvodem poměrně malého postupu po stránce ražby nových drobných mincí byla skutečnost, že šlo přece jen o věc podřadnější důležitosti ve srovnání s celkovým měnovým problémem. Jistě nelze pochybovati, že by finanční správa v případě státní nezbytnosti dovedla se postarati o neprodlenou odpomoc, ať již urychleným technickým vybavením mincovny, nebo krytím potřeby u mincoven zahraničních. Kromě toho nedostatek drobných mincí nebyl pocítován, poněvadž poklesem měn ostatních států vzniklých na území monarchie připlývaly drobné mince k nám, zůstávající trvale ve zdejším oběhu. Vznikl tak zajímavý zjev: tatáž drobná mince (a stejně jedno a dvoukorunové bankovky, pokud nebyly staženy) byla naprosto odlišným měřítkem hodnot podle toho, na kterém teritoriu obíhala. Tento zjev měl přirozeně již dříve naznačený důsledek, t. j. stěhování drobné mince na území československé, jež bylo teritoriem, ve kterém byla měřítkem nejhodnotnějším. Tato skutečnost měla ovšem v zápětí pro nás účinky nepřiznivé, t. j. umělé rozmnožování drobných mincí bez hospodářské potřeby. Zejména železné 20-haléře plynuly širokým tokem na naše území. Přesto však újma nebyla tak značná. Když došlo v únoru 1922 podle nařízení č. 49/1922 Sb. z. a n. ke stažení 20halěrů, sešlo se úhrnem ca 100 milionů kusů v hodnotě 20 milionů Kč. Škodu, vzniklou spekulacním importem 20halěrů z okolních států, odčinila státní správa tím, že stažené mince vyměňovala pouze jednou polovinou hodnoty v Kč. V podstatě odůvodněné opatření přineslo ovšem škodu osobám, jimž se nedostalo arbitrážního zisku plynoucího z dovozu mincí do tuzemska. Stažení ostatních drobných mincí rakousko-uherských, t. j. jedno, dvou a desítihaléřových se stalo hodně později a sice až koncem roku 1924. Zde již nebylo valného nebezpečí spekulacního dovozu pro nepatrnost těchto mincí a výměna jich byla provedena nařízením č. 246/1924 Sb. z. a n. Za všechny tyto vyměněné drobné mince bylo zapláceno pouze 5,810.723.92 Kč.

19.

Výdej
českoslo-
venských
drobných
mincí.

Výměnné akci předcházal ovšem výdej vlastních drobných mincí československých. Byly to především 20 a 50haléře dané do oběhu v únoru 1922 nařízením č. 47/1922 a vyhláškou č. 48/1922 Sb. z. a n., dále koruny dané do oběhu v květnu 1922

nařízením čís. 155/1922 a vyhláškou Bankovního úřadu čís. 156/1922, jichž kontingent stanoven úhrnem na 100 milionů Kč. Desetihaléře byly dány do oběhu nařízením č. 30/1923 a vyhláškou Bankovního úřadu č. 31/1923 (kontingent stanoven na 10 milionů Kč), pětihaléře v srpnu 1923 nařízením č. 166/1923 a vyhláškou Bankovního úřadu č. 167/1923 (kontingent 5 milionů Kč) a posléze dvouhaléře v březnu 1924 nařízením č. 55/1924 a vyhláškou Bankovního úřadu č. 56/1924 (kontingent 2 miliony Kč). Tato soustava drobných mincí byla i dále doplňována a tak zákonem č. 218/1924 Sb. z. a n. bylo rozhodnuto o ražbě kovových pětikorun, aby mohly býti nahrazeny pětikorunové státovky, podléhající velmi rychlému opotřebení. Ke skutečnému jich výdeji došlo v červenci 1925 vládním nařízením č. 168/1925 a vyhláškou č. 169/1925 Sb. z. a n. (kontingent byl stanoven 300 milionů Kč, skutečně jich však vydáno pouze za 150 milionů Kč). Stejně důvody mluvily ovšem od počátku pro výměnu státovek desetikorunových.

K tomu se přidružila nutnost ještě některých korektur dřívějších opatření a tak dochází k nové úpravě drobných mincí zákonem z 22. června 1928, č. 103 Sb. z. a n. (Poznámka: Toto opatření spadá sice již do posledního období stabilizačního, avšak systematicky nutno se zmíniti již na tomto místě.) Jím stanovena ražba stříbrných desetikorun jako prvé mince ražené z drahokovu, nepřihlížíme-li ovšem k jubilejní desetikoruně z roku 1928 ražené spíše jako mince památkové jen v menším rozsahu. Výdeji stříbrné desetikoruny předcházela výdej nové stříbrné pětikoruny menšího rozměru, poněvadž mince desetikorunová jest rovna velikostí niklové pětikoruně. Výdej stříbrné pětikoruny byl proveden vyhláškou ministerstva financí ze dne 10. září 1929 č. 129 Sb. z. a n. Od ražby mince 10 Kč v rozměrech větších, jak bylo původně zamýšleno, se upustilo naprosto správně, poněvadž jinak bychom měli drobné mince, které svojí velikostí při poměrně malé směnné hodnotě by byly spíše obtíží než prospěchem k praktické potřebě. Další novinkou bylo zrušení dvouhaléřových mincí pro jejich příliš nízkou směnnou hodnotu a téměř úplnou nepoužívanost. Od tohoto zákona existuje halěř pouze jako hodnota pomyslná, po příp. nejvýše účetní. Nasnadě je tudíž myšlenka, nebylo-li lépe s hlediska budoucí úpravy peněžní jednotky a zejména drobných mincí, rozdělití jednu Kč místo na 100 dílů, pouze na 10 dílů, tím spíše, že se u nás uplatnila zásada, že k nějaké změně soustavy našich finančních čísel nedojde. Lze snad doufati, pokud jde o drobné mince, že se vývoj nezastaví u ražby kovové desetikoruny a že bude také přikročeno k ražbě kovových dvacetikorun, ježto směnná hodnota podle

cenového (nikoli valutního) indexu se rovná přibližně předválečným dvěma korunám zlatým a proti bankovce papírové znějící na 20 Kč možno vznésti tytéž námitky, jako proti bankovce 10 a 5 Kč.

V podstatě organisace oběživa papírového i kovového jest takového stupně, že vyhovuje praktické potřebě, takže není mezer a že v budoucnosti půjde o zlepšení rázu technického po případě uměleckého. Vadou soustavy drobných mincí u nás jest, že počítala původně s mnohem větším zhodnocením kursu Kč (politika Rašínova) a zavedla poměrně velké a těžké drobné mince způsobem neúměrným předválečné relaci a směnné jich hodnotě. Není však ničeho známo, hodlá-li v tomto směru přistoupiti státní správa v budoucnosti k přetvoření této soustavy.

c) Prvé období stabilisační.

20.

Přesto, že kurs Kč vykazoval stále značné výchvěvy — často spíše povahy spekulacní než hospodářské — byla měnová a finanční politika v roce 1920 a 1921 usměrňována, aby došlo ke stabilisaci peněžní jednotky. Dálo se to ekonomisací státní správy, zaváděním rozpočtového pořádku (hospodářství státní za rok 1921 skončilo podle účetní uzávěrky přebytkem) a snahou opatřiti bankovnímu úřadu ministerstva financí dostatečné prostředky (devisy), aby mohl lépe čeliti spekulacním výchvěvům kursu Kč v cizině. V tomto směru jest důležitým dokumentem vládní návrh zákona, podaný dne 26. října 1920 tehdejším ministrem financí Englišem (č. tisku 639) o vytvoření rezervy cizozemských platidel v Bankovním úřadě ministerstva financí za účelem upevnění kursu Kč v cizině. Podle tohoto návrhu měly býti všechny valuty z vývozu cukru přesahujícího 257.500 tun částečně bezplatně částečně za úplatu postoupeny Bankovnímu úřadu ministerstva financí. Devis takto získaných mělo se použiti k upevnění kursu Kč. Pojem „upevnění“ jest v obšírné důvodové zprávě přesněji formulován jako *ustálení* kursu Kč v cizině. Toto ustálení se považuje za první úkol měnové politiky. Ustálení mělo býti provedeno na výši odpovídající našim cenám a výrobkům v poměru k cizím cenám a cizímu výrobnímu nákladu.

Tento návrh zákona jest důležitým dokladem, poněvadž dokumentárně prokazuje snahu Englišovu pracovati již v roce 1920 všemi prostředky ke stabilisaci peněžní jednotky a vyjádřiti obsah peněžní jednotky z cenové relace mezi tuzemskem a cizinou. Bohužel tento správný úmysl Englišův nebyl oceněn a návrh zá-

kona zůstal neprojednaným návrhem. Rozřešení této základní otázky (základní jak pro hospodářství veřejné, tak i soukromé, výrobní i spotřební) muselo býti odsunuto o několik roků později když první stabilizační období bylo záhy přerušeno a vystřídáno novým obdobím — deflačním, v jehož popředí stojí osoba Rašínova.

(Poznámka: Pokud jde o měnová opatření finanční správy provedená v období stabilizačním, jsou z důvodů systematických uvedena v období dekretálním.)

d) Období deflační.

2I.

Nazýváme-li dobu od roku 1922 do dubna 1925 obdobím deflační politiky měnové, neznamená to, že v tomto období neudálo se kromě podporované deflace nic jiného. Již z předchozího jest patrno, že dokončení výměny starých bankovek, vybudování vlastního oběživa, zejména drobných mincí, bylo provedeno z velké části též v období deflačním. Opatření toho druhu měla ovšem svojí povahou s deflací málo společného, ježto bylo nutno je provést v každém případě nezávisle na vlastní užší politice měnové. O všech těchto opatřeních bylo a bude pojednáno samostatně, nikoliv jako o součásti deflační politiky, ale jako o měnových opatřeních, která se stala v tomto období pojmenovaným tak proto, že deflace byla jedním z nejvýznamnějších skutečností svými pronikavými účinky na veškerou hospodářskou činnost ve státě.

Obsah
deflačního
období.

Především musíme si však uvědomiti podstatu prováděné deflace. Obyčejně se rozumí deflací tak zvaná deflace oběživa, t. j. záměrné po př. umělé restringování obíhajících peněz.

Takovouto deflací bylo v podstatě Rašínovo opatření při kolování bankovek v roce 1919 spočívající v zadržení jedné jich poloviny. Přesto však nemluvíme o tehdejší období jako deflačním, poněvadž toto opatření vycházející z kvantitativní peněžní teorie, nemělo na kurs peněžní jednotky v cizině ani na tuzemskou cenovou hladinu zamýšleného účinku. Rašín sice se pokusil brzo po rozluce měnové zvednouti kurs Kč na zahraničních trzích. Tato akce však neměla dlouhého trvání pro nedostatečnost hospodářských předpokladů a neměla také vlivu na tuzemský hospodářský život. V tomto období, jež nazýváme deflačním, jde o takové stoupání kursu měnové jednotky na rozhodujících mezinárodních peněžních a devisových trzích, které mělo trvalý ráz a projevilo za urovnanějších poměrů tohoto období plný účinek zvláště na hospodářský život uvnitř státu.

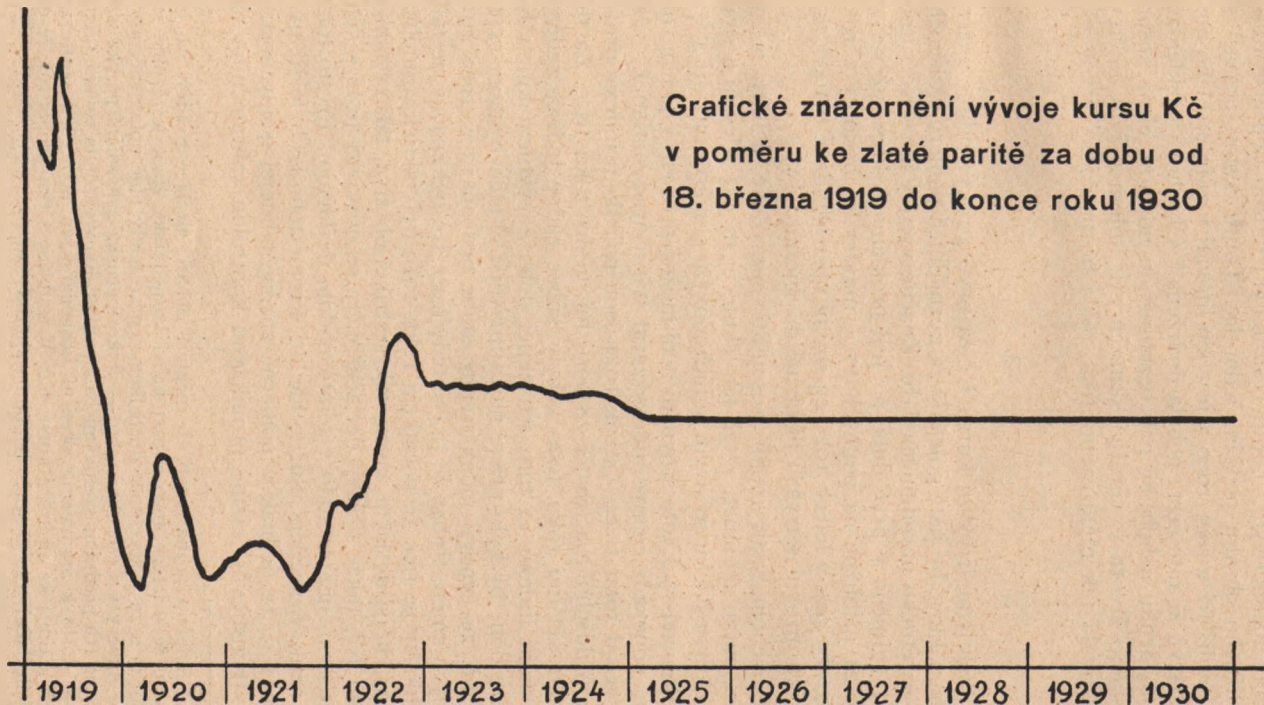
Formelně
právní
podklad
deflace.

Toto zvedání kursu Kč, podporované ponenáhlym zlepšováním naší hospodářské situace a důvěrou ciziny, bylo pojato jako uvážené opatření do měnového plánu, t. j. bylo cílevědomě podporováno státní správou zejména tehdejším inspirátorem a tvůrcem finanční politiky Rašinem. Hledáme-li formální podklad pro tuto měnovou politiku, bude naše činnost v tomto směru marná. Nebylo žádného zákonného ani jakéhokoliv jiného právního podkladu, k němuž by se formálně tato politika připnula. Naopak jest patrné ze všech dosavadních opatření formelního rázu, že *není nikde ustanovení jednajícího v jakémkoliv směru o hmotném, obsahovém smyslu platné peněžní jednotky.*

Finanční správa spolu s Bankovním úřadem ministerstva financí přijala za svůj pohyb stroje, považujíc se k tomu za oprávněna jakožto úřad správní, jemuž jest vyhrazeno záměrnými opatřeními uskutečňovati určitou politiku v jednotlivých odvětvích hospodářského života, pokud imperativními opatřeními právního řádu není jí v této činnosti zabráněno. Skutečně také vidíme, že ani průběhem dřívějších období měnové politiky nebylo zde žádného ustanovení (s výjimkou návrhu zákona ze dne 26. října 1920 podaného Englišem, který však zůstal pouze návrhem — srovnej č. 20), naznačujícího, k jakému cíli směřuje peněžní jednotka po stránce obsahové, t. j. po stránce své vnitřní hodnoty a z toho vyplývajícího vztahu, jak ku hospodářským statkům, tak i ku měnovým jednotkám jiných států. Jen z jednotlivých opatření finanční politiky lze sledovati cestu ne vždy dosti stálou, kterou se ubírala měnová politika, týkající se právě obsahové stránky peněžní jednotky.

Při zdůrazňování nedostatku formelně právního ustanovení v tomto směru mohlo by se namítnouti, že stanovení nominalisticky odvozené hodnoty pouhou proklamací státní by patrně zůstalo jen papírovým ustanovením, mrtvou normou, ježto hospodářský život řídicí se určitými hospodářskými jevy a skutečnostmi nedá si diktovati papírovými příkazy. Zejména doba tak nejistá a neustálá, jako v prvních letech po světové konflagraci a dokonce u státu nově vzniklého bez dostatečných základů měnových, může býti označována jako krajně nevhodná pro jakékoliv přesné formulování měnové jednotky. Jistě, že mnohé z toho lze právem připustiti. Přesto však mělo býti ihned od prvopočátku jasno, jak důležitou jest právě otázka obsahu peněžní jednotky. Tato otázka měla býti řešena na podkladě hospodářských skutečností, zejména z poměru hodnoty statků v časovém rozpětí oproti dobám předválečným a dále ve vzájemném vztahu k po-

Grafické znázornění vývoje kursu Kč
v poměru ke zlaté paritě za dobu od
18. března 1919 do konce roku 1930

měřům důchodovým. Touto cestou bylo možno dopracovati se přibližného obsahu peněžní jednotky. Touto cestou pokusil se jíti Engliš již v roce 1920 a jest jen litovati v zájmu celého hospodářství, že tato cesta nebyla dodržena.* Obsahová proklamace tohoto druhu nebyla by pak bezobsažnou normou, ale z hospodářského života vyvěrající skutečností, kolem níž by se krytalisovala jak měnová politika, tak i hospodářský život."

23.

Vývoj kursu
Kč a jeho
vztah k hos-
podářskému
životu.

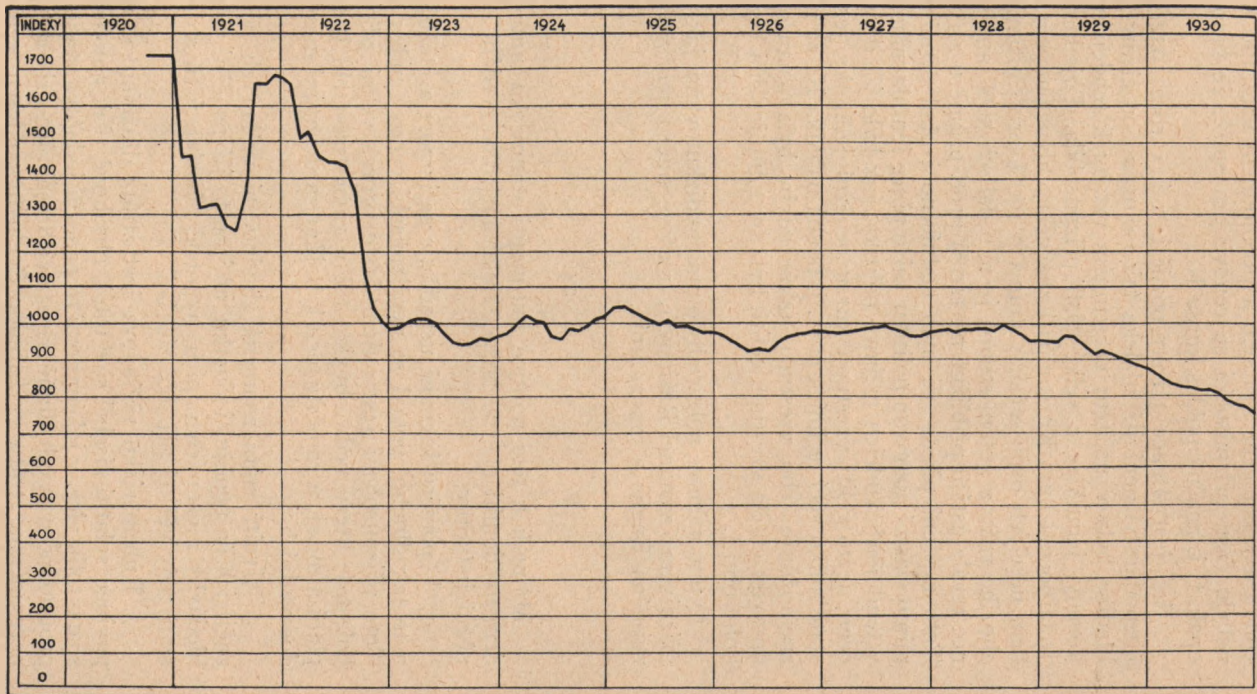
Sledujeme-li vývoj kursu Kč za prvé 4 roky, vidíme značné variace, které by jistě polekaly za normálních poměrů zkušného a obezřetného národohospodáře. Značně vysoký kurs Kč v roce 1919, zejména v prvé době po její proklamaci, klesá už v roce 1920-21 přibližně na pouhých 17% maximální hodnoty z roku 1919, aby pak v letech 1922-23 stoupl opět přibližně o 100%, na kteréžto úrovni setrvává přibližně do dnešní doby.

Abychom však mohli posouditi opravdové účinky těchto změn, nutno zkoumati vztah této skutečnosti, t. j. klesání a stoupaní kursu Kč ku cenovým a důchodovým poměrům uvnitř státu.

Bohužel však toto srovnání není možno provésti v plném rozsahu, poněvadž cenové indexy začal státní úřad statistický vésti teprve od roku 1922. Za rok 1921 jsou měřítkem indexy profesora Mildschuha a rovněž za poslední měsíce roku 1920. Za rok 1919 a většinu roku 1920 nebyly vůbec žádné indexy vedeny. Srovnání indexů za tuto scházející dobu s vývojem kursu Kč v téže době by bylo právě nejzajímavější. Viděli bychom nepochybně, že cenový index uvnitř státu nedoznává v roce 1919 valných změn, třebaž že právě tedy kurs Kč byl značně nestálý. Mohlo by se říci, že počátkem roku 1919 byl fakticky mnohem intensivnější deflační zásah, jak restrikcí oběživa, tak zvedáním kursu Kč, takže účinky deflační měly se dostaviti ještě s větší intensitou, než se stalo v tomto období deflačním. Přesto tomu tak není. Vysvětlení dlužno hledati, kromě toho co bylo již uvedeno v č. 21, jednak v poměrně značné tehdejší izolovanosti a uzavřenosti vůči cizině pronikavou kontrolou zahraničního ob-

* Dlužno poznamenati, že někteří obhájci deflace uvádějí na její obranu, že v letech 1920 a 1921 nebyl hospodářský život ještě plně stabilisován a že v roce 1922 důsledkem teprve tehdy plně uplatněné zahraniční důvěry v Československo — československá zahraniční půjčka uvedená na trh předními světovými bankovními domy působila rovněž příznivě — došlo k správnému ocenění hospodářských poměrů československých a tím i ke stoupaní kursu Kč. V souhlase s tím prohlašují, že období deflační jest vlastně obdobím stabilisačním.

Grafické znázornění indexů velkoobchodních cen za dobu od posledních měsíců r. 1920 do konce r. 1930.

chodu a v poměrně krátkém a přechodném vzestupu Kč, takže nebylo času přizpůsobiti se cenově tím spíše, že brzo nastává opak, t. j. značný pokles kursu Kč.

Jiná jest situace 3 roky později, t. j. v roce 1922. Národní hospodářství není již zdaleka tak izolováno od ciziny a cenová hladina byla v určitém vzájemném vztahu k tehdejšímu kursu koruny, jemuž se z velké části přizpůsobila. Pojednou v roce 1922 počíná kurs Kč stoupati značně rychlým tempem a průběhem necelých osmi měsíců stoupá o 100% proti průměru předchozího roku a potom stoupá ještě o dalších 50%, aby se na konec trvale ustálil přibližně na 140% proti průměru z roku 1921. Toto zvýšení přesto, že bylo podníceno i okolnostmi stojícími mimo vlastní měnovou politiku, mělo přece jen hlavního zastávce v tehdejších vůdcích měnové politiky, jak bylo již dříve naznačeno, ježto čeliti vzestupu kursu peněžní jednotky jest v podstatě toliko věcí technickou (t. j. pouhá nabídka Kč za nižší kurs znemožňuje jeho vzestup), takže kdyby byla finanční správa opravdu chtěla vzestupu čeliti, byla by toho dosáhla bez jakýchkoliv obtíží.

O této měnové politice bylo mnoho diskutováno, jak ve směru příznivém (zastávci Rašínovi), tak i ve směru nepřívětivém (tak zejména Engliš a mnozí jiní).

24.

Hospodářské
účinky
deflace.

Máme-li k této politice zaujmouti stanovisko, nutno si předeslati uvědomiti obecné hospodářské důsledky zvedání kursu peněžní jednotky.

1. V poměru k cizině usnadňuje se import a ztěžuje export a to tak dlouho, pokud se nepřizpůsobí cenový index ve státě. Toto přizpůsobení jest ovšem často proces velmi zdlouhavý a bolestný, který vede obvykle též u zaměstnavatelů k snižování platů a mezd, u zaměstnanců k bojům za uchování mezd a platů dosavadních.

2. Uvnitř státu znamená zhodnocení veškerých pohledávek znějících na peněžní jednotku, ať jsou to již peněžní vklady, pohledávky z cenných papírů, hypotek, běžných účtů atd. V podstatě tedy věřitel při tom získává.

3. Rubem zisku věřitelova jest ztráta dlužníková, ježto jest povinen splatiti číselně sice totéž, obsahově však mnohem více a sice o tolik více, v jakém poměru peněžní jednotka stoupla. Má-li protihodnotu svých dluhů ve statcích reálných (zboží), trpí tím nezaviněnou ztrátou vyjádřenou číselným poklesem ceny statků,

při čemž skutečná hodnota s ohledem na zvýšení kursu peněžní jednotky se nemění.

Jsou to v podstatě opačné účinky inflace. V hospodářském hodnocení nejsou však tyto účinky stejné, zejména pokud jde o produkci. Jestliže inflace znamená ochuzení věřitelů, kteří mají pohledávky vyjádřené peněžní jednotkou, stoupání cen reálných statků neprojevuje se v podstatě nepříznivě na produkci jakéhokoliv druhu. Naopak produkce stoupá zvýšenou poptávkou po zboží majícím číselně — nikoliv reálně — tendenci vzestupnou a tvořícím v takových případech uchovatele hodnot. Proto jest též do jisté míry iniciátorem zvýšené produkce. Naopak při deflaci produkce se zastavuje. Podniky předlužené zhodnocením peněžní jednotky zanikají a strhují s sebou vždy větší počet podniků jiných.

Není ovšem úmysl, postavením tohoto protikladu účinku deflačních i inflačních jakýmkoliv způsobem propagovati inflaci. Inflaci dlužno odsouditi jako každou materiální změnu peněžní jednotky, jako každý prvek nejistoty a nestálosti. Jen tolik však má býti řečeno, že účinky zhodnocování peněžní jednotky jsou hospodářsky ještě nepříznivější a nebezpečnější.

25.

Z toho dlužno vyvoditi odsouzení jakékoliv deflační politiky a tudíž i naší deflační politiky z tohoto období. Přesto však z různých stran se dějí pokusy hledati příznivé účinky deflační politiky a obhájití ji. Tyto pokusy nemohou však obstáti před objektivní kritikou. Obvykle bývá na obranu deflační politiky u nás uváděno :

a) Zhodnocují se jimi důchody vyplývající z pevných služebních platů a mezd, poněvadž nebyly sníženy úměrně k zvýšenému kursu. Zapomíná se však, že jest to výhoda dočasná a nejistá. U zaměstnavatele, resp. podnikatele znamená deflace mezi jiným reálný vzrůst položek, které nelze číselně snížit (zvláště dluhy) a jež tlačí zvýšenou měrou na hospodářství. Vyrovnání se pak obvykle děje na úkor platů služebních a do budoucna se jim znemožňuje jakékoliv zlepšení. To platí u platů a mezd jak v podnicích soukromých, tak u veřejnoprávních korporací, zvláště státu.

b) Zhodnocují se jimi pohledávky vzniklé před válkou a za války v měně ještě hodnotnější. Zvláště pohledávky ze vkladů, cenných papírů. Zapomíná se však, že se zvyšují současně i pohledávky ve měně nehodnotné. Právě z doby měny nehodnotné (při soustavě vysokých finančních čísel) bude přírůstek pohledávek největší. U cenných papírů pak častá fluktuace majitelů

Hodnocení
účinků
deflace.

znamená, že jen malá část t. zv. starých majitelů (investorů) bude participovati na tomto deflačním zhodnocení. U všech ostatních to budou neodůvodněné a nespravedlivé zisky, jimiž zatěžují svoje dlužníky. V celku pak poměr mezi zhodnocenými starými pohledávkami a nadhodnocenými novými pohledávkami z doby vysokých finančních čísel vyzní nepochybně proti deflaci.

c) Byly prý odstraněny nadbytečné podniky vyplývající z konjunktury válečné po př. poválečné, zejména t. zv. průmysl náhražkový. Jest však naprosto neodůvodněno zbavovati se jakýmkoliv způsobem kterékoliv kategorie podnikání, jež mohlo koupečtivým spotřebitelům dodatí nové hodnoty. Předčasné jejich odstraňování jest plýtvání národním majetkem. Při tom dlužno zdůrazniti, že byly takto odstraněny nejen podniky konjunkturální, ale též dobré normální podniky, kterým z jakýchkoliv důvodů (i z produktivních investic) zůstalo příliš veliké zadlužení z doby předdeflační.

d) Deflační ztráty průmyslu vedly k racionalisaci a soustředění výroby. To jest sice pravda, ale nelze to uváděti jako důvod v prospěch deflace. Racionalisace takto způsobená musila se nutně obmeziti na odstraňování ztrát vzniklých z deflace, aby vůbec umožnila podniku aktivní provoz. Naopak podnikání ve státech, které neprodělaly deflaci, mohlo využití racionalisace k zvýšení a zlevnění výroby a tudíž zvětšení své soutěživosti. Tím získalo velký náskok proti podnikání našemu, které příznivý účinek racionalisace spotřebovalo na získání své aktivity. Znamenalo to ve skutečnosti pro nás, jako stát značně exportní, velké poškození. Průmysl deflačním zhodnocením dluhů nad míru přetížený pracuje pak pro věřitele a finanční kapitál, do jehož područí se dostal v míře, která nebyla prospěšná našemu národnímu hospodářství.

e) Konečně bývá ve prospěch deflace uváděna koncentrace peněžních ústavů, jejichž počet byl neúměrně veliký rozsahu našeho národ. hospodářství. Právě v tomto oboru bylo naše hospodářství těžce postiženo. Deflační ztráty průmyslu, který pro zhodnocené úvěry nemohl překonati krizi, přesunuly se vesměs na financující peněžní ústavy. To vedlo k velikým ztrátám peněžních ústavů, jež byly těžce ohroženy ve svém trvání. Kromě toho byl další nepříznivý důsledek zdražení veškerého úvěru, poněvadž peněžní ústavy větším rozpětím mezi debetními a kreditními úroky se snažily zavéstí rovnováhu do svého hospodářství. Kromě toho bylo nutno provéstí množství sanačních opatření (na př. zákon z 9. října 1924 č. 237 Sb. z. a n., ze dne 10. října 1924 č. 238 Sb. z. a n.) se stamilionovými obětmi, aniž by bylo možno úplně odčiniti deflační ztráty v peněžnictví.

Z uvedeného jest patrné, že účinky deflace na národní hospodářství byly velmi nepříznivé. Dlužno ještě poukázati na jeden zvláště nepříznivý důsledek ve státním hospodářství. Jest to zhodnocení vnitřního dluhu, který vykonává velký tlak na celé státní hospodářství. Deflací narostl reálně vnitřní dluh asi o 50 procent. Mimo to státní finanční krize vzniklá deflací rozmnožila přechodný dluh v letech 1922—1925 o 4 miliardy (srovnej Engliš, „Tři roku finanční politiky, 1926—1928“, nákl. Borového, 1929). Není pochyby, že tím závazky státu vzrostly bezúčelně o mnoho miliard.

Také deflační ztráty výroby všeho druhu, jakož i ztráty peněžnictví jsou miliardové. Nemáme bohužel statistiky o tom, kolik činí celkové ztráty deflační a bylo by jistě zajímavé, kdyby se podařilo aspoň přibližně tyto ztráty zjistiti. Naproti tomu zastánci deflace poukazují na okolnost, že zhodnocením vkladů, cenných papírů a pod. se podporovala spořivost a tvorba kapitálu, která později urychlila naši úvěrovou nezávislost na cizině. V každém případě není však pochyby, že zabránění deflací by bylo u nás ohromnou měrou uspíšilo a usnadnilo celý stabilizační a konsolidační proces, který nezbytně musil býti cílem každé správné finanční politiky.

26.

Do období deflačního spadá ještě řada jiných měnových opatření, o kterých dlužno se zmíniti.

Neurované poměry poválečné a nepřátelský duch mnohých kruhů, které se nemohly smířiti s novým státem, vzniklým proti jejich úsilí, a konečně poválečný mravní úpadek spojený s touhou po rychlém zbohatnutí, vedl mnohé lidi využívatí jak technických tak i právních nedostatků měnových opatření, aby jednak přímo falšováním, jednak bezohlednou spekulací se obohacovali, po případě, aby státu působili co nejvíce škod a obtíží. Proto již v období dekretálním byl vydán zákon z 22. května 1919, č. 269 Sb. z. a n., jímž byly zostřeny tresty na svobodě i penězích pro padělatele a rozšiřovatele padělaných platidel.*

Dále zákonem ze 14. prosince 1923, č. 7 ex 1924 Sb. z. a n. byla stanovena trestnost a stíhatelnost neodůvodněné, po př.

* Ilustrací tehdejších poměrů jest zvláště případ známý jakožto maďarská padělatelská aféra, v níž byly padělaný francouzské bankovky. Dálo se tak pod polooficiální záštitou maďarských vládních činitelů kruhy velmi vysoce postavenými. Také naše měna byla, zvláště z ciziny, vystavena úspěšným i neúspěšným pokusům padělatelským. Podle úředních zpráv (srovnej „10 let ČSR.“, druhý díl, str. 26) bylo zjištěno celkem za 183 milionů K bankovek Rakousko-uherské banky s padělanými kolky. Z toho

proti státu namířené spekulace domácími i cizími platidly, jakož i drahými kovy. Týmž ustanovením byla proklamována trestnost pro výrobu a oběh náhražek zákonných platidel. Tato ustanovení měla zabrániti m. j. také v roce 1920—1921 nastalé thesauraci drobných mincí a znemožniti vydávání nouzových platidel z důvodů často ani ne tak hospodářských, jako politických, s úmyslem vůči státu nepřátelským.

27.

Mírnější
úprava
devisového
obchodu.

Citovaný zákon č. 7/1924 Sb. z. a n. obsahoval však též obsáhlá zmocnění pro vládu, aby nařizovací cestou upravila některé otázky měnové. Vláda tohoto zmocnění použila a nařízením ze dne 29. února 1924, č. 46 Sb. z. a n. zrušila především nařízení č. 644 z r. 1919, obsahující velmi přísné předpisy o obchodu valutami a devisami. Tento obchod pak nově upravila. Současně upravila obchod drahými kovy, jakož i vývoz a dovoz těchto hodnot. Nové nařízení znamenalo v podstatě značné uvolnění dřívější vázanosti a jest počátkem konsolidace, která vrcholí v druhém období stabilizačním, jež přineslo úplné uvolnění devisového obchodu. O tom bude ještě v dalším pojednáno.

Úprava pohledávek a závazků ve starých korunách při různé teritoriální dislokaci dlužníka a věřitele.

28.

Úvěrní vztah
býv.
teritoria
rakousko-
uherského a
důvody
mezistátní
úpravy.

Hospodářský celek, jímž bylo Rakousko a Uhersko, byl převratem rozdělen na celky jiné, buď samostatné anebo přidělené jako součást k celkům jiným, již dříve samostatným. Z doby před rozdělením zbyl ovšem značný hospodářský styk jednotlivých částí téhož teritoria a téže hospodářské a ústavní státní jednotky. Tak zejména byly denním zjevem vklady z dnešního státního území u peněžních ústavů se sídlem mimo toto území (zejména ve Vídni a v Budapešti, v kterýchžto místech, jakožto hlavních městech, byl tehdy koncentrován peněžní život), mezi nimiž zejména význačné místo zaujímaly Poštovní spořitelna

vplynulo do státních pokladen přibližně 96½ milionů K, kterážto částka byla odepsána v plné hodnotě jako ztráta. Zbytek byl zabaven u soukromníků a nevinně postiženým dána 50% náhrada, podle nařízení ze 17. listopadu 1921, č. 8 Sb. z. a n. ex 1922. Na těchto náhradách vyplaceno bylo 28,341.947 Kč. Doplatila tudíž státní správa na tuto padělatelskou činnost celkově 124,893,357 Kč, t. j. částku nepoměrně značnou, což jistě plně opravňovalo státní správu k nejostřejším krokům proti všem formám padělání a spekulace.

vídeňská a budapeštská. Naopak mnohem méně pohledávek měly osoby se sídlem v bývalém Rakousku a Uhersku mimo Československou republiku vůči dlužníkům bydlícím na nynějším našem území. Častější v tomto směru byly lombardní pohledávky cizích věřitelů, obzvláště z válečných půjček. Také vzájemné pohledávky a závazky obchodní, jakož i hypotekární zápůjčky byly častým zjevem. Rozložení původní hospodářské jednotky na nové státní celky se samostatnou peněžní jednotkou neznamenaloby samo o sobě zvláštní obtíže, kdyby k tomu nepřistoupily významné a důležité okolnosti jiného rázu. Zejména dvě důležité příčiny daly vznik problému, který bylo pak nutno řešiti právním zásahem, jak vnitrostátním tak i mezistátním. Byl to jednak veliký pokles, ba úplné znehodnocení peněžní jednotky téměř ve všech nástupnických státech a jednak nemožnost závčas likvidovati vzájemné závazky.

29.

Okolnost, že naše peněžní jednotka udržela se na poměrně vysoké úrovni ve srovnání se státy okolními, byla ve skutečnosti jistou nevýhodou při vyrovnávání vzájemných pohledávek a závazků vůči osobám sídlícím na území ostatních nástupnických států. Znamenalo to totiž podle civilní zásady, že pro právní posouzení poměru rozhoduje při nedostatku jiného ustanovení bydliště dlužníkovy, že čs. věřitelé by dostali zaplacení své pohledávky v měně znehodnocené, naproti tomu čs. dlužníci byli by povinni platiti do ciziny KČ, tedy v měně hodnotnější. Z toho pak vyplývá dvojitá škoda pro národní hospodářství: Jednak jest zde ztráta národního jmění spočívající v hodnotném placení do ciziny oproti znehodnocenému příjmu z ciziny a jednak se tím zhoršuje značně platební bilance. Tato okolnost jest pak měnově velmi důležitá a proto veškerá opatření směřující k vyloučení nepříznivých účinků na platební bilanci mají v prvé řadě povahu opatření měnových a musí býti uvedena jako součást měnové politiky.

Nevýhoda
lepšího kursu
Kč.

30.

Nemožnost vyrovnati včas vzájemné pohledávky vyplývala jednak z právních donucovacích opatření jednotlivých států, jednak z povahy věci (zápůjčky dlouhodobé), po případě i z povahy prvních let poválečných, kdy bylo obtížno při nedostatku smluv o právní pomoci vymáhati něco v cizině a naopak, dále kdy nestálost poměrů hospodářských a finančních nutila strany do vyčkávacího stanoviska.

Nemožnost
likvidovati
včas vzájemné
závazky.

Prvou právní závěru pro jakékoliv vyrovnání uskutečnili Rakušané, kteří zakázali do ciziny výplatu pohledávek vzniklých před 26. březnem 1919 ve starých korunách. Analogicky u nás nařízení z 1. dubna 1919, č. 167 Sb. z. a n. zakázalo výplatu v korunách československých účtů vzniklých před 26. únorem 1919 a náležejících majitelům bydlícím na území býv. Rakouska a Uherska mimo obvod Československé republiky. Nebyla tudíž vyloučena výplata pohledávek korunami rakouskými, po př. i v jiné měně toho kterého nástupnického státu. Přesto však pokles peněžní jednotky v ostatních nástupnických státech způsobil, že tohoto způsobu vyrovnání nebylo patrně vydatněji používáno, ježto věřitelé sídlící v nástupnické cizině nespokojovali se plněním ve znehodnocené měně. (Pozn.: Nařízení č. 167/1919 Sb. z. a n. netýkalo se poměrů ke státům ostatním, které nevznikly rozpadnutím Rakouska a Uherska. V poměru k těmto státům platilo ustanovení měnového zákona č. 187/1919, podle něhož závazky a pohledávky ve starých korunách byly převedeny na závazky a pohledávky v Kč v poměru 1 stará koruna = 1 Kč).

31.

Mezistátní
úmluvy a
jejich
dělení.

Již mírové smlouvy vycházely z předpokladu, že bude zapotřebí zvláštní úpravy v tomto směru, ponechaly však iniciativu zúčastněným nástupnickým státům. Toliko pro případ neshody bylo vyhrazeno rozhodnutí Reparační komisi. Toho však nebylo zapotřebí, ježto bylo dosaženo dosud vždycky dohody mezi jednotlivými smluvními státy. Pro futuro pak zásah Reparační komise nemůže již přijíti v úvahu, poněvadž tato komise roku 1930 likvidovala.

Tyto dohody representované státními smlouvami jsou jednak dvoustranné a jednak mnohostranné.

Smlouvy dvoustranné týkají se úpravy soukromoprávních závazků a pohledávek mezi věřiteli a dlužníky, z nichž každá kategorie sestávala z kompaciscentů majících bydliště resp. sídlo na území jiného ze smluvních států bez ohledu na státní příslušství. (Princip territoriality). Rozhodujícím dnem jak pro bydliště, tak pro stav pohledávky byl 26. únor 1919. Jako hlavní typ dlužno uvéstí řešení s Rakouskem, ježto bylo jednak řešení první a jednak hospodářsky nejdůležitější ve svém rozsahu. Také při řešení této otázky s jinými státy byl vzat vzor ve smlouvách dojednaných s Rakouskem.

Zmocňovacím zákonem z 30. června 1922, č. 207 Sb. z. a n. byl dán právní podklad vnitrostátní pro úpravu této otázky, zejména pokud šlo o zjištění skutkového stavu věci (akce soupisová). Materiální zásady byly stanoveny smlouvou s Rakouskem ze dne 18. června 1924, č. 60 Sb. z. a n. ex 1926. Řešení spočívalo v podstatě v tom, že českoslovenští (teritoriálně) dlužníci byli povinni zaplatiti závazky v Kč. Valuty se však nedostalo rakouskému věřiteli, která plynula do zvláštního ústředí, jež bylo povinno uspokojiti z těchto částek československé věřitele poměrně podle došlých splátek aniž by českoslovenští věřitelé mohli cokoliv požadovati na rakouském dlužníku. Podobně v Rakousku rakouský dlužník jest povinen platiti v korunách rakouských v jednoduchém po příp. ve zvýšeném poměru podle toho, o jaký druh závazku jde. (Na příklad lombardní závazky z válečných půjček se vyrovnávaly v poměru 1 : 1 ve starých korunách, u hypotekárních zápůjček $1 K = 1/10$ Kč až po př. $1/30$ Kč atd.; není-li zvláštního přepočítacího kursu, platí pravidlo $1 K = 0.035$ Kč). Rakouský věřitel jest pak uspokojen rakouskými korunami tímž poměrem, v jakém jest rakouský dlužník povinen svůj závazek vyrovnati. Vidíme, že na rakouské straně jsou práva i povinnosti přesně stanoveny, kdežto na českosloven. straně pouze povinnost dlužníků, kdežto právo čs. věřitelů pevně stanoveno není a bude určeno teprve tehdy, až bude zjištěno, kolik příplyne od čs. dlužníků do tohoto ústředí.*

Po stránce formální a správní byl zřízen podle shora cit. zmocňovacího zákona u nás vládním nařízením ze 7. srpna 1922, č. 264 Sb. z. a n. jakožto ústředí inkasní, resp. pro vzájemné vyrovnání pohledávek, Československý zúčtovací ústav jakožto ústav státní s povahou samostatné osoby právnícké. Tímto nařízením jest zejména podrobně upravena správa zúčtovacího ústavu. Vedle toho byl vládním nařízením ze 7. srpna 1922, č. 265 Sb. z. a n. nařízen povinně pod trestní sankcí soupis pohledávek a závazků přicházejících v úvahu pro toto vyrovnání. Sou-

* Po stránce civilně právní jest poměr velice zajímavý, ježto právní poměr považovaný právní teorií pojmově za nerozlučitelný celek, štěpí se tu jedinečným způsobem: Dlužníci se liberují zaplacením ústředí, aniž tím jest uspokojen věřitel a naopak uspokojením věřitele není liberován dlužník. Závazek na jedné straně zaniká, ale pohledávka trvá a naopak. Mohlo by se konstruovati, že ústředí jest jakýmsi cessionářem, avšak tato konstrukce jest úředně popírána a také ani v mezistátních smlouvách, ani v příslušných vnitrostátních formách nelze naléztí pro tuto konstrukci dostatečné opory. Jest to ovšem otázka, jak bylo již naznačeno, práva soukromého a nelze se jí zabývati v této souvislosti.

časně bylo zakázáno opět pod trestní sankcí jakékoliv soukromé vyrovnání vzájemných závazků.

Tato opatření byla ve skutečnosti přípravnou akcí pro vlastní smlouvu s Rakouskem. Dnes ještě celá akce není skončena, takže podíl čs. věřitelů nemohl býti dosud stanoven. Počítá se přibližně s částkou 0.25 Kč za 1 starou korunu. Lze očekávati, že v dohledné době bude tento důsledek měnové rozluky likvidován."

33.

Smlouvy
s Maďar-
skem a
Polskem.

Předběžnou úmluvou byla sjednána dohoda o *soupisu* pohledávek podléhajících vyrovnání. Jest to úmluva uveřejněná ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 223/1924, provedená vyhláškou č. 224/1924 Sb. z. a n. Vlastní smlouva z 26. května 1928 jest uveřejněna pod č. 55 Sb. z. a n. ex 1930. Publikaci smlouvy předcházeli zák. č. 51/1930, jenž prohlásil právní pravidla smlouvy za vnitrostátně závazná jako pravidla zákonná. Ustanovení smlouvy jsou celkem podobná ustanovením smlouvy s Rakouskem. Zkušenosti získané při provádění clearingové smlouvy s Rakouskem způsobily některé změny. Tak zúčtovací místa se prohlašují ex lege cessionáři dlužníků i věřitelů, jichž pohledávky podléhají soupisu. Tím se clearingové řízení zjednodušuje a přizpůsobuje platnému právnímu řádu. Dále předpokládá smlouva též doplatek maďarského zúčtovacího ústředí zúčtovacímu ústředí československému. Tento doplatek byl odůvodněn podstatnou převahou pohledávek československých věřitelů vůči maďarským dlužníkům oproti závazkům československých dlužníků vůči maďarským věřitelům. Tento doplatek činí 0.07 Kč na každou korunu zjištěného rozdílu. Také v řízení clearingovém byla provedena některá zjednodušení.

K provedení úmluvy bylo vydáno vládní nařízení ze dne 11. září 1930 č. 128 Sb. z. a n. Nařízením se blíže určuje, jakým způsobem provede Československý zúčtovací ústav uspokojení československých věřitelů.

U Polska byla provedena otázka vyrovnání soukromoprávních pohledávek současně s polskou valorisací a zavedením polského zlotého. Odchylně od principu territoriality byl vzájemný poměr — ovšem jen pokud jde o věřitele — řešen na principu personality, t. j. podle státního příslušenství smluvních stran. Při tom polskému věřiteli bylo zabezpečeno plnění v Kč a naproti tomu československému věřiteli dle polských valorisačních ustanovení jako příslušníku polskému (smlouva č. 56/1926).

Pokud jde o ostatní nástupnické státy, nebyla tato otázka takové důležitosti pro poměrně menší rozsah vzájemných hospodářských styků. S Itálií bylo dosaženo dohody v podstatě na podkladě zásady 1 Kč za 1 starou korunu. (Úmluva č. 132/1924 Sb. z. a n. a zákon č. 151/1926.) S Jugoslavií byla v roce 1929 sjednána smlouva uveřejněná pod č. 124/1929 Sb. z. a n. a provedená zákonem č. 125/1929 Sb. z. a n. Již dříve nařízením ze dne 2. října 1928, č. 166 Sb. z. a n., bylo zakázáno soukromé vyrovnání pohledávek. Smlouva pak stanoví odchylně od zásad smluv s Rakouskem a Maďarskem částečně přímé vyrovnání a částečně vyrovnání prostřednictvím Zúčtovacího ústavu v Praze. Československý dlužník zaplatí za 1 starou korunu 1 Kč, avšak tím způsobem, že věřiteli jugoslávskému zaplatí pouze polovici a druhou polovici Zúčtovacímu ústavu. Tato druhá polovina tvoří zvláštní masu, určenou pro Živnostenskou banku a Ústřední banku českých spořitelů, které mají pohledávky proti bývalé zemi Krajině, jakož i některým jugoslávským obcím. Jinak obdrží československý věřitel $\frac{1}{2}$ dinaru, což při dnešním kursu dinaru znamená za 1 starou korunu asi 0.30 Kč. Pro zjištění dlužníků a věřitelů podléhajících této úpravě platí princip territoriality obdobně jako u smlouvy s Rakouskem. Zbývá ještě dojednání této otázky s Rumunskem. Předběžná jednání byla již s Rumunskem provedena. Lze očekávat, že v nejbližší době budou schváleny připravené návrhy.

Smlouvy
s Itálií a
Jugoslavií.

Máme-li ustanovení mezistátních smluv hodnotiti s hlediska měnového, možno je přijmouti jako řešení poměrně uspokojivé, poněvadž vzájemné pohledávky a závazky mezi dlužníky a věřiteli se kompensují v podstatě uvnitř státu, takže z toho nevzniká žádné zatížení do ciziny a tím zhoršení platební bilance. Jest však otázka, nebylo-li možno dosáhnouti více, což by bylo ovšem s měnového hlediska jen vítáno.

Význam
smluv s
hlediska měno-
vého a ná-
rodohospo-
dářského.

S hlediska národohospodářského nelze toto řešení považovati za uspokojivé, ježto československým věřitelům se z velké části nedostává ani Kč, tedy částky již hodnotně zmenšené proti plnění poskytnutém před měnovou rozlukou v peněžní jednotce buď plnohodnotné nebo aspoň značně hodnotné. Tato diference mezi hodnotou zapůjčenou a mezi tím, co se československým věřitelům dostalo, resp. teprve dostane, jest efektivní ztráta a ochuzení našeho národního hospodářství. Dlužno toho litovati

tím spíše, že ještě na jiném poli bylo naše národní hospodářství značně poškozeno, t. j. že ve smlouvách depositních o převozu cenných papírů byla Československou republikou výslovně uznána zásada, že měna se řídí podle sídla dlužníkov. To znamenalo, že všichni českoslovenští věřitelé z papírů rakouských, maďarských, rumunských, jugoslávských byli ochuzeni, ne-li často ožebračeni poklesem měn těchto států a tím bylo ochuzeno též naše národní hospodářství. Výjimkou jediné s Polskem a Itálií bylo dosaženo i na tomto poli uspokojivého řešení. Naproti tomu cizozemští věřitelé z československých papírů dostali plnou výplatu v Kč k naší nejen národohospodářské, ale i měnové škodě. Jest známo, že se v době převratové, na př. ve Vídni, kupovaly za každou cenu papíry československého původu, čímž ovšem nepříznivý poměr pro naše národní hospodářství se ještě zhoršil. Naskýtá se tudíž otázka, nemělo-li býti z naší strany trváno i v této věci na vyrovnávacím (clearingovém) řízení, analogicky jako při úpravě soukromých pohledávek, po příp. neměl-li býti tento ústupek daný darem vykompensován jinými, stejně hodnotnými výhodami, čímž by bylo bývalo dosaženo konsolidace našeho hospodářství v době mnohem kratší.

36.

Smlouvy mnohostranné. (Likvidace poštovních spořitelen a Rakousko-uherské banky.)

Zbývá ještě zmíniti se o smlouvách mnohostranných. Z těchto smluv jsou měnově nejvýznamnější smlouvy o likvidaci poštovní spořitelny rakouské a uherské a smlouvy o likvidaci Rakousko-uherské banky.

Smlouvy o likvidaci poštovních spořitelen jsou budovány opět na principu territoriality. Na rozdíl od ostatních smluv týkajících se vyrovnání starokorunových pohledávek nerozhoduje zde pro zjištění okolnosti, v jaké měně se bude platit dlužný závazek, den 26. února 1919, ale den, který jest totožný se dnem, kdy nabudou účinnosti příslušné smlouvy. Tento den jest již zjištěn toliko pokud jde o vyrovnání starokorunových závazků vůči bývalé spořitelně ve Vídni. Jest jím podle vyhlášky ze dne 4. července 1929, č. 106 Sb. z. a n. den 10. června 1929. Úmluvy o vyrovnání starokorunových pohledávek a závazků vůči poštovní spořitelně v Budapešti nenabývaly dosud účinnosti, poněvadž nebyly dodnes některými státy ratifikovány. Příslušné mezistátní úmluvy týkající se rakouské poštovní spořitelny byly u nás již dříve publikovány ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 230 a 231 z roku 1926. Prováděcí zákon k těmto úmluvám byl pak publikován pod č. 232 z téhož roku.

Mezistátní úmluvy týkající se poštovní spořitelny uherské

byly publikovány pod č. 147/1924 a prováděcí zákon pod číslem 148/1924 Sb. z. a n. Jako předběžný přípravný krok byl nařízen aspoň soupis majetkových hodnot u obou bývalých spořitelenných vyhláškami č. 166/1925 a 41/1927. Českoslovenští dlužníci s bydlištěm v tuzemsku v den účinnosti smlouvy jsou, resp. budou povinni zaplatiti své dluhy u poštovního úřadu šekového v Kč. Ježto tato část úhrady jest položkou dosud nejistou, nelze ještě také dnes stanoviti podíl československých věřitelů. Likvidací jest pověřen poštovní úřad šekový, nyní Poštovní spořitelna v Praze.

Kromě toho byla provedena likvidace Rakousko-uherské banky. Měřítkem rozdělení aktiv byly bankovky Rakousko-uherské banky okolkované a stažené jednotlivými nástupnickými státy. Likvidaci se podařilo provést za vedení Reparační komise. Z aktiv se dostalo Československu přibližně 50 milionů zlatých rakouských korun, jež byly poměrně malou náhradou (asi 4%) za okolkovaný a uznaný blok bankovek Rakousko-uherské banky ve výši 8.4 miliard korun, kteroužto celou část převzal na sebe stát jakožto nekrytý dluh státovkový. Smlouva jest uveřejněna ve Sbírce zákonů a nařízení pod. č. 237 z r. 1923.

e) Druhé stabilizační (konsolidační) období měnové politiky.

37.

Obvykle se počítá druhé stabilizační období měnové politiky od dubna 1925, kdy byla uzákoněna novela k zákonu o cedulové bance (23. dubna 1925, č. 102 Sb. z. a n.). Pozorujeme-li však vývoj kursu Kč též v době dřívejší, mohli bychom také docela právem říci, že *faktickou* stabilizační politikou měnovou jsme počali prováděti přibližně od února 1923, v každém případě však od druhé polovice roku 1924. Přesto možno v podstatě přijmouti v tomto směru vžitě rozdělení a počítati druhé období stabilizační od dubna 1925, poněvadž *po první* zákonnou cestou se jedná též obsahově o peněžní jednotce tím, že se v článku III. jakožto doplňku § 42. zákona o cedulové bance ukládá této bance, aby udržovala kurs čs. koruny v poměru k plnohodnotným zlatým měnám cizím na úrovni posledních dvou let. Toto ustanovení jest materiálně nejdůležitějším opatřením naší měnové politiky vůbec a snad ani původcové tohoto zákonného ustanovení netušili ještě jeho důležitost, která vývojem doby se tolik stupňovala, že se dnes považuje za samozřejmé, že k nějaké změně obsahu peněžní jednotky nemůže dojiti a že Kč v nynějším svém hod-

Počátek
stabilizač-
ního
období
a jeho
význam.

notném obsahu jest považována za definitivní jednotku peněžní.*

Již na počátku tohoto oddílu bylo poukázáno k tomu, že jedině stálá, nekolísající peněžní jednotka vyhovuje plně požadavkům na ni kladeným a jest zárukou i předpokladem normálního vývoje hospodářského, jak v soukromém podnikání, tak i v hospodářství státním. S tohoto hlediska posuzována jest stabilisovaná peněžní jednotka cílem každé měnové politiky a je-li tohoto cíle dosaženo, předmětem péče měnové politiky směřující k tomu, aby dosažená stabilita peněžní jednotky nebyla nijak porušena. Toho cíle naše měnová politika plně dosáhla a sice vlastní silou a vlastními prostředky.

38.

Správní
orgány
měny před
akciovou
cedulovou
bankou.

Veřejné, zákonné přiznání se ke stabilitě peněžní jednotky v mezích maxima a minima s poměrně malým rozpětím spadá do doby, ve které se počínají přípravy ke konstituování akciové cedulové banky. O formální stránce správy měny a orgánech měnové politiky byla v předchozím (č. 8) pouze částečná zmínka. Nepřihlížíme-li k neuskutečněnému náběhu zříditi ze Zemské banky cedulový ústav, byla správa a organisace v prvých počátcích úplně v rukou ministerstva financí. Teprve vytvořením Bankovního úřadu ministerstva financí na jaře 1919 přešla bezprostřední správa měny a jejího oběhu na tento hospodářsky samostatný orgán, podřízený administrativně ministerstvu financí. V tomto období vykonal Bankovní úřad po stránce organizační i měnové politiky největší díl práce, vytvořil v dobách krajně nepříznivých základy řádné měny a dospěl k faktické stabilisaci peněžní jednotky v dobách poměrně ještě nekonsolidovaných. Jest nepochybné, že by byl ke stabilisaci dospěl ještě dříve, nebýti záměrné deflační politiky v letech 1922—1923. Bankovní úřad, jakožto státní cedulová banka, osvědčil se v plném rozsahu a není známo, že by byly v době jeho trvání vzneseny vážné námítky proti této organizační formě cedulového ústavu.

* Srovnej na př. řeč guvernéra dra Pospíšila na valné hromadě Národní banky konané dne 26. února 1929 a řeč generálního ředitele dra Preise na 11. výroční valné schůzi Svazu československých průmyslníků konané dne 22. května 1929, kdežto v době uzákonění novely takový význam se nepřikládá tomuto ustanovení a přechod k nižší soustavě finančních čísel se považoval za velmi pravděpodobný.

Přesto však od počátku tane na mysli iniciátorům naší měnové politiky jako cíl cedulová banka akciová. Již zákonem ze 14. dubna 1920, č. 347 Sb. z. a n. byly stanoveny zásady směřující k ustavení cedulové banky akciové, třebaš ustavení její odloženo na dobu značně pozdější. Dlužno litovati, že této s celostátního hlediska tak důležité otázky nebyla věnována značnější pozornost také s té stránky, nevyhovovala-li by u nás lépe cedulová banka státní místo akciové. Zdá se, že teorie a snad ještě více praxe národohospodářská ulpívá v některých otázkách dogmaticky a konservativně na starých formách, aniž by jejich správnost ověřila a prokázala vzhledem k dnešním změněným poměrům. K takovému dogmatu dlužno počítati požadavek akciové banky cedulové. Tento požadavek byl oprávněn v dobách dřívějších při politické likvidaci absolutistického režimu a za liberalistického názoru hospodářského. Zejména tomu tak bylo v zemích anglo-amerických, kde soukromopodnikatelský princip a liberální názory byly zvláště vysoko postaveny jako nejpůsobivější činitel hospodářského života a pokroku. Tyto principy vyplývaly přímo z jejich hospodářské struktury a vyplývají z valné části dodnes s výjimkou zásad liberalistických, které jsou v poslední době opouštěny i Anglií, zemí možno říci klasického liberalismu.

U nás však nikdy nebyly tyto zásady uplatňovány v tomto rozsahu a naopak solidarismus se současným záměrným zasahováním státu do veškerých odvětví hospodářského života vytvořil značně odlišné prostředí. Do tohoto prostředí zapadala by cedulová banka státní mnohem lépe než banka akciová na podkladě soukromoprávním. Kromě toho pro banku státní platí vše, co bylo již řečeno ve všeobecné části tohoto oddílu v č. 8. Dlužno k tomu ještě poznamenati, že vzrůstající solidarismus nynější doby ukládá státu tolik aktivní činnosti v zasahování do hospodářského života ve státě, že při zvýšené ingerenci státní snadno může nastati křížení politiky státní s politikou akciové banky, jež nemusí býti vždy totožná. (Poznámka: Náзорný případ v tom směru podal rok 1929 při jednání o novou úpravu splácení státovkového dluhu, zejména o zrychlené jeho splácení. O tom viz bližší zmínku v poznámce k č. 43). Jest povinností vědeckého zkoumání, aby nesetrvávalo bez dalšího na starých teoriích, ale aby si je dávalo znovu ověřovati skutečným životem své doby. U nás však zvítězilo dogma hlášané anglo-americkou financí. Tak bez nejmenšího odporu, ať již se strany praktických

Nutnost
cedulového
ústavu
na
podkladě
akciovém?

nebo teoretických hospodářů, byla u nás zřízena cedulová banka akciová vybudovaná podle analogie korporací soukromoprávních.

40.

Měnový význam zřízení akciové cedulové banky.

Zřízení cedulové banky akciové jest arci událostí velmi významnou a v každém případě má znamenati, že měnová politika překonala největší překážky a že konsolidace měny značně pokročila, takže akciová banka bude moci bez obtíží dovršiti dokončení měnové stavby, když hlavní překážky byly odstraněny a potřebný dobrý základ byl zbudován již předem. Ještě před zřízením akciové cedulové banky ukázala se však potřeba změn původního zákona o cedulové bance a tak dochází k zákonu z 23. dubna 1925, č. 102 Sb. z. a n. Na jedno z nejdůležitějších ustanovení bylo již upozorněno, ježto jím bylo právně založeno jako vytčený cíl druhé stabilizační období měnové politiky. V dalším bude všeobecná zmínka o některých zásadách důležitých s hlediska měnové politiky.

41.

Obsah zákona o cedulové bance.

Stát si v citovaných zákonných ustanoveních vyhrazuje úpravu oběhu platidel (§ 1).^{*} Jako základní jednotka prohlašuje se koruna československá — Kč — (čl. II). Stát svěřuje současně cedulové bance péči o oběh platidel, správné jich působení ve státě, péči o poskytování úvěru, o vybudování odúčtovacích zařízení, o organizaci a soustřeďování příjmu a hotovostí státních (§ 5). Bance uděleno výhradné právo vydávati v Československu bankovky (§ 9), jež jsou zákonným platidlem (čl. IV). Při výdeji nových bankovek hodnota nepředložených bankovek zúčtuje se k dobru státu (§ 24). Pro majitele bankovek a věřitele ze závazků banky ihned splatných stanoví zákon prioritu na tyto úhrady celým jměním banky kromě nároků zaměstnanců (§ 27). Banka jest povinna míti kovovou úhradu bankovek aspoň 20% v době zřízení a odtud každý rok o 1% vyšší až do uplynutí 15letého privilegia. K bankovkám se připočítávají zárokové účty a odečítá se státní dluh (čl. VII). Nedodrží-li banka této úhrady, jest povinna platiti bankovkovou progresivní daň z difference podle zákona nekryté. Základem daně jest sazba eskontní, nejméně však 5% (čl. VIII). Banka jest oprávněna vydávati též záručitelné da-

^{*} Pokud jsou zde citovány paragrafy, znamená to citaci původního zákona ze dne 14. dubna 1920 č. 347 Sb. z. a n. Zákon ze dne 23. dubna 1925 č. 102 Sb. z. a n. — novela k zákonu o cedulové bance — jest citován pouze články.

nové poukázky (§ 34). Státu jest dále vyhrazeno právo užití zařízení banky k doplnění a soustředění státní služby pokladní pouze za hotové výlohy. Dále se zúčastní stát na bance jednou třetinou akciového kapitálu, vykonává však hlasovací právo pouze jedním zmocněncem (§ 44). Kromě toho má stát ještě dalšího zmocněnce, který zastupuje akcie upsané ze zlatého pokladu ve výši 20 milionů Kč (čl. IX).

Podle obsírného článku XII. novely jest převzetí nemovitostí, inventáře, obíhajících státovek a z toho vyplývajícího státovkového dluhu vyhrazeno zvláštní úmluvě. Vláda jest zmocněna, aby bance vydala dlužní úpis a sjednala smlouvu o umorění a zúročení státovkového dluhu. Zúročení přichází však v úvahu jen subsidiárně, nepostačí-li výtěžek banky alespoň na 6% dividendu. Na úrok a úmor státovkového dluhu jsou určeny především platy na dávku z majetku. Současně se však stanoví, že ministr financí může výnos dávky z majetku použití až do dvou třetin ku proplacení státních bonů, vydaných podle zákona z 12. srpna 1921, č. 333 Sb. z. a n. Částka takto použitá jest bezúročnou zápůjčkou, kterou jest povinen ministr financí nahraditi původnímu účelu splátkami rovnajícími se uspořeným úrokům ze zaplacených bonů. Splacené bony nesmějí býti pak vydány.*

§§ 52-142** obsahují stanovy cedulové banky. Podle těchto stanov činí akciová jistina 12 milionů \$, jež může býti bankou zvýšena na 15 milionů \$. Státu vyhrazená jedna třetina akciového kapitálu jest nepřevoditelná a nezczitelná. Jednotlivé akcie jsou ordre papírem, mohou však na žádost majitelovu státi se papírem znějícím na jméno, převoditelným pouze cessí. Pro banku byly stanoveny obsáhlé výhody poplatkové, civilně a procesně právní. Jako správní orgány fungují bankovní rada s guvernérem v čele, revidující výbor a valná hromada akcionářů. Velmi

* Zajímavá jest genese tohoto ustanovení. Vůdčím činitelům Bankovního úřadu jevily se uvedené bony měnově velmi nebezpečnými, ježto byly způsobilé eskontu plnou hodnotou a eskont nemohl býti odepřen. Proto byli ochotni obětovati rychlejší spláčení státovkového dluhu, jen aby byly bony co nejrychleji splaceny. Šlo to tak daleko, že podle původního návrhu se ani nežádala refundace poskytnutých splátek a teprve na zakročení dra Engliše bylo do zákona pojata ustanovení o vrácení poskytnutých částek z úrokových úspor. Na jaře roku 1920 podnikla Národní banka kroky, aby dosáhla urychleného spláčení státovkového dluhu a změny příslušné úmluvy se státem. V tomto úsilí změnila úplně svoje stanovisko, bony již nepovažovala měnově za nebezpečné, žádala úplné zastavení záloh ku proplacení bonů a urychlenou, přibližně asi 3letou refundaci celé částky poskytnuté tehdy ve výši asi 400 milionů Kč z výnosu majetkové dávky na proplacení bonů.

** Na změny a doplňky těchto ustanovení uvedené ve člancích XIII. až XXV. novely zákona o cedulové bance byl vzat rovněž zřetel.

podrobně jsou pak v zákoně (§§ 72—96, 103—120) stanovena práva a povinnosti jednotlivých orgánů. Stát vykonává právo dozoru nad bankou zvláštním komisařem z úředníků ministerstva financí. Přístup na valnou hromadu mají akcionáři, čs. příslušníci, po př. jich sdružení, mají-li alespoň 10 akcií zapsaných na svoje jméno. Zastupování jest vyloučeno. Každý účastník má jen jediný hlas bez ohledu na počet akcií. §§ 121—130 jednají o obchodech banky, které jsou nejdříve taxativně vypočítány a pak v jednotlivostech provedeny. Jsou to z velké části pravidelné bankovní obchody vůbec. Výjimečně však banka nesmí poskytovat lombardní zápůjčky státu a emisním ústavům na papíry vlastní emise. Poskytování úvěru státu přímé nebo nepřímé jest zakázáno. Banka jest dále obmezena v nabývání majetku nemovitého a rovněž u státních papírů, jež může nabývat jen v případě eskontu a dále pro účely rezervního fondu, jehož celá polovina dokonce musí býti uložena ve státních dluhopisech. Rezervní fond musí býti tak dlouho dotován, až dosáhne jedné poloviny akciového kapitálu. (Poznámka: Bude-li dodrženo dosavadní přidělové tempo, lze očekávat, že fond dosáhne předepsané výše průběhem asi pěti roků).

Závěrečné účty schvaluje valná hromada. Kromě toho jest nutno předkládati je také nejvyššímu účetnímu kontrolnímu úřadu. Účel tohoto ustanovení není však zcela pochopitelný, když nejvyšší účetní kontrolní úřad nemá vyhrazeno žádnou ingerenci na správné účtování po příp. na dodržení zákona.

Pokud jde o čistý zisk a jeho rozdělení, obsahuje zákon v § 132 a v čl. XXIV novely velmi přesná ustanovení. Akcionáři mají zajištěno nejméně 6% zúročení. Po příslušné dotaci rezervnímu fondu participuje stát na superdividendě do 8% polovinou a při superdividendě vyšší třemi čtvrtinami. Banka jest povinna sestaviti a uveřejniti čtyřikrát do měsíce výkaz o stavu svých aktiv a pasiv.

42.

Zahájení
činnosti
Národní
banky
(smlouva
o vy-
účtování).

Svoji činnost započala Národní banka dnem 1. dubna 1926 podle vyhlášky ministra financí ze dne 1. dubna 1926, č. 43 Sb. z. a n. Převzetí obchodu se však stalo účetně ke dni 31. prosinci 1925. O převzetí, jakož i vzájemném vyúčtování byla sjednána dne 2. února 1926 mezi vládou a Národní bankou zvláštní smlouva. Podle této smlouvy převzala Národní banka:

1. nemovitosti v hodnotě	68.000.000.— Kč
2. drahé kovy v hodnotě	1073,050.788.34 „
3. devisy a valuty v hodnotě	1207,537.386.76 „
4. směnky a lombardy v hodnotě	261,152.088.37 „

Větší část směnečného a lombardního obchodu Bankovního úřadu ministerstva financí a sice ve výši ca 750,000.000 Kč nepřevzala, a zavázala se toliko spravovati tento blok až do konečné likvidace za stát. Pro případné ztráty z tohoto bloku jest stanovena zvláštní dosti značná reserva.

43.

V úmluvě se stanoví státovkový dluh penízem 5.085,269.145.83 Kč, na který vydala vláda zvláštní dlužní úpis, v němž jest řešeno úrokování a umořování státovkového dluhu. Ustanovení o úrokování (t. j. pro případ, že by čistý zisk Národní banky nebyl takový, aby dostačil na povinné 6% zúročení akciového kapitálu) státovkového dluhu nemá praktického významu, poněvadž výtěžek Národní banky jest více než dostatečný, aby na předepsané zúročení akciového kapitálu postačil. Těžisko dlužního úpisu spočívá proto v umořování státovkového dluhu. V tomto směru stanoví se jednak částky neurčité a jednak částky fixní. Částkou neurčitou jest výnos dávky z majetku, pokud není věnován na umoření bonů. Maximálně zákonem přípustná částka, t. j. dvě třetiny výnosu dávky z majetku, určená ku proplacení bonů, byla snížena rozhodnutím ministra financí ze dne 10. března 1926 č. 27555/26 na 50%. Další snížení na 40% stanovil ministr financí rozhodnutím ze dne 24. ledna 1927, č. 7040/27. Posléze výnosem ze dne 17. června 1931, č. 15131/31 rozhodl ministr financí, že celý výnos dávky z majetku se věnuje až na další na umořování státovkového dluhu. Částku použitou na splacení bonů jest ovšem stát povinen refundovati, jak již zpředu jest uvedeno. V době uzavření smlouvy byl výnos dávky z majetku odhadován na 1,500,000.000 Kč. (Pozn.: Odhad tento jest považován za příliš nízký. Podle některých možno počítati s výnosem alespoň o 1000 milionů Kč vyšším).

Částka fixní jest stanovena 110,000.000 Kč ročně. Do této částky se vpočítává peníz, ježž stát má jakýmkoliv způsobem od Národní banky dostávat, ať již jest to dividenda, nebo podíl na zvýšeném zisku, bankovková daň, po př. zisk z nepředložených bankovek a zisk mincovní. Nestačí-li tyto částky, hradí zbytek státní správa hotově ze svých prostředků. Z toho však musí Národní banka nejméně částku 33,000.000 Kč použití ku posílení kovové úhrady nákupem zlata. (Pozn.: Dlužní úpis dělí částku fixní na volnou pravidelnou splátku 77,000.000 Kč a na vázanou pravidelnou splátku 33,000.000 Kč. Toto dělení vytvořené pouze povinností Národní banky nakoupiti za určitý podíl dražhokov, není v podstatě nijak odůvodněno.)

Ostatní obsah smlouvy, zejména úprava státovkového dluhu.

Tento umořovací rozvrh měl býti do 31. března 1931 bezpodmínečně nezměněn. Pouze pro případ, že by se odhad výnosu dávky z majetku podstatně odchýlil od skutečnosti, měly býti příplatky státu buď zmenšeny o jednu desetinu zjištěného přeplatku, nebo zvýšeny o jednu dvacetinu zjištěného schodku. Kdyby však později v zájmu měnové stability nebo při projednávání měnového zákona objevil se účelným rychlejší postup umořování státního dluhu, jest vyhrazeno stranám zahájití jednání, při čemž by předmětem úvahy byly zvláště mincovní zisky, které by se objevily při ražbě.

V úmluvě se vláda dále zavázala opatřiti na požádání Národní banky tak zvaný „Revolving credit“ až do výše 30,000.000 dolarů. Zajišťovací provisi jest povinen stát platiti ohledně prvních 15,000.000 \$. Banka sjednávala revolving credit jen do výše těchto 15,000.000 \$. Později od něho úplně upustila.

Při opatřeních týkajících se měny, úvěru a mincovnictví má ministerstvo financí slyšeti bankovní radu Národní banky.

Smlouva obsahuje též ustanovení o zvláštních výhodách pro úvěr zemědělský.

Jakožto nejdůležitější ustanovení, o jehož významu bylo již dříve pojednáno, dlužno považovati závazek banky, udržovati kurs Kč v poměru 100 Kč = 2.90 až 3.03 \$, čímž se provádí již zmíněné ustanovení čl. III novely zákona o cedulové bance.

44.

Pokusy o změnu úmluvy o státní dluhu.

Bylo již dříve naznačeno, že na jaře 1929 vyvinula Národní banka veliké úsilí, aby úmluvu se státem o splácení státního dluhu změnila ve svůj prospěch a dosáhla rychlejšího umoření státního dluhu. Podle časopiseckých zpráv šlo Národní bance o mimořádné splátky asi 900,000.000 Kč během 3 roků, z čehož mělo býti 400,000.000 Kč refundací částek poskytnutých z výnosu majetkové dávky na zaplacení bonů a zbytek měl býti hrazen z tak zvaného konsolidačního fondu.*

Opora pro rychlejší umořování státního dluhu hledá se patrně v ustanovení dlužního úpisu, že splácení státního

* O věci vznikla velká diskuse, která vyvrcholila v polemice bývalého ministra dra Engliše s viceguvernérem Národní banky Brdlíkem. Nelze se zabývatí hodnocením jednotlivých názorů, tím spíše, že o podstatě věci nebylo sporu a že šlo pouze o metodu a intenzitu splácení státního dluhu. V diskusi bylo mezi jiným konstatováno, že požadavky Národní banky jsou v rozporu s tendencí úmluvy mezi státem a Národní bankou z 2. února 1927 a že naopak v důsledku zvýšeného výnosu dávky z majetku měl by se roční příplatek státu na umoření státního dluhu zmenšiti.

dluhu může doznati změny při projednávání měnového zákona. Avšak i pro tento případ se stanoví jisté směrnice ve formě mincovních zisků. Měly by to býti tudíž velmi pádné důvody, které by nutily jednak k podání nového měnového zákona, jednak k rychlejšímu splácení státovkového dluhu, než jak původní úmluva stanovila a tyto důvody měly by býti oznámeny celé veřejnosti, která jest povinna nésti do set milionů jdoucí roční náklad, tím spíše, že situace se potud zlepšila, že od zúčtovacího termínu, t. j. od 31. prosince 1925 zmenšil se státovkový dluh o více než $1\frac{1}{2}$ miliardy Kč.

45.

Pojmově však požadavek rychlého splácení státovkového dluhu nenabyl po sjednání úmluvy ze dne 2. února 1926 ani jiného obsahu, ani jiné důležitosti. Kromě toho nutno se tázati, jaký zisk při splnění tohoto požadavku bude míti z toho národní hospodářství? Lze pochybovati, že tento prospěch bude zjištěn u kapitálu produkčního, obchodního i finančního. Jediný nepochybný důsledek by byl, že národní hospodářství by si vypůjčovalo na úrok od cedulové banky a ze svého zisku přenechávalo část cedulové bance jako soukromému podniku, což dříve národní hospodářství nemusilo činiti. Prakticky pak toto ovládnání peněžního trhu může míti úspěch jen směrem *nahoru*, t. j. při zvyšování diskontní sazby. To však nebylo nikdy cílem naší hospodářské politiky, která naopak celý svůj plán zakládala na pokud možno největším *snížení* úrokové míry a zlepšení soutěžních podmínek pro výrobu. Při snížení diskontní sazby Národní bankou schází jakýkoliv donucovací prostředek, aby banky, jichž prostřednictvím hlavně lze od cedulového ústavu úvěr dosíci, se přizpůsobovaly bez dalšího její diskontní politice. To by předpokládalo organizaci přímého produkčního úvěru, tedy převzetí největšího oboru působnosti obchodních bank, což lze sotva dosáhnouti, zejména když takováto činnost cedulovému ústavu pojmově nepřisluší. Také nelze přehlížeti, že při uvolnění devisového obchodu nerozhodují toliko opatření tuzemské cedulové banky a poměry na tuzemském peněžním trhu, ale stejnou a často větší měrou opatření nejdůležitějších světových cedulových ústavů a peněžní poměry ve státech kapitálově silných a věřitelských. Kromě toho, i když budeme předpokládati po splácení státovkového dluhu plné úvěrové rozvinutí Národní banky, bude kvantitativně část úvěru živená Národní bankou v poměrně malém rozsahu vůči celému národnímu úvěru ve státě. Tedy donucovací prostředky určitě selžou, nebudou-li zde jiné fakto-

Důsledky urychleného splácení státovkového dluhu.

ry, které umožní přímou spojitost úvěrovou Národní banky s veškerým úvěrem nebo aspoň nejpodstatnější a nejdůležitější jeho částí v celém státě. Tak docházíme k nejdůležitější otázce, jejímž řešení nebyla dosud věnována péče rovná její důležitosti. Při této příležitosti dlužno se dotknouti aspoň dvou význačných okolností, které jsou důležitý. Jest to předně otázka správné organizace peněžnictví a z toho vyplývající správné rozdělení působnosti jednotlivých kategorií a odstranění nekalé konkurence vkladové. Na druhém místě otázka psychologického vztahu nejdůležitějších center peněžního života ve státě vůči Národní bance. Tento psychologický vztah musí býti budován systematicky a taktně aby se mohl uplatniti v úvěrové politice. Pak se ukáže otázka splácení státního dluhu v jiném světle než jak jest dnes posuzována ryze mechanicky.

46.

Problém
úmoru
státního
dluhu.

S tímto problémem souvisí další otázka, t. j., zda a do jaké míry jest hospodářsky nutno umořovati státní dluh. Řešení této otázky není ovšem jednoduché, nemůže býti nikdy schematické a zejména nemůže býti provedeno bez zřetele a souvislosti s měnovou politikou vůbec. Také organický vývoj měnový nesmí býti přehlížen. Jest jistě rozdíl mezi dvěma státy se stejným státním dluhem, z nichž jeden jest na nakloněné ploše inflační, kdežto druhý jest úplně stabilisován finančně i hospodářsky, takže u něho nebezpečí inflace jest vyloučeno právě tak, jako kdyby státního dluhu neměl. Jestliže takový stát stabilisuje svoji měnu a jestliže jeho hospodářský život vzkvétá, kde najdeme důvod pro tvrzení, že jest nutno, aby překotně a s vynaložením velkých finančních obětí splácel státní dluh? Tak zejména na našem případě můžeme dokázati, že naše hospodářství dobře prosperovalo a že měnová jednotka se stabilisovala při značně velikém státním dluhu. Proč by měl býti tento národní a státní hospodářství méně zatěžující způsob zavržen, nebyl-li podán důkaz jeho nebezpečnosti a praktické nepoužitelnosti?

Těmito úvahami má býti naznačeno, že podstata státního dluhu má býti zkoumána od základu, zejména, je-li to dluh jak jsme zvyklí hleděti na něj civilně právně (jak jest také konstruován v naší měnové soustavě) jakou funkci vykonává v národním hospodářství, jak do tohoto hospodářství zasahuje, zejména po stránce výrobní a v jakém vztahu jest ku peněžní jednotce a její stabilitě. Někteří národohospodáři nazývají také státní dluh státní daní, kterou stát vybral ode všech

majitelů peněžních pohledávek. Většinou se však přejímá názor, že státovkový dluh jest skutečně dluhem, a že proto musí být splacen a to podle možnosti urychleně v zájmu bezpečnosti měny a ovládnutí peněžního trhu, aniž by však byly tyto názory plně vědecky ověřeny dnešním stupněm a potřebou hospodářského života. Naopak příliš rychlé splácení státovkového dluhu prováděné formou veřejné dávky nebo daně bude vykonávati nepříznivý účinek na hospodářský život tím, že bude odnímati příliš velkou část národního důchodu pro veřejný účel a bude působiti nepříznivě na výrobu jakožto okolnost zmenšující soutěživost. Není-li státovkový dluh příliš veliký se zřetelem na zásoby zlata, devis a na krytí obchodní, jinými slovy funguje-li správně konstrukce oběživa, nenastane žádná porucha měnová a hospodářská, nebude-li takový „neutralisovaný“ dluh vůbec splácen.*

Nelze ovšem naopak všeobecně tvrditi bez dalšího, že státovkový dluh resp. nekrytý blok státovek nemá být splácen za žádných okolností a že proto na něj nemá být brán zřetel. Takto proklamovaná teoretická zásada vedla by patrně ve státech s neukázněným finančním hospodářstvím prakticky k důsledkům velmi povážlivým ne-li případně k úplné destrukci.

Naše finanční hospodářství jistě není a ani v budoucnosti nebude neukázněné, bude-li vedeno tak obezřetně jako dosud. Bylo by tudíž jistě naprosto dostačující splácení zcela povlovné jen proto, aby bylo stále doloženo, že nekrytý blok státovek nebude zvětšován, naopak že se zmenšuje. Tomu by úplně vyhověly splátky dávky z majetku, úrokové úspory z bonů proplacených zálohou z majetkové dávky a veškeré příjmy státu z Národní banky.

47.

Stanoví-li se požadavek zrychleného splácení státovkového dluhu jako prostředek ku nabytí vlády nad peněžním trhem, možno v tomto směru vysloviti doplňkem k tomu, co bylo všeobecně řečeno v č. 45 ještě další pochybnosti, vyplývající z praktických zkušeností. Srovnáme-li výkazy Národní banky resp. Bankovního úřadu ministerstva financí, vidíme, že v dobách mnohem většího státovkového dluhu proti dnešnímu stavu měla banka resp. Bankovní úřad podstatně větší krytí obchodní než nyní, kdy státovkový dluh velmi klesl, takže u obchodního krytí by měl být znamenán vzestup. To jest dokladem, že překonstruování oběživa nejde tak přímočaře a může být korigováno

Zmenšení
státovko-
vého dluhu
a ovládnutí
peněžního
trhu
Národní
bankou.

* Srovnej též poznámku pod čarou na str. 177.

jinými činiteli jako v našem případě, ve kterém patrně rychlejší cirkulace oběživa, výdej bankovek na podkladě kovovém i devisovém ve větším měřítku (jakožto realizovaný přebytek aktivní platební bilance), vzestup peněžní jednotky a hospodářská stagnace způsobily, že obchodní krytí místo vzestupu zaznamenalo pokles. Jest pravděpodobno, že ani do budoucna nepůjde vývoj přímočaře. Při tom není přihlíženo k tomu, že v novější době se vyslovují mezi národohospodáři pochybnosti o tom, je-li vůbec správně a účelno, aby cedulové banky vykonávaly neomezený vliv na peněžní trhy.

48.

Uvolnění
devisového
obchodu

Ještě jedno opatření zasáhlo velmi pronikavě do našeho hospodářského a zejména měnového vývoje. Jest jím vládní nařízení ze dne 28. prosince 1928, č. 209 Sb. z. a n. a vyhláška ministra financí z 28. prosince 1928, č. 210 Sb. z. a n. o obchodu cizími platidly, arbitrážním prodeji Kč, získávání úvěru v cizině a poskytování jeho do ciziny. Těmito ustanoveními uvolnil se v podstatě úplně obchod tu i cizozemskými platidly, jakož i zprostředkování úvěru s cizinou. Jest to opatření velmi pronikavé, zejména pro dobu, která nastala brzo po jeho vydání. Až do té doby vázanost devisového obchodu znamenala značnou izolovanost od okolní ciziny a poměrnou nezávislost na jejích peněžních trzích. Vázanost devisového obchodu byla součástí boje o snížení úrokových sazeb spolu s přísnou abstinencí státu od kontrahování nových zápůjček. Uvolněním devisového obchodu se tento proces zpomalil, ne-li dočasně zastavil a v každém případě značně ztížil, poněvadž pro poměry na tuzemském peněžním trhu se stává důležitým, ba rozhodujícím faktorem, jaké jsou poměry na peněžních trzích států okolních, zejména kapitálově důležitých. Pokud jsou, resp. budou tyto poměry nepříznivější, než byly u nás před uvolněním devisového obchodu, jest nepochybné, že podle zákona o spojitých nádobách nastává tendence ku vyrovnání obou hladin v neprospěch našeho peněžního trhu, v neprospěch snahy o snížení úrokové míry a tím i v neprospěch výroby a obchodu. Naopak ovšem finanční kapitál značně získal touto volností a možností ukládati přebytky na poměrně výnosnější uložení v cizině. Tak lze také asi vysvětliti odplývání devis od Národní banky na jaře roku 1929. Lze proto souditi, že posečkáni s tímto opatřením na dobu příznivější, t. j. na dobu, ve které rozpětí úrokových sazeb doma i v cizině by bylo co nejmenší, bylo by lépe vyhovovalo směrnicím našeho hospodářského života.

Na jaře 1929 počala též příprava k uzákonění zlaté měny. Proti jejímu uzákonění bylo namítáno, že není ještě dána příhodná doba, poněvadž konsolidační proces národního hospodářství není skončen (bytová otázka, stavební ruch, platové otázky etc.). Zlatá měna měla být teprve vyvrcholením konsolidačního procesu. V této době, t. j. koncem roku 1929 dochází k likvidování a mobilisování reparačních platů, k jednání o zřízení mezinárodní Reparační banky, na níž se účastní cedulové banky četných států, a mezi nimi také naše Národní banka. Při tom bylo prohlašováno, že podle stanov jest účast vázána na podmínku, že příslušný stát zavedl zlatou měnu. To se stalo nakonec hlavním důvodem, pro který bylo naléháno na urychlené projednání zákona o zlaté měně.

Zákon o zlaté měně byl pak jako nutný schválen dne 7. listopadu 1929 Stálým výborem Národního shromáždění. Jest uveřejněn pod č. 166 ve Sb. z. a n. z roku 1929.

Zákon
o zlaté
měně.
Důvody
vzniku.

V podstatě možno říci, že materiálně nenastává proti dosavadnímu stavu změna. Po stránce obsahu peněžní jednotky petrifikuje se dosavadní stav ustanovením, že koruna československá jest rovna 44.58 miligr. zlata (místo dosavadního poměru k dolaru) — § 1. Národní banka jest povinna udržovati kurs na této úrovni a může býti pro opomenutí této povinnosti činěna odpovědnou. — § 2. Ustanovení toto má však cenu problematickou, ježto se nepraví *kdo* má býti odpověden (zda funkcionáři banky osobně, či banka jako právnická osoba), *jak* má býti odpověden (civilně či trestně), *kým* může býti odpovědnost uplatňována a *v jaké míře*.

Obsah
zákona.

Banka jest povinna kupovati zlato a směňovati bankovky za zlato při množství nejméně 12 kg zlata. Doba, kdy tato povinnost má nastati, stanoví se teprve v budoucnosti nařízením — § 3. Ze zlata se budou raziti zlaté stokoruny (hřivny) a sice ze směsi 900 dílů zlata a 100 dílů mědi. Z 1 kg mincovního zlata bude se tudíž raziti 201 stokorun a z ryzího 1 kg 224 stokorun. — § 4. Banka jest povinna míti zlatou úhradu celkového oběhu bankovek nejméně 25%, do konce roku 1930 nejméně 30% a do konce roku 1935 a od té doby nejméně 35%. Až do polovice může býti kov nahrazen cizími hodnotnými valutami a devisami. Státní dluh státovkový se při tom neodečítává z oběhu bankovek a závazků na viděnou splatných — § 6 — jako tomu bylo dosud. Akciová

jistina se přepočítává z dolarů na Kč v poměru 100 \$ = 3375 Kč. Bance se vyhrazuje právo zvýšiti akciový kapitál na 607,500.000 Kč. — § 7. Klesne-li státní dluh pod 1 miliardu Kč, může banka eskontovati státní směnky až do 200 milionů Kč. (Dosud byl jakýkoliv úvěr státu naprosto vyloučen.) Tento úvěr musí býti splacen vždy nejpozději do března příštího roku. — § 8. Banka se může ve shodě s ministerstvem financí zúčastniti mezinárodních zařízení finančních a hospodářských významu měnového. — § 9. Tím jest míněna účast na Reparační bance.

Zákonem o zlaté měně vyvrcholila formálně naše měnová politika — byť volná směnitelnost bankovek za zlato jest v dohledné budoucnosti nepravděpodobná — takže příští měnové politice půjde jen o udržení a posílení dosaženého stavu.

II. ODDÍL
HOSPODÁŘSTVÍ A POLITIKA
ROZPOČTOVÁ

A. HOSPODÁŘSTVÍ ROZPOČTOVÉ V UŽŠÍM SMYSLU.

51.

Dříve než přijdeme k vývoji a k politice vlastního rozpočtového hospodářství státního, dlužno si předem objasnit obsah i účel rozpočtového hospodářství s hlediska finanční vědy.

Rozpočtem vyrozumíváme podle běžné teorie číselně vyjádřený hospodářský plán očekávaných příjmů a předvídaných vydání v určitém, přesně stanoveném období pro určitý státní celek. Již z této povahy rozpočtu plyne samozřejmě existence *rozdílu* mezi výdaji a příjmy, jež nazýváme přebytkem nebo schodkem podle toho, převažují-li preliminované příjmy nad výdaji či naopak. S hlediska výdajového jest rozpočet nepřekročitelnou hranicí danou parlamentem státní správě a s hlediska příjmového jednak cílem, jehož má finanční správa nejen dosáhnouti a pod který nemá klesnouti, ale který současně nemá býti bezdůvodně zvyšován. Docilené příjmy značně nižší než byly preliminovány jsou jednak dokladem nesprávného odhadu rozpočtového a nesprávné jeho konstrukce a právě tak jako příjmy značně vyšší, mohou vésti k důsledkům nepříznivým, jako zejména ve struktuře oběživa (na př. k odčerpávání peněz — pokud ovšem nejsou zase dávány do oběhu ku krytí státních výdajů, — které pak chybí národnímu hospodářství), ke svádění administrativy k neúčelným výdajům a zbytečnému zatěžování poplatnictva, po případě i podlamování produkce ve státě.

Obsah
rozpočto-
vého
hospo-
dářství.

52.

Celé rozpočtové hospodářství dlužno lišiti na tyto čtyři fáze:

- a) sestavení rozpočtu,
- b) schválení rozpočtu,
- c) provádění rozpočtu,
- d) kontrola rozpočtu.

Rozdělení
a rozsah
rozpočto-
vého
hospo-
dářství.

Při posuzování rozpočtového hospodářství státního nutno pak mít na mysli veškerá tato období.

Již z uvedeného plyne, že rozpočtové hospodářství neobsahuje a nezachycuje v celém rozsahu hospodářství státu, ale pouze z jedné stránky, to jest příjmové a výdajové. Možno-li použítí analogie s hospodářstvím soukromým, mohli bychom říci, že rozpočet jest jakýmsi účtem zisku a ztráty, ovšem mnohem hlubším obsahově a rozsahově, kdežto účet rozvázný (rozvaha majetková) nenachází v rozpočtu plného obrazu. Nelze ovšem při této příležitosti řešiti otázku, zda a do jaké míry bylo by odůvodněno, resp. účelno, doplniti rozpočtové hospodářství státní také z této stránky. Dlužno však na tuto věc upozorniti, aby konstrukce rozpočtového hospodářství jasněji vynikla.

53.

Rozpočtové
principy.

Základ, na kterém rozpočet jest zbudován, není vždy stejný ani ve skutečnosti, ani v teorii. Dlužno zde lišiti rozpočty spočívající na principu pokladním a na principu náležitostním, po případě na principu smíšeném.

Náležitost jest *právo* na nějaký účín (příjmový) nebo *závazek* k nějakému účelu (výdajovému). Platba pak jest peněžní realizace náležitosti. V teorii jsou mínění dosti dělená o tom, který z těchto základů rozpočtových má býti brán v úvahu. Jsou zastánci obou směrů. S hlediska praktické státní politiky rozpočtové dlužno pouze vyzvednouti, že význam těchto různých principů klesá na minimum, vyhovuje-li rozpočet v míře co největší teoretickým požadavkům uvedeným na počátku tohoto oddílu (č. 51). Odpovídá-li tudíž hospodářská a finanční konstrukce rozpočtu plně hospodářskému životu ve státě, nemá býti velkého číselného rozdílu, ať byl již rozpočet sestavován na základě náležitostním nebo pokladním. To jest ovšem stav ideální. Naopak, je-li rozpětí číselně veliké, jest to dokladem skutečnosti, že buď konstrukce rozpočtová jest vadná (na př. přecenění příjmů), nebo že státní administrativa prožívá větší či menší krizi (na př. jsou značné nedoplatky daňové).

V celku však možno říci, že praktické potřebě vyhovuje nejlépe princip kombinace, t. j. základ náležitostní pro výdajovou stránku rozpočtového hospodářství a základ pokladní pro stránku příjmovou. Ovšem stejný základ má býti zachován ve všech fázích, což platí též pro činnost kontrolní, t. j. pro státní účetní uzávěrku.

54.

Posléze dlužno se ještě zmíniti o formálním rozsahu rozpočtového hospodářství, zejména pro srovnání s hlediska vývoje průběhem určité doby, i s hlediska srovnávání rozpočtového hospodářství států jiných. S tohoto hlediska vyžaduje rozpočtové hospodářství státní zjištění, je-li rozpočet obmezen na státní správu ve vlastním, užším slova smyslu, t. j. zejména jsou-li vyloučena veškerá hospodářství, která stát provozuje nikoliv pro obstarávání veřejných úkolů a správy, ale jako každý jiný soukromý podnikatel, a dále zjištění, obstarává-li stát všechny potřeby a úkoly veřejné, resp. dává-li část těchto úkolů a též i břemena s tím spojená obstarávatí územními svazky jinými, zejména zeměmi, okresy a obcemi.

Periodické srovnávání rozpočtového hospodářství.

55.

Největší význam s hlediska hospodářského i měnového má pro stát okolnost, je-li rozpočet aktivní neb pasivní. Můžeme tudíž rozdělit naše rozpočtové hospodářství po formální stránce v podstatě na dvě (nepřihlížíme-li ke kvasi rozpočtovému hospodářství posledních dvou měsíců roku 1918) období a sice období rozpočtů pasivních od roku 1919 do roku 1925 a období rozpočtů rovnovážných od roku 1926 do roku 1931. Proti tomuto rozdělení mohlo by se namítnouti, že rozpočtové hospodářství za rok 1921 skončilo podle státní účetní uzávěrky přebytkem. Uvážíme-li však, že šlo v podstatě o mimořádný výsledek způsobený hlavně použitím amnestie daňové, stanovené jednak soupisovými nařízeními podle zmocňovacího zákona č. 84/1919 a jednak zákonem o dávce z majetku č. 309/1920 Sb. z. a n., můžeme říci, že se ani tento rozpočet neuchyluje od celkové linie pasivního rozpočtového hospodářství prvního období tím spíše, že i tohoto roku používal stát ku krytí výdajů ve značném rozsahu výtěžku úvěrních operací.

Dvě období československého rozpočtového hospodářství.

Na druhé straně nelze přehlédnouti, že zde působila Englišova snaha stabilisovat peněžní jednotku jakož i celé finanční hospodářství, kterýžto vývoj byl později přerušen Rašínovou deflací.

56.

Jak bylo již na počátku naznačeno, poskytoval kontinuitní zákon velmi malou oporu pro tento úsek státního hospodářství. Přes to však od prvního dne vzniku nového státu projevovalo se fakticky kvasirozpočtové hospodářství, byly vybírány daně, dávky a poplatky na vrub nového státu, jež byly zúčtovány ob-

Kvasi rozpočtové hospodářství roku 1918.

vyklým způsobem, bylo vypláceno služné státním zaměstnancům atd. Jest to jistý druh continuity materiální při naprostém nedostatku formálního rozpočtového zákona. Změněné poměry vyžadují však aspoň in concreto potřebné opravy a tak vidíme, že se ruší kontinuitním zákonem umožněná výplata splatných kuponů z dluhopisů státního dluhu (nařízení č. 31/1918 Sb. z. a n.) a povolují se nová vydání (platy ministrů, presidentů republiky). Současně se stát zajišťuje potřebnou úhradou pravděpodobných nákladů vypsáním půjčky Národní Svobody zákonem z 5. listopadu 1918 č. 27 Sb. z. a n. To vše se děje při naprostém nedostatku jakéhokoliv rozpočtového zákonného rámce. Jest ovšem samozřejmo, že horečné revoluční zákonodárství první doby popřevratové nemohlo se zabývat takovým zákonem o státním hospodářství a kdyby i chtělo, byl by to pravděpodobně úkol neproveditelný při nedostatečně známém podkladu hospodářského života ve státě a takřka denní jeho změně způsobené jak restrikcí vydání možných podle rozpočtového zákona bývalého Rakouska, tak zejména vznikem nových vydání podle zvláštních zákonných ustanovení nového státu. Rovněž technická nemožnost přehledu o rozpočtových účinech v jednotlivých odvětvích hospodářství státu, který neměl ještě ani přesných politických hranic svého teritoria a který s největším úsilím stavěl nejnutnější kostru veřejné správy, byla závadou ustanovení jen přibližně pravděpodobného rozpočtového zákona. Kromě toho bylo nutno předem stanoviti aspoň základní předpisy ústavy a organizace ústřední správy, aby byl dán formální podklad pro sestavení, podání, schválení i kontrolu rozpočtového hospodářství.

57.

Počátky
formálního
rozpočto-
vého
hospo-
dářství.

Za tohoto stavu dochází k první rozpočtové normě, jíž jest zákon z 20. prosince 1918 č. 95 Sb. z. a n. Tímto zákonem se vláda v § 1 zmocňuje, aby v prvním pololetí 1919 vybírala daně, dávky a poplatky podle platných předpisů. Státní výdaje mají se pak podle toho hraditi na vrub rozpočtu, který teprve bude stanoven. V § 2 zmocňuje se vláda, aby výdaje nekryté až do 1 miliardy K v prvním semestru 1919 hradila úvěrovými operacemi. § 3 obsahuje zmocnění ministra financí nakládati movitým i nemovitým majetkem podle bývalých rakouských předpisů. Tento zákon jest, možno říci, jádrem budoucích finančních zákonů, které se vydávají postupně ve formě stále dokonalejší a podrobnější. Ustanovení § 1 přijímá se v podstatě do všech pozdějších finančních zákonů. Dlužno ho však považovati pouze za formální ustanovení s významem spíše politickým, neboť již

zákon kontinuitní zabezpečoval státu právo vybírání daní, dávek a poplatků a není pochyby, že nevydání tohoto výslovného rozpočtového zmocnění, po případě neschválení jeho parlamentem, nemělo by v zápětí liberaci stran od placení daní a dávek, ale nejvýše účinek politický, jakožto votum nedůvěry vládě podávající návrh finančního zákona.

Brzo po tomto zákoně bylo vydáno nařízení ze dne 27. prosince 1918 č. 7 ex 1919 Sb. z. a n., jímž se upravuje nově období rozpočtové ve shodě s kalendářním rokem proti v Rakousku platnému období od prvního července do 30. června příštího roku. Pokud jde o výdajovou stránku, navazuje se zde výslovně na rozpočet bývalého Rakouska a Uherska na rok 1918/1919. Tím dostává rozpočtové hospodářství státní jistou směrnicí, ovšem opět jenom přibližnou, již se má při výdajové stránce řídit. Poněvadž však vznikla značná nová vydání, která nemohla naléztí krytí v rozpočtu starého Rakouska, ustanovuje nařízení přihlížejíc k výdajům podle nově usnesených zákonů, že pro tato vydání budou v dohodě s ministerstvem financí vymezeny zvláštní úvěry. Posléze ustanovuje jím ministr financí lhůty pro předložení státních závěrek za rozpočtové období 1917/1918 a první semestr rozpočtového období 1918/1919. Proti tomuto ustanovení mohla by se namítati jednak bezúčelnost kontroly rozpočtového hospodářství státu již zaniklého, jednak neoprávněnost takového zásahu po stránce právní. Ve skutečnosti však stát měl značný zájem, aby nebyl porušen účetní a pokladní pořádek, jakož i bezpečnost hospodaření jednotlivými úvěry. Pokud však jest známo, stal se tento předpis obsoletní, který nebyl realizován, poněvadž chyběl zde ještě kontrolní orgán, jenž by jednotlivé dílčí uzávěrky přezkoumával a sestavil souhrnný elaborát o výsledcích hospodaření za uplynulá období.

58.

Zákonem ze dne 20. března 1919, č. 175 Sb. z. a n. byl zřízen Nejvyšší účetní kontrolní úřad o dozoru na státní hospodářství, státní jmění a státní dluh, jakožto úřad samostatný, ministerstvům rovnocenný a na nich nezávislý. Ježto kontrola rozpočtu jest důležitou závěrečnou fází celého rozpočtového aktu, dlužno na tomto místě vytknouti, jaké povinnosti a práva uložil zákon orgánu vykonávajícímu tuto kontrolu.

V podstatě možno funkci Nejvyššího účetního kontrolního úřadu rozdělit na tyto čtyři kategorie:

1. Dozor účetní (§§ 5—6) zejména v tom směru, spočívají-li příjmy a výdaje na zákonných ustanoveních. K tomu připíná

Nejvyšší
účetní
kontrolní
úřad.

zákon ještě právo zkoumati hospodárnost při správě státního jmění.

2. Správní spolupůsobení při virementech (§ 7).
3. Dozor na státní dluh a oběh drobných mincí (§ 9).
4. Sestavení roční účetní uzávěrky (§ 10).

Podle povahy věci má býti působnost nejvyššího účetního kontrolního úřadu v podstatě kontrolní, jak po formální stránce při státním účetnictví, tak i po stránce materiální v tom směru, spočívají-li příjmy a výdaje na zákonných ustanoveních a smlouvách. Jest ovšem ve skutečnosti velmi těžko dodržeti tuto správnou linii a stává se obvykle, že kontrolní orgány ve snaze zvýšiti co možno nejvíce důležitost svého úřadu, vybočují z těchto mezí a přivlastňují si právo přezkoumávání správních aktů, čímž vzniká resp. mohla by vzniknouti jakási nová instance nad nejvyššími instancemi správními. Také otázka, jsou-li všeobecnější ustanovení o kontrole podle §§ 5 a 6, dávající Nejvyššímu účetnímu kontrolnímu úřadu oprávnění širší, platná též pro dozor na státní dluh, jest různým způsobem diskutována a hodnocena. Aniž by bylo možno v této souvislosti se pustiti do podrobného rozboru této otázky jistě velmi zajímavé, možno říci, že materiální kontrola správních aktů Nejvyššímu účetnímu kontrolnímu úřadu nepřísluší, ježto v tomto směru jest pouze koordinován úřadům správním. Kromě toho jsou ministři a vláda odpovědni ze svých aktů přímo parlamentu a posléze nedostává se kontrole odborných znalostí a zkušeností, aby vůbec s úspěchem mohla přezkoumávati materiálním způsobem správní činnost výkonné moci.*

Možno snad očekávati, že finanční řád, jehož výdej jest zamýšlen, bude se také zabývati těmito otázkami a že přinese do nich jasno a určí přesně hranici mezi správou a kontrolou již

* K jakým přímo protismyslným koncům vedl by opačný výklad zákona, možno ilustrovati na tomto případě: Správní akty z největší části zakládají, resp. upravují práva státem a soukromníky. Konečný enuciát správního úřadu podléhá pak na zakročení (stížnost) strany, přezkoumání po stránce zákonitosti Nejvyšším správním soudem. Kdyby měl Nejvyšší účetní kontrolní úřad právo přezkoumávati správní akty, nebyla by vyloučena možnost, že by bylo nutno právo straně přiznané zrušiti. Při tom by se rozhodnutí správního úřadu dostalo proti jeho vůli před Nejvyšší správní soud a kdyby to snad nebylo možno (na př. při výdeji dluhopisů odepré Nejvyšší účetní kontrolní úřad kontrassegnaci po př. výdej dluhopisů), nebylo by možno takovouto nepochybně správní činnost podrobiti přezkoumání Nejvyššího správního soudu. Naopak přiznání takového práva Nejvyššímu účetnímu kontrolnímu úřadu by předpokládalo úplně jinou organizaci správy.

v zájmu pořádku a nerušeného chodu státní správy. Při té příležitosti doporučovalo by se podrobiti přezkoumání kompetenci stanovenou § 9 zákona, t. j. sestavování roční účetní uzávěrky. Ve všech okolních státech (s výjimkou Rakouska) sestavení účetní uzávěrky spadá do kompetence ministra financí. Pro toto řešení mluví velmi pádný důvod, t. j., aby ministru financí bylo umožněno v každé fázi se přesvědčiti o stavu skutečného finančního hospodaření ve srovnání s rozpočtovým zákonem a aby mu bylo umožněno učiniti neprodleně opatření proti všem neodůvodněným odchylkám, zejména překročením rozpočtu a aby mohl učiniti všechna opatření odpovídající finančnímu a hospodářskému stavu státu.

59.

Prvý číselný rozpočet vyhovující aspoň po formální stránce nezbytným požadavkům rozpočtovým jest representován zákonem ze dne 27. června 1919 č. 433 Sb. z. a n. Veškeré výdaje tohoto rozpočtu na r. 1919 byly stanoveny částkou 6,713,524.913 Kč, příjem pak částkou 2.812,383.500 Kč a z toho vyplývající zaokrouhlený schodek v částce 3,903,000.000 Kč, jenž měl býti hrazen úvěrnými operacemi. Avšak ani tento již v prvé polovici rozpočtového období předložený finanční zákon neodpovídá skutečnosti a dodatkem k němu zvýšil zákon z 18. prosince 1919, č. 670 Sb. z. a n. výdaje na částku 8.615,345.792 Kč, příjem pak na částku 3.709,754.500 Kč. Z toho vyplývající zaokrouhlený schodek stanoven částkou 4.906,000.000 Kč.

Prvý formálně úplný finanční zákon.

60.

V letech dalších jsou příslušné finanční rozpočtové zákony sestavovány a projednávány mnohem dříve tak, jak to vyhovuje potřebám státního hospodářství. Po stránce formální i materiální jsou stále dokonalejší. Ovšem má-li býti k jednotlivým rozpočtovým obdobím zaujato stanovisko a odvozeny skutečnosti rozhodné pro státní finanční rozpočtovou politiku, dlužno především učiniti jedno: usměrniti veškeré rozpočtové hospodářství, pokud jest to možno, na stejnou obsahovou linii, která průběhem jednotlivých roků nebyla dodržována. V našich rozpočtových a finančních zákonech není totiž jednotnosti průběhem prvního desetiletí a byly prováděny značné změny nejen formální, ale i materiální.

Usměrnění finančních zákonů

To platí zejména o státních podnicích, které s počátku byly zařazovány do rozpočtu jakožto integrující jeho součást v celém

rozsahu. Později však byly vyňaty a jen očekávané roční saldo aktivní nebo pasivní zařazováno do rozpočtu.

Aby bylo možno posouditi vývoj našeho rozpočtového hospodářství, dlužno tudíž všechny rozpočty od prvopočátku převést na směrnici nyní v rozpočtech dodržovanou a zavedenou Englišem v rozpočtu na rok 1927. Ježto tomu tak nebylo ve všech letech stejně, jsou ovšem rozpočtové číslice, které musíme vzít za základ, rozdílné od číslic jak jsou uvedeny v jednotlivých finančních zákonech i v účetních uzávěrkách, zejména v letech počátečních. Tyto odchylky jsou patrné z číselného sestavení i z grafického znázornění (srovnej tabulku u č. 70).

61.

Státní
podniky.

Podklad pro odlok podnikového hospodářství státního od vlastní státní administrativy byl dán zákonem ze dne 18. prosince 1922 č. 404 Sb. z. a n. a prováděcím nařízením ze dne 25. září 1924, č. 206 Sb. z. a n. Účelem tohoto zákona bylo, aby podniky, které neplnily převážně správní úkoly, byly hospodářsky i organizačně postaveny na podobný základ jako obdobné podniky provozované soukromými podnikateli. Vládní nařízení vypočítává taxativně v § 1 tyto podniky. Nelze se ubrániti dojmu, že bylo postupováno při výpočtu těchto podniků poněkud schematicky. Nemůže býti jistě pochyby o tom, jsou-li na př. státní doly, hutě nebo lázně postaveny na podkladě podnikovém, ale lze mítí již pochyby, je-li možno, po případě účelno stejné principy uplatňovati na př. u státních drah, pošt a tabákové režie. U prvých dvou zvláštní postavení spočívající v celostátním významu musí určovati často odlišné směrnice od směrnic soukromopodnikatelských a u tabákové režie monopolní postavení výrobní nedává nám spolehlivého obrazu a kontroly pro uplatňování těchto principů. To, co se u tabákové režie jeví jako čistý zisk, jest mnohem více spotřební daní při tuzemské výrobě tabáku a clem při jeho dovozu. Organicky by výtěžek v tomto případě měl býti zařazen v rozpočtovém zákoně jako výnos těchto příjmových pramenů.

Úplná parita vůči podnikání soukromému není však provedena do důsledku ani u podniku, kde nemá stát postavení monopolního. Podniky požívají totiž ještě některých zvláštních výhod, jež jinak soukromý podnikatel musí nésti ze svého. Jsou to výhody právního zastoupení finanční prokuraturou (§ 5 zákona) a v mnohých případech další výhody vznikající tím, že podniky uplatňují osvobození od placení úmoru svých dluhů, přesunující tento výdej na vlastní státní administrativu. Odvo-

lávají se při tom na zákon i nařízení, kde při úvěrech se mluví o povinnosti zúročiti, ale nikoliv též výslovně umořiti vypůjčený kapitál. Nemůže však býti přece pochyby o tom, že úmor jest součástí režie jako každé jiné vydání podnikové, má-li býti podnik skutečně provozován podle zásad hospodářství soukromého. Vždyť jinak by mohly podniky stejným právem žádati, aby stát hradil nákup surovin nebo mzdy nebo kterákoliv jiná režijní vydání.

V podstatě dlužno však souhlasiti s uzákoněnou zásadou, která podniky z rozpočtu vylučuje, dávajíc tam pouze saldo vyplývající z jeho provozu.

62.

Stejně jest tomu s přiděly samosprávným svazkům, které jsou průběžnou položkou pro státní správu a které nemohou býti účtovány na její vrub. Státní správa jest jenom výběřčím orgánem. Nebylo by ostatně vyloučeno, aby veřejné svazky vybíraly samy stanovené přiděly. Takovéto přiděly ve státním rozpočtu mají tudíž toliko povahu evidenční a musí býti vedeny odděleně.

Přiděly
samo-
správným
svazkům.

Pro případ, že bychom chtěli prováděti srovnávání rozpočtu s rozpočtem jiných států, měli bychom ještě zjistiti, nevykonává-li samospráva některé úkoly, které v jiném státě vykonává stát sám a naopak úkoly, které v jiném státě vykonává samospráva, kdežto na př. u nás je koná stát. Teprve po zjištění těchto skutečností bylo by možno provésti materiální srovnání rozpočtů dvou států.

63.

Nelze se zabývati podrobným rozbohem jednotlivých výdajů rozpočtových průběhem celé doby, ač právě po této stránce bylo by možno vyvoditi cenné důsledky nejen pro rozpočtovou politiku státní, ale vůbec pro veškeré obory státní politiky. Neboť můžeme jistě odvoditi mnoho na př. pro ducha školské politiky ve státě, srovnáme-li, jakým nákladem pamatoval stát průběhem celého období na školství ve státě, byl-li tento náklad vyšší či zmenšoval-li se průběhem let, kolik činil tento náklad procentuelně z celého rozpočtu, jak byl tento náklad rozdělen na jednotlivé druhy škol atd. Obdobně by bylo možno hodnotiti všechny obory státní správy (zahraniční, vnitřní, vojenskou, soudní, zdravotní, sociální etc.). Právě v těchto podrobnostech mohli bychom zjistiti, jak se uplatňoval vládnoucí politický směr v jednotlivých úsecích státní administrativy a mohli bychom ho

Číselný
rozbor
rozpočtu
(materiální
stránka
rozpoč-
tová).

přesně eticky hodnotiti podle těchto jednotlivých oborů. Pověšný rámec finanční politiky nedovoluje však takovýto detailní rozbor a zjišťování všech možných úseků státní politiky a proto si všimneme jen v hrubých rysech vývoje rozpočtového hospodářství a rozpočtové politiky jak s hlediska formálního, tak i materiálního.

Příjmová stránka státního hospodářství jest uvedena samostatně v druhé části tohoto oddílu a to jak se stránky formální tak i materiální.

64.

Finanční zákon v užším slova smyslu a jeho vývoj do r. 1925.

Po stránce formální dělí se rozpočet na finanční zákon ve vlastním slova smyslu a na číselné podrobné sestavení, jež jest přílohou a součástí finančního zákona.

Ve všech finančních zákonech vidíme úhrnné sestavení celkové výše příjmů i vydání. Současně se určuje blíže způsob hospodaření. Podle toho dlužno úvěrů použití (pokud ovšem nespočívají na právním titulu, kteréžto výdaje možno hraditi až do promlčení) nejdéle do 31. prosince rozpočtového roku a sice k účelům v rozpočtu přesně uvedeným. Toto ustanovení se později prohlubuje. Ve finančním zákonu na rok 1921 rozdělují se úvěry v podstatě na dvanáctiny podle jednotlivých měsíců, které mohou býti v jednom měsíci překročeny jen se souhlasem ministerstva financí. K použití mimořádných úvěrů jest kromě toho potřebí souhlasu ministerstva financí při platbě převyšující částku 50.000 Kč. Dále se recipuje do finančních zákonů počínaje rokem 1921 ustanovení § 7 zákona č. 175/1919 o virementech. K finančnímu zákonu se počíná vydávati dále prováděcí nařízení. Po prvé se tak stává k finančnímu zákonu na rok 1921 (nepřihlížíme-li k nařízení č. 7/1919 Sb. z. a n., jež však není v podstatě prováděcím nařízením finančního zákona) a sice pod č. 41 Sb. z. a n. z roku 1921. V nich dlužno zejména vyzvednouti snahu finanční správy ku přesnému dodržování rozpočtových úvěrů a pravidelnému měsíčnímu jich vyčerpání. Aprobanti činí se tu osobně odpovědnými za dodržování těchto ustanovení. Od roku 1921 zařazuje se též zvláštní ustanovení o hospodaření investičními úvěry, ježto investice tvoří v tomto roce i v dalších letech zvláštní část rozpočtu. Není tu však podstatnějších odchylek proti ostatním ustanovením týkajícím se běžného rozpočtového hospodářství. Jest to však zjev přechodný a naposledy se vykazují investice zvláště v rozpočtu na rok 1925.

Toto zvláštní vedení investičního programu mělo spíše význam psychologický než hospodářský v dobách, kdy nebylo možno předstoupiti s rozpočtem, který by byl v rovnováze. Tím se

měl patrně zmenšiti rozpočtový schodek toho kterého roku a hospodářství státní mělo se postavit do příznivějšího světla. To se týká zejména období pasivního rozpočtového státního hospodářství (1919—1925). Přibližně asi stejný důvod mělo dělení rozpočtu jak ve výdajích tak příjmech na řádné a mimořádné, poněvadž takové dělení nemá žádného hospodářského důvodu s hlediska rozpočtového hospodářství státního. Nanejvýše by toto dělení mohlo míti význam naprosto interní jakožto směrnice pro budoucí rozpočtovou politiku státní. Také toto dělení odpadlo, jakmile bylo dosaženo rozpočtové rovnováhy. Proto v rozpočtu na rok 1927 již toto dělení výdajů a příjmů na řádné a mimořádné nepřichází.

65.

Rokem 1926 se zahajuje období rovnovážných státních rozpočtů. Jest to jeden z nejdůležitějších a nejvýznamnějších úspěchů naší finanční politiky. Znamená to dalekosáhlý obrat v hospodářství státním vůbec, jehož význam přesahuje pronikavě rámeček rozpočtové politiky v užším slova smyslu.

Finanční
zákon na rok
1926.

Formálním mezníkem zde jest finanční zákon č. 207/1925. Výdaje jsou rozpočteny částkou 10.070,271.410 Kč a příjmy částkou 10.085,752.543 Kč, takže se jeví přebytek 15,481.133 Kč.

Při tom jest v článku IV. provedena značná změna v konstrukci rozpočtu státních podniků. Do rozpočtu se již nekládá, jak bylo shora uvedeno, celé hospodářství podnikové, ale pouze očekávané saldo. Ježto rozpočet jest již v rovnováze, neobsahuje finanční zákon úvěrové zmocnění pro ministra financí ku kontrahování nových zápůjček, ale pouhé zmocnění ku kontrahování toliko přechodných úvěrových operací k hrazení přechodných schodků vyplývajících z časové neshody mezi příjmy a výdaji, jakož i zmocnění k úvěrním operacím potřebným pro prolongaci nebo konversi po případě zaplacení dluhů z dřívějších let. Pouze pro investiční potřebu stanoví se zvláštní zmocnění úvěrové, které však nezatěžuje rozpočet, poněvadž podniky podle zákona č. 404/1922 Sb. z. a n. jsou povinny úrokovou i amortizační službu samy hraditi.

66.

Finanční zákon na rok 1927 č. 221/1926 Sb. z. a n. obsahuje další změnu konstrukce rozpočtové, jakož i některé pronikavé změny velké důležitosti pro finanční politiku vůbec. Předně se právně eliminují a zvláště stanoví přiděly samosprávným svaz-

Finanční
zákony
na roky
1927—1929.

kům ze státních daní a poplatků. Tím má býti dosaženo jasného měřítká pro rozpočtové hospodářství státní. Také státní dluh se vede jako samostatné oddělení a do rozpočtu se vkládá pouze úhrnné saldo. Investiční potřeba jak u obecné státní správy, tak i podniků kryje se příjmy v plném rozsahu a zápůjčky se přímo zakazují. (Čl. II. odst. 7. finančního zákona.) Posléze pak zřizuje článek XVII. finančního zákona zvláštní fond z většího výnosu daní* pro konsolidaci přechodného státního dluhu. —

S hlediska obsahové stránky dlužno zvláště vytknouti snahu finanční správy zavést také v tomto směru pořádek. Rozpočet na rok 1926 odnímal podnikům čisté výnosy a odkazoval investice na úvěr. Zvláště velikým problémem to bylo u železnic, které část svého výnosu čerpaly ve skutečnosti z podstaty podniku. Byl proto ponechán železnicím celý čistý výnos a část dopravní daně. V letech 1927 a 1928 20 procent, v roce 1929 pak 25 procent. Mimo to převzal stát úmor veškerého železničního dluhu a smluvil jednotný paušální příspěvek na zúročení. Tento příspěvek klesá ročně o $\frac{1}{25}$.

U všech podniků činily tyto oběti půl miliardy Kč.

V r. 1927 byl vypracován ministerstvem financí též finanční řád, jímž se má upravit trvale sdělování státního rozpočtu, jeho provádění i kontrola a stejně i hospodářství státních podniků. Jde o podrobnější rozvedení směrnic uvedených ve finančních zákonech. Osnova nebyla dosud Národním shromáždění předložena.

Finanční zákony na roky 1928—1929 (č. 176/27 a č. 203/28 Sb. z. a n.) zachovávají v podstatě stejnou konstrukci a mají obdobná ustanovení jako finanční zákon na rok 1927. Pouze pro podniky, hlavně poštu, povolují se ve finančním zákoně úvěry menšího rozsahu k účelům výlučně investičním.

67.

Státní
silniční
fond.

Významnou novinkou tohoto období jest konstituování silničního fondu zákonem č. 116/1927, jímž se část silničního hospodářství vyjímá z hospodářství státního a přenáší na silniční fond jakožto samostatnou právnickou osobu od státu neodvislou. V důsledku toho vede silniční fond samostatnou stránku příjmovou i výdajovou. Dimense silničního fondu, ke kterým v dnešní době dospívá, činí z něho instituci, na kterou dlužno zvláště poukázati.

* Fond byl ustaven rozhodnutím ministra financí dra Engliše ze dne 24. května 1928, č. j. 50.518/28-II B/5a.

Nemůže býti pochyby že s hlediska teoretických požadavků rozpočtových nelze vítati takovéto zvláštní fondové hospodářství. Jest to na úkor jasnosti, přehlednosti a jednotnosti státního rozpočtu. Byly-li tudíž vážné důvody k utvoření silničního fondu — a není pochyby že byly — jsou též vážné důvody proti jeho konstituování. Jest jím vytvořen precedenční případ, který vede k napodobení v jiných oborech. Že se tak děje, vidíme ve zřízení samostatného fondu elektrisačního zřízeného zákonem ze dne 22. března 1929, č. 44 Sb. z. a n., fondu pro vodohospodářské meliorace zřízeného zákonem ze dne 27. března 1931, č. 49 Sb. z. a n. a posléze fondu pro splavnění řek zřízeného zákonem ze dne 27. března 1931, č. 50 Sb. z. a n.

Tím jest nepřehlednost a nejednotnost rozpočtu dokumentována.

Konstrukci silničního fondu dlužno vytknouti, že neobsahuje *veškeré* státní silniční hospodářství, ale toliko jeho část, zejména pokud se vztahuje na *zlepšení* státních silnic. Udržování a stavba státních silnic jsou však prováděny na vrub úvěrů státního rozpočtu, ač na tyto položky také značně přispívá silniční fond. Stejně okolnost, že se udělují ze silničního fondu podpory nestátním silnicím, nepřispívá ke zjednodušení a přehlednosti rozpočtu. Při tom ovšem nelze přehlížeti výsledků činnosti silničního fondu, které za krátkou dobu jeho trvání jsou příznivé. Bude-li v dohledné době dosaženo účelu, t. j. řádná obnova státních silnic, budou tím ospravedlněny plně vady konstrukce fondu s hlediska rozpočtového.

Běžné příjmy silničního fondu vykazují stále vzestupnou tendenci. V roce 1927 činily příjmy za poslední čtvrtletí Kč 31,727.699. V roce 1928 — 141,642.715 Kč, v roce 1929 — 158,215.656 Kč a v roce 1930 — 176,856.242 Kč. Ve všech případech jde o platby skutečně vykonané v příslušném roce. Jsou to výlučně příjmy veřejnoprávní. V roce 1929 a 1930 se příjmy silničního fondu zvětšují ještě o úroky ze vkladů a to v roce 1929 o 2,973.450 Kč a v roce 1930 o 2,549.290 Kč. V roce 1929 jest v uzávěrce uveden ještě drobný příjem 2079 Kč. Činí tudíž celkový příjem (veřejnoprávní i soukromoprávní) silničního fondu v roce 1929 161,191.185 Kč a v roce 1930 179,405.532 Kč. V roce 1931 se odhadují příjmy silničního fondu částkou přibližně Kč 256,000.000.

V roce 1931 byla provedena novelisace silničního fondu zákonem č. 76/1931 Sb. z. a n., jejímž hlavním obsahem jest:

1. Zvýšení příjmů silničního fondu přidělem 70% současně zvýšené spotřební daně z minerálních olejů. Zvýšení je částečně paralysováno 30% snížením daně z motorových vozidel.

Hospodaření

(Výdaje a příjmy)

Poznámka: Některá data číselná byla vzata ze zprávy rozpočtového výboru o vlád-

Rok	Rozpočet				Rozpočet
	čísla finančních zákonů	výdaje	příjmy	přebytek (+) schodek (-)	výdaje
1919	27./6. 1919 č. 433 18./12. 1919 č. 670	8.615,345.792	3.709,754.500	- 4.905,591.292	6.467,588.000
** 1920	29./1. 1920 č. 104 14./4. 1920 č. 307 8./2. 1921 č. 81	14.066,427.032	10.426,500.794	- 3.639,926.238	8.434,778.000
1921	17./12. 1920 č. 682 16./2. 1922 č. 67	3.173,502.691* 18.026,460.144	17.298,916.630	- 3.173,502.691* - 727,543.514	10.513,097.000
1922	19./12. 1921 č. 470	3.263,444.750* 19.812,960.479	18.884,209.544	- 3.263,444.750* - 928,750.935	11.768,274.000
1923	15./12. 1922 č. 372	2.999,771.000* 19.371,030.639	18.812,390.860	- 2.999,771.000* - 558,639.779	12.192,099.000
1924	14./12 1923 č. 245	2.229,230.000* 16.993,976.905	16.391,293.591	- 2.229,230.000* - 602,683.314	10.238,577.000
1925	12./12. 1924 č. 278	1.319,083.000* 9.573,585.801	9.301,334.419	- 1.319,083.000* - 272,251.382	9.235,901.000
1926	15./10. 1925 č. 207 17./12. 1926 č. 240	9.710,271.410	10.085,752.543	+ 375,481.133	8.910,571.000
1927	15./12. 1926 č. 221	9.703,505.151	9.723,914.485	+ 20,409.334	9.567,505.000
1928	16./12. 1927 č. 176	9.536,073.544	9.562,270.422	+ 26,196.878	9.396,074.000
1929	22./11 1928 č. 203	9.534,373.114	9.569,907.596	+ 35,534.482	9.534,373.114
1930	4./4. 1930 č. 42	9.366,904.736	9.419,867.429	+ 52,962.693	9.366,904.736

** V běžných pramenech (na př. »Statistický přehled republiky Československé z r. 1930«, nebo »Státní finanční hospodářství v prvním desetiletí republiky«) jsou uváděny na rok 1920 jiné rozpočtové číselnice a to výdaj 11.694.090.100 Kč a příjem 7.803.776.873. Důvodem toho jest, že uvedené prameny neberou v úvahu zvýšení rozpočtu a to jak s hlediska příjmového, tak i výdajového — včetně předpokládaných úspor — uvedené v § 4. zák. ze dne 8. února 1921, č. 81 Sb. z. a. n.

státní správy

preliminované)

ním návrhu státního rozpočtu ČSR a finančního zákona pro rok 1929, tisk. 1813

usměrněný		státní účetní uzávěrka (platba)		
příjmy	přebytek (+) schodek (-)	výdaje	příjmy	přebytek (+) schodek (-)
1.886,107.000	— 4.581,481.000	7.195,050.933	4.376,074.184	— 2.819,976.749
5.092,625.000	— 3.342,153.000	13.538,402.828	12.735,729.281	— 802,673.547
8.669,043.000	— 1.844,054.000	1.775,046.663* 18.156,582.084	20.257,537.186 —	— 1.775,046.663* + 2.100,955.102
9.909,614.000	— 1.858,660.000	1.539,057.856* 20.640.655.774	19.081,594.699 —	— 1.539,057.856* — 1.559,061.075
10.485,612.000	— 1.706,487.000	1.147,134.865* 18.222,181.797	16.417,572.192 —	— 1.147,134.865* — 1.804,609.604
8.718,474.000	— 1.520,103.000	1.252,494.571* 18.219,969.488	17.513,371.800 —	— 1.252,494.571* — 706,597.687
8.504,500.000	— 731,401.000	1.169,429.080* 11.408,636.675	10.837,874.765 —	— 1.169,429.080* — 570,761.910
9.286,052.000	+ 375,481.000	11.729,023.403	11.468,188.656	— 260,834.747
9.667,914.000	+ 20,409.000	10.583,310.485	10.987,551.280	+ 404,240.795
9.422,271.000	+ 26,197.000	9.540,313.824	10.851,983.459	+ 1.311,669.635
9.569,907.596	+ 35,534.482	9.689,510.440	10.420,982.053	+ 731,471.613
9.419,867.429	+ 52,962.693	9.286,061.197	9.645,443.933	+ 359,382.735

* Jde o výdaje investiční — administrativní i podnikové — které byly v letech 1921—1925 vedeny zvláště. O tyto výdaje se ve skutečnosti zvyšuje schodek, respekt. zmenšuje přebytek toho kterého roku.

2. Rozšíření úvěrního zmocnění silničního fondu.
3. Nová úprava použití běžných příjmů fondu.

Novelizovaný silniční fond představuje svým nynějším rozsahem (spravuje nyní více než $\frac{1}{2}$ miliardy Kč ročně) značný výsek veřejného hospodářství.

68.

Finanční
zákony
na roky
1930 a 1931.

Ve finančních zákonech na roky 1930 a 1931 lze pozorovati další vývoj, jehož hlavním znakem jest postupující konsolidace státního hospodářství (jde o zákony č. 42/1930 a 178/1930 Sb. z. a n.).

Z nových ustanovení resp. změn dlužno uvést: železničím se na hrazení investičních potřeb zvyšuje podstatně podíl na dopravních daních. Kdežto na rok 1930 se stanoví podíl poměrně (45% oproti 25% roku minulého), přiděluje se na rok 1931 plná částka 400,000.000 Kč jež jest o něco vyšší než 45% prelimitovaného příjmu na dopravních daních (čl. II, odst. 3 obou finančních zákonů).

Velmi podstatný krok ku konsolidaci obsahuje čl. IV. odst. 2 finančního zákona na rok 1930 a čl. V., odst. 2. finančního zákona na rok 1931. Po prvé zde probíhají — byť i ne ještě jako řádný výdej — t. zv. učitelské platy hrazené dosud mimo-rozpočtově zálohou zemím. Na krytí této částky uvedené příbližným penízem 800,000.000 Kč určuje se podíl na dani z obratu a přepychové. Hospodářsky jest to dnes již řádný výdej hrazený státním rozpočtem.

Úvěrová zmocnění pro investiční potřebu podnikovou se zvyšují. Podle čl. XIV finančního zákona na rok 1930 činí zvýšení při úhrnném limitu 300,767.860 Kč, peníz 76,493.807 Kč proti roku 1929 a podle článku XV finančního zákona na rok 1931 činí zvýšení při úhrnném limitu 344,692.500 Kč peníz 43,924.640 Kč proti roku 1930. V obou případech je možna též forma úvěru hypotekárního po př. forma zálohy z pokladních hotovostí státních (při příznivém vývoji státních financí).

Z nových změn i proti roku 1930 dlužno poukázat ve finančním zákoně na rok 1931 ještě na tyto:

Článkem IV se výnos daně ze zbraní a lovu (platné před daňovou reformou na Slovensku a Podk. Rusi) příkazuje zemi Slovenské a Podkarpatoruské.

Článkem VI a XXI odst. 1 se provádí podstatná změna konsolidačního fondu tím, že se jeho přidělu ve výši 50,000.000 Kč používá na řádnou službu státního dluhu (úrok i úmor) proti dosavadnímu určení na konsolidaci dluhu přechodného. V tomto

ustanovení jest viděti účinek hospodářské krise vzniklé roku 1930 a očekávané i pro rok 1931.

Článkem XIV pod lit. d) normuje se účast státu částkou 25,600.000 Kč na elektrických podnicích a pod lit. e) dává se vládě úvěrní zmocnění na 150,000.000 Kč na likvidaci závazků z osvobozovací akce.

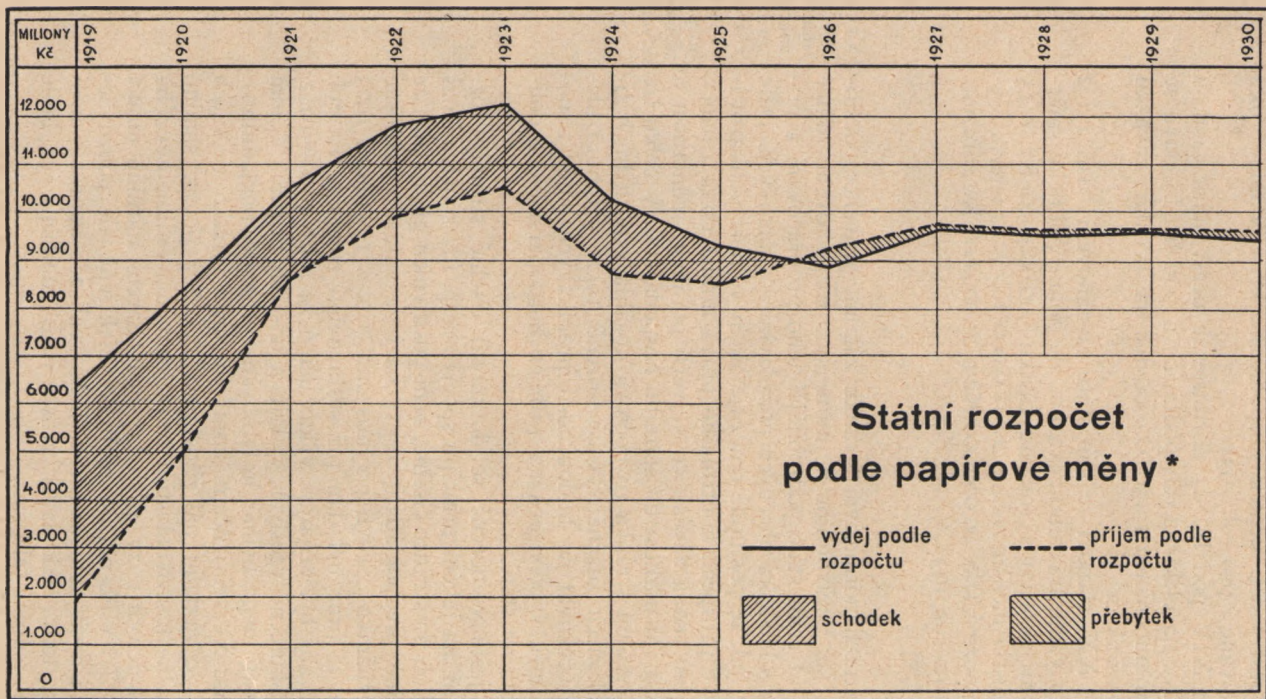
Článkem XX, stanoví se slib státu (ustanovení odst. 1 i 2 nemá totiž povahu právního závazku, ale pouhé politické směrnice) věnovati školství vysokému částku 900,000.000 Kč v 15 letech, a školství menšinovému 280,000.000 Kč v 10 letech. Význam mají pouze částky 60,000.000 Kč a 28,000.000 Kč zařazené do rozpočtu na rok 1931.

69.

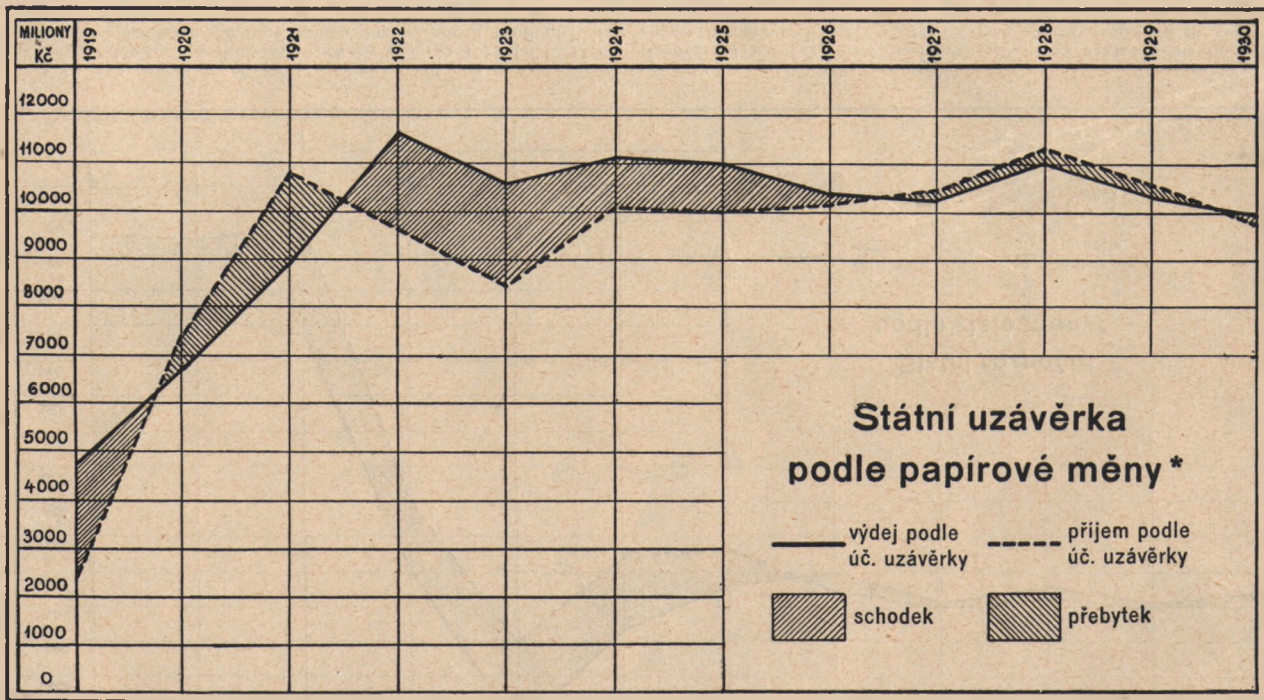
Posuzujeme-li normativní stránku zákonů průběhem desítiletí, vidíme, jak z původního nejnужnějšího rozpočtového rámce vzniká rok od roku stále podrobnější jeho propracování a přizpůsobování s hlediska obecných požadavků rozpočtových. Dále pozorujeme, jak se postupně omezuje akční volnost poukazovacích úřadů ve prospěch kontrolního práva ministerstva financí. Sleduje se tím snaha zavést co největší pořádek, jednotnost a stejnoměrnost i úspornost do státního hospodářství. V celku lze říci, že normativní stránka rozpočtová dosáhla v posledních finančních zákonech značně vysoké úrovně, takže s tohoto hlediska nelze očekávat do budoucnosti pronikavých změn a novot kromě změn vyplývajících z proměn hospodářského a politického života ve státě.

Dlužno ještě všeobecně se dotknouti číselné stránky rozpočtu. O tom, na jakém principu spočívá resp. má spočívati náš finanční zákon po stránce číselné, není pozitivních předpisů. Lze však důvodně předpokládati, že vychází ze základu skutečné platby. (Poznámka: Srovnej výnos min. fin. z 19. února 1923 č. j. 21.861/I, jímž byl dán při sestavování rozpočtu na rok 1924 pokyn, aby byl připojen výkaz učinů za roky 1920—1922, t. j. výkaz skutečně vzešlých výdajů a došlých příjmů. V tom jest spatřovati nepochybně uplatňování principu pokladního). Naproti tomu Nejvyšší účetní kontrolní úřad vychází ve svých uzávěrkách ze základu náležitostního, z čehož potom snadno vznikají značné nesrovnalosti a nedorozumění. Vidíme zejména v posledních letech t. zv. přebytky hospodaření státního jdoucí do miliard. To však nejsou přebytky efektivní, ale pouze nedoplatky dlužných daní a dávek, jichž realizace naprosto není zabezpečena, tedy nedoplatky zčásti jistě dubiosní, jež bude nutno po př. i úplně odepsati.

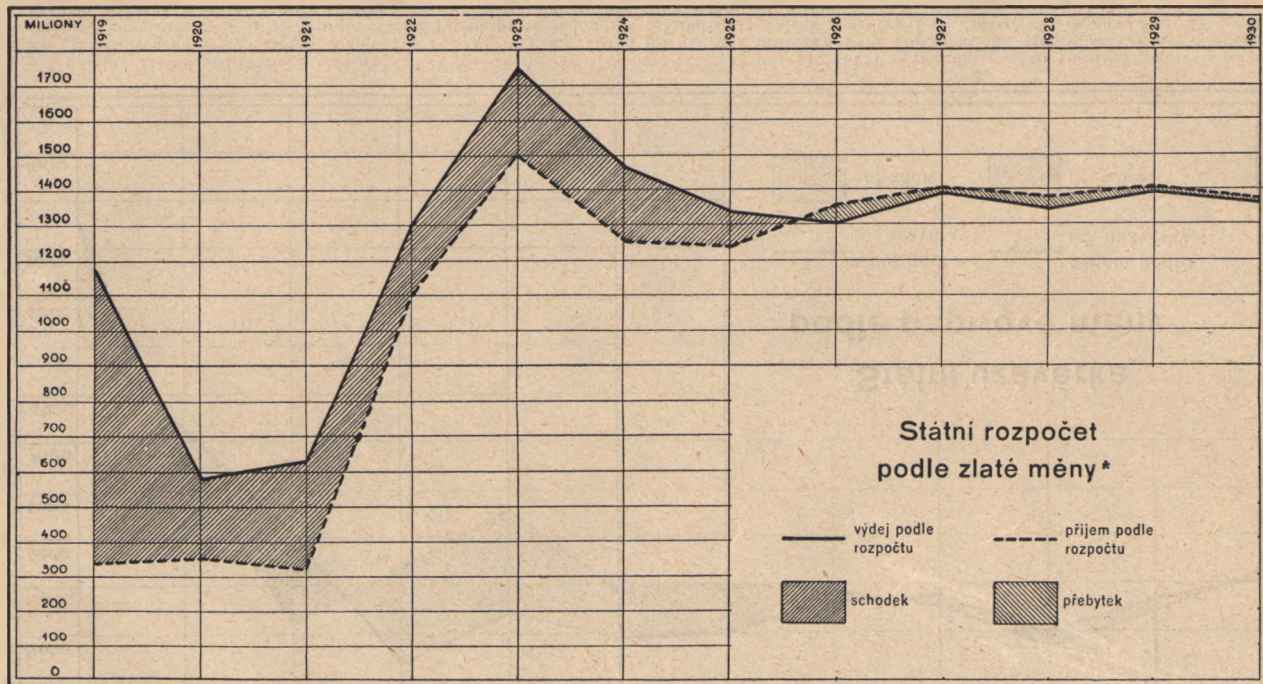
Vývojové tendence finančních zákonů a principy rozpočtového hospodářství československého.

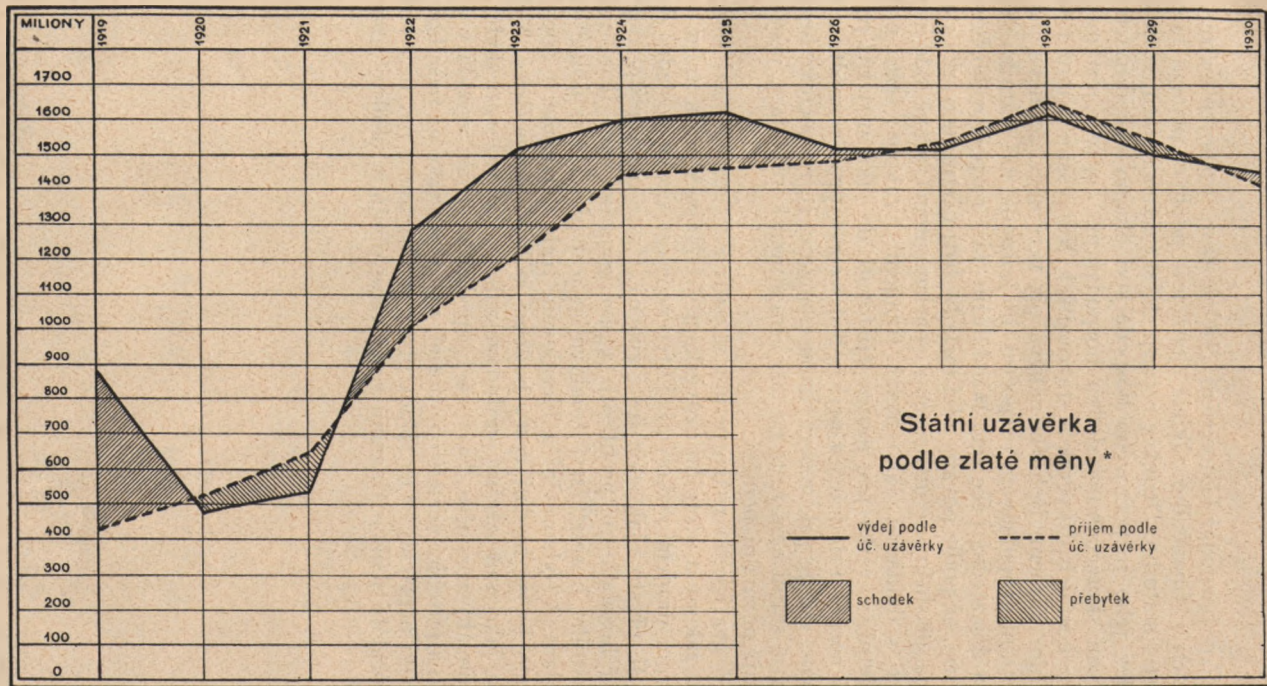
* Číselný základ pro grafické znázornění byl vzat ze zprávy rozpočtového výboru (tisk. 1813) o vládním návrhu státního rozpočtu republiky Československé a finančního zákona pro rok 1929 (tisk. 1750). Rozpočty i uzávěrky byly postaveny na stejný základ podle dnešní rozpočtové konstrukce. Z toho vzniká značný rozdíl proti číslicím z rozpočtů i uzávěrek z prvních let. Zvláště dlužno poukázat na rozdíl v číselném základě u státní účetní uzávěrky za rok 1920. Kdežto uzávěrka vykazuje passivum, uvádí zpráva aktivum, aniž by blíže vysvětlila tento rozdíl.

* Číselný základ pro grafické znázornění byl vzat ze zprávy rozpočtového výboru (tisk. 1813) o vládním návrhu státního rozpočtu republiky Československé a finančního zákona pro rok 1929 (tisk. 1750). Rozpočty i uzávěrky byly postaveny na stejný základ podle dnešní rozpočtové konstrukce. Z toho vzniká značný rozdíl proti číslicím z rozpočtů i uzávěrek z prvních let. Zvláště dlužno poukázat na rozdíl v číselném základě u státní účetní uzávěrky za rok 1920. Kdežto uzávěrka vykazuje passivum, uvádí zpráva aktivum, aniž by blíže vysvětlila tento rozdíl.

* Číselný základ pro grafické znázornění byl vzat ze zprávy rozpočtového výboru (tisk. 1813) o vládním návrhu státního rozpočtu republiky Československé a finančního zákona pro rok 1929 (tisk. 1750). Rozpočty i uzávěrky byly postaveny na stejný základ podle dnešní rozpočtové konstrukce. Z toho vzniká značný rozdíl proti číslům z rozpočtů i uzávěrek z prvních let. Zvláště dlužno poukázat na rozdíl v číselném základě u státní účetní uzávěrky za rok 1920. Kdežto uzávěrka vykazuje passivum, uvádí zpráva aktivum, aniž by blíže vysvětlila tento rozdíl.

* Číselný základ pro grafické znázornění byl vzat ze zprávy rozpočtového výboru (tisk. 1813) o vládním návrhu státního rozpočtu republiky Československé a finančního zákona pro rok 1929 (tisk. 1750). Rozpočty i uzávěrky byly postaveny na stejný základ podle dnešní rozpočtové konstrukce. Z toho vzniká značný rozdíl proti číslicím z rozpočtů i uzávěrek z prvních let. Zvláště dlužno poukázati na rozdíl v číselném základě u státní účetní uzávěrky za rok 1920. Kdežto uzávěrka vykazuje passivum, uvádí zpráva aktivum, aniž by blíže vysvětlila tento rozdíl.

Státní
účetní
uzávěrky.
Budoucí
rozpočtové
úkoly.

Pro hospodářské ocenění číselné části rozpočtu nelze vycházeti z finančního zákona, jenž jest pouhým plánem hospodářství státního. Dedukce o hospodářské situaci státu, resp. důsledek jeho rozpočtového hospodářství dlužno vyvoditi jen po seznání skutečného výsledku hospodaření. To pak jest možno jen z účetních uzávěrek sestavovaných Nejvyšším účetním kontrolním úřadem. Bohužel nebývá při veřejném, zejména parlamentním projednávání rozpočtového hospodářství státního věnována dostatečná péče této tak důležité fázi rozpočtového hospodářství, ač podle povahy věci měla by býti účetní uzávěrka zkoumána příslušnými institucemi (parlamentem) právě tak intenzivně a důkladně, jako návrh finančního zákona, ježto pouze z účetní uzávěrky jest možno zjišťovati, do jaké míry byl povolený rozpočet dodržen a nejsou-li difference proti rozpočtu příliš značné, což je pak nepochybnou známkou, že rozpočtové hospodářství státní není ještě na takovém stupni konsolidace, jaký vyžadují normální poměry.

Z grafického znázornění jest patrna difference mezi finančními zákony a účetními uzávěrkami již Nejvyšším účetním kontrolním úřadem vydanými. Difference jest sice v poslední době menší, přesto však stále ještě značná. Proto nelze ještě rozpočtové hospodářství prohlásiti za plně konsolidované. Také vznik zvláštního hospodářství fondovního jest překážkou úplné konsolidace. V odstranění a likvidování těchto irregularit doporučovalo by se hledati cesty budoucí politiky rozpočtové. Vedle toho jako samozřejmý požadavek dlužno považovati dodržení rovnováhy rozpočtu. Světová hospodářská krise, vzniklá v roce 1930 a působící neztěně dosud, vykonává také na naše hospodářství nepříznivý vliv. Bude proto v přítomné a patrně i v nejbližší době úsilí o finanční rovnováhu předním úkolem rozpočtové politiky.

B. PŘÍJMOVÁ STRÁNKA HOSPODÁŘSTVÍ STÁTNÍHO (DANĚ, CLA, DÁVKY, POPLATKY, MONOPOLY)

71.

Dalo by se souditi, že v tomto právním oboru bylo zapotřebí nejméně činnosti normotvorné, poněvadž kontinuitní zákon převedl celý rozsáhlý systém finančního práva rakouského a uherického do sféry právního řádu československého a že bylo zapotřebí toliko po stránce organizační vybudovati onen díl finanční správy, který byl součástí bývalé centrální říšské správy. Přes to však právě v oboru finančního práva byla činnost normotvorná veliká. Důvodem zde byly jednak měnové změny vyvolané poklesem a nestálostí peněžní jednotky, jednak desorganisační úřadů vyplývající z úplné téměř jejich nečinnosti po dobu válečnou a posléze též nové mimořádné úkoly svěřené finanční správě. Také nové poměry ve veřejnoprávních autonomních svazích vyvolaly mnoho opatření povahy normativní.

Důvody
normo-
tvorné
činnosti.

K tomu přistupuje ještě dualismus právní z doby předpřevratové jednak v zemích historických a jednak na území po bývalém Maďarsku. Dosud dotčené obory finančního hospodářství a politiky měly málo potíží s právním dualismem bývalé monarchie. Měna vůbec byla jednotná, rozpočet bývalé říše přišel jen v malém rozsahu v úvahu pro zbytek roku 1918 a při správě státního dluhu šlo v podstatě jen o některé podřadnější předpisy účetní a pokladní. V oboru práva daňového a poplatkového se však projevil dualismus v plném rozsahu a to zejména po stránce formální. Po stránce materiální nebyl systém finančního práva potud odchylný, že by znamenal naprostou nesourodost.

72.

Změny, které zde po převratu nastaly, jsou tak pronikavé a rozsáhlé, že není možno v přehledu, který má býti toliko stručným nástinem, jíti do podrobností a není možné ani organické zpracování celého souboru změn daňového a poplatkového prá-

Obsahové
vymezení
látky.

va. Takové zpracování by se mohlo státi toliko samostatně a jest otázka, nevyžadovala-li by rozlehlost předmětu ještě další specifikace.

Na druhé straně nelze úplně vypustiti tento výsek finančního hospodářství, aby aspoň v nejhlavnějších částech mohl býti podán jeho přehled. Proto v tomto oddíle bude podán stručný nástin nejdůležitějších norem a bude učiněn pokus vyvoditi z těchto norem některé vedoucí směrnice a nové zásady odchylné od zásad dosud platných se zvláštním zřetelem na finanční právo týkající se daní přímých.

K tomuto nástinu se připojuje statistika všech podstatných příjmových pramenů státu, spadajících do působnosti ministerstva financí. Příjmy v tabulkách uvedené představují ve všech případech skutečnou platbu (na rozdíl od náležitosti). Číslice jsou z největší části převzaty ze státních účetních uzávěrek. Pro lepší přehlednost a znázornění vývoje jsou k tabulkám připojena též grafická znázornění.

Pokud jde o pořadí jednotlivých příjmových zdrojů, jest postupováno podle systematiky zavedené v posledních rozpočtech.

73.

Orga-
nisační
dobudování
finanční
správy.

Centrální úřad pro finanční správu státní (ministerstvo financí) byl zřízen spolu s ostatními centrálními úřady zákonem ze dne 2. listopadu 1918 č. 2 Sb. z. a n. Nařízením ze dne 31. prosince 1918 č. 65/1919 Sb, z. a n. byla zřízena pro oblast celého státu ústřední státní pokladna v Praze. Zákonem ze dne 11. března 1919 č. 134 Sb. z. a n. zřízen pro oblast republiky mimo Slovensko nejvyšší důchodkový soud v Praze.

Pokud jde o finanční úřady II. stolice, byla organizace v tomto směru úplná pouze v historických zemích. Na Slovensku bylo zřízeno nařízením ministra s plnou mocí pro Slovensko ze dne 30. prosince 1918 č. 12 Sb. z. a n. ex 1919 generální finanční ředitelství pro Slovensko.*

Zákonem ze dne 9. února 1922 č. 59 Sb. z. a n. bylo zřízeno hlavní finanční ředitelství pro Podkarpatskou Rus v Užhorodě.

Pokud jde o finanční úřady I. stolice, byla veškerá vyměřovací a rozhodovací agenda na území bývalého Maďarska kon-

* Odchylkou od zásady platné u finančních úřadů II. stolice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, t. j. že pořad instancí končí u ministerstva financí, není-li stanoveno něco jiného, platí zde zásada, že pořad instancí končí zásadně u generálního finančního ředitelství v Bratislavě, pokud nebyla zvláštním předpisem vyhrazena působnost ministerstva financí. Podrobné odůvodnění v nálezu nejvyššího správního soudu ze dne 25. května 1928 č. 74.317/28.

centrována u t. zv. finančních ředitelství zřízených pro menší správní obvody. Naproti tomu byly v historických zemích finanční úřady dvojího druhu. Jednak okresní finanční ředitelství pro větší správní obvody s působností pro daně nepřímé, monopoly, cla, poplatkovou agendu a t. zv. finanční berní referáty při všech okresních politických správách (hejtmanstvích) pro obor daní přímých, jichž správní obvod — totožný s obvodem politického okresu — byl menší než u okresních finančních ředitelství. Bylo by proto účelno pomýšletí na unifikaci. Poněvadž však jde o komplex příliš složitých otázek organizačních, správních, osobních i komunálních, bylo provedeno aspoň to nejnutnější. Zákonem ze dne 20. března 1919 č. 153 byly odděleny v historických zemích berní referáty ze svazku politických úřadů a zřízeny z nich naprosto samostatné úřady t. zv. berní správy. Bylo to velmi důležité opatření, ježto právě těmto úřadům (v historických zemích) připadly velmi důležité úkoly v oboru státních financí. Za tohoto stavu trvá odchylná organizace finančních úřadů I. stolice v historických zemích proti stavu platnému na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Lze souditi, že unifikace se bude postupně prováděti podle vzoru zemí historických. Tomu nasvědčuje zřizování zvláštních expositur pro přímé daně na Slovensku.

Kromě toho byly zřízeny nově ještě jakožto samostatné finanční úřady jednak chemicko-technická zkušebna finanční správy podle nařízení ze dne 12. července 1923 č. 141 Sb. z. a n. a jednak ředitelství státních loterií podle nařízení ze dne 28. února 1919 čís. 109 Sb. z. a n.

Přímé daně.

74.

Po stránce personální i vyměřovacího pořádku byl v celém státě stav úřadů vyměřujících daně přímé krajně nepříznivý. Nedostatečný personál za války byl nucen většinou zabývatí se činností naprosto jiného druhu (zejména zásobovací agendou) a tak vyměřování po dobu války téměř uvázlo. Po válce k tomu přistoupily ještě mnohé mimořádné agendy jiné (soutěžové akce, dávka z majetku, daň z obratu). Z toho vzniklé několikileté nedoměrky způsobilý desorganizaci finančních úřadů vyměřujících přímé daně. Na Slovensku byly poměry tím nepříznivější, že většina maďarských úředníků odešla, po příp. nebyla převzata, a nové úřednictvo z Čech a Moravy muselo se teprve zapracovávatí do práva platného na území bývalých Uher.

Potřeba
admini-
strativního
pořádku.

Ač od té doby se poměry značně zlepšily, dlužno mluvit stále ještě o poměrech mimořádných, když nedoplatky daní přímých a daně z obratu* činí stále několikamiliardové částky. Podle státní účetní uzávěrky za rok 1928 činí nedoplatky k 31. prosinci 1928 částku 4.372,532.746.66 Kč a podle uzávěrky za rok 1929, 4.070,098.406.72 Kč. Při tom ukládací řízení z převážné části neodpovídá zcela platným předpisům a děje se značně šablonovitě podle určitých všeobecně stanovených směrnic pro celé kategorie odvětví výrobních i obchodních, ač právě individualisace jednotlivých případů by měla býti podstatnou zásadou přípravného vyměřovacího řízení. K individualisaci konkrétních případů směřující přímý styk poplatníka s vyměřovacím úřadem a předepsané vytykáací řízení jsou stále ještě u značného počtu případů výjimkou, ač by měly býti zjevem pravidelným. Odtud pramení mnoho nespokojenosti i nedůvěry vyjádřené ne zcela přesnými přiznáními poplatnictva a hromadnými rekursy proti výměrům daní. Tím jsou ovšem vyměřovací úřady dvojnásob zaměstnávány, takže stále nemůže nastati normální stav.

Nelze ovšem tvrditi, že by tento stav byl zaviněn vyměřovacími úřady, resp. vyměřovacími úředníky. Spíše lze souditi, že jest zde vada systému, který vyžaduje reformy. Zde jest pro daňovou politiku velmi vděčné pole působnosti, jemuž by se finanční správa měla věnovati s největším úsilím. Pokud tento problém naprostého administrativního pořádku nebude s úspěchem rozřešen, nelze mluvit o úplné konsolidaci našeho státního hospodářství. Problém administrativního pořádku měl býti co nejúplněji rozřešen ještě před provedením nové kodifikace daňového práva, aby zamýšlená reforma měla úplně připravené a bezvadně fungující prostředí správní a organizační. Jinak není dostatečné jistoty, že se dosáhne předpokládaného úspěchu. Naopak jest známo, že často špatnější a zastaralejší normy nejsou nepřekonatelnou závadou normálního chodu, je-li zde vyškolený, zkušený a normálně fungující správní aparát, jenž dovede provést aplikaci takovýchto norem na konkrétní případy způsobem vyhovujícím dané době.

75.

Dvě
období
přímých
daní.

V oboru přímých daních dlužno lišiti po formální stránce v podstatě dvě základní období a sice období od převratu do uzákonění daňové reformy zákonem ze dne 15. června 1927 č. 76 Sb. z. a n. Odtud pak působí druhé období až do dnešní doby.

* Daň z obratu a přepychovou nutno zde uvést, poněvadž vyměřovací úřady jsou u daní přímých a daně z obratu a přepychové společné.

Novou a úplnou kodifikací jakož i unifikací přímých daní byla zrušena všechna zákonná opatření prvního období, takže dnes mají význam toliko historicky vývojový. Proto bude o nich také pojednáno hlavně s tohoto hlediska.

76.

Ještě dříve než bude podán přehled jednotlivých daní, dlužno se všeobecně zmíniti o jednom zvláště vynikajícím rysu daňového zákonodárství československého. Jest to tendence uložiti poplatníkovi (plátcí služebních požitků) v některých případech, aby v daňových věcech vystupoval sám iniciativně beze zvláštní pobídky finančních úřadů a aby tudíž sám provedl jistá prozatímní administrativní řízení, jež pak by byla vyměřujícím úřadem často ve funkci ryze kontrolní přezkoumávána a podle povahy věci buď schválena nebo změněna. Podle daňového práva platného před převratem byla taková povinnost samostatně iniciativně vystupovati výjimkou (na př. povinnost platiti daň podle výměru předchozího roku, nebyla-li daň včas předepsána, nebo povinnost zaměstnavatelova srážeti daň z příjmu a odváděti finanční správě i bez zvláštního předpisu). Mohl tudíž průměrný poplatník počítati normálně s tím, že se vyvaruje pro sebe nepříznivých důsledků, jestliže toliko vyhoví individuálním požadavkům finančních úřadů osobně na něho řízeným.

Nyní však již v četných případech nemůže poplatník spoléhati na předchozí výzvu finančních úřadů, ale musí sám bez pobídky provésti zákonem předepsaná opatření, aby se uvaroval nepříznivých následků. Uplatňování této zásady předpokládá značnou vyspělost poplatnictva, jasné a nekomplikované předpisy. Není-li toho, vniká nepořádek do administrativy a nespokojenost, případně i nechtěná sabotáž poplatnictva, takže se tím nedosáhne zamýšleného účelu. Ten dlužno spatřovati v tom, že finančním úřadům vyměřujícím i pokladním se má usnadniti a urychlití stanovené řízení a poplatníku umožniti, aby si svůj poměr k daňové povinnosti určil po strance právní i pokladní ihned v období, na které se daňová povinnost vztahuje, beze zřetele na to, kdy bude o tom vydán formální enuciát finančního úřadu.

Tak již v zákoně o dani z obratu (č. 658/1919) stanoví se povinnost nepodnikatelů, aby celé řízení z příležitostných obchodů provedli úplně sami bez součinnosti finančních úřadů (§ 13 původního i novelisovaného zákona o dani z obratu č. 658/1919 a č. 321/1921), dále aby poplatník — podnikatel vedl předepsané daňové záznamy (§ 16 původního i nového zákona).

Řízení
daňová
prováděná
poplatníkem
po př.
plátcem
služebních
požitků.

Příznání daňové jest povinen poplatník podati bez vyzvání ve stanovené lhůtě, jinak ho stihá zvláštní trestní sankce (§ 17 odst. 6. nového zákona). Podnikatel jest povinen daň obrátovou předběžně si sám vyměřiti a zaplatiti čtvrtletně do 6 týdnů po uplynutí čtvrtletí (§ 20, odst. 2 nového zákona).

Zákony o zvláštní dávce z vína v lahvích (č. 572/1919, č. 677/1920) ustanovují, že plátce daně jest povinen ve skutečnosti provésti výměr i platbu daně (zvláštními berními známky) a činnost finančních úřadů jest ponejvíce kontrolní.

Zákon o dávce z majetku (č. 309/1920) obsahuje v § 36 ustanovení, že každý přednosta domácnosti jest povinen ve stanovené lhůtě podati příznání bez dalšího vyzvání. Nevyhoví-li tomuto ustanovení, zvyšuje se mu automaticky dávka o 2% vypočtené dávkové sumy (§ 38 č. 1).

Zvláště pak pronikavě vystupuje tento rys v novém zákoně o daních přímých č. 76 Sb. z. a n. ex 1927. Jde o důchodovou daň ze služebních požitků (§§ 28—45 zákona). V těchto ustanoveních se ukládá při požitcích zhruba do 2.000 Kč měsíčně úplné náhradní vyměřovací řízení subjektům vyplácejícím služební požitky, které znamená úplný vyměřovací akt v prvé stolici přenesený na tyto subjekty a jen náhradou může býti provedeno vyměřovací řízení u finančních úřadů. Řízení jest dosti složité, poněvadž nutno lišiti mezi platy měsíčními, 14denními a týdenními. Kromě toho přihlízí se částečně k počtu příslušníků domácnosti. Také veškerá příznání k daním přímým musí poplatník činiti bez jakékoliv výzvy ve stanovené lhůtě. Ne učiní-li tak, stíhají ho následky kontumační (§§ 307 a 309 1. odst.). (Poznámka: Podle starého zákona nemohly poplatníka stihnouti kontumační následky, nebyl-li před tím o příznání *individuálně* upomenut se lhůtou aspoň 8denní).

Uvedené citace jsou toliko demonstrací této nové a výrazné směrnicí československé finanční politiky. Při podrobném rozboru nových předpisů našli bychom mnohem více ustanovení dokumentujících tento ráz a bylo by jistě velmi zajímavé provésti podrobné srovnání předpisů předpřevratových, jakož i československých právě s tohoto hlediska.

77.

Daň
důchodová
před
daňovou
reformou.

Z přímých daní jest na prvním místě uvedena *daň důchodová*. Její pojmenování podle starého zákona bylo: „osobní daň z příjmu“. Právní úprava této daně jest obsažena ve IV. hlavě zákona o přímých daních osobních z roku 1896 a sice v §§ 153 až 238 s menšími změnami z pozdějších dob, zejména novelisací čís. 13 ř. z. z r. 1914.

Ze změn popřevratových až do daňové reformy dlužno na prvním místě poukázati na úpravu t. zv. válečných přírážek. Nejde o nějaké autonomní přírážky ke státní dani, jak se obvykle užívá termínu „přírážka“. Jde tu ve skutečnosti o číselnou změnu sazby daňové vyplývající z poklesu a nestálosti peněžní jednotky v době poválečné. Naopak možnost stanovit autonomní přírážky k dani z příjmu byla eliminována kogentním předpisem zákona ze dne 29. ledna 1920 č. 72 Sb. z. a n. Stejně i ostatní peněžní částky byly číselně změněny a přizpůsobeny valutovým poměrům. Změny sazeb byly provedeny buď najednou na 2 až 3leté období, nebo po příp. na jednotlivá roční období zákony č. 617/1919, č. 336/1921, č. 253/1923, č. 299/1924 a č. 49/1926. K tomu dlužno připočísti i zákon č. 313/1920, jímž byly změněny některé číselné částky, jakož i částečně sazba ve stupni 17—35.

Analogicky u daně důchodové, vybírané na Slovensku, byly stanoveny „válečné přírážky“ zákony č. 132/1920, 294/1921, 253/1923, 299/1924 a 49/1926. (V posledních 3 letech jsou již přírážky normovány stejnými zákony jako u osobní daně z příjmu vybírané v historických zemích.)

Dostí významné změny obsahuje zákon ze dne 19. prosince 1919, č. 668 Sb. z. a n. Tímto zákonem byla zrušena předně daň z vyššího služného normovaná § 233 zákona č. 220/1896 ř. z. Dále byla obnovena povinnost zaměstnavatelů srážeti daň důchodovou z proměnlivých platů služebních.* Ustanovení toto bylo však opět zrušeno čl. 3 zákona č. 313/1920 Sb. z. a n.

Jak již bylo uvedeno, byla zákonem ze dne 12. srpna 1921 č. 336 Sb. z. a n. upravena „válečná přírážka“ k dani z příjmu (za roky 1921—1923). Kromě toho i ostatní číselné částky byly nově upraveny způsobem odpovídajícím tehdejšímu valutnímu poměrům. Kromě toho byla provedena však materiální změna některých zvláštních ustanovení. Jde tu o daňové výhody při menších důchodech (do 15.000 Kč), které jsou výsledkem spolupráce více příslušníků téže společné domácnosti z hospodářského nebo výrobního podniku. Dále jest upraveno u služebních důchodů nově právo na srážky výdajů nutných k zachování důchodů. Pripuštěna jest při nižších služebních platech (do 24.000 Kč) paušální 15% srážka, neprokáže-li poplatník větší výdaje. Také jsou nově upraveny daňové úlevy pro poplatníky, v jichž zaopatření jest více členů rodiny.

Při dani důchodové dlužno se zmíniti též o dani válečné vybírané podle zákona č. 66 ř. z. z r. 1918, poněvadž tato daň jest

*.Povinnost tato normovaná §§ 234 a 235 zák. č. 220/1896 byla zrušena nařízením ze dne 8. července 1898 č. 120 ř. z.

částečně v bezprostřední souvislosti s daní z příjmu (důchodovou). Popřevratové zákonodárství znamená však toliko úpravu některých podružnějších věcí, zejména, jakým způsobem nesmí (válečnými půjčkami podle zákona č. 19 ex 1918) a jakým způsobem může (4% pokladničními poukázkami a 4½% premiovou půjčkou podle nařízení č. 527/1919 a vyhlášky č. 552/1920) býti tato daň placena. Likvidace této daně byla provedena zákonem ze dne 30. ledna 1920 č. 79 Sb. z. a n., který v čl. III prohlásil rok 1919 posledním válečným rokem.

Posléze dlužnou poukázati ještě na zákon č. 102/1921 Sb. z. a n., jímž byly poskytnuty při dani důchodové zvláštní výhody při stavbě budov používaných jak pro účely obývací, tak i průmyslové jakož i při pořizování strojního zařízení. Výhody tyto byly pak prodlužovány i na další období (zákon č. 403/1922).

78.

Všeobecná
daň
výdělková
před
daňovou
reformou.

V této dani upravené ve hlavě I. (§§ 1—82) zákona čís. 220/1896 ř. z. byly provedeny rozsáhlé změny týkající se přímo základních jejích principů.

Tak zákonem ze dne 10. prosince 1918 č. 65 Sb. z. a n. bylo zrušeno zejména stanovení pevného kontingentu této daně (§ 1). Doplnování komisí pro daň výdělkovou neděje se volbou, ale jmenováním ministrem financí (§ 3). Zásada t. zv. prostřední výnosnosti jest prolomena tím, že se má přihlížeti k dosaženým výsledkům toho kterého podniku, čili jinými slovy, k čistému zisku (§ 4 odst. 3), kterážto okolnost byla dosud pro výměnu daně nerozhodna. Tento zákon byl postupně prodlužován až do roku 1926. Princip čistého výnosu byl pak proklamován výslovně v čl. III. č. 2. zákona ze dne 28. dubna 1922 č. 144 Sb. z. a n.

Rovněž jako u daně důchodové byly z důvodů valutových změn nově upravovány válečné přírážky na jednotlivá léta. Stalo se tak většinou týmiž zákony jako u přírážek k dani důchodové (z příjmu). Znamenalo to ve skutečnosti zvýšení sazby státní daně. Vedle toho se však vybíraly k této dani zvláštní autonomní přírážky, jichž výše nebyla nikterak obmezena (mnohdy dosahovaly až 2000 procent) a činila tuto daň jednak velmi nestejnou a značně tíživou. Pro stát pak výtěžek této daně nebyl nikdy zvlášť podstatný. Tíživost autonomních přírážek dala podnět k ustanovení čl. III. zákona č. 144/1922 Sb. z. a n., podle kterého měl poplatník nárok na snížení předepsané všeobecné daně výdělkové, jestliže prokázal, že berní sazba převyšuje určité procento čistého příjmu. Toto procento jest progresivní a stoupá

od 1/2 procenta při čistém výnosu do 20.000 Kč ročně až na 4 procenta při čistém výnosu přesahujícím ročně 1.000.000 Kč.

Z některých zvláštních ustanovení dlužno uvéstí zákon ze dne 15. dubna 1920 č. 271 Sb. z. a n., podle kterého byly společnosti s r. o. vyjmuty všeobecně (t. j. bez ohledu na výši kapitálu) ze zdanění všeobecnou daní výdělkovou a podrobeny zvláštní dani výdělkové podle II. hlavy zákona č. 220/1896 ř. z. Stejně se stalo s právovárečnými měšťanstvy zákonem ze dne 10. července 1922 č. 239 Sb. z. a n.

Na Slovensku obdobou všeobecné daně výdělkové byla zároboková daň III. třídy. Válečné přírážky k této dani byly upravovány původně samostatnými zákony a to až do roku 1923 (jsou to zákony č. 132/1920, 332/1921 a 89/1922). Od této doby byly přírážky upravovány stejnými zákony jako u všeobecné daně výdělkové a daně důchodové (osobní daně z příjmu). Při úpravě přírážek provedené za rok 1924 (zákon č. 253/1923) byly provedeny u této daně ještě jiné důležitější změny. Základem daně byl stanoven čistý výnos podniku (čl. IV, § 2 odst. 3. tohoto zákona) a základní sazba daňová byla podstatně snížena a odstupňována progresivně podle zásad citovaného již čl. III. zákona č. 144/1922 u zvláštní daně výdělkové vybírané v zemích historických.

79.

Obdobou zvláštní daně výdělkové byla na Slovensku a Podkarpatské Rusi zároboková daň podniků veřejně účtujících. Válečné přírážky k těmto daním byly upraveny stejnými zákonnými předpisy jako u všeobecné daně výdělkové a zárobokové daně III. třídy.

Nařízením ze dne 17. července 1919 č. 409 Sb. z. a n. byla upravena v historických zemích příslušnost vyměřovacích úřadů v I. stolici. K vyměření daně byly delegovány berní správy v sídle obchodních komor pro celé obvody těchto veřejnoprávních korporací.

Stejnými zákonnými předpisy jako u daně důchodové (osobní daně z příjmu) byly stanoveny výhody při stavbě (v nejširším smyslu) budov obytných a průmyslových, jakož i při pořízení a výměně strojního zařízení. (Jsou to zákony č. 102/1921 a č. 403/1922). Výhody spočívají v tom, že se připouští kromě amortisace možné podle dosavadních předpisů zvláštní mimořádná amortisace, která se odečítá od daňového základu. Zvláště veliká jest tato výhoda při stavbě budov k účelům obytným.

Zvláštní
daň výdělková před
daňovou
reformou.

Zvláštní výhody daňové (vylučující dodatečné zdanění záloh fondů a jiných přebytků) byly stanoveny při fusích některých podniků veřejně účtujících, jakož i při přeměně těchto podniků ve veřejně účtující podniky jiného druhu. Původní zákon č. 293/1921 byl prodlužován na další období zákony č. 151/1923, 163/1924 a 124/1926.

Důležité ustanovení pro podniky veřejně účtující obsahuje § 32 zákona ze dne 12. srpna 1921, č. 329 Sb. z. a n. o přechodné úpravě finančního hospodářství obcí a měst s právem municipálním. V citovaném § 32 se stanoví, že daň i s přírážkami válečnými i autonomními nesmí přesahovati 80 procent čistého výnosu podniku. Ustanovení toto bylo prodlužováno i v dalších letech. Poslední prodloužení před daňovou reformou se stalo zákonem č. 49/1926.

Zákonem ze dne 14. prosince 1922 č. 384 Sb. z. a n. byly upraveny z důvodů valutových změn peněžní částky u výdělkových a hospodářských družstev způsobem odpovídajícím lépe hodnotě platné peněžní jednotky. Kromě toho byla nově upravena sazba daňová progressivně ve dvou stupnicích podle toho, jde-li o družstva požívající výhod § 85 zákona č. 220/1896 ř. z., či nikoliv.

Některé podružnější úpravy byly provedeny dále zákony č. 143/1923 a 308/1924.

80.

Pozemková
daň před
daňovou
reformou.

U daně pozemkové spočívají popřevratové změny hlavně v úpravě sazby. Jsou to jako u přechozích daní t. zv. válečné přírážky. Jde tu také o přizpůsobení daňové sazby změněným valutním poměrům, takže správně by se měla nazývat tato přírážka přírážkou valorisační. Úprava přírážek byla prováděna samostatně v zemích historických a samostatně na Slovensku a Podkarpatské Rusi. V podstatě byla provedena týmiž zákony jako u přírážek k dani důchodové (z příjmu) a dani výdělkové v historických zemích a k dani důchodové a zárodkové na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Pokud jde o základ pozemkové daně, nastala zákonem ze dne 26. března 1919 č. 170 Sb. z. a n. změna v tom směru, že 15% sleva na této dani normovaná čl. VIII a IX č. 3 lit. a) zákona č. 220/1896 ř. z. byla zrušena, takže základní sazba byla zvýšena na původní částku, t. j. 22.7% katastrálního výnosu.

U této daně dosti složité poměry předpřevratové utvářily se ještě složitěji v době popřevratové. Důvodem této složitosti bylo jednak rozdělení daně domovní v daň činžovní a třídní, z nichž každá vycházela z naprosto jiného daňového základu a jednak, že bylo nutno již v době předpřevratové a ještě více popřevratové stanoviti zvláštní výhody pro novostavby, zejména k účelům bytovým, aby bylo čeleno bytové krizi. Kromě toho byla zákonodárnou cestou prováděna úprava poměrů zcela místního rázu. Tak na příklad bylo zákonem č. 204/1919 Sb. z. a n. stanoveno osvobození od daní a přírážek pro novostavby v Hradci Králové a zákonem č. 148/1923 Sb. z. a n. pro novostavby v asanačním obvodu Prahy. Zákonem č. 158/1921 Sb. z. a n. byla rozšířena činžovní daň na bývalé samostatné obce, které splynuly s Velkou Prahou, Brnem a Olomoucí.

Pokud jde o domovní daň třídní, bylo nutno provésti valorisaci této daně, což se stalo odstraněním úlev povolených čl. VIII a IX č. 3 lit. a) zákona č. 220/1896 ř. z. (srovnej zákon č. 170/1919 Sb. z. a n.) a jednak zvýšením základních sazeb této daně přibližně na dvojnásobek původní sazby (čl. II. zákona č. 334/1921 Sb. z. a n.). Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla provedena úprava domovní daně třídní válečnou (valorisací) přírážkou zákonem č. 132/1920 Sb. z. a n. Přírážka byla pak prodlužována i na další období zákony č. 332/1921, č. 89/1922, 253/1923 a 299/1924 Sb. z. a n. U daně činžovní nebylo příčiny ku zvyšování sazby z důvodu poklesu peněžní jednotky, poněvadž sazba daňová jest stanovena určitým procentem z čistého činžovního výnosu. Byla by se také normálně vyvíjela, kdyby nebylo nutno sáhnouti k pronikavé ochraně nájemníků.

Pro podporu stavebního ruchu byly povolovány v době popřevratové rozsáhlé výhody spočívající v úplném osvobození od domovní daně i autonomních přírážek na určitou řadu let. Rozhodující pro otázku, o kolikaleté daňové osvobození jde, jest jednak okolnost, ve kterém roce bylo se stavbou započato a ve kterém byla dokončena a jednak, jde-li o stavby s malými byty, či stavby ostatní. U domů s malými byty jest maximální daňové osvobození stanoveno na 50 roků a minimální na 25 roků. U staveb ostatních maximální na 25 roků a minimální na 15 roků. Osvobození jest normováno v zákonech č. 209/1920, 100/1921, 45/1922, 35/1923, 58/1924 a 44/1927 Sb. z. a n.

Daň domovní před daňovou reformou.

Ostatní
přímé daně
před
daňovou
reformou.
(Daň ren-
tová, z tan-
tiem, vyš-
šího služ-
ného a
báňská.)

Podle zákona o přímých daních osobních byla zvána rentová daň před daňovou reformou daní důchodovou (hlava III. §§ 124 až 152 zákona č. 220/1896 ř. z.). Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla vybírána t. zv. daň kapitálová a rentová.

V popřevratovém zákonodárství byla rozšířena především srážková daň tím, že zákonem ze dne 27. května 1919, č. 292 Sb. z. a n. bylo uloženo všem podnikům veřejně účtujícími (incl. společností s r. o.), jakož i bankéřům, aby daň rentovou vybrali srážkou co do všech poplatných úroků. Vedle toho byly provedeny některé číselné změny vyplývající z poklesu peněžní jednotky. Zejména bylo zvýšeno daněproste minimum (zákon č. 313/1920, 336/1921, 299/1924 Sb. z. a n.). Přes to, že daň tato jest stanovena určitým procentem sjednaného úroku, takže jest na valutních změnách naprosto nezávislá (různá procentní sazba byla stanovena jen na různé prameny úrokové) byly stanoveny také válečné přírážky k této dani. Stalo se tak v podstatě týmiž předpisy zákonnými jako u ostatních daní a sice zvláště pro daň vybíranou v historických zemích a zvláště pro daň vybíranou na území bývalých Uher. Poněvadž k této dani, pokud se vybírala přímo, se kromě toho předpisovaly též autonomní přírážky, byla značně tíživou. Výtěžek daně nebyl valný.

U daně z tantiem nedošlo k materielním změnám. Toliko sazba daně byla změněna ve formě t. zv. válečných přírážek. Stalo se tak dříve již citovanými přírážkovými zákony č. 617/1919, 331/1921, 90/1922, 253/1923, 299/1924 a 49/1926 Sb. z. a n. Daň z vyššího služného byla zrušena zákonem ze dne 19. prosince 1919 č. 668 Sb. z. a n. Obnovena byla opět daňovou reformou.

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla kromě již uvedených daní vybírána t. zv. daň báňská. Úprava této daně v době popřevratové se týká toliko válečných přírážek k této dani.

Úprava
splatnosti
daní.

Zákonem ze dne 16. března 1921 č. 116 Sb. z. a n. byla upravena všeobecně splatnost přímých daní i s přírážkami. Podle § 1 jsou splatny přímé daně vždy čtvrtletně předem. Současně jest však stanovena řada odchylek od tohoto všeobecného ustanovení a to u daně výdělkové, nedosahuje-li ročně i s přírážkami 50 Kč, u daně výdělkové z živností podomních, u daní vybíraných srážkou (srážkové daně důchodové, rentové a dávky tantiemové), u daně z válečných zisků a dávek z majetku. Kro-

mě toho zvláště na Slovensku u daně úrokové z jistin, zárobkové daně I. a IV. třídy, daně z odkupu výslužného a odbytného, u vojenské taxy, u daně ze zbraní, z lovu, daně dopravní a daně z výhry. U všech těchto výjimek platí dosavadní ustanovení. Současně jest tímto zákonem upraveno vymáhání daní a přírážek a placení úroků z prodlení.

Pokud se týče splatných přímých daní, jest zde velice důležité ustanovení zákona č. 235/1924 Sb. z. a n. podle kterého mohou býti nedoplatky dlužných daní až včetně roku 1923 na žádost strany sníženy nebo prominuty, jestliže jest nebezpečí, že by zapravením těchto nedoplatků bylo ohroženo poplatníkovu podnikání, po případě výživa jeho i výživa rodiny. Ze stejných důvodů možno upustiti od předpisu daně dosud neuložené. Z druhého odst. § 1 cit. zákona jest patrno, že byly míněny hlavně deflační ztráty způsobené vzestupem naší peněžní jednotky. Rozsahově malý tento zákon měl však pronikavé účinky, zejména, že byl vnesen do vyměřovacího řízení za minulá léta prvek nejistoty a vyměřující úřady byly zavaleny novou mimořádnou agendou, která znamenala oddálení správního pořádku ve vyměřovacím řízení. Do jisté míry byl tento zákon též premií pro liknavé poplatníky. Jest tudíž otázka, nebylo-li možno najít řešení lépe vyhovující, zamezující jednak zneužívání a nezatežující tolik vyměřující úřady.

84.

Do prvního období patří též mezistátní úmluvy sjednané k zamezení dvojího zdanění. Těmito smlouvami se znemožňuje, aby tytéž příjmové prameny a tytéž podniky nebyly zdaňovány najednou ve více státech podobnými dávkami. Tento princip jest společný všem sjednaným smlouvám toho druhu. Československo sjednalo v tomto směru smlouvy s Rakouskem (č. 414/1922 Sb. z. a n.), s Německem (č. 118/1923 Sb. z. a n.), s Maďarskem (č. 227/1924 Sb. z. a n.), s Itálií (č. 21/1925 Sb. z. a n.) a Polskem (č. 255/1925 Sb. z. a n.).

Mezistátní
úmluvy
o zamezení
dvojího
zdanění.

Daňová reforma.

85.

Za tohoto stavu dochází k nové úpravě a úplné kodifikaci přímých daní, jež jest součástí t. zv. daňové reformy. Daňovou reformu netvoří pouze zákon o přímých daních, ale též zákon o nové úpravě finančního hospodářství svazků územní samo-

Rozsah
daňové
reformy.

správy (č. 77/1927 Sb. z. a n.) a zákon o stabilisačních bilancích (č. 78/1928 Sb. z. a n.). V této souvislosti bude pojednáno toliko o zákonu o přímých daních. Pokud však v dalším se používá dikce „daňová reforma“, jest tím míněn zákon o přímých daních jako nejdůležitější.

Na tomto místě dlužno pouze poznamenati — pokud jde o souvislost uvedených tří zákonů — že zákon o přímých daních sám o sobě by nebyl úplný, kdyby nebylo současně upraveno finanční hospodářství územní samosprávy. Zejména její přírážky k většině daní vytvořily takovou souvislost mezi státními daněmi a hospodářstvím samosprávy, že bez úpravy tohoto hospodářství mohly býti ohroženy některé dobré stránky nového zákona. V tom směru zejména stanovení maximální výše přírážek, jež smí jednotlivé samosprávné svazky vybírat, mělo nejpronikavější význam jak pro poplatníky, tak i pro samosprávné svazky, které tímto omezením byly v mnohých případech těžce zasaženy.

Takováto bezprostřední souvislost však již není u zákona o stabilisačních bilancích, kterýmžto zákonem bylo umožněno (z důvodu poklesu peněžní jednotky) znovu oceniti předměty trvale v podniku užívané nejvýše pořizovací hodnotou a číselný přebytek proti dřívějším bilančním částkám bylo možno použiti *bez jakéhokoliv zdanění* ku dotování záložních fondů nebo ku zvýšení akciového kapitálu. Jde tu nepochybně o výhody ve prospěch podniků (jich majitelů) a nelze tvrditi, že nevydáním tohoto zákona mohl býti jakýmkoli způsobem ohrožen zamýšlený dobrý účinek daňové reformy.

86.

Principy
daňové
reformy.

Zákon o přímých daních (č. 76/1927) jest velikým *dílem unifikačním*. Možno říci, že jest vůbec největším zákonodárným dílem unifikačním provedeným u nás od převratu, nepřihlížíme-li k předpisům ústavním, kde šlo však spíše o úpravu veřejného práva převratem ipso facto zaniklého a k zákonům o organizaci veřejné správy, kde šlo zase spíše o unifikaci správních úřadů a formálního práva. Zejména s ohledem na Slovensko a Podkarpatskou Rus byla unifikace dílem zvláštní důležitosti. Tím byla odstraněna právně možnost jakékoliv disparity daňového zatížení z titulu samostatné daňové úpravy v zemích historických a samostatné úpravy na území bývalých Uher. Veliký význam unifikační funkce daňové reformy nelze ani dost oceniti.

Další důležitý význam má daňová reforma pro svoji *úplnou*

a jednotnou kodifikaci finančního práva týkajícího se přímých daní. V době před reformou mohl to být jen odborník, který by ovládal komplikované, stále doplňované a měněné předpisy přímých daní. Pro poplatníka byla však spleť různých předpisů pramenem nejistoty v jeho právech i povinnostech ve věcech daňových a znamenala též posilování nedůvěřivé psychosy poplatnictva vůči vyměřujícím úřadům. Daňová reforma odstraňuje tyto nedostatky a to nejen úpravou jednotlivých daní, ale též společných ustanovení týkajících se všech přímých daní. Jde tu zejména o otázky příslušnosti, lhůt, dále řízení vyměřovacího, exekučního a trestního oboru přímých daní.

Zákonem o přímých daních se dále *snižují daňové sazby* (nepřihlíží-li se ani k obmezení přírážek autonomních svazků stanovenému zákonem č. 77/1927 Sb. z. a n.).

Daňová reforma znamená řadu *výhod pro zemědělskou produkci* proti stavu předválečnému. Dlužno tu poukázati na př. na sazby daně pozemkové a daně třídní, jež znamenají podstatně menší valorisaci než u daních jiných. Dále budiž příkladem uvedeno osvození selských výměnků (§ 174 č. 13) a ustanovení o postupu při jmenování daňových komisí (§ 236).

Také se uplatňuje v zákonu o přímých daních *podrobná úprava sekundérních právních poměrů* recepce ustanovení všeobecných v tom kterém oboru právním. To platí zejména v oboru finančního práva trestního, exekučního i při všeobecné úpravě daňového nároku státního (analogie obecného práva trestního, exekučního a občanského).

Zákon o přímých daních *činí zadost požadavkům teorie národohospodářské* a to jak v pojmenování jednotlivých daní (viz shora daň důchodová a rentová) tak i rozdělení daní na daň důchodovou a daně výnosové a contrario dřívějšího rozdělení na daně osobní a reální.

Zákon o přímých daních neznámá úpravu lišící se diametrálně od finančního práva dosud platného. Naopak nový zákon jest spíše systematickým dobudováním a usměrněním předpisů dosud platných za současné aplikace právě dotčených principů, které se v něm uplatnily. Byly zde ovšem daňové systémy dva, t. j. jeden platný v zemích historických a druhý na území bývalých Uher, takže bylo nutno vyvoliti jeden z nich. Vyvolen byl systém platný v zemích historických jakožto pokročilejší a také vžitý v části hospodářsky důležitější. Kromě toho i na Slovensku a Podkarpatské Rusi aplikace tohoto systému byla vítána, poněvadž všichni úředníci vyslaní tam z Čech a Moravy, jimž připadl nejdůležitější úkol organizační a správní, vyrostli rovněž ze systému platného na území bývalého Rakouska.

Obsah
zákona o
přímých
daních.
Uváděcí
ustanovení.

Pokud jde o obsah zákona o přímých daních, bylo již na některé charakteristické předpisy zákona upozorněno. Jinak možno jen zcela stručně se dotknouti obsahu zákona a to zvláště těch ustanovení, která znamenají odchylky od dosud platného práva, nebo jsou systematicky vybudovanou zásadou, která dosud byla jen částečně přiváděna k platnosti.

Uváděcí ustanovení (čl. I.—XVI.) obsahuje jednak ustanovení o zrušení, po př. platnosti starých předpisů a jednak přechodné předpisy (zejména též předpisy o amnestii, — čl. XII. o placení daně podle starého předpisu až do vyměření daně podle nového zákona, — čl. XIII. a ustanovení o účinnosti zákona a jednotlivých jeho předpisů).

Daň
důchodová.

Kdežto dřívější zákon rozlišoval pokud jde o otázku subjektivní povinnosti daňové mezi státními příslušníky a cizinci, nečiní nový zákon v tomto směru žádného rozdílu. Pokud jde o základ daně, platí ustanovení nové, od dosavadního odchylné, t. j. že daň se vyměřuje z důchodu dosaženého v berním roce. Z toho vyplývá nutnost vyměřovati daň až po uplynutí tohoto roku (s výjimkou, že daňová povinnost zanikne před uplynutím roku), jakož i že pro ostatní poměry rozhodné pro zdanění jest směrodatný konec berního roku.

Pokud jde o zdanitelný důchod, jest v systematice nynějšího zákona změna. Kdežto zrušený zákon upravuje hned v souvislosti s důchodem všeobecně právo na srážky, činí tak platný zákon v jednotné úpravě po všeobecné úpravě důchodu i zvláštních jeho pramenů (§§ 15—17). Pro poplatníky, kteří vedou řádné obchodní knihy, jest upraveno právo na odpisy nemovitostí a strojů ve zvláště výhodné míře (§ 10. odst. 2). Platný zákon dále uvádí kromě zvláštních pramenů příjmů též příjem ze všech ostatních dosud nejmenovaných příjmů ve zvláštním pododdělení a demonstrativně některé příjmy vypočítává (výhry, spekulční zisky, tantiemy, spisovatelské honoráře § 13). Při této příležitosti upravuje zdanitelnost funkčních (representačních) požitků representantů státní moci (zejména presidenta republiky, členů vlády, předsedů a místopředsedů Národního shromáždění). Při úpravě práva srážek jest v zákoně dobudována úprava paušálních srážek při platech služebních (jakožto výlohy spojené s udržováním zaměstnání) započatá již v zákoně č. 336/1921 Sbírky zák. a nař. Podrobně jest upraveno též právo na srážky

ostatních daní inkl. přírážek. Novinkou jest v platném zákoně ustanovení § 22), že poplatníku, jenž obdrží mimořádný příjem za víceletou práci (zejména vědeckou, uměleckou), vyměří se nižší daň zmenšením progresse daňové sazby úměrně podle toho o kolikaletou práci se jedná. Také při porubě lesa, zvláště mimořádné, platí odchylná ustanovení. O zvláštních ustanoveních týkajících se důchodů ze služebních požitků, při nichž se daň vybírá srážkou z příjmu, byla již dříve (č. 76) zmínka. Zejména bylo poukázáno na duplicitu vyměřovacího řízení, z něho plyne pak dosti složitá úprava vyměřovacího řízení, má-li poplatník příjem ještě z jiných pramenů než služebních. Pro všechny daňové plátce služebních požitků jest nutno, aby tato ustanovení ovládali, poněvadž podle zákona ručí za správné a včasné odvedení srážek a mohou býti také trestáni. (§ 43).

89.

Novinkou jest ustanovení § 52 (recipované ze zákona č. 48/1927), podle kterého může ministerstvo financí v dohodě s účastněnými ministerstvy poskytnouti daňové výhody nově vzniklým tuzemským podnikům, které zavedou novou a národohospodářsky důležitou výrobu. Výhody jest možno poskytnouti na dobu nejdéle 5 let, která však může býti vládou prodloužena na dalších 5 roků. Daňové výhody se vztahují i na autonomní přírážky.

Všeobecná
daň
výdělková.

Ryzí výtěžek podniku jako daňový základ jest pak proklamáován naprosto nepochybně (§ 55) a tím dokončen vývoj započatý československým zákonodárstvím hned po převratu. Zákon ovšem stanoví současně zásady platné pro pojištění ryzího výtěžku, při čemž jednak poukazuje na srážková ustanovení daně důchodové a jednak provádí částečně samostatnou úpravu. Zejména jest pozoruhodné ustanovení (§ 55 odst. 4), že se nezapočítávají do základu daně výdělkové podíly z akcií, kuksů a podílů společností, má-li podnik aspoň 15% z celkové emise těchto hodnot. Této výhody bylo však značně zneužíváno a proto novelou z 27. listopadu 1930 č. 167 Sb. z. a n. byla obmezena, jednak tím, že procento celkové emise bylo zvýšeno na 20%, stanovena zásadně zletá držba emise a nákup její z vlastních prostředků. Pro stanovení ročního období vzatého za základ daně platí stejná zásada jako u daně důchodové. Daňová sazba základní byla stanovena 2½% resp. 4% (při daňovém základu přes 140.000 Kč). Kromě toho se snižuje u prvních 30.000 Kč základu sazba na 0,5%. Při základu nižším než 15.000 Kč, jakož i při podnicích podmíněných osobní činností poplatníkovou

(svobodná povolání etc.) platí ještě další úlevy. Naproti tomu se zvyšuje daňový základ u podniků, ve kterých jest činnu více společníků způsobem takovým, že vykonávají služby, jež by za ně musely konati placené síly. Toto ustanovení bylo nově upraveno novelou č. 167/1930. U podniků s vloženým kapitálem přes 100.000 Kč jest stanoveno kromě toho daňové minimum 1⁰/₀₀ kapitálu. Tím jest ovšem paralysován do jisté míry princip čistého zisku jako daňového základu. Částečně odchylná — hlavně s ohledem na přírážkovou základnu autonomních korporací — a též značně složitější jsou ustanovení o místě předpisu a dělbě daně (§ 58) na jednotlivé provozovny, dále rozprostírali se provozovna v obvodu více obcí a bydlí-li aspoň $\frac{1}{4}$ zaměstnanců (je-li jich dohromady aspoň 400) v jiných obcích. Rozdělení daně jest v tomto případě podstatnou součástí platebního rozkazu a zúčastněné obce mohou si proti rozdělení též stěžovati.

90.

Zvláštní
daň
výdělková.

K subjektům této daně tak, jak byly v podstatě stanoveny před zákonem č. 76/1927, připojuje platný zákon ještě podniky (bez ohledu na formu podnikatelskou), na nichž se zúčastní (zejména kapitálově a podílem na zisku) aspoň 50% cizí, tuzemskému zdanění nepodrobená společnost akciová, komanditní na akcie, společnost s ručením omezeným anebo těžiřstvo.

Pokud jde o osvobození od daně, dlužno zde poukázati na osvobození přiznaná monopolním podnikům státním a železničním. Vedle toho jsou osvobozeny od této daně elektrické vše-užitečné podniky. Osvobození Národní banky jest jen formálním vřazením normy pojaté již do zákona o cedulové bance. Dále jest podrobně normováno osvobození ústavů sociálního pojištění. Ustanovení o osvobození nově vzniklých podniků národohospodářsky prospěšných, normovaná již ve všeobecné dani výdělkové, platí v podstatě i při zvláštní dani výdělkové. Zvláštní výhody daňové (§ 75) používají pak některé kategorie podniků, jako některá společenstva, stavební sdružení a okresní hospodářské záložny.

Základ daně jest rovněž ryzí výtěžek, jehož obsah se podrobně (mnohem podrobněji než v zákoně zrušeném) formuluje (§§ 76—82 zákona). Které hodnoty se do ryzího výtěžku nezapočítávají, určuje § 79. Dlužno se tu zmíniti na prvním místě o možnosti tvoření nezdaněných zvláštních rezerv (litera f) cit. par.). Poněvadž toto ustanovení bylo zneužíváno k neodůvodněnému zmenšování daňového základu, byla možnost takového unikání dani značně omezena ustanovením novely, č. 167/1930 Sb.

z. a n. Novela stanoví v tomto směru, že ztráty určitého druhu nemohou býti odečítány ze základu daně, je-li zde dosud reserva zřízená pro krytí ztrát tohoto druhu. Kromě toho, nepoužije-li se vůbec takové rezervy během 4 roků, zdání se reserva dodatečně (změna a doplnění § 80).

Obdobně jako u všeob. daně výdělkové v § 55 odst. 4 (srov. shora č. 89) bylo umožněno také u zvláštní daně výdělkové nezapočítávání do daňového základu výtěžků z akcií, podílů, kuksů nebo užitkových listů, měl-li jich podnik aspoň 15 procent při začátku své působnosti. Také toto ustanovení bylo omezeno způsobem zmíněným již shora (č. 89) u všeobecné daně výdělkové.

Pokud jde o podnikání státu a samosprávných svazků formuluje zákon povahu „jednotlivého podniku“. Základní sazba činila původně 8 procent. Novelou č. 167/1930 byla zvýšena na 9 procent. Zákon však stanoví četné odchylky od této sazby oběma směry a to podle toho, na jakém právním podkladě jest podnik konstituován, jakému účelu slouží a jaký jest jeho ryzí výtěžek. Při tom se stanoví minimální sazba daně jednou tisícinou základního kapitálu — čímž jest do jisté míry omezena (stejně jako u všeobecné daně výdělkové) čistá zásada ryziho výtěžku. Předpisy o místu předpisu a dělbě daně (§§ 84—89) jsou dosti podrobné a odchylné od zrušeného zákona. Zásady jsou jednak analogické jako byla již o nich zmínka u všeobecné daně výdělkové a jednak jest provedena ještě podrobnější úprava u některých druhů podnikání (u podniků obchodních, úvěrních, pojišťovacích, železničních a plavebních).

91.

Zákonem č. 76/1927 Sb. z. a n. bylo rozšířeno osvobození od pozemkové daně na některé pozemky, které nejsou, resp. nemohou býti vzdělávány způsobem směřujícím k dosažení soukromopodnikatelského zisku (srovnej § 97 zákona). Pozemková
daň.

Nově a obšírněji jest upraveno osvobození dočasné, zejména při zakládání a pěstování vinné révy (§ 98). Také při nové hromadné kolonizaci pozemků (prováděné při realizování pozemkové reformy) jest možno dosáhnouti dočasného osvobození od daně pozemkové.

Základem pro vyměření daně zůstal sice katastrální čistý vý-
těžek, avšak výpočet daně jest proveden jiným způsobem. Do-
sud se daňová sazba stanovila procentem katastrálního výnosu
(zvýšeným t. zv. válečnými přírážkami). Nyní se základ daně stanoví násobkem katastrálního výnosu (u lesů zónasobek, u ostatní

půdy 17násobek) a z takto získaného základu se stanoví procentuelní sazba (2%).

Vedle toho se vybírá zvláštní 1½% příspěvek ze základu daně. Z placení příspěvku jsou vyňati drobní držitelé pozemků. Příspěvek není základem pro vybírání jakýchkoliv přírážek. Z něho se částečně dotují zvláštní zemské fondy, z nichž se hradí pozemková daň majitelům pozemků poškozených živelními pohromami. Do fondů přispívá stát 30% vybraného 1½% příspěvku a obce 10% předepsané daně pozemkové mimo les. Při živelních pohromách lesních kultur jest zachována zásada, již dříve platná, t. j. možnost odpisu pozemkové daně i s přírážkami za podmínek stanovených §§ 111—116 zákona.

92.

Domovní
daň.
Ustanovení
společná.

Kodifikace předpisů domovní daně byly jedním z nejvýznamnějších úkolů, ježto právě zde počet různých speciálních úprav byl největší a poměry z důvodů již dříve uvedených (srovnej č. 81) nejspletitější.

Nová zákonná úprava jest v tomto směru rozdělena na tři oddíly. První oddíl jest společný dani činžovní i třídní (§§ 117 až 142), oddíl druhý obsahuje ustanovení o dani činžovní (§§ 143 až 160) a oddíl třetí ustanovení o dani třídní (§§ 161—171).

V prvním oddílu jest ustanovení o subjektu daňovém (§ 119), jenž nemusí býti totožný s vlastníkem domu, ustanovení o berním roku (§ 120) a zejména jest přesně upraven vznik a zánik daňové povinnosti (§§ 121—125). Pokud jde o daňové osvobození trvalého rázu, liší zákon mezi budovami *a limine vyňatými ze zdanění* (zejména budovy státu sloužící určitým veřejným účelům, nikoliv však obytným, budovy cizích zastupitelských úřadů, budovy sloužící bohoslužebným účelům, hřbitovním, budovy ústavů sociálního pojištění a budovy sloužící účelům výroby) a mezi budovami, jimž přísluší *trvalé osvobození*. (Zde jde o budovy nestátní sloužící stanoveným veřejným, obecně prospěšným dobročinným úkolům). Trvalé osvobození neposkytuje se z moci úřední, ale na zvláštní žádost.

Od trvalého osvobození liší se *osvobození dočasné* (§§ 134 až 138), jež jest v podstatě osvobozením směřujícím ku podpoře stavebního ruchu. Zákon zde liší mezi domy s malými byty a mezi ostatními stavbami. Domům s malými byty přiznáno osvobození 12leté (incl. přírážek), kdežto ostatním stavbám toliko poloviční. Ustanovení zákona jest však povahy toliko náhradní pro případ, že by nebylo zvláštního zákona o stavebním ruchu. Ježto však dosud otázka stavebního ruchu byla upravována

zvláštním zákonem, nenabyla náhradní ustanovení zákona účinnosti. Kromě toho jsou v platnosti s ohledem na ustanovení čl. III. uváděcích ustanovení dočasná osvobození podle zvláštních speciálních zákonů z doby dřívější, zejména podle československých zákonů o stavebním ruchu, jež nemohla býti pojata do zákona č. 76/1927 právě pro přechodnou jich povahu. Jest pravděpodobno, že i v budoucnosti budou přechodná daňová osvobození upravována zvláště v souvislosti s úpravou stavebního ruchu, takže ustanovení zákona o dočasných úlevách budou i v nejbližší budoucnosti suspendována zákony o stavebním ruchu.

Dlužno ovšem poznamenati, že jde pouze formálně o státní daň, poněvadž výnos daně jest od roku 1928 přidělen autonomním svazkům. Na prvním místě přísluší výnos obcím, které vybíraly v předchozím roce více než 150% obecních přírážek (rozhoduje výměra nejnižší). Městům, v nichž jest sídlo zemského úřadu, přísluší výnos daně bez zřetele na výši přírážek. Zbývající výnos daně domovní připadá zemím. (§§ 9 a 10 zákona ze dne 15. června 1927 č. 77 ve znění zákona ze dne 27. listopadu 1930 č. 169 Sb. z. a n.

93.

V oddílu druhém — v dani činžovní — dlužno zaznamenati úchytku, pokud jde o objektivní povinnost k dani činžovní. Podle nynějšího stavu stačí, je-li více než třetina (dříve byla nutna polovina domů a obytných místností) obytných místností pronajata, aby budovy celé obce (souplešového místa) byly podrobeny dani činžovní. Pojem pronajetí jest v zákoně přesně formulován (§ 144). Pokud jde o nájemné a jeho obsahové vymezení, platí zde (§§ 149—150) v podstatě ustanovení již dříve přijatá. Podrobně jest upravena nájemní hodnota (§§ 152 až 154) v těch případech, kde jde o místnosti za obvyklou činží nepronajaté v obcích, jež podléhají v celém rozsahu dani činžovní. Zákon tu výslovně připouští, aby v některých mimořádných případech byla uznána činžovní hodnota (resp. přiznané nájemné) nižší, není-li nájemní hodnota (přiznané nájemné) menší o více než 25% nájemného, kterého bylo by možno dosáhnouti. Daňová sazba činí v Praze, Brně, Bratislavě 12%, v ostatních místech 8%.

V oddílu daně třídní (§§ 161—171) není podstatných úchylek od předpisů platných již před daňovou reformou. Dlužno poukázati pouze na okolnost, že § 162 se upravuje stabilně výměra této daně s ohledem na valutní poměry. Při tom však není

Domovní daň.
Zvláštní ustanovení pro daň činžovní a třídní.

dosaženo materiální rovnosti se sazbami platnými před válkou a provedeno tudíž podstatné snížení. Výnos této daně jest také celkem nepatrný.

94.

Daň
rentová.

U této daně není, pokud jde o její princip, velkých úchylek od původní daně „z důchodů“ podle hlavy III. zák. č. 220/1896 ř. z. Tak do osvobození subjektivního (§ 174) byly včleněny některé nově zřízené korporace, jako na př. sanační peněžní fondy, Národní banka, Poštovní spořitelna, společnost čs. červeného kříže, selské výměnky. Po stránce objektivní (zákon však zvláště neliší osvobození objektivní a subjektivní) dlužno uvésti zvláště důležité ustanovení o osvobození úroků z dluhopisů Československem vydaných. Dosud toto osvobození bylo stipulováno v jednotlivých státních půjčkách, kdežto nyní se normuje všeobecně, takže není zapotřebí zvláštního ustanovení při vypisování jednotlivých půjček. Dále dlužno uvésti osvobození dividend z akcií Národní banky, úroků z pohledávek u šekového úřadu. Tím nejsou osvobození od daně zdaleka vyčerpána. Zákon jest zde velmi podrobný a kasuistický.

Daňová sazba jest poněkud odchylná. Při dani přímo vybírané činí 3%, u daně vybírané srážkou 6%. U obou sazeb, zvláště u daně srážkové, platí však četné výjimky.

Daň vybíraná srážkou jest nově a podrobně upravena u bankovních závodů (§ 180 č. 3). Povinnost srážková byla rozšířena, při tom však současně kasuisticky jsou vypočítány případy, na které se nevztahuje povinnost bankéřů daně srážeti. Pro odvedení sražené daně byla stanovena doba kalendářního pololetí místo dosavadního čtvrtletí.

95.

Daň
z tantiem a
z vyššího
služného.

Tyto daně jsou pojaty do zvláštní samostatné hlavy VII. Daň z vyššího služného patří však nepochybně do daně důchodové, ježto znamená hospodářsky toliko progressi sazby o 3% u služebních požitků přesahujících částku 100.000 Kč. Daň tantiemová jest v podstatě beze změny recipované ustanovení čl. III. zákona č. 13 ex 1914 ř. z. a systematicky by mohla nejlépe býti přiřazena ke srážkové dani rentové.

96.

Trestní
ustanovení.

Tato ustanovení prodělala veliký vývoj ve smyslu moderním, odpovídajícím obecným zásadám všeobecného trestního práva a řízení. Původní stručná ustanovení byla velmi podstatně rozšířena zákonem č. 13/1914 ř. z., zejména pokud se řízení týká

zavedením zvláštních trestních senátů za účasti soudců z povolání i žilvu laického. Zákon č. 76/1927 znamená pak další vývoj, jak s hlediska úpravy materiální, tak i formální. Při kvalifikaci trestního činu se liší nedbalost (§188) a úmysl, který jest však dvojí. Jednak úmysl spojený toliko s vědomím, že výměr daně může býti zmařen nebo zmenšen (lehčí forma — § 186) a úmysl ku přímému zkrácení daně (těžší forma — § 187). Při tom se též normuje účastenství vzdálenější (§ 191), okolnosti přitěžující (§ 193) a polehčující (§ 194). Zvláště jsou normovány předpisy o trestních činech osob jiných než poplatníků, jako svědků, znalců, osob přezvědných, úředníků etc. (§§ 198—199). Zánik trestnosti (§§ 202—209) jest upraven způsobem značně podobným jako v trestním zákoně. Zvláště obšírně jest pak upraveno trestní řízení i orgány trestního řízení. Tato úprava představuje (§§ 210—230) trestní procesní právo poměrně takové důkladnosti, že se naskýtá otázka, odpovídá-li tato důkladnost a obšírnost významu věci s hlediska finančního a daňového přece podřízení, která v daňovém řízení má býti naprostou výjimkou. V tomto směru nebylo slyšeti vážnějších stížností, že by stručnější a jednodušší úprava dříve platná svému účelu nevyhovovala.

97.

Poslední hlava zákona o přímých daních jest tak obšírná, že rozsahově dosahuje téměř jedné poloviny celého zákona. Důvodem toho jest kromě podrobné a rozšířené úpravy ustanovení zákona zrušeného jednak, že do všeobecného oddílu byla pojata řada ustanovení uvedených ve zrušeném zákoně při jednotlivých daních a že do ustanovení společných bylo pojato obšírné řízení exekuční. Společná ustanovení.

Pro obšírnost úpravy dělí zákon společná ustanovení ve 4 hlavní pododdělení:

- a) úřady a komise;
- b) daňová povinnost (dluh) a daňový nárok (pohledávka);
- c) řízení vyměřovací a
- d) řízení exekuční.

98.

Vyměřujícím orgánem jsou kromě finančních úřadů daňové komise společné pro daň důchodovou a všeobecnou daň výdělkovou. Jednu polovinu členů komise jmenují finanční úřady jako tomu bylo již dříve, kdežto druhá polovina není volena Ad 97 lit. a)
Úřady
a komise
§§ 232-258*

* Kromě toho jsou v tomto pododdělení upraveny: bydliště, lhůty, počítání času a zaokrouhlování, rozhodnutí a opatření a doručování.

jako tomu bylo dříve, ale jest jmenována na návrh příslušných zájmových korporací, z nichž na prvním místě jsou uvedeny zemědělské rady a na druhém místě obchodní a živnostenské komory. Zákon stanoví dále podrobné předpisy, zejména jakým podmínkám musí členové vyhovovati, kdy mohou funkci odmítnouti, jaká práva a povinnosti jim přísluší a jakým způsobem se jedná v daňových komisích. Vedle daňových komisí první instance jsou zřízeny též daňové komise druhé instance, t. zv. komise odvolací, o nichž platí obdobně předpisy týkající se komisí první instance.

Pokud jde o finanční úřady, jsou stanoveny předpisy pro místní příslušnost u jednotlivých daní. Zákon obsahuje též výklad pojmu bydliště a stanoví bližší předpisy o používání lhůt. V ustanovení zákona týkajícím se úředních rozhodnutí, dlužno poukázati na předpis § 256 odst. 5, podle kterého jest možno zrušiti rozhodnutí odporující zákonu nebo zakládající se na podstatně vadném řízení, bez ohledu nabyta-li právní účinnosti čili nic a to ve lhůtě promlčecí. Zrušení možno provésti jak z moci úřední, tak na žádost poplatníkovu.

99.

Ad 97 lit. b)
Daňový dluh
a daňová
pohledávka.
§§ 259-297.

V tomto oddíle jest upraven vznik a zánik daňové pohledávky. Zákonodárce, zamýšleje upravit co nejúplněji právní poměry z toho vznikající, používá zde ve značné míře analogie práva soukromého, zejména občanského. Jest zde něco podobného jako v oddílu o trestních ustanoveních, kde zase zákonodárce aplikoval ve značné míře obecné zásady práva a řízení trestního. Důsledek toho jest, že celá řada ustanovení má význam pouze deklaratorní, takže jich vynecháním nezměnilo by se nic na právním stavu. (Tak na př. ustanovení o zastupování a plné moci, o přechodu daňového dluhu na dědice a jiné.) V tomto dílu jest upravena též otázka osobního i věcného ručení za daň.

Zánik daňové pohledávky nastává podle zákona placením, plněním na místě placení, odpočtem, výrokem úředním a promlčením. (Zde jest právě patrna analogie systematiky občanského zákona.) Zákon předem stanoví splatnost daně i s příslušenstvím a zabývá se pak podrobně jednotlivými způsoby zániku daně. Při ustanovení týkajícím se placení dlužno upozorniti na důležité ustanovení § 273, odst. 3, o způsobu zaúčtování plateb na jednotlivé daně (pořadí: příslušenství, staré daňové nedoplatky, běžný dluh). — (Poznámka: Při této příležitosti bylo by účelné, kdyby bylo vydáno náhradní ustanovení, na které daně se mají zaúčtovávati došlé platby, neurčil-li poplatník výslovně druh

daně. Věc se dotýká autonomních korporací s ohledem na jejich přírážky.) Při promlčení liší zákon mezi promlčením práva státu vyměřiti daně (4 roky) a mezi promlčením práva státu vymáhati splatné daně (6 roků). Při tom se řeší současně přetržení promlčení. Nově a velmi podrobně jest upraveno právo zajištění dosud nepředepsané nebo nesplatné daně, je-li její vybrání ohroženo.

100.

Zákon upravuje především spoluúčinkování různých subjektů v řízení vyměřovacím. Na prvním místě jest to samozřejmě povinnost poplatníkov. Vedle toho jest ve velkém rozsahu stanovena povinnost spoluúčinkování osob třetích. Jde tu jak o osoby soukromé (fysické i právnické) tak i o úřady veřejné. U osob soukromých jest současně uvedeno, kdy mohou a kdy musí svoji součinnost odeprít. Pokud jde o kontumační účinky přiznání včas nepodaného, byla již zmínka na počátku tohoto oddílu. Dlužno k tomu poznamenati, že poplatníkovi, jenž ani na vyzvání nepodá předepsané přiznání, může býti předepsaná daň zvýšena až o 10 procent. Na tuto okolnost musí však býti poplatník předem upozorněn.

Ve vlastním vyměřovacím řízení jest upraven přímý styk (osobní i písemný) s poplatníkem, používání svědků, znalců a osob převzvedných, t. zv. vytýkácí řízení, nahlédání do obchodních a hospodářských knih (inclusive listin a jiných pomůcek), jakož i provedení místní prohlídky. Těchto prostředků mohou v podstatě použiti obě strany. Poplatník však jen, není-li v kontumaci. Poplatník může též žádati, aby z jednání komise byl vyloučen člen s poplatníkem soutěžící. Pokud jde o místní prohlídku, jsou kromě ustanovení všeobecných ještě ustanovení zvláštní v oboru daně domovní, je-li pochybnost o nájemní hodnotě, nájemném nebo rozvrhu úplaty na předměty, práva a plnění činžovní dani podrobená a nepodrobená. Zákon zde konstituuje funkci t. zv. odhadců z majitelů domů téže obce.

Při stanovení základu daně může vyměřovací úřad postupovati též odhadem a při dani důchodové může odhadní komise stanoviti poplatníkovi důchod, který se zdá příliš nízký, odhadem přihlížejíc k různým *vnějším známkám*.

Bez významnějších změn jest upraveno nahlédání do spisů, odvolání, působnost a postup odvolacích stolic.

Při rozhodnutích finančních úřadů v poslední instanci jest normováno (toliko deklaratorně) právo poplatníkov na stížnost k nejvyššímu správnímu soudu. Konstitutivně se současně upravuje právo předsedy odvolací komise na stížnost k tomuto soudu.

Ad 97 lit. c)
Řízení
vyměřovací.
§§ 298-342.

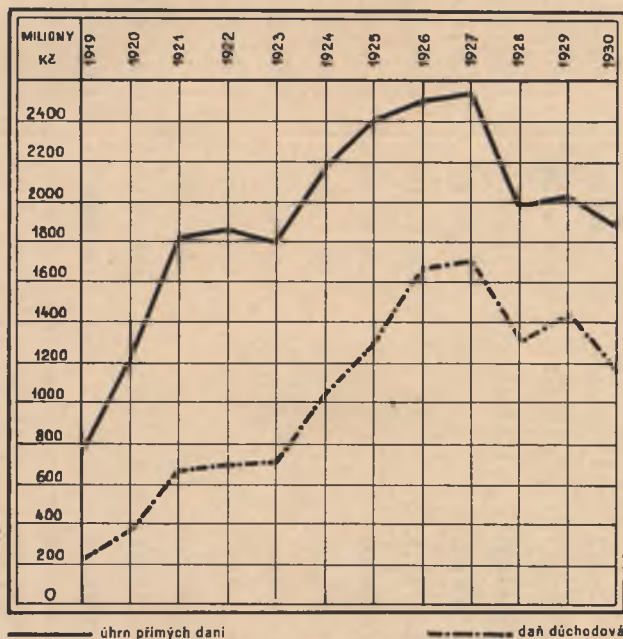
Výnos přímých daní v Kč v letech 1919—1930.

Rok	Daň důchodová (z příjmu)	Všeobecná daň výdělková (inkl. daně z podom- ních živností)	Výdělková daň podniků veřejně účtujících	Daň rentová (dříve důchodová)	Daň z vyššího služného	Dávka z tantiem
1919	226,489.252	65,163.954	71,847.050	17,453.379	4,793.789	2,745.019
1920	358,666.544	136,480.735	91,408.054	24,385.007	4,040.316	6,365.901
1921	658,415.455	190,939.860	173,776.543	46,771.214	2,973.346	13,047.144
1922	686,649.564	222,139.507	236,529.959	63,239.659	3,080.585	18,635.249
1923	703,949.618	240,428.955	222,293.772	71,942.702	992.278	18,509.302
1924	1.033,298.583	247,700.461	257,627.046	84,102.047	58.453	16,100.146
1925	1.331,740.487	221,162.136	297,652.786	84,465.586	106.414	17,238.522
1926	1.655,281.544	87,297.521	238,790.439	92,729.626	317.943	16,305.275
1927	1.689,703.448	71,583.015	251,147.543	121,918.836	93.824	13,347.415
1928	1.314,302.872	96,801.270	41,195.301	116,080.530	3,100.979	10,139.242
1929	1.430,736.441	48,013.278	87,928.386	101,364.761	12,391.320	12,718.319
1930	1.161,350.028	108,444.221	119,369.850	114,442.481	9,314.901	11,246.374
Celkem	12.250,583.836	1.736,154.913	2.089,566.729	938,895.828	41,264.148	156,397.908

Rok	Daň pozemková	Domovní daň (činžovní, třídní i 5% daň z budov osvobozených; činžovní daň sama činí cca 88%)	Doplatky zrušených daní (z toho přes 90% činí daň válečná)	Sumárně účtované daně na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1919-1921	Úroky z prodlení	Úhrn * přímých daní
1919	69,735.694	57,007.064	199,116.062	40,029.594	5,419.439	759,908.283
1920	111,557.959	54,667.788	347,497.677	63,333.804	8,348.790	1.217,612.034
1921	161,158.119	43,380.148	395,146.959	115,799.023	17,323.781	1.818,762.919
1922	136,257.510	50,260.306	397,701.000		38,656.773	1.853,197.887
1923	136,447.462	57,848.855	249,478.271		86,557.188	1.788,474.932
1924	134,467.399	64,588.333	217,000.006		132,350.904	2.187,335.524
1925	98,277.260	72,862.008	168,169.957		106,338.211	2.398,034.001
1926	112,236.424	96,318.618	101,452.368		93,781.045	2.494,602.992
1927	127,073.332	119,684.138	37 009.836		114,291.816	2.545,885.442
1928	116,070.099	109,518.439	72,860.793		91,125.007	1.971,223.508
1929	87,032.288	101,804.535	5,021.454		144,564.144	2.031,615.335
1930	107,043.738	117,221.110	3,484.610		140,966.076	1.892,966.123
Celkem	1.397,357.284	945,161.342	2.193,938.993	219,162.421	979,723.174	22.959,618.980

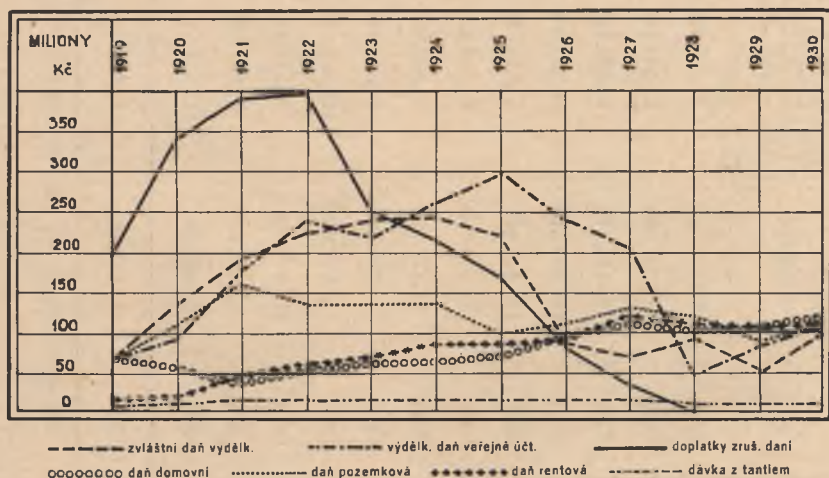
* Do úhrnu jsou pojaty též různé drobné příjmy, které v tabulce nejsou zvláště vykázány (za tiskopisy a pod.).

Grafické znázornění výnosu daní přímých.

————— úhrn přímých daní

- - - - - daň důchodová

- - - - - zvláštní daň výdělk.

- - - - - výdělek, daň veřejně účt.

————— doplátky zruš. daní

o o o o o o o o daň domovní

..... daň pozemková

•••••••• daň rentová

- - - - - dávka z tantliem

V jistých, zákonem (§ 340) stanovených případech možno na žádost poplatníkovu povolití navrácení v předešlý stav. O žádostech toho druhu rozhodují finanční úřady I. a II. stolice.

V poměru vůči cizině může v jednotlivých případech vláda učiniti opatření odchylující se od zákona, jde-li o zamezení dvojího zdanění, reciprocitu nebo retorsi (§ 342).

101.

Vymáhání daní jest upraveno zákonem č. 76/1927 Sb. z. a n. velmi obsírně. Úprava se však vztahuje jen na vymáhání daní prováděné v řízení správním (exekuce berní). Vedle toho jest totiž přípustno vymáhání dlužných daní v řízení soudním (exekuce soudní), ohledně něhož zákon poukazuje na ustanovení platného exekučního řádu a zákona.

Ad 97 lit. d)
Řízení
exekuční.
§§ 343-404.

Než i exekuce berní jest ponejvíce stručnější aplikací předpisů platného práva exekučního. V některých věcech se přímo odkazuje na ustanovení exekučního řádu (na Slovensku a Podkarpatské Rusi exekučního zákona), na př. u osobní a věcné nepřipustnosti berní exekuce (§ 362). Některé úchyly jsou dány zvláštní povahou daňové pohledávky a veřejnoprávním zájmem na správném placení daní. *Berní* exekuce není však přípustna u všech majetkových objektů. Rozsah berní exekuce stanoví § 363 tak, že exekuce berní jest možna toliko na svršky, neknihovní peněžní pohledávky a na nároky na vydání nebo dodání hmotných věcí movitých. Na majetek jiného druhu jest možna toliko exekuce soudní, která jest vedle toho možna i na majetek, na který jest přípustna exekuce berní. V tomto směru má vyměřující úřad na vůli, který ze způsobů hodlá použítí.

Vedle berní exekuce pro dlužné daně jest možna též berní exekuce k zajištění dosud nepředeepsaných nebo nesplatných daní. Platí tu obdobně zásady exekuční stanovené pro vymáhání dlužných daní. Na rozdíl od těchto zásad má se dosáhnouti toliko *zabavení*. Zpeněžení možno provéstí toliko u věcí podléhajících zkáze nebo u pohledávek, jež by se mohly státí průtahem nedobytnými.

Dávka z majetku.

102.

V souvislosti s přímými daněmi dlužno se zmíniti o dávce z majetku podle zákona č. 309/1920. S přímými daněmi jest spjata kromě vyměřujících úřadů zvláště tím, že spočívá do značné míry na stejných principech, jako některé přímé daně (zejména daň důchodová a výdělková podniků veřejně účtují-

cích). Také se výslovně odvolává na některých místech na ustanovení zákona o přímých daních (srovnej na př. §§ 35, 38, 40, 41, 51, 52, 57, 61 a 63 zákona o dávce z majetku).

Liší se od daní přímých hlavně

- a) základem dávky,
- b) účelem dávky.

Ad a) Základ dávky.

Základ není jako u daní přímých ani výnos nějaké podstaty majetkové, ani důchod jakéhokoliv původu. Okolnosti tyto mají ovšem sekundární význam při ocenění majetkových předmětů. *Základem jest čistá majetková podstata*, t. j. podstata, vyplývající po odečtení dluhů a břemen a to nejen takových, která jsou spojena s majetkovou podstatou, jež má býti zdaněna, ale i po odečtení dluhů a břemen toliko osobních. Pro osobní a věcnou povinnost k dávce jest rozhodující stav prvního března 1919. Zdanitelný majetek jest rozdělen v podstatě do obdobných skupin jako hlavní daně přímé (majetek zemědělský, domovní, jmění výdělečné a jiné, zejména kapitálové). Pro ocenění jednotlivých skupin jsou stanoveny zvláštní směrnice. Dávka jest dvojího druhu. Jednak vlastní dávka z čistého jmění a jednak dávka z aktivního salda, vyplývajícího po odečtení jmění podle stavu z 1. ledna 1914, t. zv. dávka z přírůstku majetku. Účelem dávky z přírůstku bylo, zachytiti válečné, nově vzniklé bohatství. Daňová sazba jest u osob fysických ostře progresivní a stoupá u dávky z majetku od 1 procenta až do 30 procent a u dávky z přírůstku od 5 až do 40 procent.

Pro dávku z majetku osob právnických platí ustanovení odlišná, v nichž se navazuje do značné míry na předpisy o zvláštní dani výdělkové podle zákona č. 220/1896 ř. z. Progrese dávky jest zde mírnější. Sazba činí v podstatě podle výše jmění 3 procenta až 20 procent. Zvláštní výhody požívají některé korporace, jako na př. družstva.

K výměře dávky došlo však značně pozdě. V mnohých případech znehodnotilo se mezitím jmění jednak měnovým poklesem v okolních státech, jednak důsledkem deflační krise. Dávka z majetku byla v takových případech nesmírně tíživá. Proto zákonem č. 6/1924 Sb. z. a n. bylo provedeno snížení původních sazeb.

Ad b) Účel dávky.

Výnos dávky jest určen výhradně k účelům měnovým. Mají se z něho hraditi závazky, vyplývající z nekrytého bloku státové, žirových účtů a pokladničních poukázek převzatých po Ra-

kousko-uherské bance. Dočasná změna nastala novelou k zákonu o cedulové bance č. 102/1925 Sb. z. a n. V článku XII, odst. 5, se stanoví, že ministr financí může použití výnosu dávky až do $\frac{2}{3}$ k umoření státních bonů (srovnej č. 42). Podmínkou však jest, že státovkový dluh klesne pod 5.000,000.000 Kč. Ministr financí tohoto zmocnění také použil až do poloviny roku 1931. Toto použití jest však toliko přechodné. Částky takto poskytnuté k proplacení bonů jsou totiž toliko bezúročnou zálohou, kterou musí stát uhrážovati částkami rovnajícími se úrokovým úsporám z proplacených bonů.

Podle úřední zprávy Národní banky činily platy na dávku z majetku do konce roku 1930 částku 7.506,074,375 Kč. Z toho bylo použito na vrácení přeplatků a refundování nákladů státní správy 1.159,124,313 Kč. Kromě toho dosud nevrácená záloha poskytnutá na proplacení bonů činila 584,923,506 Kč. Ostatní část, t.j. 5.762,026,556 Kč byla použita k vlastnímu účelu dávky, t. j. k umoření státovkového dluhu.

Daň z obratu.

103.

Jednou z nejdůležitějších daní, jak s hlediska výnosnosti, tak i s hlediska zatížení poplatníků, jest nepochybně daň obratová. Původní její název byl „daň z převodu statků a pracovních výkonů“. Byla zavedena, poněvadž vývoj státního finančního hospodářství byl velmi nepříznivý a naopak tato daň měla přinést státu — a také přinesla — značné peněžní prostředky. Štalo se tak zákonem ze dne 11. prosince 1919 č. 658 Sb. z. a n. Podklad a vzor pro právní úpravu tvořil německý zákon z r. 1916 (Warenumsatzsteuer). Vzor byl tehdy tak využit, že se náš původní zákon podobal místy překladu německého zákona. Odůvodniti to sluší patrně tím, že bylo nutno vydati zákon v době nejkratší, takže nebylo času na zevrubné studium otázky, jako tomu obvykle bývá při legislativních pracích takového rozsahu.

Některá ustanovení bylo nutno průběhem doby pozměnit, poněvadž při provádění zákona neukázala se dosti praktickými. Jen příkladmo dlužno uvést, že podle původního zákona čís. 658/1919 Sb. z. a n. bylo zakázáno daň zvlášť účtovat. Mimo to základem daně byla celá hrubá tržba, což znamenalo, že se platila daň obratová též z daně z obratu. Tím se daňová sazba i cena statků bezdůvodně zvyšovala a kalkulace poplatníků sťažovala. Proto později (zákon č. 321/1921 Sb. z. a n.) nebyla tato ustanovení recipována a v případě prvé normována nejen

Důvody vzniku a vývoj daně z obratu a daně přepychové.

možnost zvláštního účtování daně, nýbrž dokonce i *povinnost* daň tuto za stanovených okolností zvlášť účtovat. Daň měla mít původně obmezenou působnost. Toto obmezení nemohlo však být dodrženo, poněvadž státní správa nemohla postrádati velkého výnosu této daně a proto byla postupně prolongována. Poslední prodloužení se stalo zákonem č. 188/1930 Sb. z. a n. na dobu do konce roku 1932.* Lze považovati za jisté, že ani potom nebude daň odstraněna, jak ukazuje vývoj státních financí. Poslední materiální úprava v celkovém rozsahu byla provedena zákonem č. 268/1923 Sb. z. a n. Menší změny byly provedeny zákonem č. 246/1926 a zákonem č. 188/1930 Sb. z. a n. Jako příloha k tomuto zákonu bylo současně vydáno úplné znění zákona o dani z obratu a dani přepychové.

104.

Hlavní
ustanovení
zákona
o dani
z obratu a
přepychové.

O obsahu zákona dlužno stručně uvést: Zdanitelný jsou tuzemské dodávky a výkony prováděné v jakékoliv samostatné činnosti. Dovoz jest zdaněn jen v těch případech, ve kterých by jinak zboží tuzemské bylo zatíženo daní více než zboží dovážené a v případech kdy daň jest paušalována. Zákon vysvětluje zdanitelnost obchodů komisionářských a vzájemných dodávek. V obou případech jde o dvě samostatné dodávky. Dále vykládá zákon vztah mezi různými závody téhož podniku a mezi různými podniky téhož majitele. Dodávky dělí zákon (§ 2) na dodávky *a*) movitých věcí hmotných inkl. elektřiny, *b*) práv, pokud jsou předmětem právního obchodu a nejsou předmětem zápisu do veřejných knih, a *c*) komplexu věcí a práv. Zdanitelné vykony, jež jsou předmětem samostatného podnikání, vypočítává demonstračně § 3. Jde na př. o výkony řemeslné, svobodných povolání, dopravy atd. Od daně osvobozené dodávky a výkony jsou taxativně vypočítány v § 4. Aniž by bylo možno jmenovati jednotlivá osvobození, dlužno konstatovati, že jde většinou o osvobození ze státních, veřejných nebo jiných národohospodářsky důležitých zájmů, jakož i z důvodů sociálních. Zvláště dlužno se zmíniti toliko o ustanovení bodu 14., který byl nově formulován zákonem č. 188/1930. Tímto ustanovením se má umožniti soutěživost tuzemského zboží na trhu tuzemském i zahraničním, pokud by obratová daň ohrožovala tuto soutěživost.

* Potřeba státních financí si vynutila již na jaře 1932 novou zákonou úpravu zákonem ze dne 28. dubna 1932 č. 56 Sb. z. a n. Pouze stručně dlužno poznamenati, že daň se zvyšuje zásadně o 1%, takže činí nyní 3%. Účinnost zákona č. 268/1923 ve znění zák. č. 246/1926 a 188/1930 byla současně s nepatrnými změnami prodloužena do 31. prosince 1935.

Subjektem daně jsou podle § 5 podnikatelé, v jejichž závo-
dech se provádí zdanitelná dodávka. Jde-li o podnikání cizince,
nemajícího v tuzemsku provozovnu, jest subjektem daně zpro-
středkovatel, plnomocník, po př. splnitel dodávky. Při dovozu
jest jím dovozce, celní deklarant, po př. příjemce. V konkursním
řízení konkursní správce. Při dražbách jest jím, kdo za dražbu
žádá, po př. kdo ji provádí. Při dodávkách nepodnikatelů doda-
vatel. Zákon dále vymezuje přesněji pojem podnikatele a samo-
statného závodu. Jakožto subjekty od daně osvobozené prohlá-
šuje zákon stát co do poštovní, telegrafní a telefonní služby, a
podniky dopravní co do povinných výkonů pro státní službu.
Dále jsou osvobozeny dráhy u dodávek a výkonů souvisejících
s provozem a plavební podniky u výkonů na mezinárodních vod-
ních cestách. Zákon č. 188/1930 provedl změnu v § 7 č. 3 tím,
že vypustil ustanovení o osvobození osob exteritoriálních a na-
hradil je osvobozením menších jednatelů co do jednatelských
výkonů, nepřesahuje-li* úplata ročně 40.000 Kč. V zákoně (§ 8)
jest dále upraveno ručení za daň. Jedná se v podstatě o subjek-
tivní ručení osob fyzických i právnických (kromě platitele), které
jsou účastny zdanitelné dodávky nebo výkonu.

Daň se vyměřuje z úplaty za dodávku nebo výkon. Pojem
úplaty jest zákonem vyložen velmi extensivně. Současně se sta-
noví, za jakých podmínek nepodléhají dani výlohy za obal, dále
výlohy zasilací a pojišťovací. Úplatě se rovná obecná cena do-
dávky nebo výkonu. Daňová sazba činila podle původního zá-
kona 1%, později byla zvýšena na 2%.* Výjimečně jest i nyní
snížená 1% daň u dodávek téměř všech poživatin. Další odchyl-
ky od sazby jsou jednak u dovozu (kde z důvodů stejného za-
tížení s tuzemským zbožím může býti daňová sazba zvýšena),
jakož i při t. zv. paušalování daně podle § 19 odst. 8. Při paušá-
lu zdaňuje se paušalované zboží toliko jednou bez ohledu na
skutečné dřívější či pozdější převody. Z toho vysvítá, že pau-
šál daně musí býti vyšší. Náhradní vyměřování a vybírání daně
paušalováním provádí se ve značném rozsahu. Jen příkladem
se uvádějí vyhlášky č. 76/1930 (paušalování sladového květu a
matolín), č. 77/1930 (ovocné kompoty, umělý med, syrub), č.
94/1930 (soda, mýdlo, kosmetické voňavkářské zboží), č. 205
až 208 ex 1930 (ryby, hutní výrobky, strojená hnojiva, kameni-
nové zboží) a jiné.

O přesunutí daně, jakož i o vybírání daně při dodávkách a
výkonech nepodnikatelů se stala zmínka již dříve.

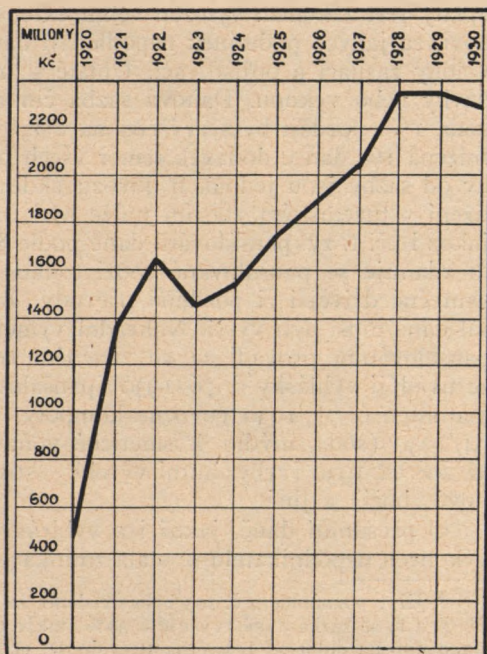
* Již v poznámce u č. 103 bylo uvedeno, že novelou zákona č. 56/1932
Sb. z. a n. se sazba daně zvyšuje o 50%, takže činí nyní 3%. Zvýšení jest
stanoveno na dobu od 1. května 1932 do 31. prosince 1933.

Pokud jde o řízení u příslušných finančních vyměřovacích úřadů, platí zde většinou ustanovení obdobná, jako u přímých daní. Zákon také výslovně připouští (§ 47) ustanovení přímých daní, jakožto ustanovení náhradní. Důležitou úchytkou od daní přímých jest, že o daňovém základu nerozhodují daňové komise, jako jest tomu u daně důchodové a všeobecné daně výdělkové. Poslední zákonná úprava (zákon č. 188/1930) připouští také náhradní ustanovení jednak o cle, jde-li o daň vybíranou při dovozu a jednak ustanovení dotyčné daně spotřební, jde-li o paušalovanou daň vybíranou zároveň s některou daní spotřební.

Vedle daně obrátové jest vybírána daň přepychová. Důvodem zavedení této daně byly zřetele sociálně-politické, aby totiž bohatší vrstvy kupující t. zv. přepychové zboží, byly touto daní více postiženy. Platí zde analogicky ustanovení o dani z obrátu s úchytkami zvláště uvedenými. Podstatnou součástí jest seznam přepychových předmětů, který vydává vláda nařízením. Daň činí z úplaty (obecné ceny) 10%. V některých případech nastupuje však snížená 2% sazba, jde-li o zájmy veřejné.

Výnos daně z obrátu a přepychové v letech 1920—1930.

rok	platba v Kč
1920	501,233.480
1921	1.350,450.757
1922	1.644,286.728
1923	1.454,641.361
1924	1.542,475.891
1925	1.755,958.614
1926	1.902,330.499
1927	2.052,612.482
1928	2.342,344.308
1929	2.346,301.199
1930	2.285,579.192
celkem	19.178,215.061

Výnos daně z obratu a přepychové není určen v celém rozsahu pro potřeby státu, ale také pro potřebu zemí, okresů a obcí. Podle § 10 zákona ze dne 15. června 1927 č. 77 Sb. z. a n. ve znění zákona ze dne 27. listopadu 1930 č. 169 Sb. z. a n. jest pro autonomii určeno z výnosu těchto daní ročně:

a) *obligatorně* 232,946.062 Kč a to částečně pro potřebu zemí a částečně pro potřebu okresů a obcí.

b) *fakultativně* 10,000.000 Kč pro potřebu měst, která jsou sídly zemských úřadů a vybírají nejméně 210% přírážku k daním přímým s výjimkou daně činžovní.

Clo.

105.

V časovém postupu bylo na prvním místě nejdůležitější pro nově vzniklý stát vybudování řádné celní správy. Potíže v tomto směru byly veliké. Hranice nového státu nebyly přesně stanoveny a pokud byla fakticky vykonávána státní teritoriální suverenita, nemohla býti činěna definitivní opatření až do konečného rozhodnutí o státní hranici a celní čáře. A když státní hranice byla stanovena, vznikly teprve hlavní potíže, ježto bylo nutno organisovati celní službu na hranici, kde dosud celní služby nebylo. Nejlépe jest patrna obtížná situace z toho, že z celkové státní hranice měřící 4.104 km bylo plných 64%, téměř dvě třetiny, úplně nové celní hranice, na níž bylo nutno budovati celní službu od úplného základu. Vedle toho bylo nutno doplniti celní úřady vnitrozemské. Jako species těchto celních úřadů dlužno uvésti zřizování t. zv. celních letišť. Taková letiště byla dosud zřízena v Praze, Brně a v Mariánských Lázních.

Vybudování
správního
celního
aparátu.

Formálně bylo Československo proklamováno jakožto samostatné celní území zákonem ze dne 20. února 1919, č. 97 Sb. z. a n.

106.

Celní předpisy, zejména pokud se týkají materiální úpravy celní sazby a rozsahu předmětů této sazby podléhajících, nesou v sobě již pojmově značný prvek nestálosti, poněvadž

Nestálost
celních
předpisů.

a) clo jest u mnohých předmětů spotřební daní vybíranou při přechodu přes hranice. Se změnou spotřební daně jest spojena i změna celních opatření;

b) clo jest též ochranou tuzemské produkce průmyslové a zemědělské. Podle obsahové i rozsahové potřeby změny takové ochrany jest nutno prováděti též změnu celních předpisů;

c) clo jest zatížení cizozemského exportu. Objeví-li se nutnost nové mezistátní úpravy vzájemného hospodářského styku, mění se i celní opatření;

d) s celním řízením jest spojena organizace statistiky dovozu a vývozu pro zjištění obchodní bilance.

Přistoupí-li k tomu ještě mimořádné poměry jako kolísání měny doma i v cizině, právní dualismus atd., jest nutnost změn celních předpisů ještě větší.

Za těchto okolností není divu, že předpisy týkající se cla v nejšířším smyslu jsou u nás velmi četné, často měněné a doplňované, takže jejich přehled jest věcí svrchovaně obtížnou.

107.

Materielní
celní
úprava.

Recipované předpisy rakouské a uherské byly s výjimkou celního sazebníku z nejstarších norem převzatých po bývalém státě. Šlo tu o celní a monopolní řád z r. 1835 platný v zemích historických a t. zv. třicátkový řád z r. 1788 platný na území býv. Uherska.

Z hlavních změn, které budou pouze ve stručnosti uvedeny, dlužno citovati na prvním místě nařízení ze dne 28. ledna 1919, č. 44 Sb. z. a n., jímž byly o 50% zvýšeny přírázky k celnímu sazebníku stanovené nařízením č. 340/1918 ř. z. Tím mělo býti dosaženo částečného valorisování sazeb z důvodu poklesu platné peněžní jednotky. Úplně nový československý celní sazebník byl vydán podle zmocňovacího zákona č. 97/1919 Sb. z. a n. nařízením ze dne 12. května 1919, č. 379 Sb. z. a n. Zajímavé u tohoto sazebníku jest, že vedle základní sazby a válečné přírázky byla uvedena ještě zvláštní sazba ve francouzských francích. V § 4 nařízení jest dále uvedeno, ve kterých měnách mohou býti celní poplatky placeny. Mělo zde jíti ve skutečnosti o opatření měnové směřující ku získání cizích platidel. Opatření to se neosvědčilo. S hlediska měnového možno je považovati a priori za pochybené, poněvadž tuzemský importér, jenž by platil cizími platidly, musel by si je opatřiti výdejem Kč do ciziny a pokud by platil clo cizozemský exportér, požadoval by náhradu od importéra buď opět v cizí valutě nebo v Kč, jež by prodejem v cizině proměňoval za hodnoty jiné.

Celní sazby v nejšířším smyslu týká se též řada jiných ustanovení zvláštního rázu. Jen příkladem budou některé z nich uvedeny: úprava licenčních poplatků při předmětech státního monopolu (tabák, zákon č. 294/1919, 74/1920, sůl, zákon č. 326/1921, prováděcí nařízení č. 327/1921); úprava cla na auto-

mobily (zákon č. 688/1920, zákon č. 351/1921); celní slevy pro dovoz strojů a přístrojů (zákon č. 58/1925 a 113/1927 Sb. z. a n.).

Mezitím došlo ke změně celního sazebníku vyhlášeného pod č. 379/1919 Sb. z. a n. tím, že veškeré celní poplatky byly stanoveny a splatny toliko v Kč, takže placení cla cizími valutami bylo zrušeno. Současně byly stanoveny nové přírážky ve výši 100%, 300% a 500%. Stalo se tak nařízením ze dne 26. dubna 1920, č. 291 Sb. z. a n. Ještě téhož roku a sice nařízením ze dne 6. listopadu 1920 č. 610 Sb. z. a n. byly přírážky zvýšeny na 200%, 600% a 900%. Nová úprava sazebníku byla provedena nařízením ze dne 21. května 1921, č. 193 Sb. z. a n. Přírážky k celním sazbám byly provedeny jich násobkem (t. zv. soustavou koeficientů).

Změny a doplňky byly prováděny průběhem všech dalších let. Zvláště tu dlužno citovati zákon ze dne 22. června 1926, č. 109 Sb. z. a n., jímž se částečně mění zákon o celním sazebníku pro československé celní území a celní sazebník a vydávají ustanovení o úpravě obchodních styků s cizinou. Zákonem se zvyšuje celní sazba značného množství položek, týkajících se z největší části zemědělské produkce povahy rostlinné i živočišné. U některých nejdůležitějších zemědělských produktů jsou stanoveny současně minimální sazby, které nemohou býti sníženy ani mezinárodními obchodními úmluvami. Tento zákon jest tudíž v podstatě opatřením k ochraně zemědělské produkce.

Klesání cen zemědělských produktů na mezinárodních trzích vykonávající veliký reflex na tuzemské zemědělství, dalo podnět k dalšímu opatření ve prospěch zemědělské produkce. Stalo se tak zákonem ze dne 5. června 1930 č. 72 Sb. z. a n., jímž se vláda zmocňuje, aby zavedla celní přírážky k celním sazbám u některých druhů obilí, mouky a mlýnských výrobků a jímž se zakazuje chemická úprava mouky.

Výše přírážky jest limitována maximální částkou a má povahu klouzavého cla. Stanovení této přírážky přísluší vládě, při čemž dlužno vzíti za základ průměrnou cenu domácího zboží, vypočtenou podle záznamů plodinové bursy v Praze za 5letí 1925—1929. Klesne-li průměrná cena v některém čtvrtletí pod tento průměr, stanoví vláda přírážku ve výši rovnající se poklesu cen. Vyhlášení klouzavých celních přírážek bylo provedeno v r. 1930 nařízením č. 95/30, 108/30, 115/30, 127/30, 138/30, 156/30 Sb. z. a n.

Opdobnou povahu má stanovení celních přírážek k pol. č. 70 celního sazebníku, jímž se stanoví celní sazba na vepřový do-

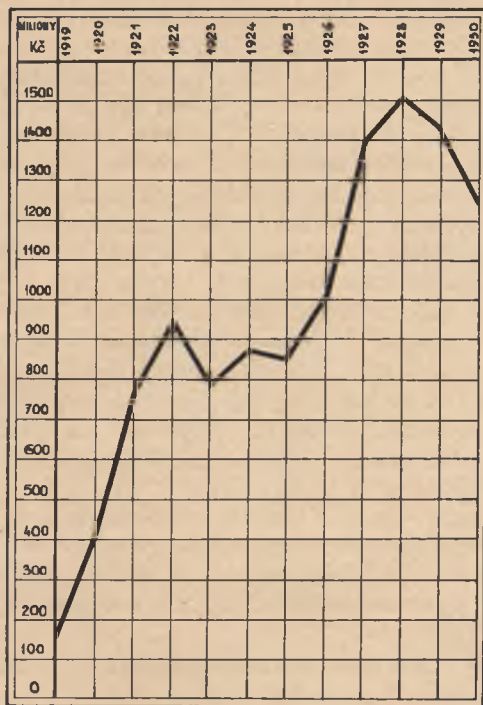
bytek. Úprava sazby se stala v roce 1930 vyhláškou č. 109/1930, nařízením č. 122/30, 134/30, 152/30, 174/30 a 178/30 Sb. z. a n.

Nová kodifikace a unifikace celního práva byla provedena zákonem ze dne 14. července 1927, č. 114 Sb. z. a n. Význam nové kodifikace jest veliký obdobně jako kodifikace a unifikace přímých daní. Vedle přehlednosti a jednotné úpravy jest dán v novém zákoně výraz též moderním požadavkům dopravy (na př. při dopravě aeroplany).

Celního práva se týká také zákon ze dne 5. června 1930, č. 73 Sb. z. a n. o dovozních listech. Dovozních listů se dostává vývozcům obilí, okurek, jetelového semene, másla, sýrů, sladu. Na podkladě dovozního listu může dovézt bezcelně z ciziny do 9 měsíců takové množství produktů uvedených v § 3 zákona, jež odpovídá celní hodnotě dovozního listu. Výnos cel se pak zmenšuje o takto bezcelně dovezené zboží.

Výnos cla i s přidělem silničnímu fondu od roku 1927.

rok	platba v Kč
1919	159,524.091
1920	408,432.568
1921	768,156.905
1922	947,033.886
1923	785,015.128
1924	873,274.894
1925	847,700.475
1926	1.009,728.272
1927	1.392,056.187
1928	1.503,030.323
1929	1.429,661.614
1930	1.239,424.411
celkem	11.363,038.754

Celní právo a to zejména pokud jde o celní sazbu bylo modifikováno mezistátními obchodními úmluvami. Při této příležitosti nelze se šířit o obsahu těchto smluv, ježto hospodářsky se dotýkají na prvním místě politiky průmyslové, zemědělské a obchodní. Dlužno toliko všeobecně poznamenati, že s počátku šlo o pouhá zajištění t. zv. nejvyšších výhod a teprve od r. 1923 byly sjednány t. zv. smlouvy tarifní. Dnes jest velmi rozsáhlá síť smluv obojího druhu.

Obchodní
smlouvy.

Daně spotřební.

Tuto daň dlužno uvést na prvním místě, ježto její úhrnný výnos v letech 1919—1930 byl ze spotřebních daní nejvyšší a činil 4.967,062.493 Kč. Ovšem vývoj cukerní daně v posledních dvou letech vykazuje větší přírůstek a dá se souditi, že výnos této daně předstihne trvale výnos daně lihové.

Daň
z lihu.

V dani lihové nebyla provedena ani unifikace ani kodifikace platných předpisů. Staré předpřevratové předpisy byly toliko doplňovány a měněny. Doplnky a změny běrou se dvěma směry. Předně jde o valorisaci daně a za druhé o kontingentování výroby.

Valorisace lihové daně byla provedena hlavně zákony ze dne 2. prosince 1919, č. 643 Sb. z. a n. a ze dne 26. června 1926 č. 99 Sb. z. a n. Prvým zákonem byla zvýšena sazba na 12 Kč (resp. 12.20 Kč) za jeden litr vyrobeného alkoholu. Článkem III. zákona ze dne 22. prosince 1920, č. 687 Sb. z. a n. bylo povoleno vybírat zvláštní zemskou (župní) přírážku ve výši 2 Kč z každého zdanitelného litru alkoholu. Druhým zákonem (č. 99/1926 Sb. z. a n.) byla daň zvýšena o další 3 Kč na 15 Kč. Při tom bylo zákonem normováno vybírání licenčního poplatku ve výši 8 Kč z každého litru alkoholu u *lihovarů produkčních*. Lihovary konsumní jsou sice osvobozeny od tohoto poplatku, platí ho však státu společnost pro zpeněžení lihu. Úhrn daně s přírážkou dosáhl tudíž částky 25 Kč za jeden litr alkoholu. Nelze mluvit o valorisaci předválečné sazby, ale o podstatném efektivním zvýšení této sazby. Poněvadž daň nepostihuje konsum nezbytně potřebný, ale spíše luxusní, ba škodlivý, jest vysoká sazba daně též opatřením sociálně politickým.

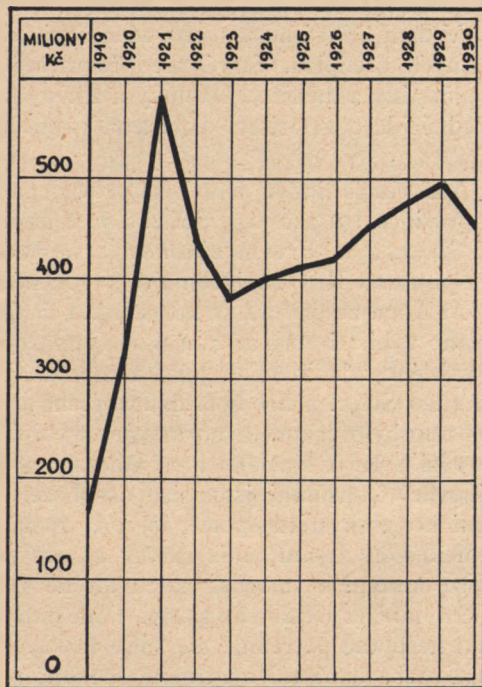
Zvláštní ustanovení ku provedení § 6 zákona č. 643/1919 Sb. z. a n. (osvobození lihu od dávky) bylo vydáno nařízením ze dne 20. srpna 1929, č. 121 Sb. z. a n. Tímto nařízením byly jednak pozměněny a doplněny podmínky, za nichž může býti zproštěn od spotřební daně z lihu lih určený k výrobě octa a stanoven také kontingent až do výše 20.000 hl alkoholu, který smí býti od daně zproštěn. Nařízením ze dne 7. listopadu 1930, č. 160 Sb. z. a n. byl daně prostý kontingent zvýšen na 21.000 hl alkoholu. Pro případ potřeby byl ministr financí zmocněn zvýšiti kontingent ještě o dalších 1000 hl alkoholu. Tímto nařízením byl ministr financí zmocněn stanoviti další podmínky pro prodej denaturovaného lihu, aby se znemožnilo jeho zneužívání k lidskému používání.

Otázka kontingentování daně lihové konsumních lihovarů jest více opatřením politiky průmyslové a zemědělské.

Dlužno toliko poznamenati, že vyhláška č. 137/1929 stanovila výrobní kontingent 640.000 hl alkoholu a upravila rozdělo-

Výnos daně z lihu v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	169,065.857
1920	302,053.664
1921	577,164.561
1922	436,310.656
1923	378,606.294
1924	398,875.771
1925	407,321.806
1926	420,723.561
1927	455,227.943
1928	477,577.509
1929	487,823.599
1930	456,311.272
celkem	4.967.062.493

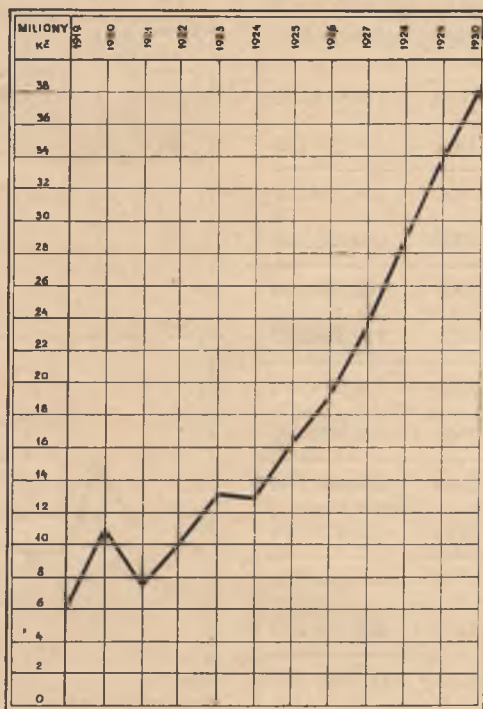
Daň
cukerní.

V posledních letech jest výnos této spotřební daně nejvyšší. Za roky 1919—1930 činil 4.061,090.003 Kč. Jest tudíž na druhém místě za daní lihovou. Velká část popřevratové úpravy cukerní výroby se týká cukerního hospodářství spadajícího spíše v obor působnosti politiky obchodní a částečně též politiky měnové. Cukr byl v dobách popřevratových vývozním předmětem neobyčejné důležitosti. K tomu cíli byla zřízena již nařízením ze dne 31. října 1918, č. 15 Sb. z. a n. československá cukerní komise. Nařízením ze dne 26. září 1921, č. 358 Sb. z. a n. vstoupila však v likvidaci.

Vlastní úprava daně byla provedena zákonem ze dne 10. července 1922, č. 219 Sb. z. a n. Sazba daně byla stanovena 38 Kč za 1 q čisté váhy cukru. Vedle toho bylo stanoveno vybírání zvláštní přírážky ve výši 16 Kč za 1 q. Přírážka byla sice

Výnos daně z minerálních olejů v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	6,096.498
1920	11,020.119
1921	7,575.807
1922	10,048.117
1923	13,179.952
1924	12,930.129
1925	16,320.954
1926	19,086.064
1927	23,509.874
1928	29,429.173
1929	33,817.152
1930	38,271.153
celkem	211,284.992

časově omezena do konce roku 1923, ale platnost tohoto ustanovení byla postupně prodlužována do konce roku 1926 (zákon č. 258/1925). V r. 1926 provedeno podstatné zvýšení sazby daňové zákonem ze dne 26. června 1926, č. 98 Sb. z. a n. Daň byla zvýšena na 184 Kč za 1 q čisté váhy. V podstatě teprve tímto zákonem byla provedena valorisace předválečné sazby daňové.

III.

Dosavadní ustanovení zákona z r. 1882 byla doplněna zákonem ze dne 4. dubna 1924, č. 75 Sb. z. a n. Doplněk se týká nové úpravy sazby této daně (čl. I. § 2) a osvobození od daně (resp. cla) nezpracovaného minerálního oleje dováženého do tuzemských rafinerií k dalšímu průmyslovému zpracování. Výnos činil v letech 1919 až 1930 částku 211,284.992 Kč. Podstatné zvýšení daně se provádí podle zákona č. 77/1931 Sb. z. a n. o spotřební dani z minerálních olejů. Zvýšeného výnosu se má dostati silničnímu fondu, aby mohl prováděti rychlejším tempem zlepšování státních i nestátních silnic. Počítá se, že se ze zvýšeného výnosu této daně dostane silničnímu fondu cca 110,000.000 Kč ročně.

Daň
z minerálních
olejů.

II2.

Daň ze zapalovadel byla na území bývalého Rakouska zavedena za války císařským nařízením ze dne 29. srpna 1916, č. 278 ř. z. Po převratu byla rozšířena zákonem ze dne 9. října 1919, č. 550 Sb. z. a n. též na Slovensko a zákonem ze dne 12.

Daň
ze
zapalovadel

Výnos daně ze zapalovadel v letech 1919—1930.

Rok	Platba	Rok	Platba
1919	22,346.376	1925	14,530.068
1920	36,307.313	1926	18,486.691
1921	19,622.225	1927	20,681.359
1922	10,344.327	1928	13,494.515
1923	12,318.046	1929	14,091.070
1924	13,306.918	1930	15,007.315
		Celkem	210,536.223

srpna 1921 č. 316 Sb. z. a n. na Podkarpatskou Rus. Dani podléhají veškeré zápalky a zapalovače určené pro tuzemskou spotřebu. Zdanění u zápalek se vyznačuje zvláštní nálepkou na krabičce. U zapalovačů se vyznačuje zvláštní značkou stanovenou nař. z 15. září 1919 č. 515 Sb. z. a n.

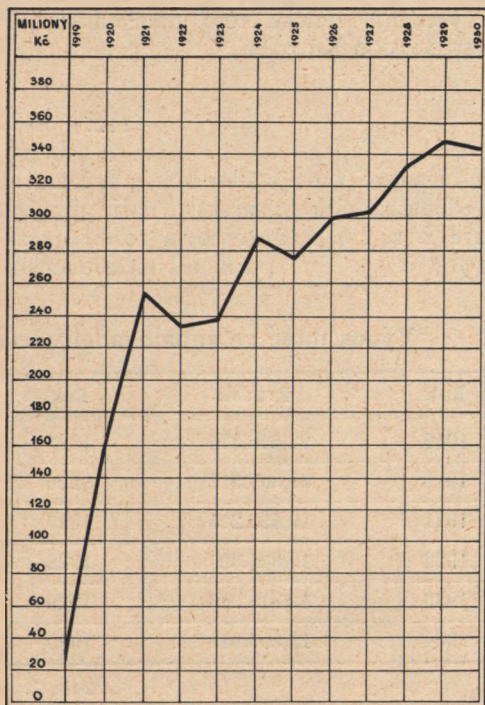
113.

Všeobecná
daň
nápojová.

Zavedena byla zákonem ze dne 25. září 1919, č. 533 Sb. z. a n. Daňová sazba za 1 litr nápoje dělí se na čtyři skupiny. Prvá skupina zahrnuje nápoje vyrobené z hroznů. Daň činí 40 haléřů za 1 litr. Druhou skupinu tvoří nápoje vyrobené z ostatních druhů ovoce. Sazba jest poloviční — 20 haléřů. Třetí skupina

Výnos všeobecné daně nápojové; zvláštní dávky z vína v lahvích; daně ze šumivých vín; daně z vína a daně z piva v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	29,229.718
1920	160,108.129
1921	254,549.632
1922	233,722.718
1923	237,287.636
1924	287,132.413
1925	275,727.463
1926	301,613.387
1927	305,756.692
1928	333,146.226
1929	348,143.306
1930	344,947.228
celkem	3.111,364.548

obsahuje limonády se sazbou 12 haléřů a poslední skupina minerální a sodové vody se sazbou 8 haléřů na 1 litr.

Ke všeobecné dani nápojové dlužno přiřčení též zvláštní dávku z vína v lahvích, zavedenou zákonem ze dne 17. října 1919, č. 572 Sb. z. a n., jímž současně byla zrušena daň ze šumivých vín. Zákonem ze dne 17. prosince 1926, č. 233 Sb. z. a n. byl obnoven zase původní stav, t. j. zdanění vína pouze šumivého. Výnos obou daní, činil v letech 1919—1930 i s daní z piva celkem 3.111,364.548 Kč.

114.

Tato daň byla původně zákonem ze dne 22. prosince 1920, č. 676 Sb. z. a n. přiřčena k všeobecné dani nápojové. Sazba byla odstupňována na 24, 32 a 40 haléřů, podle toho, jde-li o pivo výčepní, ležák nebo pivo speciální. Daň se zvyšovala přírážkami ve prospěch autonomních svazků o 8, 12, resp. 20 haléřů na 1 litr.

Daň
z piva.

Nová a úplně samostatná úprava této daně byla provedena zákonem ze dne 27. listopadu 1930, č. 168 Sb. z. a n.. Hlavní zásady zákona jsou:

sazba daně z 1 litru piva činí:

- u piva výčepního 46 haléřů,
- u ležáku 60 haléřů,
- u piva speciálního 80 haléřů.

Daň jest povinen platiti tuzemský výrobce po př. dovozce piva z ciziny. Od daně jest osvobozeno pivo vyvážené do ciziny. Pro vymáhání daně platí ustanovení o daních spotřebních. O promlčení platí však ustanovení § 45 zákona o dani z obratu.*

Velmi podrobně se normuje úřední dozor (§§ 8—11).

Výnos daně není určen v celém rozsahu pro státní pokladnu. Podle § 19 zmenšuje se výnos o 6,000.000 Kč určených po 12 let k řešení krise malých pivovarů s ročním výstavem do 10.000 hl. Dále zákonem ze dne 27. listopadu 1930 č. 169 Sb. z. a n. o úpravě finančního hospodářství svazků územní samosprávy (§ 10) se přiděluje pro vlastní potřebu zemí roční pevná částka Kč

* Jest pochybno, bylo-li správné odkazovati při promlčení na ustanovení zákona o dani z obratu. Jde tu totiž o dvě daně různé povahy a kromě toho daň z obratu má býti časově omezena a je téměř každoročně nově legislativně upravována. Jest pravděpodobné, že při některé pozdější úpravě bude zákon č. 268/1923 zrušen a pak se bude zákon o dani z piva odvolávat na zrušený zákon, což bude jistě legislativně závadné.

103,934.288 z výnosu daně z piva a kromě toho pro zvláštní potřebu země Slovenské a Podkarpatoruské v roce 1931 částka Kč 1,200.000, stoupající každoročně o další 1,200.000 Kč až na částku 6,000.000 Kč od roku 1935.

Pro potřebu okresů a obcí se přiděluje zemím jako úřadu rozdělovacímu poměrný podíl 24.6% z výnosu daně z piva.

Dlužno ještě poukázati na ustanovení § 20 zákona o dani z piva o zamezení nekalé soutěže, regulace výroby a kontrole prodejních cen. Ustanovení tato nespádají do oboru politiky finanční, ale průmyslové, obchodní a sociální.

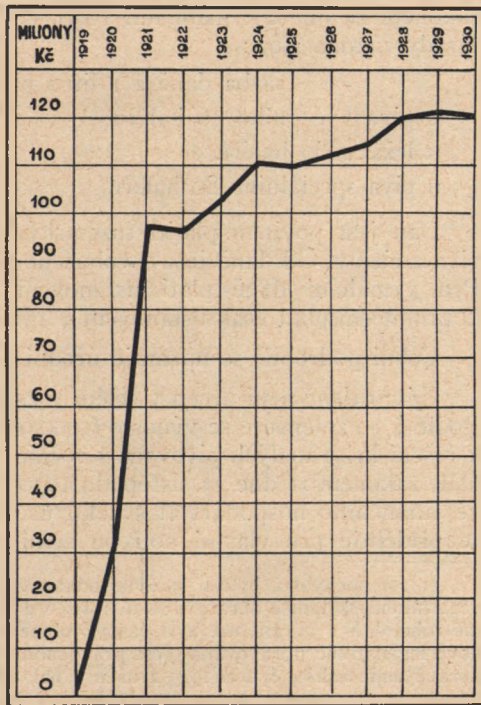
115.

Daň
z masa.

Stará úprava spočívala na zákonu z 16. června 1877, č. 60 ř. z. Nová kodifikace této daně byla provedena zákonem ze dne 14. dubna 1920, č. 262 Sb. z. a n. Daň byla rozšířena na každou

Výnos daně z masa v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	3,134.414
1920	31,600.131
1921	96,628.339
1922	95,963.395
1923	102,12 .437
1924	110,280.270
1925	109,944.299
1926	112,920.846
1927	114,228.121
1928	120,388.018
1929	120,949.488
1930	120,431.665
celkem	1.138,595.423

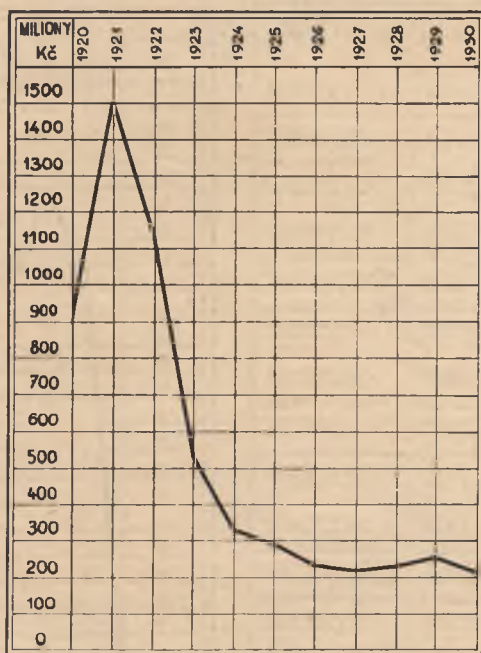

Daň
z uhlí.

Úplně novou daní spotřební jest daň z uhlí. Zavedena byla původně zákonem ze dne 9. dubna 1920, č. 260 Sb. z. a n. jako součást uhelného hospodářství. Nově a samostatně byla upravena zákonem ze dne 21. prosince 1923, č. 1 Sb. z. a n. ex 1924 s některými změnami provedenými zákonem ze dne 1. července 1926, č. 116 Sb. z. a n. Dani této podléhá veškeré uhlí v tuzemsku těžené nebo z ciziny dovážené, jakož i veškeré druhy paliva z uhlí vyrobeného. Daň činí 10% z ceny na dole (podle původního zákona činila 30% prodejní ceny). Pro doly národohospodářsky důležité, pracující za nepříznivých podmínek, může býti daň snížena až na 7% ceny. Novelou č. 116 byla snížena značně daň z koksu použitého při výrobě surového železa. Daň z koksu činí pouze 0.50 Kč za 1 q koksu. Daň jest povinen platiti podnikatel dolu po př. podnikatel závodu, v němž se uhlí dále zpracuje na výrobu paliva.

Výnos daně z uhlí v letech 1920—1930.

rok	platba v Kč
1920	906,885.391
1921	1.507,071.991
1922	1.131,825.260
1923	534,965.819
1924	329,786.724
1925	290,668.325
1926	243,469.452
1927	219,964.512
1928	226,372.743
1929	252,075.345
1930	210,098.407
celkem	5.853,183.969

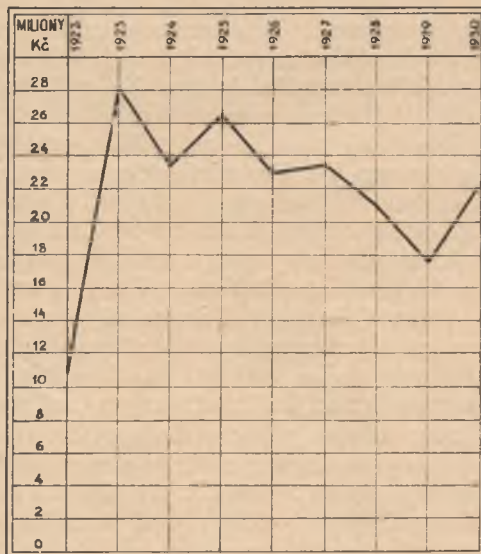
Od daně jest osvobozeno :

- a) *obligatorně* uhlí spotřebované k vedení a udržování podniku důlního, dále režijní uhlí zaměstnanců (pensistů) podniku, jakož i dodávky pro ústavy a zařízení podniková a posléze uhlí vyvážené do ciziny. Toto poslední osvobození bylo provedeno novelou č. 116/1926 Sb. z. a n.
- b) *fakultativně* uhlí, z něhož se vyrábějí oleje, tuky, vosk a podobné výrobky, jakož i uhlí používané při výrobě exportního zboží, ohrožuje-li daň soutěživost do ciziny.

Náhradní daň se vybírá jednak z elektrické energie vedené z cizozemska a vyrobené jakýmkoliv způsobem a z uhlí dovezeného z ciziny do tuzemska, které jest určeno pro tuzemský konsum. V obou případech jest vyhrazeno jest vyhrazeno nařizovací cestě stanovení příslušné sazby. U elektrické energie byla stanovena náhradní daň § 36 vykonávacího nařízení z 25. dubna 1924, č. 89 Sb. z. a n. U uhlí cizozemského byla stanovena náhradní daň naposledy vyhláškou ministra financí ze dne 13. května 1925, č. 101 Sb. z. a n. Pro řízení platí analogicky předpisy o daních spotřebních.

Výnos daně z vodní síly v letech 1922—1930.

rok	platba v Kč
1922	10,957.608
1923	28,191.731
1924	23,428.389
1925	26,473.212
1926	22,934.395
1927	23,444.992
1928	20,969.471
1929	17,475.076
1930	22,159.098
celkem	196,033.972

Daň
z vodní
síly.

Protějškem daně z uhlí jest daň z vodní síly. Důvodem zavedení této daně nebyla finanční potřeba státu, nýbrž snaha vyrovnati daňové zatížení podniků potřebujících uhlí pro výrobu hnací síly, proti podnikům, jež užívaly pro pohon síly vodní. Daň byla zavedena zákonem ze dne 12. srpna 1921, č. 338 Sb. z. a n. Základem daně jest vodní síla použitá k pohonu a měřená na hřideli poháněcího zařízení. Daň činí za 1 HP a hodinu 4 hal. Přírážka činí rovněž 4 hal., kterou byla vláda zmocněna snížit v poměru, v jakém bude snížena daň z uhlí. Přírážka byla také skutečně snížena. Naposledy stalo se tak nařízením č. 7/1926 na 1 hal.

Daň jest možno též paušalovati u podniku menšího rozsahu s nepravidelným provozem, jakož i u podniků, u kterých by vyměrování daně bylo zvláště obtížné. Od daně jest osvobozena vodní síla nepatrného rozsahu, vodní síla odvozená od energie podléhající spotřební dani a vodní síla sloužící k účelům veřejným.

Poplatky.

Formální
stránka.

První popřevratová opatření týkají se formální úpravy kolkových známek. Nařízením ze dne 22. prosince 1918 č. 86 Sb. z. a n. bylo ohlášeno vydání nových kolkových známek a publikována jejich formální úprava. Nejvyšší hodnota kolku stanovena 20 K. Vyhláškou ministra financí č. 435/1920 Sb. z. a n. byla zvýšena hodnota kolku na 50 Kč a vyhláškou č. 135/1925 Sb. z. a n. na 200 Kč. Pro předpokládaný nedostatek kolkových známek stanovilo nařízení č. 86/1918 Sb. z. a n. možnost placení poplatků hotovými a sice u berních úřadů po př. u příslušných jiných úřadů veřejných, soudních a samosprávných. Ustanovení toto bylo zrušeno nařízením č. 435/1921 Sb. z. a n.

Pokud jde o pořad instanční ve věcech poplatkových, bylo zrušeno ustanovení §§ 3 a 4 zákona č. 52/1907 ř. z. (podle kterého rozhodující poslední stolicí ve většině případů bylo ministerstvo financí) a konečnou správní stolicí stanoveny zemské finanční úřady (zákon č. 42/1919 Sb. z. a n.).

Pro připravovanou dávku z majetku byla stanovena nařízením z 1. července 1919 č. 367 Sb. z. a n. (podle zmocňovacího zákona č. 366/1919 Sb. z. a n.) rozsáhlá amnestie ve všech oborech poplatkového práva.

Pokud jde o novou úpravu materielně-právní, dlužno vytknouti dvě obecnější směrnice charakterisující poplatkové předpisy popřevratové. Jest to jednak směrnice týkající se obsahu státního nároku. V tomto směru jsou zvláště význačny zásada valorisace a zásada zvýšení poplatku. Druhá směrnice znamená průlom do obecné zásady poplatkového práva, že právní jednání (s výjimkou převodu nemovitostí) podléhá poplatku, jen byla-li o právním jednání vyhotovena listina. V některých případech zákon nyní ustanovuje, že právní jednání podléhá dávce (poplatku), ať již byla listina vystavena či nikoliv (srovnej na př. zákon č. 31/1920 a zákon č. 54/1925 Sb. z. a n.).

Materielní
stránka
poplatků.

Materielní změny některých poplatkových předpisů byly provedeny zákonem ze 7. ledna 1920 č. 31 Sb. z. a n. Především byly stanoveny t. zv. „válečné přírážky“. Platí o nich totéž, co bylo již řečeno shora o některých válečných přírážkách. Jest to pouhé zvýšení poplatkové sazby, poněvadž při škálových a procentuelních sazbách poplatkových není měnový pokles věcným důvodem stanovení jakékoliv přírážky. K poplatkům vybíraným podle stupnice I. byla stanovena přírážka 200%. Tím byla sazba zvýšena z původní $1\frac{1}{3}\%$ na 4%. K poplatkům vybíraným podle stupnice II. a III. stanovena přírážka 100%. Tím zvýšena sazba z 1% a $\frac{1}{2}\%$ na 2% a 1%. O 100% byly zvýšeny některé další poplatky a sice ze smluv pojišťovacích, z $\frac{1}{2}\%$ poplatku ze soudních smírů, z 1% a $\frac{1}{2}\%$ paušálního poplatku v řízení konkursním a vyrovnávacím a z $\frac{1}{2}\%$ poplatku z náhrady v řízení vlastňovacím. Dále byly zvýšeny poplatky z převodu nemovitostí. Při tom byla stanovena progrese poplatku podle ceny nemovitosti a podle příbuzenského resp. rodinného poměru mezi nabývajícím a prodávajícím. Minimální sazba stanovena 1.5%, maximální 7%. Kromě toho jsou normovány ještě zvláštní výhody poplatkové (na př. při dědictví, převodech bezúplatných a j.). Úprava dědického poplatku stala se bezpředmětnou vydáním zákona o dani z obohacení. Dále byly zvýšeny zejména poplatky výherní, z hracích karet a ze smluv společenských. Zvláštní poplatkové výhody byly stanoveny zákonem ze dne 9. června 1927 č. 88 Sb. z. a n. při splynutí (fusi) nebo při přeměně právního útvaru společností veřejně účtujících. Jde vesměs o společnosti tuzemské. Výhody platí při splynutí dvou akciových společností, nebo společností s ručením obmezeným v nový jednotný útvar téhož druhu; dále při splynutí společnosti s ručením obmezeným, pravovárečného měšťanstva nebo kteréhokoliv veřejně účtujícího tuzemského podniku s existující

společností akciovou jakož i při jejich přeměně v samostatnou společnost akciovou. Výhody znamenají zmenšení poplatku z nově vydaných akcií po př. nových podílů společnosti s ručením omezeným. Vedoucí zásadou jest, že se do poplatků, které by měly býti zaplacený, započtou poplatky zaplacené původními společnostmi. Kromě toho byly stanoveny poplatkové výhody pro fusi společenstev a přeměnu společností s ručením omezeným ve společenstva (§ 6), pro fusi peněžních ústavů se zřízenou spori- telnou (§ 7) a posléze při splnutí náhradního ústavu se Vše- obecným pensijním ústavem po př. jiným náhradním ústavem. Zákon měl působnost do konce roku 1929.

Prodloužení platnosti tohoto zákona do konce roku 1932 a současně doplnění některých jeho ustanovení se stalo zákonem ze dne 22. října 1930 č. 153 Sb. z. a n. Dlužno se zmíniti o usta- novení § 3 zákona, který dovoluje vládě snížení po př. úplné prominutí poplatků i v jiných než zákonem uvedených případech sloučení nebo přeměny. Podmínkou jest, že jde o závažné dů- vody národohospodářské a že by poplatky byly transakci na pře- kážku.

121.

Cenné
papíry
nové
ciziny.

Oddělením Československé republiky od territoria bývalého Rakouska a Uherska stalo se mnoho cenných papírů obíhajících v tuzemsku papíry cizozemskými, které před rozdělením společ- ného státního territoria byly papíry tuzemskými. Z této skuteč- nosti mohla vzniknouti nejistota ohledně zpoplatnění takových papírů podle zákona č. 171/92 ř. z. Tuto nejistotu odstranil zá- kon z 27. května 1919 č. 304 Sb. z. a n., jenž platnost citovaného zákona č. 171/1892 rozšířil na všechny papíry vydané mimo území Československa, pokud ovšem nebyly již dříve zpoplat- něny. Výjimečně nepodléhají zpoplatnění papíry evidenčně okol- kované podle nařízení č. 126/1919 Sb. z. a n. Papíry dodatečně dovezené a dodatečně kolkované podle § 10 nařízení č. 126/1919 podléhají zpoplatnění, avšak $\frac{1}{2}\%$ evidenční poplatek podle na- řízení č. 126/1919 se včítá do poplatku. Analogická situace byla u cizích premiových dlužních úpisů. Oběh takových papírů byl podle zákona ze dne 11. června 1919 č. 328 Sb. z. a n. připuštěn s ohledem na ustanovení zákona ze dne 28. března 1889 č. 32 ř. z., jen pokud byly označeny podle citovaného již nařízení č. 126/1919. Musily býti ovšem dodatečně podrobeny poplatku podle stupnice III. Převoz premiových úpisů do tuzemska byl možný jen pokud byly hlášeny k soupisu podle nařízení č. 126/1919.

Analogicky společnosti, které se staly vznikem ČSR cizozemskými a působily dále v tuzemsku, byly povinny uhraditi dodatečně t. zv. admisní poplatky.

122.

Daň z obohacení obsahuje v sobě jednak daň dědickou a jednak daň darovací. Byla doplněna zákonem č. 337/1921 Sb. z. a n. Doplnky se týkají zvláště předpisů jednajících o ocenění majetkových předmětů a o daňové sazbě. Při ocenění předmětů jest obšírně upraveno používání znalců a znaleckého posudku. S tím jest spojena úprava řízení, směřujícího ku stanovení znalců a získání znaleckého posudku. Při daňové sazbě byla provedena veliká progresa, která počíná 2% a končí 55%. Pro určení sazby jest rozhodna jednak výše jmění podléhajícího této dani a jednak příbuzenský poměr mezi nabyvatelem a zůstavitelem resp. dárce.

Daň z obohacení a poplatkový ekvivalent.

Protějšek daně dědické jest u osob právnických, t. zv. poplatkový ekvivalent. Pod č. 587/1920 Sb. z. a n. bylo upraveno v historických zemích jeho vyměřování a placení na osmé desíletí 1921—1930. Pod č. 588/1920 Sb. z. a n. (pro Čechy) a pod č. 589/1920 Sb. z. a n. (pro Moravu) byl upraven školní příspěvek ze jmění podrobeného poplatkovému ekvivalentu. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi provedena jeho úprava zákonem č. 182/1927 Sb. z. a n.

Na období 1931—1940 byl upraven poplatkový ekvivalent v historických zemích vl. nař. z 5. prosince 1930 č. 184 Sb. z. a n. Zdravotní přírážka k němu (20% ekvivalentu) pro Čechy byla stanovena nařízením č. 185/1930 Sb. z. a n. Obdobná 20% přírážka pro Moravu byla stanovena nařízením č. 186/1930 Sb. z. a n.

123.

Daň z obchodu cennými papíry jest jakýmsi doplňkem daně z obratu. Doplňkem nikoliv ve smyslu časovém, nýbrž věcném. Časově totiž byla zavedena daň z tržby cenných papírů mnohem dříve a sice již zákonem z 9. března 1897 č. 195 ř. z. Možno ji však nazvati věcně doplňkem zákona o dani z obratu, který v § 4 pod č. 4 stanoví osvobození převodu cenných papírů od této daně nepochybně z důvodů, že obchod cennými papíry byl již zdaněn a že zvláštní povaha tohoto obchodu prováděného většinou peněžními ústavy a bursami vyžadovala odchýlnou úpravu. Obchod podle tohoto zákona jest v podstatě převodem cenných papírů jakožto zvláštního druhu statků podle analogie

Daň z obchodu cennými papíry.

zákona o dani z obratu. V r. 1921 byla provedena novelisace a nová kodifikace této daně zákonem ze dne 17. února 1921 č. 85 Sb. z. a n. Význam její spočívá též v tom, že byla provedena unifikace daně na celém státním teritoriu. Podle původního zákona byla základem daně jednoduchá uzávěrka (jež byla též zákonem normována) a daň se zapravovala zpravidla kolkovými známkami, stanovenými pevně pro jednotlivé, jednoduché uzávěrky. Podle nové úpravy je základem daně zásadně kupní (kursovní) cena a daňová sazba jest stanovena poměrnou částí této ceny. Základní sazba jest $0.2^0/_{00}$. Výjimky platí pro dividendové a premiové papíry, u nichž je sazba vyšší a sice $0.5^0/_{00}$, jakož i pro státní papíry, u nichž je však sazba nižší a sice toliko $0.1^0/_{00}$. Daň se zapravuje hotově, pokud jde o obchody vyřizované bursou, nebo zprostředkované tuzemskými dohodci, peněžními ústavami, obchodníky cennými papíry a návštěvníky bursy. Jinak se platí daň kolkovými známkami.

124.

Ostatní
poplatkové
předpisy.

Zákonem ze dne 3. dubna 1925 č. 54 Sb. z. a n. byla provedena úprava některých pevných kolkových poplatků. Zmínky zasluhuje ustanovení § 13 zákona. Podle tohoto předpisu jsou veškeré státní pokladny při úhradách peněžitých částek povinny srážeti kvitanční poplatek. Potíže působilo toto ustanovení, kde šlo o platy spočívající na soukromoprávním titulu, na př. při výplatě úroků a kapitálu ze státních dluhopisů. V tomto směru nebyla prováděna přísná aplikace zákona, aby nárok stran na příjem částek bez jakýchkoliv srážek nebyl porušen.

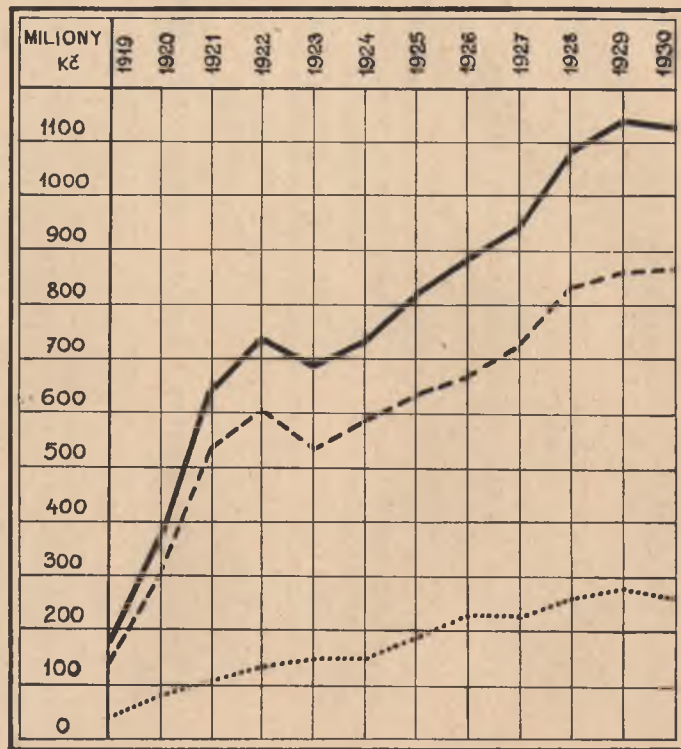
Nově byl upraven poplatek ze služebních smluv. Stalo se tak zákonem ze dne 12. srpna 1921 č. 295 Sb. z. a n. Za udělení úřadu a přijetí do služeb platí se roční paušál půl procenta všech přijatých platů místo dřívějšího 2% poplatku podle stupnice III.

Směnečný poplatek byl upraven zákonem ze dne 23. března 1928 č. 48 Sb. z. a n. Proti stavu dosud platnému nepřináší podstatných materiálních změn. Význam jeho tkví hlavně v úplné právní unifikaci tohoto poplatku. Předpisy zákona platí nejen pro směnky, ale též pro kupecké poukázky na peněžitá plnění, pro kupecké závazné listy, pro kupecké dlužní úpisy o zálohách na cenné papíry nebo zboží a pro varranty.

Kromě uvedených poplatkových předpisů jest mnoho zvláštních poplatkových ustanovení roztroušeno v předpisech týkajících se úpravy jiných věcí. V rámci tohoto přehledu není však možno jimi se zabývat.

Výnos kolků a právních poplatků v letech 1919—1930.

Rok	Výnos kolků	právních poplatků	Celkem
1919	42,204.719	133,986.047	176,190.766
1920	79,042.533	302,228.150	381,270.683
1921	107,560.955	536,225.190	643,786.145
1922	132,605.206	602,521.768	735,126.974
1923	145,098.273	542,013.338	687,111.611
1924	147,248.345	586,770.607	734,018.952
1925	187,531.406	636,484.365	824,015.771
1926	223,855.865	664,127.133	887,982.998
1927	222,405.024	721,582.663	943,987.687
1928	257,148.090	829,720.859	1.086,868.949
1929	278,244.717	863,531.433	1.141,776.150
1930	260,251.916	867,051.783	1.127,303.699
celkem	2.083,197.049	7.286,243.336	9.369,440.385

..... kolků; - - - právní poplatky; — celkem

Daň z dopravy železniční.

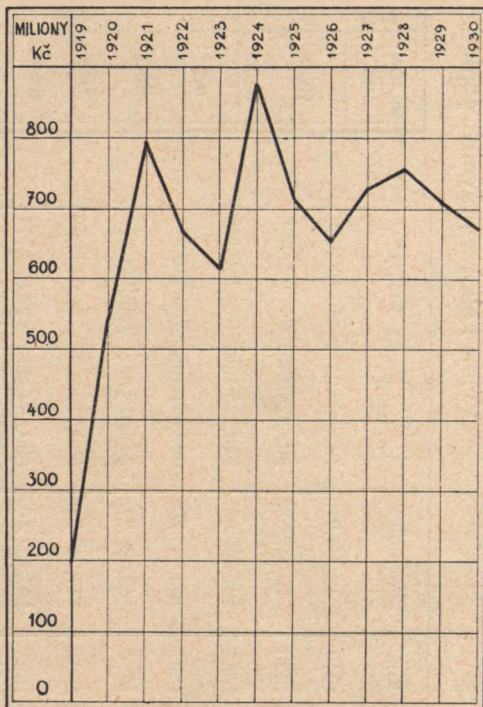
125.

Daň z dopravy železniční není novou daní. Daň z přepravy osobní (z jízdních lístků) byla upravena zákonem ze dne 19. července 1902 č. 153 ř. z. Císařským nařízením ze dne 10. ledna 1917 č. 14 ř. z. byla zvýšena sazba daně a zavedena současně daň z dopravy nákladní a ze zavazadel.

Zákonem ze dne 29. ledna 1920 č. 57 Sb. z. a n. byla prodloužena do 31. prosince 1923 platnost daňových sazeb stanovených s časovým omezením do 31. ledna 1920 císařským nařízením č. 14/1917 ř. z. Nová kodifikace a unifikace daně byla provedena zákonem ze dne 30. června 1921 č. 242 Sb. z. a n. Neobsahuje podstatných změn proti původní úpravě platné v zemích historických. Rozděluje se na daň z jízdních lístků, daň ze zavazadel a na daň přepravní. Daň z jízdních lístků na železnicích

Výnos daně z dopravy železniční v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	197,527.601
1920	539,266.701
1921	791,778.974
1922	667,786.747
1923	612,774.858
1924	878,408.487
1925	716,105.433
1926	653,702.037
1927	728,219.637
1928	757,629.473
1929	708,937.129
1930	670,439.876
celkem	7.922,576.953

činí 20% jízdného. Novinkou jest, že se rozšiřuje též na podniky lodní plavby, u nich jest však snížena v podstatě na 2%. Daň ze zavazadel činí 20% dopravného. Daň přepravní činila původně 30%, avšak novelou č. 261/1923 snížena na 15%. Zákon měl míti účinnost toliko dočasnou do 31. prosince 1923. Citovanou novelou č. 261/1923 bylo však toto ustanovení zrušeno.

Velmi podstatná materiální změna této daně nastala jednotlivými finančními zákony. Změna netýká se poplatníků daně, ale jejího použití. Tak podle finančního zákona na rok 1931 (č. 42/1930 Sb. z. a n.) bylo ponecháno železničím 45% přepravní daně na investice. Podle finančního zákona na rok 1931 (č. 187/1930 Sb. z. a n.) se ponechává z přepravní daně železničím na investice fixní částka 400,000.000 Kč, takže pro účely rozpočtové zbývá pouze 156,000.000 Kč této daně. *Hospodářsky* to znamená faktické snížení sazeb přepravní daně za současného stejného zvýšení nákladních tarifů.

Daň z motorových vozidel.

126.

Protějškem daně z dopravy železniční (a částečně lodní) jest daň z motorových vozidel. Vzestup automobilové dopravy v době poválečné a z toho vyplývající soutěživost zejména vůči dopravě železniční a zvláště nutnost rozsáhlých investic silničních, pro které nebylo úhrady v řádném rozpočtu, vedly státní správu k tomu, aby uložila uživatelům těchto dopravních cest přispívati na náklady, které vznikly státu a autonomním svazkům budováním řádných silnic. Stalo se to zákonem ze dne 14. července 1927 č. 116 Sb. z. a n., jímž byl zřízen t. zv. silniční fond. Tímto zákonem jest upravena jednak daň z motorových vozidel (§§ 8—24) a jednak dávka z jízdného za osobní dopravu autobusy.

Úplným protějškem daně dopravní jest toliko dávka z osobní dopravy autobusové. V zákoně se také výslovně stanoví, že dávka se má rovnati dávce ze železniční dopravy osobní. Tam, kde není moment soutěživosti s podnikem železničním, může býti dávka zcela nebo zčásti prominuta. Analogicky zde platí také ustanovení zákona o daních dopravních.

Vedle toho jest daň z motorových vozidel všeho druhu. Při osobních automobilech rozhoduje pro výměru daně obsah válců. Sazba činí 300 až 8.000 Kč ročně. U motocyklů činí 150 Kč. U autobusů a traktorů rozhoduje váha (50 Kč za každý q). U nákladních automobilů rozhoduje váha a únosnost (35 Kč za každý q). Zvláštní dávky se platí z cizozemských vozidel,

kteřá přibudou do tuzemska na přechodnou dobu, nejvýše 60 dní.*

Pokud řízení o dani není upraveno tímto zákonem, platí obdobně ustanovení o daních přímých (promlčení a vymáhání daně).

Výnos daně z motorových vozidel za roky 1927—1930.

Rok	Platba	Rok	Platba
1927	18,142.902	1929	78,905.614
1928	74,966.000	1930	88,588.700
Celkem . . .		260,603.216	

10⁰/₀ dávka z jízdného za osobní dopravu na drahách a 20⁰/₀ dávka z poplatků telefonních.

127.

Zákonem ze dne 22. prosince 1924 č. 287 Sb. z. a n., kterým se částečně mění některé předpisy o odpočivných a zaopatřovacích požitcích civilních, státních a některých jiných veřejných zaměstnanců, byly stanoveny k úhradě výloh spojených s prováděním tohoto zákona zvláštní dávky. Jest to jednak 10% dávka

Výnos 10⁰/₀ dávky z jízdného za osobní dopravu na drahách a 20⁰/₀ dávky z poplatků telefonních v letech 1925—1930.

Rok	10 ⁰ / ₀ dávka z jízdného za osobní dopravu na drahách	20 ⁰ / ₀ dávka z poplatků telefonních
1925	80,802.561	21,300.000
1926	84,755.632	20,380.000
1927	92,673.814	31,848.809
1928	99,123.409	28,000.445
1929	100,003.076	34,908.607
1930	98,558.531	31,538.091
Celkem	555,917.023	167,975.952

* Podle novely zákona č. 76/1931 Sb. z. a n., jímž se mění ustanovení zákona o silničním fondu, provádí se lineární snížení daně z motorových vozidel o 30%.

z jízdného za osobní dopravu na drahách, jednak 20% dávka z poplatků telefonních. Formálně i administrativně jsou to dávky zcela samostatné. Pokud však jde o dávku z jízdného za osobní dopravu na drahách, možno o ní říci s hlediska hospodářského, že jest zvýšením daně z jízdních lístků z dopravy železniční o 10%. Od dávky jsou osvobozeni toliko lístky školní a dělnické.

Dávky za úřední úkony.

128.

Z úplně nových norem poplatkových dlužno uvést zákon ze dne 3. dubna 1925, č. 53 Sb. z. a n., jímž byly zavedeny dávky za úřední úkony ve věcech správních. Jde tu o úřední úkony, které se staly podstatně v zájmu soukromém, a dále jde o udílení oprávnění nebo nějakých výhod. Rozhodnutí o tom, ve kterých odvětvích správy a v jaké výši mají být poplatky vybírány, bylo ponecháno nařizovací cestě. Toliko maximální hranice dávky byla stanovena. Dávka za úřední úkony jest limitována částkou 5.000 Kč, za udělení státního občanství částkou 50.000 Kč a za udělení jiných oprávnění částkou 20.000 Kč.

Působnost zákona byla časově omezena, avšak zákony ze dne 16. prosince 1926, č. 253, ze dne 20. prosince 1929 č. 180 a ze dne 27. listopadu 1930 č. 192 Sb. z. a n., dále prolongována prozatím do konce roku 1932.

Příslušné prováděcí dávkové předpisy (řády) jsou č. 163/1925, č. 185/1925 a č. 254/1926 Sb. z. a n. Dávkový řád č. 254/1926 byl prodloužen nařízením č. 185/1929 a č. 193/1930 Sb. z. a n. do konce roku 1931. Nový dávkový řád byl vydán nařízením ze dne 11. prosince 1931, č. 198 Sb. z. a n. Dávkové řády jsou rozděleny podle jednotlivých oborů státní správy. Dávky jsou stanoveny buď pevnou sazbou nebo sazbou pohyblivou v mezích určitého maxima a minima. Jde-li o sazbu pohyblivou, jest úřad povinen vydati straně na vyměřenou dávku písemný výměr.

Dávky za úřední úkony ve věcech správních.

Rok	Platba	Rok	Platba
1925	12,147.144	1928	41,610.339
1926	36,178.135	1929	42,149.225
1927	39,065.039	1930	42,744.262
Celkem			213,894.144

Monopoly.

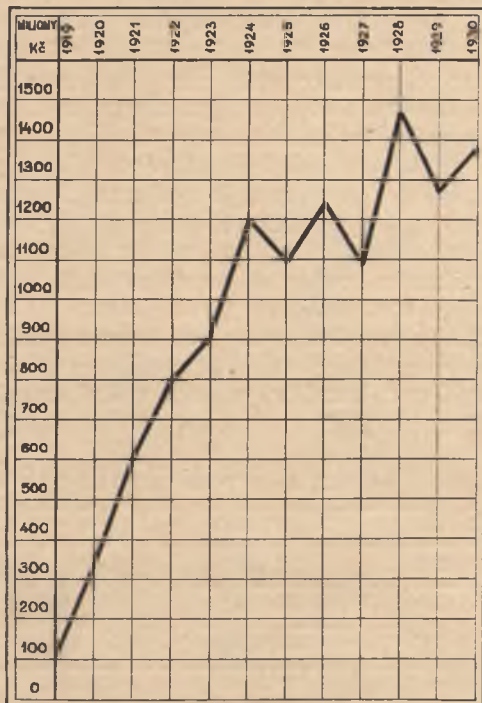
129.

Monopol
tabákový.

Těžisko finanční politiky spočívá ve stanovení prodejních cen výrobků tabákové režie a kvalitativní jejich hodnotě. Nový hospodářský ráz byl dán tabákové režii konstituováním jejím podle zákona č. 404/1922 Sb. z. a n. jakožto samostatný obchodní podnik. Jinak byla některá opatření provedená v oboru působnosti tabákové režie spíše jiné povahy než finanční. Tak do oboru sociální politiky dlužno zařaditi opatření, aby se tabáční trafiky event. sklady přidělovaly válečným invalidům a poškozcům. Do oboru zemědělské politiky zapadá snaha státní sprá-

**Roční peněžní odvody tabákové režie státní pokladně
v letech 1919—1930.**

rok	Kč
1919	107,000.000
1920	335,000.000
1921	600,000.000
1922	800,000.000
1923	907,677.904
1924	1.200,672.165
1925	1.093,974.909
1926	1.241,610.476
1927	1.089,568.064
1928	1.465,309.068
1929	1.273,000.000
1930	1.382,007.900
celkem	11.495,820.486

vy ku zvýšenému pěstování tabákových rostlin v tuzemsku. V obou těchto směrech dosaženo pozoruhodných výsledků.

Při dovozu tabáku resp. tabákových výrobků k soukromé spotřebě platí se kromě cla licenční poplatky. Tento poplatek byl stanoven zákonem z 29. ledna 1920 č. 74 Sb. z. a n. částkou 400 Kč z každého kilogramu čisté váhy.

Celkový čistý výnos tabákové reže, který byl dán státní správě k dispozici na úhradu rozpočtových výdajů, činil za léta 1919—1930 11.495,820.486 Kč.

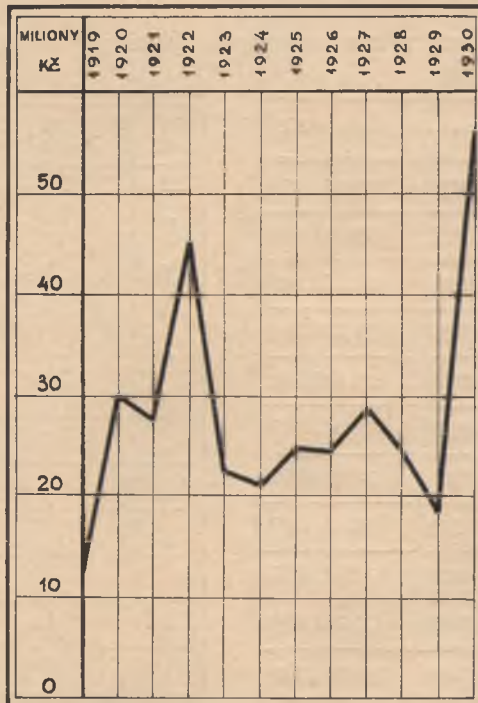
130.

Československo získalo s Podkarpatskou Rusí solné doly v Marmarošské Solotvině. Vybudováním moderní výroby, jakož i prodejní organizace, stalo se Československo v konsumu

Solní monopol.

Čistý výnos solního monopolu v letech 1919—1930.

rok	platba v Kč
1919	12,555.373
1920	30,018.728
1921	27,626.624
1922	45,454.153
1923	22,432.826
1924	21,055.529
1925	24,909.260
1926	24,420.704
1927	28,570.621
1928	24,411.417
1929	18,502.023
1930	55,743.333
celkem	335,700.591

III. ODDÍL
STÁTNÍ DLUH
(KREDITNÍ POLITIKA)

Státní dluh v národním hospodářství má povahu sekundérního jevu vyplývajícího v normálních dobách převážně z rozpočtového hospodářství státního průběhem toho kterého období. Jeho čisté pasivní saldo (t. j. po odečtení případných splátek kapitálových) mělo by se jeviti jako protipoložka na straně státního dluhu jeho zvýšením o stejnou částku v témže období. Naopak v opačném případě při aktivním saldu nebude se jeviti přebytek hospodaření ve stejnoměrném snížení státního dluhu. Mohli bychom stručně říci, že státní dluh jest bilanční pasivum rozpočtového hospodářství státního.

Toto není však jediný důvod vzniku, ale jsou ještě jiné mimořádné příčiny vzniku státního dluhu, na př. placení válečné náhrady, převzetí části dluhů státu jednoho při územní sukcesi, státem, jemuž se nového území dostává, uznáním závazků starých, po př. kontrahovaných mimo řádné rozpočtové hospodářství, nebo i jiné důvody a příčiny.

Tyto jednotlivé příčiny vzniku státního dluhu mají svůj zvláštní význam v oceňování výše státního dluhu, jakož i státního hospodářství vůbec a proto dlužno státní dluh rozlišiti podle tohoto zvláštního dělítko: Důvodem toho jest, že pro posuzování hospodářství státního a vývoj státního dluhu musíme vzíti za základ onu kategorii dluhu, která vyplývá z vlastního rozpočtového hospodářství průběhem určitého období a tak můžeme zkoumati, do jaké míry byl domácí peněžní trh zatěžován novými emisemi státních dluhopisů a do jaké míry se projevovala disparita mezi příjmy a vydáním veřejného hospodářství. Při tom se doporučuje zkoumati, do jaké výše snad odpovídá zvýšenému dluhu zvýšení majetkové podstaty státní.

Také u nás nemůžeme vycházeti pouze mechanicky od státních účetních uzávěrek, pokud se týkají státního dluhu v nich vyúčtovaného a z toho usuzovati na povahu hospodářství toho kterého roku, poněvadž i my máme různé kategorie dluhu podle

Důvody
vzniku
státního
dluhu.

Rozdělení
česko-
slovenského
státního
dluhu.

zvláštních důvodů jich vzniku, o nichž nutno též zvláště pojednati.

Tyto kategorie jsou:

- a) Dluh převzatý po bývalém Rakousku a Uhersku.
- b) Předpřevratové dluhy revoluční.
- c) Závazky z mírových smluv, zejména St. Germainské a Trianonské (s výjimkou dluhů převzatých po Rakousku a Uhersku).

d) Vlastní státní dluh vyplývající z hospodářství státního od 28. října 1918.

Toliko tato poslední kategorie státního dluhu jest měřítkem výsledku skutečného veřejného hospodářství a jedině z ní můžeme si činiti úsudek o stavu státního hospodářství, jeho vývoji po stránce finanční a konsolidační. Dlužno ovšem již při této příležitosti poznamenati, že nelze hodnotiti mechanicky vzestup státního dluhu jakožto nepříznivou známku veřejného hospodářství. Stoupá-li s dluhem současně blahobyť (národní důchod a majetek) veškerého obyvatelstva ve státě, nebo stojí-li dokonce proti zvýšenému státnímu dluhu zvýšené státní jmění, zvláště jmění produktivní, pak nelze vzestup státního dluhu považovati vůbec za závadný, po př. jen v menším rozsahu.

135.

System
státních
rozpočtů
a účetních
uzávěrek.
Význam
kontinuit-
ního
zákona.

Státní rozpočtové hospodářství nemůže se ovšem zabývati teoretickým rozbořem jednotlivých úseků a nečiní toho ani ve státním dluhu. Proto vidíme v rozpočtech i v účetních uzávěrkách toliko výpočet jednotlivých emisí a kategorií státního dluhu, jako stejnorodých prvků formálně téhož organického celku. Bude proto tudíž nutno provésti předem analysu jednotlivých emisí a jednotlivých součástí státního dluhu podle důvodu vzniku, aby bylo možno správně hodnotiti, jakým způsobem postupovalo a zvyšovalo se naše zatížení z titulu státního dluhu a jaké byly případné příčiny a důsledky tohoto zadlužení. Z dalšího bude patrno, že není tak docela snadné splniti tento úkol a provésti rozlišení, ba že nedá se vůbec mluvit i při nejlepším zkoumání o částkách přesných, ale toliko přibližných.

Pokud jde o kontinuitní zákon, dlužno poznamenati, že neměl pro československý státní dluh zvláštního významu, ježto formálně Československo nemělo k 28. říjnu 1918 žádných státních dluhů, jež by byl mohl kdokoliv právem uplatňovati proti němu před některým soudním tribunálem. Byla zde však některá pokladní a účetní ustanovení, jež kontinuitní zákon převedl do sféry čl. právního řádu. Tato ustanovení byla potom z valné

části aplikována na dluhy Československa a jen některá z nich bylo nutno zrušiti, po př. obmeziti na míru odpovídající změněným poměrům státním.

A. Dluhy převzaté po bývalém Rakousko-Uhersku — mimo válečné půjčky.

136.

Podle kontinuálního zákona zůstaly v platnosti předpisy o likvidaci a výplatě kuponů státního dluhu rakouského a uherského. Předpisy tyto jsou dosti podrobné. V podstatě možno říci, že u výplatních pokladen státních, přicházejících u nás v úvahu, t. j. u berních úřadů a zemských finančních pokladen byla připuštěna výplata kuponu nepřesahujícího 200 K, pokud nebyl starší jednoho roku a neobjevily-li se při výplatě nějaké závady. Těmito recipovanými předpisy byla dána možnost* zatěžování státu, aniž by bylo jistoty, zda a do jaké míry bude Československo v budoucnosti povinno prováděti výplatu kuponů rakouských a uherských státních dluhopisů na svůj účet. Takovým platbám bylo nutno zabrániti. Stalo se to nařízením Národního výboru z 9. listopadu 1918, č. 31 Sb. z. a n., jímž byla sice uznána povinnost státních pokladen přijímati splatné dluhopisy a kupony *k inkasu*, avšak výplata jejich byla zakázána.

Výjimka z tohoto zákazu byla stanovena dodatečně nařízením z 15. března 1919 č. 132 Sb. z. a n. pro papíry znějící na jméno. (Poznámka: Nařízení užívá termínu dluhopisy vinkulované. Také pozdější předpisy, na př. § 10 nařízení 151/21 a 355/21, § 10 zákona č. 250/22 Sb. z. a n. přidržují se této dikce, která jest nesprávná. Vinkulace totiž znamená vázanost nějaké hodnoty, pravidelně cenného papíru, pro určitý účel. Vázanosti lze docílití různým způsobem, z nichž jedním jest přeměna dluhopisu znějícího na majitele v dluhopis znějící na jméno, ale může býti použito způsobů jiných, na př. složením dluhopisu znějícího na majitele u osoby třetí, na př. bankéře. V tomto směru jest pak i dluhopis znějící na majitele vinkulovaný. Naopak zase dluhopis znějící na jméno nemusí býti nutně vinkulován pro určitý účel. Teprve definitivní nostrifikační zákon č.

Recipované
předpisy
výplatní:
Jejich
omezení.

* Se stanoviska soukromoprávních nároků majitelů dluhopisů bývalého Rakouska a Uherska nebylo ovšem lze mluvit o nějakém právním nároku a není pochyby, že případné žaloby při neplnění proti Československu by byly před civilními soudy zamítnuty. Jiná jest ovšem otázka případné judikatury nejvyššího správního soudu, pokud by bylo lze takové zamítnutí považovati jakožto opatření správní.

104/1928 Sb. z. a n. v § 18 a prováděcí nařízení k němu č. 64/1929 Sb. z. a n. v § 29—34 znamenají zlepšení uvádějice buď vedle sebe alternativně dluhopis znějící na jméno a dluhopis vinkulovaný, nebo uvádějice dluhopisy vinkulované v závorce, jako vysvětlivky k označení slov dluhopis znějící na jméno.)

Ježto v plnění mnohých úkolů charitativních (nadace), dále úkolů sociálního pojištění, jež byly zajištěny z velké části právě dluhopisy znějícími na jméno, byla by nastala nebezpečná přestávka, bylo umožněno citovaným nařízením vypláceti úroky z dluhopisů předepsaných u tuzemských pokladen i nadále. Plnění se sice dalo formálně zálohou na účet bývalé ústřední státní pokladny ve Vídni a Budapešti, ve skutečnosti však jest naprosto vyloučeno, že by tato záloha byla na Rakousku a Uhrách vymáhatelna.

137.

Právní titul
ku převzetí.

Právní titul ku převzetí závazků po bývalé monarchii byl dán jednak ustanovením mírových smluv, po př. v mezistátních úmluvách a jednak vnitrostátními předpisy.

Mírové smlouvy St. Germainská a Trianonská ustanovují, že každý nástupnický stát bývalého Rakouska a Uherska jest povinen převzít část předválečného státního dluhu a zároveň stanoví určité směrnice pro jeho rozdělení. Jsou to článek 203 mírové smlouvy St. Germainské s přílohou k tomuto článku, pokud jde o dluh rakouský a článek 186 s přílohou mírové smlouvy Trianonské, pokud jde o dluh uherský. Tato ustanovení rozlišují mezi dluhem zajištěným, t. j. dluhem, který jest v bezprostředním příčinném vztahu k nějakému majetku státnímu, zejména železnicím a dluh nezajištěný, u něhož této souvislosti není. U obou kategorií stanoví se pak zvláštní směrnice jak pro rozdělení celkových emisí na účet jednotlivých států, tak i pro vzájemný, soukromoprávní poměr věřitelský a dlužnický u každého jednotlivého dluhopisu.

Mezistátní úmluvy a vnitrostátní předpisy, týkající se dluhů převzatých po bývalém Rakousku a Uhersku, jsou normami provádějícími podrobněji ustanovení mírových smluv, zejména pak určujícími přesně práva i povinnosti států i věřitelů.

138.

Principy
pro
rozdělení
dluhu
zajištěného.

U dluhu zajištěného určuje se podíl jednotlivých států, který jsou povinny převzít, podle toho, jak veliká část statků, na nichž jest půjčka zajištěna, jest na území toho kterého nástupnického státu. Tento podíl jest současně procentem, do jehož výše se stává stát dlužníkem *vůči každému majiteli dílčího dluž-*

ního úpisu. Byla-li tudíž nemovitost, resp. statek na území více států, rozpadá se dlužnický poměr na několik zvláštních poměrů dlužnických a sice podle počtu států přicházejících v úvahu. Každý majitel dlužního úpisu musí uplatňovati jednotlivý podíl u každého dlužnického státu zvláště. Byl-li původní dluh vyjádřen v rakouské měně papírové, jest stát povinen vydati náhradní titry znějící na jeho měnu a sice v témž poměru, ve kterém provedl výměnu bankovek rakousko-uherské banky za vlastní peníze. Byl-li původní dluh vyjádřen v cizích měnách, nebo ve zlaté měně rakousko-uherské, jest stát povinen vydati náhradní dluhopisy na tytéž cizí měny, nebo na £ po př. \$ při dlužích vyjádřených ve zlaté měně rakousko-uherské.

Stanovení rozdělovacího procenta pro jednotlivé státy provedla reparační komise zvláštními rozhodnutími. Československý podíl u jednotlivých emisí zajištěného dluhu jest přesně uveden v příloze k zákonu č. 52/1928.

139.

U dluhu *nezajištěného* jest měřítkem pro jeho rozdělení berní síla (t. j. průměrný výnos daní přímých i nepřímých, solního monopolu, kolků, tax atd.) oddělených území v poměru k celkové berní síle dřívějšího Rakouska a Uherska v letech 1911—1913.

Avšak odchylkou od dluhu zajištěného nestává se každý majitel dlužního úpisu věřitelem všech nástupnických států podle poměru jich podílů, ale pro tento soukromoprávní poměr dlužníka a věřitele platí ustanovení zvláštní. Každý zavázaný stát jest povinen převzít za svůj dluh veškeré dílčí dlužní úpisy předválečného nezajištěného dluhu, které byly v den 16. července 1920 (u dluhu rakouského) resp. 26. července 1921 (u dluhu uherského) efektivně uloženy na jeho území bez ohledu na osobu majitelovu, jeho státní příslušenství a případné sídlo. (Princip teritoriality.) Majitel takového dlužního úpisu se pak stává výhradním věřitelem vůči státu, na jehož území dluhopis byl uložen, k tomu cíli seznámenán, po př. stažen. Částka, kterou takto převezme jednotlivý dlužnický stát, tvoří jeho tak zvaný *teritoriální kontingent* a započítává se mu do celkového podílu, který jest povinen převzít.

Jest samozřejmo, že celková část papírů uložených na území takového státu a jím převzatých nesouhlasí s podílem celkové emise, který jest mu určen. Z toho vyplývají pro jednotlivé státy buď *přebytky*, převzal-li stát dluhopisů více, než mu bylo určeno a naopak, převzal-li méně — *schodky*. Je-li teritoriální

Principy
pro
rozdělení
dluhu
neza-
jištěného.

blok státu menší, takže má schodek proti podílu na něho připadajícímu z celkového dluhu, jest povinen takový stát odevzdati reparační komisi nové dluhopisy, tak zvané kompenzační titry do výše zjištěného schodku. Tyto kompenzační dluhopisy jsou určeny především pro vlastníky dluhopisů uložených a seznamenovaných mimo území nástupnických států, tedy v případech, kdy žádný z nástupnických států se nestal z dluhopisu bezprostředním dlužníkem. Bude-li naopak teritoriální blok převzatých dluhopisů větší, obdrží takový stát prostřednictvím reparační komise nové titry kompenzační, vydané státy s teritoriálním blokem pasivním. Pokud jde o měnu, ve které má být obstarávána úroková a umořovací služba, dlužno lišiti mezi dluhopisy převzatými nástupnickými státy v jejich t. zv. teritoriálním kontingentu a mezi dluhopisy kompenzačními vydanými na jejich schodky. Pro dluhopisy převzaté v teritoriálním kontingentu nestanovila mírová smlouva ohledně měny žádný závazek. Z toho vyvozují nástupnické státy právo upravití náhradu na dluhopisy převzaté v teritoriálním bloku podle svého uvážení. Naproti tomu u t. zv. titrů kompenzačních platí obdobně ustanovení jako pro náhradní titry, jež jsou státy povinny vydati za dluh zajištěný (srovnej č. 138).

Reparační komise provádějící ustanovení mírových mluv u dluhu nezajištěného stanovila rozhodnutím z 8. prosince 1922 č. 2272, podle shora uvedených směrnic podíl Československa na rakouském dluhu 41.7% a na dluhu uherském 15.945% resp. 17.303%. Dvojí procento u dluhu uherského jest odůvodněno tím, že u některých kategorií předválečného uherského dluhu nepřicházelo v úvahu stejně celé teritorium bývalého Uherska.

140.

I když citovaným rozhodnutím č. 2272 reparační komise stanovila u jednotlivých kategorií dluhů přesná procenta přejímací pro jednotlivé státy, nebyl tím rozřešen problém převzetí předválečného dluhu. Tak u dluhopisů znějících na jiné, zejména plnohodnotné měny (libry šterlinků, hol. zl., frs. atd.) a zlatou měnu rakousko-uherskou, zdráhaly se státy platiti plnou hodnotu titrů náhradních (u dluhu zajištěného), resp. kompenzačních (u nezajištěného dluhu) v této měně, poukazující na neutěšené poměry hospodářské v době poválečné. Dále u dluhů, ze kterých bylo zavázáno více států, vznikla pochybnost, jakým způsobem uplatňovati na podkladě jediného a téhož dluhopisu podíly u několika států. Musilo dojiti proto jednak k přímým dohodám mezi dlužnickými státy, jakým způsobem obstarávati úrokovou

Nutnost zvláštních úmluv mezi státy navzájem, dále mezi státy a věřiteli.

a amortisační službu z jednotlivých podílů (u předválečného zajištěného dluhu, znějícího na papírové koruny), jednak ke zvláštním dohodám mezi dlužnickými státy a zástupci věřitelů za vedení reparační komise. Při tom šlo hlavně o úlevy pro dlužnické státy při dlužích valutních, znějících na plnohodnotnou měnu cizí a rakousko-uherskou měnu zlatou, jakož i rozřešení otázky obstarávání jich úrokové a amortisační služby. V tomto směru došlo ke zvláštním konferencím, z nichž nejvýznamnější byly inšprucká, pražská a pařížská, na kterých byly sjednány dohody mezi dlužnickými státy a zástupci věřitelů. Prvé dvě dohody byly schváleny reparační komisí.*)

Dohody jsou významny potud, že kromě otázek formálního a technického rázu, týkajících se obnovení úrokové služby některých kategorií předválečného dluhu a to zajištěného i nezajištěného, snižuje se jimi závazek dlužnických států u valutních papírů na přechodnou dobu podstatným způsobem.

Jakožto správní orgán, jenž obstarává formální technickou a pokladní službu, zřízena byla společná pokladna v Paříži (Caisse Commune des Porteurs des Dettes publiques autrichienne et hongroise émises avant la guerre).

141.

U dluhů zajištěných jsou to především priority společností státních drah (STEGU). 4% priority frankové byly prohlášeny za splatny ve frs. francouzských, což jest při poklesu fr. franku proti předválečné zlaté paritě snížení značné, přibližně 80%. U 3% frankových priorit byl snížen dlužnický závazek na 27% zlaté parity do roku 1935, kdy má býti toto procento podrobeno přezkoumání. Posléze u 4% uherské renty z roku 1910 byl

Úmluvy států s věřitelskými organizacemi u zajištěného dluhu; československé závazky.

* Konference v Inšpruku shrnula svoje výsledky v tak zvaném inšpruckém protokolu z 29. června 1923 a konference pražská v tak zvané pražské dohodě ze 14. listopadu 1925. Obě byly uveřejněny v tuzemsku ve Sb. z. a n. pod č. 163/27. Pařížská dohoda — ze dne 31. října 1930 — nebyla dosud ve Sbírce zákonů a nařízení uveřejněna. Pařížské dohodě předcházely ještě protokoly ze dne 11. června 1930 a protokol ze dne 12. června 1930. Hlavním obsahem protokolu ze dne 11. června 1930 jest stanovení definitivních schodků a přebytků nástupnických států. Kromě toho se určuje, že promlčení proti majitelům se bude řídit zákonodárstvím francouzským a stanoví se způsob vrácení dlužnickým státům těch částek, které připadají na promlčené kupony případně i kapitál. Protokol ze dne 12. června řeší některé otázky formální.

Pařížská dohoda stanoví v podstatě postupné zvyšování valorisačního procenta dluhopisů znějících na měnu zlatou a valutní, jakož i způsob jejich umoření a to jak dluhopisů slosovateľných tak i neslovateľných. Tím mají býti definitivně upraveny papíry s výjimkou priorit STEGU, u nichž má dojíti k definitivní úpravě až v roce 1935.

snížen dlužnický závazek rovněž na 27% zlaté parity, avšak toliko do roku 1931, kdy bylo toto procento podrobeno rovněž nové revisi. Revis byla provedena pařížskou dohodou tak, že valorisační procento stoupá od roku 1931 až do roku 1955 na 70% zlaté parity. Současně se stanoví předpisy o umoření této renty. Dlužnické státy (Československo jím není) mají možnost zbaviti se svých schodků nákupem titrů a složením jich u Společné pokladny. Neučiní-li tak státy, provede se slosování a výplata slosovaných dluhopisů 70% zlaté parity. Umoření emise má nastati nejpozději do roku 1980.*

U 3% priorit jde o částku úhrnem 605,059.500 frs, z níž přejímáme 62.808%. Hodnota franku se počítá nyní, jak jest shora uvedeno, 27% zlaté parity. 4% priority STEGu činí 76,697.000 franc. franků, z nichž přejímáme 80.437%. Kapitálová hodnota československého podílu tohoto dluhu činila úhrnem 748,996.603 korun čs. Původně byla zvětšena o částku 2,709.940 K 4% uherské renty z roku 1910, již jsme měli rovněž honorovati prostřednictvím Společné pokladny. Dodatečně však započítala reparační komise do československého bloku nom. 4,322.880 K této renty z likvidace maďarské poštovní spořitelny, takže schodek se změnil v přebytek nom. 1,612.800 K. Tento přebytek musíme naopak odečísti od závazku vyplývajícího z priorit STEGu. Při 27% valorisaci ve zlatě činí 2,975.000 Kč.

Kromě toho nutno odečísti priority STEGu, které byly vlastnicky zaměněny za konsolidační půjčku (viz dále č. 143). Podle vysvětlivek ke státnímu rozpočtu na rok 1928 (skupina IV) bylo takto zaměněno, t. j. přešlo do státního majetku přes 200.000 kusů těchto priorit (1 kus à 500 frs.). Poněvadž hodnota těchto priorit, jakožto předválečného dluhu zajištěného, převzatého po bývalém Rakousku a Uhersku, jest počítána při konsolidační půjčce, dlužno ji odečísti, aby nebyla počítána dvakráte. Jde o částku okrouhle 190,000.000 Kč, takže skutečný výsledek československého závazku z dluhopisů předválečného zajištěného dluhu, jichž úrokovou a umořovací službu obstarává Společná

* 4% uherská renta z roku 1910 byla původně pokládána za dluh nezajištěný. Proto byla jednotlivými nástupnickými státy zařazována do jejich teritoriálního kontingentu. Tak u nás byla skládána do úřední úschovy podle nařízení č. 355/21 a připuštěna též k záměně za moučnou půjčku podle zákona č. 308/21 a nařízení 404/21 Sb. z. a n. Tato okolnost byla též pravděpodobně důvodem, že odchylkou od principu platícího pro zajištěný dluh, t. j. že poměr dlužnický i věřitelský jest u každého jednotlivého dluhopisu dán přejímacím procentem stanoveným reparační komisí, stanovila Pražská dohoda ve čl. 4 odst. 3, že dluhopisy této emise převzaté již do národních kontingentů se odečtou od podílů těchto států a jen pro případné pasivní saldo zůstanou tyto státy zavázány. Naopak případné aktivní saldo mohou uplatňovati u Společné pokladny.

pokladna v Paříži, činí okrouhle 566,000.000 Kč. Hodnota vyplacených úroků do konce roku 1930 činí okrouhle 150,000.000 korun čs.

142.

U dluhu nezajištěného jde o emise, znějící na měny valutní, resp. na zlatou měnu rakousko-uherskou, jejichž dluhopisy (inklusive přebytků aktivních států) byly jako majetek uloženy mimo území nástupnických států bývalého Rakouska a Uherska seznamenány v t. zv. zahraničním bloku. Jsou to :

Úmluvy států s věřitelskými organizacemi u nezajištěného dluhu ; československé závazky.

1. 4% rakouská zlatá renta,
2. 4½% rakouské pokladniční poukázky z roku 1914,
3. 4% uherská zlatá renta,
4. 4½% uherská renta z roku 1913,
5. 4½% uherská renta z roku 1914.

Inšpruckým protokolem a Pražskou dohodou bylo stanoveno prozatímní zúročení zlatých rent (rakouské a uherské) 32% zlaté parity, u ostatních papírů 27% zlaté parity. Podle Pařížské dohody ze dne 31. října 1930 má být provedeno postupné zvýšení tohoto procenta. Zvýšení jest provedeno tak, že u zlatých rent stoupá povlovněji, kdežto u 4½% uherské renty z roku 1913 a 4½% uherské renty z roku 1914 stoupá rychleji, takže v roce 1939 se všechny emise vyrovnávají na 38% zlaté parity. V letech 1939—1955 zvyšuje se již procento u všech těchto emisí stejně až do roku 1955, kdy má dosáhnouti 70% zlaté parity. Po tomto roce stoupá procento toliko již u 4½% uherské renty z roku 1914 do roku 1976, kdy má dosáhnouti plných 100 procent zlaté parity. U 4½% rakouských pokladničních poukázek zvyšuje se valorisační procento ze 27% postupně na 100% od roku 1945.

Současně se stanoví předpisy o umoření všech emisí. Při tom mají dlužnické státy možnost zbaviti se svých schodků nákupem titrů na volném trhu a složením jich u Společné pokladny. Neučiní-li tak, má se provésti slosování a výplata slosovaných dluhopisů prostřednictvím Společné pokladny. Rakouské 4½% pokladniční poukázky mají být umořeny do roku 1945, resp. 1955 ; při slosování se vyplácejí 100% (část dohodová), resp. 60% (část německá). 4½% uherská renta z roku 1914 má být umořena nejpozději do roku 1980. Při slosování má se vyplatiti 100% zlaté parity. Zbývající emise, t. j. 4% rakouská a uherská zlatá renta a 4½% uherská renta z roku 1913 mají být umořeny nejpozději do roku 1980. V případě slosování mají pak být vyplaceny 70% zlaté parity.

U prvních dvou emisí (rakouských) byl československý teritoriální kontingent (srovnej č. 139) menší, než odpovídá procentu celkové emise, které jsme povinni převzít podle rozhodnutí reparační komise. Z toho vyplývají *schodky*, které jsme povinni platit prostřednictvím Společné pokladny v Paříži. U rakouské zlaté renty činí schodek 72,787.533 fl. Přepočten na Kč při 32% valorisaci ve zlatě činí 379,295.831 Kč. U 4½% rakouských pokladničních poukázek činí československý schodek 23,971.420 K. Přepočten na Kč při 27% valorisaci ve zlatě činí 44,227.262 Kč.

Naproti tomu u ostatních (uherských) emisí jest československý teritoriální kontingent větší, než odpovídá procentu celkové emise, již jsme povinni převzít. Z toho vyplývají *přebytky*, které nám jsou honorovány prostřednictvím Společné pokladny v Paříži. U 4% uherské zlaté renty činí přebytek 47,922.605 fl. Přepočten na Kč při 32% valorisaci ve zlatě činí 249,678.000 korun čs.

U 4½% uherské renty z roku 1913 činí československý přebytek 1,828.260 K. Při 27% valorisaci ve zlatě činí tento přebytek nom. 3,376.000 Kč. Posléze u 4½% uherské renty z roku 1914 činí československý přebytek 5,331.360 K. Přepočten na Kč při 27% valorisaci ve zlatě činí tento přebytek nom. 9,846.000 korun čs.

Vyjádřeny sumárně činí schodky a přebytky:

a) *Schodky*:

1. 4% rakouská zlatá renta	379,295.831 Kč
2. 4½% rakouské pokladniční poukázky	44,227.262 Kč
celkem	<u>423,523.093 Kč.</u>

b) *Přebytky*:

3. 4% uherská zlatá renta	249,678.000 Kč
4. 4½% uherská renta z roku 1914	3,376.000 Kč
5. 4 uherská zlatá renta z roku 1914	9,846.00 Kč
celkem	<u>262,900.000 Kč.*</u>

Skutečné pasivní saldo činí tudíž 160,623.093 Kč.*

* Dnešní stav neodpovídá stavu vzatému za základ účetního zjištění československých přebytků a schodků v příslušných úmluvách s věřitelskými organizacemi. Samozřejmě snahou československé finanční správy bylo zmenšiti po případě úplně odstraniti schodky. Dálo se tak hlavně nákupem 4% rakouské zlaté renty a 4½% pokladničních poukázek, jak jest patrné z vysvětlivek k rozpočtu, skupina IV na rok 1931. Jakmile bude

Úrok z této částky zaplacený Společně pokladně v Paříži za roky 1926 až 1930 činí okrouhle 52,000.000 Kč.

143.

Nepřihlížíme-li k okolnosti již vyznačené, že u 4% uherské renty z roku 1910 byla již v roce 1921 dána možnost zhodnocení úpisem moučné půjčky (data v tomto směru nejsou publikována, lze však předpokládati, že záměna nenabyla valného rozsahu) byla dána právně první možnost zhodnocení zajištěného dluhu vyhláškou ministra financí ze dne 11. února 1926 č. 19 Sb. z. a n.* Šlo však toliko o dobrovolné zhodnocení, při kterém majitel byl povinen současně upsati půjčku hotovosti (aroslí forma půjčky). Půjčka stanovená maximální částkou 2 miliardy Kč měla dobrý úspěch. Ačkoliv šlo finanční správě o získání hotovosti ve výši asi 600,000.000 Kč potřebných na proplacení přechodného dluhu, bylo upsáno celkem podle vysvětlivek k rozpočtu na rok 1932 (skupina IV) 1.876,315.000 Kč nom. konsolidační půjčky.

Vnitrostátní převzetí zajištěného dluhu : Konsolidační půjčka.

S hlediska směrnice, kterou sledujeme, dlužno nyní rozlišiti, jaká část konsolidační půjčky připadá na úpis za hotové a jaká část na záměnu za předválečné dluhopisy. Podle upisovací vyhlášky lze upisovací cenu vyrovnati z $\frac{1}{2}$ předválečnými dluhopisy podle přejímacího kursu, uvedeného ve zvláštní tabulce. Základ jest 4% papír, který se bere za 100. S druhé poloviny hradí se úpis jednak zadrželými úroky z předložených dluhopisů, jednak hotovostí, nebo na jejím místě pokladničními poukázkami, splatnými 1. června 1926. Ježto nejsou známa přesná data, kolik připadá na úpis za splatné úroky z předložených dluhopisů, jest vůbec nemožno matematicky přesně rozlišiti, kolik z konsolidační půjčky připadá na předválečný zajištěný dluh. Avšak i kdyby tato data byla známa, nebylo by snadno provésti rozdělení. Jest nepochybné, že úpis za hotové má jinou hodnotu než úpis ve 4% papíru. Z toho jsou jasně patrný potíže bránící

schodek odstraněn, dojde patrně také k likvidaci přebytků jich prodejem. Tyto dodatečné přesuny v jednotlivých emisích — nákupy a prodeje — jsou však bez relevance pro sledovaný cíl, t. j. pro zjištění československých závazků vůči zahraničním věřitelům, resp. vůči Společně pokladně v Paříži.

* K úpisu na půjčku konsolidační byly připuštěny též 4½% rakouské pokladniční poukázky z roku 1914 a půjčka pojišťoven z roku 1912 (pol. 40 a 41 tabulky k vyhlášce č. 19/1926), jež jsou ve skutečnosti dluhem nezajištěným. Avšak z důvodu přehlednosti a pro menší rozsah nebudou zvláště vyjímány, aby jejich podíly na konsolidační půjčce byly zařazovány u dluhu nezajištěného.

přesnému rozlišení. Dlužno zde vycházeti z určitých předpokladů a kromě toho možno pracovati toliko s číslicemi ne zcela přesnými.

Přihlížíme-li v tomto případě ke skutečnosti, že byly k úpisu za hotové připočítány veškeré zadrželé a dosud splatné úroky, což činilo průměrně 20—25 procent úpisu v hotovosti, můžeme říci, že úpis za předválečné zajištěné dluhopisy se rovná přibližně $\frac{1}{2}$ konsolidační půjčky, takže můžeme na účet tohoto dluhu odečísti částku asi 900,000.000 Kč konsolidační půjčky, inklusive vyplacených úroků do konce roku 1930 ve výši ca. 215,000.000 Kč, při čemž se přihlíží k umořeným dluhopisům.

144.

Nostrifikační zákon předválečného zajištěného dluhu.

Vlastní a konečné převzetí zajištěného dluhu se stalo zákonem ze dne 15. března 1928 č. 52 Sb. z. a n. Podle tabulky připojené k zákonu jde v podstatě o 50 různých emisí, které jsme povinni převzítí buď úplně nebo určitým procentem současně ještě s jinými nástupnickými státy. Zákon provádí především velmi prospěšnou unifikaci, pokud povahou věci byla možná. Zaměněné dluhopisy čsl. rozděluje pouze podle úrokového procenta a rozeznává v § 4 toliko těchto 6 konversních typů:

Konversní typ A	dluhopisy	3%,
„	„ B	3½%,
„	„ C	4%,
„	„ D	4%, avšak s jinou dobou slosovací,
„	„ E	5%,
„	„ F	5¼%.

Státní rozpočet na rok 1931 uvádí veškeré tyto dluhopisy v úhrnné jmenovité hodnotě 283,500.000 Kč. V tom však není obsažena částka za úroky vyplacené hotově. Poněvadž podle § 9 zákona se honorují dospělé od 1. července 1919, šlo tu o výplatu za více než 12 roků najednou, t. j. o částku odpovídající 40 až 50 procentům kapitálu. Do konce roku 1930 bylo zaměněno podle účetních uzávěrek 224,930.600 Kč. Není pochyby, že se tento stav ještě zvýší. Vyplacené úroky činily asi 100,000.000 Kč.

Některé kategorie se splácejí podle zákona (§ 11 a 12) hotově. Jsou to dluhopisy znějící na německé papírové marky, které se vyplácejí 20 Kč za každých 100 marek jmenovité hodnoty a jednak zcela nepatrné emise znějící na stříbrné zlatky (položka 35 seznamu). Dohromady jde o výplatní hodnotu asi 36,000.000 Kč v hotovosti.

145.

Úhrnně možno odhadnouti závazky z předválečného dluhu zajištěného, které Československá republika převzala k světíži, částkou 1.785,500.000 Kč na kapitále a na úrocích vyplacených do konce roku 1930 okrouhle 465 milionů Kč.

Úhrn závazků z předválečného zajištěného dluhu.

146.

Zjištění československého teritoriálního bloku titrů předválečného nezajištěného dluhu stalo se vládními nařízeními č. 151/1921 a 355/1921 vydanými podle zmocňovacího zákona č. 124/1921 Sb. z. a n. Tyto předpisy byly později ještě doplněny vyhláškami ministra financí č. 433/1921 a 19/1922 Sb. z. a n. Těmito opatřeními byla stanovena úřední úschova všech v tuzemsku uložených dluhopisů předválečného nezajištěného dluhu rakouského a uherského a kromě toho bylo pamatováno na dluhopisy československých příslušníků uložené v cizině, jež mohly býti seznamenány zvláštním rejstříkem a po převozu do tuzemska do 8 dnů složeny rovněž do úřední úschovy. Toto ustanovení jest do jisté míry průlomem do principu teritoriality stanoveného mírovými smlouvami. Uvedené rozšíření možnosti nostrifikace* mohlo býti provedeno, poněvadž již tehdy rozhodující činitelé v reparační komisi, jež byla orgánem provádějícím mírové smlouvy, neměli pochyby, že přísný princip teritoriality nemůže býti zachován.

Úřední úschova dluhopisů předválečného nezajištěného dluhu rakouského a uherského.

147.

Hlavním důvodem byla dodatečně nastalá měnová disparita, resp. pokles ba úplné znehodnocení měny právě v těch nástupnických státech (Rakousko a Maďarsko), v nichž jakožto ve středisku hospodářského a finančního života bývalé monarchie a jakožto ve výplatním místě státních obligací byly dluhopisy státního dluhu ponejvíce uloženy. Tím vznikalo zejména pro nás nebezpečí, že budeme pasivní svým blokem, takže budeme nuceni vydati do ciziny kompenzační dluhopisy znějící na Kč, jež

Nebezpečí přísného principu teritoriality.

* Nostrifikace nelze v této souvislosti užívatí bez jisté výhrady. Úřední úschova byla pouze opatřením přípravným, jak jest patrné z doslovu nařízení a jak také prohlašuje judikatura nejvyššího správního soudu. Přes to však *fakticky* se z něho vyvinulo opatření takového dosahu, že možno k němu přihlížeti jako k opatření nostrifikačnímu, poněvadž jen mízivý díl rent složených do úřední úschovy byl vyloučen z převzetí Československem.

by se dostaly sice jednak majitelům dluhopisů seznamenaných v t. zv. zahraničním bloku, ale na druhém místě též aktivním státům (Rakousku) na jejich přebytky. Ježto pak Rakousko uspokojuje věřitele, resp. majitele předválečných titrů znehodnocenými korunami, znamenalo by to valutní výdělek Rakouska, tím spíše neodůvodněný, že též našim příslušníkům, kteří mají dluhopisy uloženy v Rakousku, honoruje je ve znehodnocených korunách. Jaká škoda by zde vznikla našemu národnímu hospodářství ochuzením našich příslušníků a zhoršením platební bilance, není třeba ani zvláště zdůrazňovati.

148.

Prolomení
principu
teritoriality.

Proto byla nejvýše odůvodněna všechna opatření směřující k paralysování těchto nepříznivých důsledků. Na vnitrostátní opatření o seznamenání rent uložených v cizině a patřících čl. příslušníkům bylo již poukázáno. Ještě před tím však mezistátní úmluvou s Rakouskem (č. 513/20 a 549/1920 Sb. z. a n.) zajistila si Československá republika výdej deposit patřících čl. příslušníkům v Rakousku nebydlícím, mezi nimiž právě dluhopisy předválečného nezajištěného dluhu byly nejdůležitější položkou. Ježto se Rakousko zavázalo vydati je beze svého nostrifikačního označení, byly-li splněny podmínky smlouvou stanovené. Takto uvolněné renty se mohly státí součástí československého teritoriálního bloku. Ustanovení této smlouvy bylo pak skutečně využito rozsáhlým způsobem.

Posléze pak i reparační komise dala souhlas k těmto blokovým přesunům tím, že svými rozhodnutími ze dne 31. srpna 1921 č. 1502 (u rent rakouských) a ze dne 6. prosince 1921 č. 1672 (u rent uherských) umožnila těm majitelům, kteří měli své dluhopisy předválečného nezajištěného dluhu uloženy na území jiného nástupnického státu, než ve kterém bydleli a jehož příslušníky nebyli, aby podali protest proti okolkování a převzetí svých rent nástupnickým státem depositního místa. Protestování musilo pak jíti ruku v ruce současně se žádostí za pojetí rent do národního bloku toho státu, jehož byli příslušníky. Poněvadž šlo pak o výjimku ze zásady stanovené mírovými smlouvami, nebylo možno přejíti přání státu, pro jehož blok podatel protestu svoje renty reklamoval. V důsledku toho v dalších rozhodnutích č. 2116 a 2213 stanovila reparační komise, že příznivé vyřízení protestu jest výslovně vázáno na souhlas státu, do jehož bloku má býti renta zařazena, pro případ uvolnění a propuštění z bloku toho státu, proti jehož nostrifikaci byl podán protest.

149.

Veškerá tato opatření umožnila všem našim příslušníkům bydlícím v tuzemsku, aby jejich dluhopisy předválečného nezajištěného dluhu byly nostrifikovány Československem, ať již byly uloženy kdekoliv. Tím jim bylo zabezpečováno honorování dluhu v československých korunách a státní správa dosáhla tak především úplného krytí podílu celkového dluhu, jež jsme byli nuceni převzít. Neubránila se na druhé straně překrytí tohoto podílu, z čehož jí vznikne jistá ztráta u přebytku papírových rent, poněvadž kompenzační titry, které bychom mohli očekávat za svůj přebytek, nebyly by patrně dostatečným ekvivalentem za dluhopisy znějící na Kč a vydané majitelům převzatých dluhopisů. Československo, aniž by však vyčkávalo vydání kompenzačních titrů, zhodnotilo přebytek dosti výhodným způsobem prodejem jeho Polsku, takže jeho bilance na rentách papírových jest v podstatě v rovnováze. Pokud máme naopak přebytek ve valutních papírech, znamená to zisk, jako je tomu na př. u uherké zlaté renty. V každém případě národohospodářské prospěchy těchto opatření nelze dobře ani změřiti, třebaš opatření učiněná finanční správou považují se dnes za pouhou samozřejmost. Tyto prospěchy mohli bychom alespoň přibližně oceniti teprve tehdy, představíme-li si, jaký důsledek znamenalo by pro národní hospodářství, kdyby se při přísně provedeném principu teritoriality bylo nepodařilo doplniti náš blok a kdyby důsledkem toho bylo vzniklo miliardové pasivum, jež bychom byli nuceni krýti výdejem kompenzačních titrů znějících u dluhů papírových na Kč a u dluhů valutních na měnu hodnotnou příp. až do 100% zlaté parity. Podle některých odhadů možno míti za to, že Československo doplněním svého teritoriálního bloku získalo i za nyní snižené valorisace více než 2.000.000.000 Kč.

Důsledky prolovení principu teritoriality.

150.

Honorování nezajištěného dluhu bylo provedeno několika-
rým způsobem.

Již na počátku tohoto oddílu bylo poznamenáno, že se téměř bez přestávky vyplácely úroky z dluhopisů státního předválečného dluhu znějících na jméno, pokud výplata úroků byla předepsána u některé tuzemské výplatní pokladny.

Vlastní převzetí se stalo záměnou za moučnou půjčku, prozatímní listy a náhradní renty.

Vnitro-
státní
převzetí
nezajiště-
ného
dluhu.

Moučná
půjčka.

První všeobecná úprava byla provedena zákonem z 12. srpna 1921 č. 308 Sb. z. a n. o státní půjčce na úhradu schodku z moučného hospodářství. Ministr financí byl tímto zákonem zmocněn, aby upisovatelům této půjčky zaměnil do výše upsané půjčky též dluhopisy předválečných dluhů. Blíží podmínky této půjčky i záměny byly stanoveny vládním nařízením z 10. listopadu 1921 č. 404 Sb. z. a n. a vyhláškou ministra financí z 25. listopadu 1921 č. 428 Sb. z. a n. Podle těchto ustanovení jde o půjčku 6% slosovatelnou v 50 letech od r. 1926 počínaje. Výše půjčky byla omezena částkou 4.4.000.000 Kč (inklusive záměny předválečných dluhopisů). Ministr financí vyhradil si právo, zcela nebo zčásti vypovědět půjčku po 1. září 1932. S úpisem spojená záměna předválečných dluhopisů jest sice prohlášena na fakultativní, avšak pokud jest známo, upisování za hotové bylo minimální, takže nepadá vůbec v úvahu. V možnosti částečné záměny předválečných dluhopisů rakouských a uherských (kategorie připuštěné k záměně jsou vypočteny v § 11 nařízení č. 404/1921) za 6% státní slosovatelnou půjčku spočívá právě upisovatelův zisk, ježto se mu vyplatily ihned veškeré po 28. únoru 1919 splatné kupony, resp. zaúčtovaly se do upisovací hotovosti a ježto 4% dluhopis se zaměnil za 6% ve stejné jmenovité hodnotě. Dluhopisy 3½% byly počítány přejímacím kursem 85.— za 100 nom.

S hlediska, které nutno sledovati, t. j. zjištění výše dluhu skutečně převzatého po býv. Rakousku a Uhersku, jest nutno zjistiti, kolik při této arosní půjčce připadá na úpis za hotové a kolik na záměnu předválečných dluhopisů. Přesný výpočet však zde není možný a platí zde totéž, co řečeno již dříve o záměně předválečného zajištěného dluhu za půjčku konsolidační (č. 143). Situace jest zde poněkud obtížnější potud, že upisování nebylo provedeno průběhem krátkého období vyznačujícího se stabilními poměry na peněžním trhu. Upisovací akce byla totiž prováděna v podstatě ve třech různých rozpočtových obdobích, přesto, že upisovací lhůta měla zásadně končiti již dne 28. února 1922, podle vyhlášky ministra financí z 25. listopadu 1921 č. 428 Sb. z. a n. Žádosti za úpis dodatečný byly totiž ministerstvem financí blahovlně vyřizovány až do vyčerpání zákonného limitu. Tak v prvním roce upisovacím, t. j. v r. 1921 bylo upsáno celkem 516,758.621 Kč moučné půjčky, v roce 1922 3.062,164.979 Kč a v roce 1923 726,423.800 Kč moučné půjčky. Upisování se dalo ještě průběhem dalších rozpočtových období, jde však jednak o částky poměrně již nepatrné, jednak jde o schválení a realizaci

úpisů provedených již v předchozích obdobích. Zejména záměna předválečných rakouských a uherských dluhopisů *znějících na jméno* narazila s počátku na značné obtíže, které bylo možno odstraniti teprve, až byly z Rakouska převezeny potřebné zápisy z knihy státního dluhu.

Sledujeme-li vývoj peněžního trhu, kursy a výnosnost nejen moučné půjčky, ale i jiných státních dluhopisů v hlavních 3 upisovacích obdobích, t. j. v letech 1921—23, zjistíme, že *přibližná průměrná* výnosnost osciluje kolem 8%. Odpovídal by tudíž na celkové emisi moučné půjčky ve výši 4.400,000.000 Kč podíl na zaměněných předválečných dluhopisech do $\frac{1}{3}$ celkové emise této půjčky, t. j. 1.466,666.666 Kč nom. této půjčky (okrouhle 1.466,000.000 Kč nom.) pokud jde o hodnotu kapitálovou. Hodnota proplacených úroků činí pak při 6% zúročení za dobu od roku 1919 do roku 1930 částku asi 1.000,000.000 Kč v hotovosti, při čemž jest vzat zřetel na provedené slosování.

152.

Vlastní výměna bez jakékoliv souvislosti s novou úvěrní operací byla umožněna necelý rok po vypsání moučné půjčky zákonem ze dne 10. července 1922 č. 250 Sb. z. a n. a vykonávacím nařízením ze dne 11. prosince 1922 č. 365 Sb. z. a n. Tato ustanovení jsou sice míněna jako pomocná opatření umožňující výplatu úroků z dluhopisů předválečného dluhu nezajištěného dříve než mělo, resp. mohlo býti rozhodnuto o definitivním převzetí (nostrifikaci) dluhopisů Československem. Ve skutečnosti však jde o pomocná opatření takového rázu, že se jimi dosahuje faktického převzetí předválečných dluhopisů nezajištěného dluhu Československem.

V § 8 se totiž stanoví, že ministr financí může vydati u provedení zákona prozatímní listy znějící na majitele. Toto opatření uvedené v zákoně spíše jako technická pomůcka pro výplatu úroků, bylo vykonávacím nařízením k zákonu dáno do popředí a vzato za základ celé úpravy, tak že se ve skutečnosti prováděla předně záměna předválečných rent za prozatímní listy s kuponem 1. května 1923 a toliko úroky narostlé od 1. března 1919 u dluhopisů patřících čl. příslušníkům resp. všeobecně od 16. července 1920 (u rent rakouských) a od 26. července 1921 (u rent uherských) do 31. října 1922 se vyplácely hotově bez zřetele k prozatímnímu listu. Prozatímní list jest skripturní obligace znějící na majitele, tedy cenný papír rozvazující naprosto jakoukoliv souvislost s dluhopisem, na jehož podkladě byl

Zákon
číslo
250/1922.

původně vydán. To znamená, že *dobře doložené* zjištění nezpůsobilo záměny jednotlivého předválečného dlužního úpisu pro nesplnění některé ze zákonných podmínek stanovených § 3 zákona 250/22,* nemůže mít žádných právních účinků proti bonae fidei nabyvateli a mohlo by mít v zápětí pouze obligační nároky finanční správy proti původnímu přihlašovatel, bylo-li zavinění na jeho straně. Úrokový nárok jest u prozatímních listů právně omezen na dobu 5 roků. Další nárok úrokový činí se závislý od zvláštní úpravy směřující k provedení článku 186 mírové smlouvy St. Germainské a článku 203 smlouvy Trianonské.

Nebylo tudíž vyloučeno, aby pro futuro byla pro některou kategorii dluhu provedena úprava odchylná, než jak se rýsovala v prozatímních listech (na př. odmítnutím platby úroků, bylo-li by dobře doložené zjištěno, že Československá republika není povinna určitou emisí dluhu převzít). Teoreticky byla tato možnost dána. Nebyl-li zachován, jak již řečeno, vztah jednotlivého prozatímního listu k určitému předválečnému dluhopisu, byl alespoň zachován vztah k jednotlivým kategoriím dluhu, takže za každou samostatnou emisí byly vydány prozatímní listy, označené zvláštní písmenou A - L, (srovnej čl. II odstavec 3 nařízení č. 365/22), avšak fakticky nebylo nejmenší pochyby o tom, že po splatnosti posledního kuponu dojde k hladké výměně všech prozatímních listů za definitivní československé dluhopisy.

153.

Výměna byla také provedena vyhláškou ministra financí ze dne 3. října 1928 č. 169 Sb. z. a n. vydanou podle zákona č. 104/1928 Sb. z. a n., který jedná o převzetí předválečného nezajištěného dluhu (zákon nostrifikační). Že také finanční správa přisuzovala prozatímním listům povahu cenného papíru s nárokem na vydání definitivního dluhopisu, dokazuje skuteč-

* Tyto podmínky jsou: 1. úřední úschova podle nařízení č. 151 resp. 355/21, 2. označení podle nařízení 126/19, 3. okolnost, že dluhopisy se stávají dluhem čsl. republiky, podle ustanovení mírových smluv. Tuto třetí, ne zcela jasnou podmínku vyložilo vykonávací nařízení v čl. VII způsobem negativním v tom směru, že stačí, nejde-li o dluhopisy označené nostrifikační značkou některého z cizích nástupnických států. Nejvyšší správní soud však ve svém nálezu ze dne 14. dubna 1928 č. 9166/28 tuto třetí podmínku neuznal, což znamená, že ustanovení vykonávacího nařízení jest nezákonné, třebaž to nejvyšší správní soud výslovně neprohlásil. Nález nepřesvědčuje, poněvadž neobsahuje důvody pro vyslovený právní názor a poněvadž se vůbec nezabývá obsahem třetí podmínky § 3.

Výměna
prozatímních
listů
za náhradní
renty.

nost, že po splatnosti posledního kuponu, t. j. 1. listopadu 1928, učinila vyhláškou ministra financí ze 17. dubna 1928 č. 62 Sb. z. a n. opatření, aby výplata úroků splatných k 1. květnu 1928 byla ve stanovený termín provedena, dbajíc co nejúzkostlivěji, aby kontinuita ve výplatě nebyla porušena, ačkoliv zákon o převzetí nebyl tehdy ještě přijat. To se stalo teprve zákonem ze dne 22. června 1928 č. 104/1928 Sb. z. a n. Formálně mohla státní správa poukázati na znění prozatímního listu, který má zmínku o budoucí úpravě a přece toho nečinila považujíc závazek z prozatímního listu za rovnocenný závazku z řádného dílčího dlužního úpisu. V celku bylo vyměněno za předválečné nezajištěné dluhopisy a vydáno prozatímních listů ve jmenovité hodnotě 2.183,406.123,75 Kč nom.

154.

Zákon č. 250/22 zmocnil sice vládu, aby vyplácela při splnění stanovených podmínek úroky z předválečných dluhopisů složených do úřední úschovy. Vládní nařízení č. 365/22 obmezilo však v čl. I. výplatu a záměnu v tom směru, že některé kategorie vyloučilo, vypočítávajíc taxativně emise, u kterých se bude výplata úroků a záměna za prozatímní listy prováděti. Tak nebyla obnovena výplata úroků a záměna 4½% státní železniční půjčky (šlo o dluhopisy znějící na marky a slosovateľné), státních pokladničních poukázek z roku 1914 (šlo o dluhopisy slosovateľné, u nichž bylo nutno řešiti některé otázky vyplývající jednak ze slosovateľnosti a jednak z okolnosti, že Rakousko provádělo slosování ještě značně dlouho po převratu) a starší státní dluh z doby před unifikací, který jest representován zvláštními, často museál. dlužními úpisy nevelké hodnoty, znějícími často na jméno. Z uherských nebyly připuštěny: 4% uherská renta z roku 1910, později reparační komisí uznaná za dluh zajištěný (srovnej shora poznámku k č. 141); 4½% umořitelná renta z roku 1914 (dluhopisy slosovateľné), 4½% obligace za výkup výčepních a regálních práv (papíry zní vesměs na jméno) a 4% uherský vyvazovací dluh pozemkový (dluh slosovateľný).

Definitivní úpravu v tomto směru, pokud ovšem nejde o kategorie dodatečně prohlášené za dluh zajištěný, resp. pokud z důvodů vhodnostních nedošlo k řešení současně s dluhem zajištěným, přináší tak zvaný nostrifikační zákon č. 104/28 Sb. z. a n.

Emise
nepřipuštěné
k záměně
za
prozatímní
listy.

Nostrifi-
kační zákon
č. 104/1928.
Záměna
prozatím-
ních listů
za náhradní
renty.

Ve své podstatě nepřináší směrnice, které by se valně lišily od zásad stanovených již zákonem 250/22 Sb. z. a n. To platí zejména o podmínkách převzetí (nostrifikace) jednotlivých dlužních úpisů Československem. V tomto směru má § 3 zákona 250/22 Sb. z. a n. svoji obdobu v § 3 zákona 104/28 Sb. z. a n. Pouze poněkud neurčitá třetí podmínka § 3 zákona č. 250, t. j. že dluhopisy se stávají dluhem Čsl. republiky podle mírových smluv, jest vymezena ve vlastním nostrifikačním zákoně jasněji. Tutò cestu naznačovalo již vykonávací nařízení č. 365/22 Sb. z. a n., již však nejvyšší správní soud nepřímò prohlásil za nezákonnou, jak bylo již dříve uvedeno (viz poznámku k č. 152). Tím ovšem, že podmínka výměny takto formulovaná byla pojata do nového nostrifikačního zákona, ztrácí judikatura nejvyššího správního soudu význam pro případné právní nároky majitelů dluhopisů.

Nostrifikační zákon ruší současně v odst. 2 § 4 poslední možnost skládání předválečných rent do úřední úschovy tím, že zbavuje účinnosti ustanovení § 2 druhá věta nařízení č. 151/21 a 355/21 Sb. z. a n.*

Nostrifikační zákon upravuje nejen záměnu takových předválečných rent, které dosud z jakéhokoliv důvodu se nestaly účastny některé z dřívějších úprav, jako při moučné půjčce, prozatímních listech a konsolidační půjčce, ale pamatuje především na obyčejnou formální (t. j. bez jakýchkoliv dalších materiálních podmínek) záměnu prozatímních listů za náhradní rentu, ježto prozatímní listy nevyhovovaly svojí úpravou potřebám oběhu a nerovnaly se po této stránce dlužním úpisům všeobecně obchodovaným, neměly totiž obvyklého pláště dluhopisu a scházely vůbec talon. Plášť byl reprezentován toliko jednoduchým listem, na němž bylo současně připojeno 10 pololetních kuponů na 5leté období. Prozatímní listy byly — jak již shora uvedeno (srov. č. 152) — literami rozlišeny tak, že byla ještě patrna souvislost s jednotlivými emisemi předválečného dluhu. Zákon č. 104/28 Sb. z. a n. provádí zde značnou unifikaci tím, že rozlišuje definitivní náhradní renty toliko podle úrokového procenta. Původních 11 druhů unifikuje zákon § 6 celkem na 4 typy lišící se toliko úrokovou mírou.

* Zajímavé jest to potud, že zrušení, které mohlo býti provedeno pouhým vládním nařízením a také s hlediska všeobecných právních zásad by to byl postup správnější, provádí se rigorosnějším formou zákona. Proč byla volena tato forma, nevysvítá ani ze zákona, ani z jeho důvodové zprávy.

U předválečných rent dosud nezaměněných za prozatímní listy, po př. za moučnou půjčku dlužno upozorniti na některé odchylky při přímé výměně za náhradní renty. Podle § 4 zákona č. 250/1922 Sb. z. a n., vyplácely se zásadně úroky ode dne účinnosti mírových smluv, t. j. ode dne 16. července 1920 u rent rakouských a ode dne 26. července 1921 u rent uherských, takže kupony spadající do toho dne bylo nutno lomiti a úrok ode dne účinnosti mírové smlouvy do dne splatnosti kuponu zvláště vypočítati. Naproti tomu nostrifikační zákon od toho úzkého výkladu mírové smlouvy upustil a stanovil v § 10, že kupon splatný po dni účinnosti mírových smluv vyplatí se plnou hodnotou, takže se neláme. Toto změněné ustanovení mělo ovšem význam jen pro takové majitele předválečných rent, kteří nebyli československými příslušníky v den účinnosti zákona č. 250/1922, t. j. v den 26. srpna 1922.

Českoslovenští příslušníci měli totiž jak podle zákona č. 250/1922, tak i podle zákona č. 104/1928 Sb. z. a n. nárok na odškodnění za úroky dospělé po 28. únoru 1919 až do dne účinnosti mírových smluv, resp. do dne splatnosti posledního kuponu před účinností mírových smluv. Toto odškodnění se vyplácelo podle zmocnění § 6 zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. původně ve stavebních losech (čl. V. odst. 4 nařízení č. 365/1922 Sb. z. a n.) později pak v hotovosti (nařízení ze dne 5. března 1927 č. 18 Sb. z. a n.).*

V § 11 zákona č. 104/1928 Sb. z. a n. jest ministr financí dále zmocněn, aby nabídl majitelům rent (dluhopisů neslosovatelných) výměnu za dluhopisy umořitelné. Jak z důvodové zprávy k zákonu vysvítá, jest motivem tohoto ustanovení předpoklad finanční správy, že by mohla ve vhodné době za nezvýšeného nákladu, umožněného snížením úrokové míry provésti dobrovolnou konversi, domnívají se, že by majitelé dluhopisů přivolili na snížení úrokové míry za výhodu slosovatelnosti.

Nelze však souhlasiti s míněním, že by tyto předpoklady byly oprávněny. Zkušenost ukazuje, že u pevných ukladatelů v do-

Přímá
záměna
před-
válečných
neslosova-
telných
dluhopisů
za náhradní
rentu.

Záměna
náhradních
rent neslo-
sovatelných
za slosova-
telné
dluhopisy.

* Podle nálezu nejvyššího správního soudu ze dne 21. června 1929 č. 12207/29 jest ustanovení nařízení č. 365/1922 čl. V. odst. 4 nezákonné, poněvadž jest v odporu s ustanovením § 6 zákona č. 250/1922 obmezujícím protizákonné právo dané tam ministru financí. Ze stejných důvodů dlužno pak považovati za nezákonné ustanovení nařízení č. 18/1927 Sb. z. a n., jakož i ustanovení § 18 nařízení č. 64/1929 Sb. z. a n.

bách konsolidovaných, právě renty, t. j. papíry neslosovatelné těší se zvýšené oblibě pro zarušený, trvale stejný důchod a pohodlnou správu. Kromě toho, měla-li by býti zachována forma dobrovolné konverse, pak by finanční správa nikdy nedosáhla unifikace, poněvadž v každém případě zůstala by značná část majitelů rent, kteří by možností konverse nepoužili. Místo jednoho papíru by obíhaly dva papíry, z nichž jeden slosovatelný a druhý neslosovatelný. Pro konversi spočívající v přeměně dluhopisu neslosovatelného za slosovatelný, možno považovati za příhodnější dobu ne zcela konsolidovanou, ježto v takové době dluhopis slosovatelný jest spíše vyhledáván, ovšem na druhé straně doby mimořádné jsou nejméně příznivé pro jakoukoliv konversi. Jest více než pravděpodobno, že bez značných obětí se strany státní (velmi rychlá amortisační doba, nepatrné snížení úrokového procenta) stěží by se takováto konverse setkala s pronikavějším úspěchem. Pak jest otázka, nedalo-li by se téhož docíliti nákupem z volného trhu z případných přebytků státních, zejména z utvořeného konsolidačního fondu.

158.

Záměna
slosova-
telných
dluhopisů
za náhradní
rentu.
Výplata
dluhopisů
v hotovosti.

U některých kategorií dosavadní předpisy, t. j. nařízení č. 132/1919 Sb. z. a n., zákon č. 250/1922 neprovedly ani provisorní úpravy. Ve všech těchto směrech provádí nostrifikační zákon úpravu konečnou.

Jde tu především o dluhopisy umořitelné a sice 4% uherský vyvazovací dluh pozemkový a 4½% uherskou umořitelnou rentu z r. 1914. Zákon provádí záměnu v podstatě podle zásad pro dluhopisy neslosovatelné, za nové dva typy dluhopisů slosovatelných v 25 letech. (§ 12—16 zákona č. 104/1928 Sb. z. a n.).

Nostrifikační zákon ustanovuje splacení některých kategorií z důvodů, buď že již podle původního slosovacího plánu slosovací doba docházela (rakouské pokladniční poukázky z r. 1914 §§ 20—21) po případě šlo o různé zvláštní dluhopisy z doby před unifikací z r. 1868 a o dílčí dluhopisy běžných emisí, znějící však na menší částky (na př. 2½, 5 zl.), než jest nejmenší vydaný appoint. Jde o úhrnnou částku přibližně 6,000.000 Kč.

159.

Záměna
dluhopisů
znějících
na jméno.

Zákon upravuje posléze záměnu předválečných rent znějících na jméno v československé náhradní renty znějící na jméno. (§ 18). V jediném § upravuje se obsírná agenda vztahující se na více než 100.000 případů představující 100milionové hodnoty

předválečných rent. Jest to možné proto, že ustanovení o záměně titrů znějících na majitele platí zde obdobně.

Jediná materiální úchylnka jest při výplatě úroků splatných po 28. únoru 1919 do dne účinnosti mírových smluv. U titrů znějících na majitele jest podmínka výplaty československá státní příslušnost vlastníka dluhopisu k 26. srpnu 1922, kdežto u titrů znějících na jméno vyžaduje se dále, aby *oprávněný* percipient *úroků* byl československým státním příslušníkem resp. tuzemskou osobou právní. Formulaci tohoto ustanovení nelze však považovati za docela uspokojivou. Předně mohlo by býti namítáno, že dikce zákona „osoby oprávněné k vybírání úroků“ jest ustanovení formální, takže by podmínka tato mohla býti splněna, na př. v osobě plnomocníkově. Tento výklad nemůže ovšem vyhovovati duchu zákona a nezapadl by svým výkladem systematicky do ostatních ustanovení.

Vážnější však jest nejistota v tom směru, může-li býti výplata úroků u dluhopisů znějících na jméno za dobu před účinností mírových smluv provedena tehdy, je-li poživatel sice československý příslušník, ale majitel jest cizinec, či vyžaduje-li se, aby poživatel tak i vlastník byli československými příslušníky. Oba názory lze hájiti a jest věcí výkladu zákona, který z obou názorů odpovídá jeho intencím. Chápe-li se odst. 4 § 18, jako doplněk ustanovení týkajících se dluhopisů au porteur, pak jest správný názor druhý. Naopak připustíme-li, že toto ustanovení jest výjimkou z všeobecné normy § 6 zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. a má povahu naprosto samostatnou, nezávislou na úpravě titru au porteur, pak jest na místě výklad první.

160.

Zákon posléze pamatuje na výdej dluhopisů z úřední úschovy (§ 4 odst. 1) a sice v případech, ve kterých dluhopisy nebudou převzaty. Z převzetí jsou pak vyloučeny v tomto případě dluhopisy, které nevyhovují některé ze zbývajících podmínek stanovených pro převzetí, t. j. podmínce označení rent podle nař. č. 126/1919 Sb. z. a n. respekt. podmínce, že renta není označena mimo území Československé republiky ku provedení mírových smluv. Při tom naskýtá se však otázka, kdy a za jakých okolností má se vydati taková renta. Stane-li se tak po formálním, řádném řízení o přihlášce za výměnu při pravoplatném a konečném zamítnutí přihlášky, či může-li finanční správa z moci úřední provést výdej, zjistí-li, že některá podmínka převzetí není splněna, anebo posléze má-li vlastník dluhopisu právní nárok na výdej z úřední úschovy, není-li některá podmínka vý-

Výdej
nepřevzatých předválečných dluhopisů z úřední úschovy.

měny splněna. Námitka, že snad není pravděpodobno, že by někdo sám uplatňoval výdej z úřední úschovy, není zcela případná, poněvadž u valutních papírů (na př. rakouských a uher-
ských zl. rent, rakouských pokladničních poukázek atd.), jichž úrokovou službu obstarává Caisse Commune v Paříži, mohou mít majitelé materiální zájem, aby dosáhli výdej svých dluhopisů z ústřední úschovy, předpokládajíce, že prosadí jich rekup-
nování u Caisse Commune v Paříži.

Finanční správa postupuje v praxi tak, že pravidelně vyčkává žádosti po př. přihlášky majitele rent o výměnu (převzetí) za dluhopisy československé. Teprve je-li žádost (přihláška) o výměnu zamítnuta, vylučuje nezpůsobilé dluhopisy z úřední úschovy. Tento postup lze považovati za nejsprávnější.

161.

Celkové
zatížení
podle
zákonů
č. 250/1922
a č.
104/1928
Sb. z. a n.

Prozatímních listů podle zák. č. 250/1922 Sb. z. a n. bylo vy-
dáno, jak bylo již v č. 153 uvedeno, celkem 2.183,406.123·75 Kč.
Podle důvodové zprávy k nařízení č. 64/1929 Sb. z. a n. zůstalo
ještě nezaměněno dluhopisů neslosovatelných asi 1.046,500.000
K a slosovatelných asi 84,000.000 K. To by činilo dohromady
3.313,906.123·75 K. Státní rozpočty počítají však s částkou
o něco nižší a sice s částkou přibližně 3.275,000.000 Kč nom.
(srovnej státní rozpočet, skupinu IV v letech 1929 až 1932).
Poslední státní účetní uzávěrka za rok 1930 uvádí částku ještě
podstatně menší a to 2.635,180.200 Kč. Státní účetní uzá-
věrka přihlíží ovšem jen ke skutečně provedené záměně a k vy-
daným novým československým dluhopisům. Nepřihlíží však
k dluhopisům znějícím na jméno, z nichž se vyplácejí úroky ne-
přetržitě od převratu a které byly do roku 1930 zaměněny podle
zákona č. 104/1928 Sb. z. a n. jen v malém rozsahu. Doporu-
čuje se tudíž vzít za základ částku uvedenou v rozpočtech jako
přibližně nejsprávnější. Přihlížíme-li ke skutečnosti, že menší
část dluhopisů znějících na majitele nebyla dosud zaměněna
podle zák. č. 104/1928 Sb. z. a n., takže z ní nebyly dosud vy-
placeny žádné úroky, můžeme počítati s vyplacným úrokem za
dobu od 1. března 1919 (resp. od převratu u dluhopisů znějících
na jméno) v částce přibližně 1.500,000.000 Kč.

Válečné půjčky.

162.

Nemáme sice ani v mírové smlouvě, ani v tuzemských vnitrostátních předpisech žádné definice vymezující přesně pojem válečných půjček a také taxativní výpočet papírů spadajících pod tento pojem schází v těchto ustanoveních. Možno však usuzovati nepřímou z jiných pomůcek, že válečnými půjčkami se rozumí ta část státního dluhu rakouského a uherského, která byla vydána po 28. červenci 1914 bez ohledu na to, šlo-li o úplně novou emisi a k jakému účelu byl určen výtěžek emise, či jednalo-li se toliko o prolongaci emise dřívější. Tak na př. došlo v Maďarsku za války k prolongaci pokladničních poukázek vydaných před válkou. Ač ve skutečnosti nejde o půjčku určenou k bezprostředním účelům válečným, přece formálně dlužno ji považovati za válečnou půjčku. Správnost tohoto názoru lze vyzovovati nepřímou ze skutečnosti, že reparační komise takové prolongované předválečné dluhopisy neuvádí v předválečných dlužích připočtených k tíži nástupnických států, což by v opačném případě byla povinna učiniti.

Mírovými smlouvami (čl. 205 mírové smlouvy St. Germainské a čl. 188 mír. smlouvy Trianonské) nebyla Československu uložena žádná povinnost honorovati válečný dluh rakouský a uherský. Stejně však českoslovenští příslušníci nemohli podle mírové smlouvy požadovati od Rakouska a Maďarska žádného odškodnění za válečné půjčky. Proto nemohlo býti pochybnosti o tom, že k nějaké vnitrostátní úpravě musí dojít, poněvadž nehonorování válečných půjček bylo by znamenalo veliké otřesy hospodářského života v celém státě, jednak proto, že značná část obyvatelstva byla by ochuzena a tím snížena jeho kupní a poplatní síla, což nemůže zůstat bez vlivu na celé národní hospodářství a jednak velký počet peněžních ústavů by se byl zhroutil, peníze vkladatelů byly by ztraceny a také ostatní přímo nezúčastněná část hospodářství by pocítila těžké otřesy při vzájemné dnešní souvislosti, zejména pokud jde o hospodářství peněžní.

163.

Po prvním psychologicky pochopitelném odporu vedoucích činitelů ve státě (na válečných půjčkách byli převážně zúčastněni občané německé národnosti a kromě toho výtěžku válečných půjček bylo ve skutečnosti používáno též proti vznikající-

Vymezení
válečných
půjček.
Důvod
jejich
honorování.

IV. státní
půjčka;
právní
prameny.

mu československému státu) dochází v roce 1920 k částečné úpravě této otázky zákonem ze dne 24. června 1920 č. 417 Sb. z. a n. o IV. státní půjčce. Ku provedení zákona byly vydány tyto předpisy: nařízení vlády ze dne 27. července 1920 č. 454, vyhláška min. fin. ze dne 27. července 1920 č. 455, nařízení vlády ze dne 14. srpna 1920, č. 489, vyhláška min. fin. ze dne 24. srpna 1920 č. 495, vyhláška min. fin. ze dne 20. září 1920 č. 535, nař. ze dne 5. října 1920 č. 558 Sb. z. a n. a nař. ze dne 3. prosince 1920 č. 633 Sb. z. a n.

Toto řešení bylo uspišeno, poněvadž k tomu současně přistoupila též úvěrová potřeba státu, již bylo za tehdejších peněžních poměrů obtížno uspokojiti obvyklým způsobem. Byla proto po prvé zvolena u nás forma půjčky arrosní, t. j. záměna válečných půjček se současným úpisem za hotové. Formy této bylo použito později v jiných případech se značným úspěchem. (Srov. shora půjčka konsolidační a moučná).

164.

Směrnice
ku zjištění
hodnoty
náhrady
za
válečné
půjčky.

Bylo-li obtížno u pozdějších půjček arrosních (moučné a konsolidační) rozlišiti mezi úpisem za hotové a mezi náhradou za válečné půjčky, jest to obzvláště těžké u IV. státní půjčky. Upisovací doba trvala ve skutečnosti od r. 1920 až do dnes, to jest téměř 12 roků. Průběhem této doby měnily se poměry na peněžním trhu tak pronikavě, že po nějaké jednotné linii není ani stopy. Kromě toho přistupuje k tomu rozlišování upisovatelů na 2 kategorie a to privilegované a neprivilegované. Těmto privilegovaným se dostává dluhopisů se zvýšenou úrokovou mírou: za hotovost 6%, za válečné půjčky 5% s pozdější automatickou konverzí po 5 letech na 4½% a po dalších 10 letech na 4%. Osoby privilegované vypočítány jsou v § 3 zákona č. 417/ Sb. z. a n. Jde zejména o lidové peněžní ústavy, družstva všeho druhu, veřejné ústavy sociálního pojištění, jmění církevní a nadační (vesměs osoby právnické) a z osob fyzických toliko sirotci a opatrovanci.

Všichni ostatní majitelé válečných půjček patří k subjektům neprivilegovaným, kteří mají nárok při úpisu na 5½% dluhopisy za složenou hotovost (po 15 letech nastává automatická konverze na 5%) a za válečné půjčky na 3½% neslosovatelné dluhopisy, renty.

Je-li řečeno, že za válečné půjčky byly vydány dluhopisy 5%, resp. 3½%, platí to bez výhrady jen formálně, nikoliv však ve stejné míře hospodářsky. Poněvadž válečné půjčky se braly

tel-quel, takže nebyl brán žádný zřetel na připojené kupony, nelze použití při výpočtu skutečné hodnoty náhrady za válečné půjčky analogie použité při počítání náhrady za předválečný dluh zajištěný, po př. nezajištěný, použitý pro úpis půjčky konsolidační nebo moučné. Zdálo by se, že nejlepším měřítkem náhrady mohou být kursy IV. státní půjčky. Efektivní hodnota náhrady za válečné půjčky vypočítala by se tím způsobem, že by se zjistila kursovní hodnota upsaných obojích titulů IV. státní půjčky, z níž po odečtení upisovací hotovosti zbytek by reprezentoval efektivní náhradu za válečné půjčky.

165.

Uvedené zásady bylo by možno aplikovati pouze v těch případech, ve kterých upisovatelé skládali skutečně efektivně upisovací hotovost.* Tomu však nebylo ve velké části, ba možno říci, větší části úpisů. Již po vydání zákona č. 417/20 bylo uloženo bankovnímu úřadu ministerstva financí, aby poskytoval dosti výhodné lombardní zápůjčky upisovatelům IV. státní půjčky. Ještě pronikavější výhody byly stanoveny novelou č. 216/24 Sb. z. a n. Podle § 26 této novely byly zemské peněžní ústavy zmocněny, aby půjčovaly upisovatelům IV. státní půjčky (nepřivilegovaným jen do 50.000 Kč jmění, privilegovaným bez jakéhokoliv obmezení) hotovost potřebnou k úpisu na nižší úrok. Finanční správa ponechávala pak u těchto peněžních ústavů hotovost jako vázaný vklad na stejný úrok, zmenšený o správní, obvykle $\frac{1}{4}\%$ provisi ve prospěch zemských peněžních ústavů.

Zvláštní
výhody
upisovatelů.

Tato celkem dosti složitá právní konstrukce není ve skutečnosti nic jiného, než obyčejné posečkání se složením upisovací hotovosti buď v celém rozsahu, nebo alespoň z velké části a splácení její v mnohých případech toliko z úrokového výnosu obojích titulů IV. státní půjčky. Pokud pak upisovací hotovost byla ponechána státní správou u zemského peněžního ústavu na nižší úrok než činí úrokový výnos titulů IV. státní půjčky vydaných za hotovost, znamená to, že státní správa nejen nedostávala do své dispozice žádných hotovostí, ale ještě na úpis doplácela diferencí mezi úročením dluhopisů připadajících na hotovost a mezi úrokem placeným jí z nesložené upisovací hotovosti.

* Ostatně i v tomto případě by bylo zjištění náhrady jen přibližné, poněvadž by bylo nutno bráti v úvahu *průměrné* roční kursy a nikoliv kursy dne provedených úpisů, neboť doba jednotlivých úpisů není statisticky zachycena.

Skutečná
hodnota
náhrady
za
válečné
půjčky.

Na podkladě takovýchto sanačních úpisů bylo vydáno za válečné půjčky nom. Kč 2,259,412.50 3½% titrů, (neprivilegovaných) a nom. Kč 1,170,961.162.50 5%, resp. 4½% titrů (privilegovaných). V těchto případech možno říci, že náhradní dluhopisy reprezentují výlučně náhradu za válečné půjčky. Totéž možno prohlásiti o úpisech IV. státní půjčky provedených za hotové od roku 1927. Při tehdejších poměrech na peněžním trhu, jakož i při kursové výši státních papírů, mohla si totiž státní správa opatřiti prostředky za podmínek odpovídajících dluhopisům vydaným za hotovost. Do této kategorie jsou zařazeny i t. zv. úpisy sanační, provedené po 31. prosinci 1928. Jde celkem přibližně o Kč nom. 50,000.000 titrů 3½% a Kč nom. 285,000.000 titrů 5%, resp. 4½%. V obou případech podle stavu z 31. prosince 1929. Kromě toho se odhadují úpisy realizované po tomto termínu hodnotou 200,000.000 Kč nom. 4½% dluhopisů IV. státní půjčky.

Zbývají úpisy provedené před rokem 1927. Při těchto úpisech bylo vydáno celkem Kč nom. 807,314,062.50 titrů 3½% a právě tolik titrů 5½% (úpisy neprivilegované). Titrů 5%, resp. 4½% a 6% při úpisech privilegovaných bylo vydáno každého druhu za 2,012,266,837.50 Kč. Počítáme-li průběhem celé upisovací doby od roku 1920 do roku 1926 s průměrnou výnosností titrů IV. státní půjčky 7.25%, reprezentuje náhrada za válečné půjčky u úpisů neprivilegovaných jednu polovinu titrů 3½% t. j. 403,657,031.25 Kč a při úpisech privilegovaných ¾ titrů 5%, t. j. 1,509,200,128.10 Kč.

Celkem činí náhrada za válečné půjčky při úpisech IV. státní půjčky částku 455,916,443.75 okrouhle 456,000.000 Kč titrů 3½% s úrokem vzatým průměrně za 6 roků ve výši 96,600.000 Kč a částku 3,165,161,290.60 Kč okrouhle 3,165,000.000 Kč titrů 5%, resp. 4¼% s úrokem vzatým průměrně za 5 až 6 roků ve výši přibližně 820,000.000 Kč.

Výměna
válečných
půjček
za 3%
odškod-
novací
dluhopisy.

IV. státní půjčka nebyla však jediným způsobem, jímž bylo možno dosíci náhrady za válečné půjčky. V dobách poměrně nepříznivých úvěrově, vyznačujících se nižšími kursy státních papírů při 7—9% výnosnosti úrokové pro ukládací trh státních papírů, byla náhrada za válečné půjčky při úpisech IV. státní půjčky prováděných osobami neprivilegovanými, zejména fyzickými (s výjimkou sirotků a opatrovanců) jednak náhradou

dosti malou, jednak vrstvám kapitálově slabým těžko přístupnou. Proto již od prvopočátku byl úmysl, projevený již v § 12 zákona č. 417/1920 Sb. z. a n., poskytnouti sociálně nejslabším náhradu za válečné půjčky bez jakéhokoliv příplatku. Stalo se tak zákonem č. 216/1924 Sb. z. a n., který československým příslušníkům, jichž jmění vzaté za základ pro výměr dávky z majetku nepřevyšovalo 25.000 Kč, poskytl za válečné půjčky do 75% jejich jmenovité hodnoty 3% odškodňovací dluhopisy. Při tom válečné půjčky se současně počítaly do základu pro dávku z majetku 30% a nejvyšší přípustná hranice válečných půjček, již mohl jeden vlastník přihlásiti k výměně, byla stanovena částkou 125.000 K nom. válečných půjček. Celkem bylo přihlášeno k záměně 1.310,717.942 K nom. válečných půjček, což representuje jmenovitou hodnotu Kč nom. 983,038.457 3% odškodňovacích dluhopisů. Účetní uzávěrka za rok 1930 uvádí pak dosud vydané odškodňovací dluhopisy částkou 721,834.350 Kč nom. Rozpočet na tentýž rok uvádí odškodňovací dluhopisy částkou 986,391.000 Kč, což jest částka příliš veliká. Úroky vyplacené do konce roku 1930 z dluhopisů skutečně vydaných činí okrouhle 130,000.000 Kč.

168.

Po stránce materiální dlužno se zmíniti v hlavních rysech o principech, na nichž spočívalo poskytování náhrady za válečné půjčky, jak podle zákona číslo 417/1920 Sb. z. a n., tak podle zákona č. 216/1924 Sb. z. a n.

Předně jest to princip československé příslušnosti u osob fyzických, dodržený důsledně a tomu odpovídající princip tuzemského sídla u osob právnických. Ten jest však prolomen § 19 zákona č. 216/1924 Sb. z. a n. Podle tohoto ustanovení jest možno podle volného uvážení ministra financí, po předchozím souhlasu vlády zhodnotiti válečné půjčky úpisem IV. státní půjčky též podnikům se sídlem v cizině v té míře, pokud hospodářsky skutečně působí v tuzemsku. Jde tu spíše o úchytku formálně právní, nikoliv hospodářskou.

Dalším důležitým principem jest nepřetržitost vlastnictví k válečným půjčkám od 28. října 1918 do dne úpisu při úpisu privilegovaném a do dne přihlášky při výměně za 3% odškodňovací dluhopisy. Při úpisech nepriviligovaných jest odchylka potud, že se vyžaduje nepřetržitost válečných půjček v rukou československých příslušníků, jde-li o více převodů. Odchylka se ostatně připouští též při úpisech privilegovaných, pokud jde o peněžní ústavy, které převzaly válečné půjčky na zaplacení

Podmínky
zhodno-
cení
válečných
půjček.

svých pohledávek od lombardních dlužníků (§ 9 odst. 3, zákona č. 417/1920 Sb. z. a n.). Také u výměny za 3% odškod. dluhopisy jest princip nepřetržitosti vlastnictví prolomen při převedech na případ smrti.

Při výměně válečných půjček za 3% odškodňovací dluhopisy přistupují ještě 2 další zásady, t. j. že musí jíti o příslušníky bydlící v tuzemsku (§ 3 zákona č. 216/1924) a že jmění takového vlastníka incl. jmění společné domácnosti nepřevyšuje i s válečnými půjčkami hranici jmění Kč 25.000.

Celá akce směřující k náhradě a odškodnění za válečné půjčky měla v zápětí ohromnou správní agendu finančních úřadů. V celku možno počítati, že z náhrady za válečné půjčky vzniklo Československé republice zatížení 4.342,834.350 Kč nom. v dluhopisech a že na úrocích bylo do konce roku 1930 vyplaceno asi 1.046,600.000 Kč.

3% dluhopisy za válečné dodávky.

169.

Proti býv. eráru rakouskému, uherskému a společnému měli mnozí českoslovenští příslušníci pohledávky z různých státních dodávek. Tyto dodávky však nebyly zaplacený. Mírová smlouva neuložila v tomto směru Československu žádných povinností a formálně zůstalo dlužníkem Rakousko, resp. Maďarsko. Poněvadž se stalo velmi pochybným, dostanou-li dodavatelé od těchto států nějakou náhradu, poskytla Československá republika svým příslušníkům možnost náhrady za tyto pohledávky. Stalo se to zákonem ze dne 9. října 1924 č. 236 Sb. z. a n. Tímto zákonem byla vláda zmocněna, aby převzala pohledávky z dodávek provedených za války, t. j. od 28. července 1914 do 28. října 1918. Míra odškodnění, resp. úplaty byla stanovena v menším rozsahu, než jak jest tomu při odškodnění za vál. půjčky. Jako úplata poskytuje se totiž 3% umořitelný dluhopis v poměru 50 Kč nom. za každých 100 K hodnoty pohledávky. Důvodem zde patrně bylo, že šlo ponejvíce o osoby hospodářsky silnější a věcně šlo o pohledávky ze soukromého podnikání, při kterém jisté riziko jest samozřejmým spoufaktorem.

Také podmínky náhrady byly stanoveny značně přísně. Vyžaduje se, aby majitel pohledávky, jemuž se má dostat odškodnění, byl československým příslušníkem od 28. října 1918 a aby bydlel od té doby trvale v tuzemsku. (§ 2 odst. 2 zákona). Obdobně u právnických osob se vyžaduje tuzemské sídlo, ač se připouští výjimka u podniků nostrifikovaných teprve po převratu

podle zákonných předpisů. Převod pohledávky jest přípustný u osob fyzických jen dědickou posloupností a u osob právnických jen v případech převodu na peněžní ústav poskytující úvěr. (§ 2 odst. 1 zákona). Další podmínkou jest, že pohledávky byly přiznány k dávce z majetku podle zákona č. 309/1920 Sb. z. a n. O přihláškách rozhoduje v první a poslední stolici ministerstvo financí. Ku provedení zákona bylo vydáno vládní nařízení ze dne 4. dubna 1925 č. 56 Sb. z. a n. Nařízením (čl. VII. odst. 2) se stanoví počátek zúročení dluhopisů. Jest jím 1. říjen 1925, takže první kupon jest splatný 1. dubna 1926. Dosud bylo podle účetní uzávěrky za r. 1930 vydáno 301,166.400 Kč nom. dodávkových dluhopisů. Hodnota úroků vyplacených do konce roku 1930 činí okrouhle 54,000.000 Kč. Konečný stav záměny bude patrně o něco vyšší.

Státovkový dluh.

170.

Ve státním rozpočtu v kapitole státní dluh jest na rok 1927 zařazen po prvé též státovkový dluh částkou 4.200,000.000 Kč. V rozpočtu na rok 1932 byl již zmenšen na 3.300,000.000 Kč. Není sice pochyby o tom, že státovkový dluh jest pasivním dědictvím býv. monarchie a že na nekrytém bloku státovkovém nemá Československo nejmenší účasti. Přesto však nelze zařazovati státovkový dluh mezi ostatní kategorie skutečného státního dluhu. Jest totiž vůbec pochybné s hlediska národohospodářské teorie, je-li správné užívati pro nekrytý blok státovek (bankovek) výrazu „státovkový dluh státní“, poněvadž jde o věc výlučně měnovou. Některými národohospodáři jest nekrytý blok státovek nazýván „státovková daň“ zaplacená poměrně všemi držiteli peněžních pohledávek při poklesu měny v důsledku inflace a s ní ruku v ruce se zvyšujícím nekrytým blokem státovkovým. S hlediska teorie nominalistické by mohl býti nekrytý blok státovek součástí platné peněžní soustavy, aniž by jakkoliv vadil a křížil funkci peněžní jednotky.*

I kdybychom však převzali obvyklé hledisko, že jde o dluh, pak by bylo stejně velkou otázkou, mají-li dosavadní platby státu, vykonané ke zmenšení nekrytého bloku státovkového, význam s hlediska, které sledujeme. Až dosud totiž největší část nekryté-

* V nejnovější době profesor Wagemann, předseda berlínského ústavu pro konjunkturu prokazuje, že národní konsum potřebuje určitého množství oběživa, které jest zbytečno kryti zlatem nebo devisami. Podle jeho názoru vyžaduje jen ona část oběživa obvyklého krytí zlatem, devisami a obchodními směnkami, která jest určena pro výrobní hospodářství.

ho bloku státovek se umořovala z výnosu majetkové dávky, zavedené zvláště pro tento úkol. Kdyby nebylo nekrytého bloku státovkového, nebylo by došlo také k zavedení dávky z majetku. Připočetli-li bychom tudíž státovkový dluh ke dluhům převzatým po bývalém Rakousku a Uhersku, musili bychom současně odečísti onu část výnosu dávky z majetku, která byla použita k umoření státovkového dluhu. Poněvadž pak část státovkového dluhu dosud neumořenou ze státního dluhu pro sledovaný účel vyjímáme, mohla by, jako položka, kterou bychom mohli k převzatému dluhu připočísti, býti uvedena jen ta část státovkového dluhu, která byla umořena z rozpočtových prostředků. Z důvodu již shora vyznačeného, t. j., že jde o věc měnovou, nebude v této souvislosti státovkový dluh uváděn.

Dluhy revoluční a poplatek za osvobození.

171.

Oprávně-
nost
požadavků
platiti
dluhy
revoluční.

Nepatří do hospodářského přehledu úvaha o oprávněnosti požadavků, abychom nesli ze svého veškerý náklad na revoluční akci. Přesto dlužno ve stručnosti poukázat na některé okolnosti, jichž objasnění nám ukáže, jak velmi málo bylo cizí materiální pomoci v celé osvobozovací akci a že jsme hradili veškeré náklady jednak z vlastních prostředků a jednak úvěrem, který jsme převzali plně k své tíži. Až dosud vyúčtovaný úvěr byl splácen způsobem tak dokonalým, že v tomto směru může býti náš stát směle považován za vzor.

Jest nepochybné, že *politická část* revoluční akce nemohla býti závislá na finančních prostředcích vlád a proto vůdci zahraničního odboje hlásaná a také přísně dodržovaná naprostá finanční nezávislost zasluhuje plného uznání.

Ne tak již bezvýhradně možno aplikovati tuto zásadu na *akci vojenskou*. Naše revoluční zahraniční vojsko stalo se součástí spojeneckých vojsk a bojovalo v jejich řadách též za věc spojenců. Bylo by tudíž spravedlivé, aby náklad na tuto část revoluční činnosti, nebyl uvalován na bedra státu, který z války vyšel hospodářsky mnohem více vysílen a ochuzen a jehož teritorium v době, kdy náklad vznikal, bylo povinno dáti svoji poplatní sílu do nejkrajnějších hranic k dispozici státní moci jiné. Jestliže však byly, resp. budou hrazeny i takové náklady v celém rozsahu, pak můžeme prohlásiti, že pomoc, které se nám dostalo, byla pouze pomocí morální a třebaš ji nelze podceňovati, přece nelze o ní říci, že by znamenala pro dávajícího nějakou zvláštní obět.

V rozpočtech byly dosud vykázány tyto výdaje:

1. Revoluční půjčka na Rusi ve výši 7,200.000 zl. fr., která byla též skutečně vyplacena v Kč 35,053.028.18.

2. Dluh na výzbroj a udržování legií a našeho vojska v Itálii. Jest součástí úvěrů italské vlády, k nimž patří také popřevratové dodávky válečného materiálu a potravin podle zákona č. 6 ex 1920₆ (srovnej blíže č. 188). Podle odhadu činí tento podíl skutečné revoluční akce asi 33%, t. j. přibližně 112,000.000 Kč na kapitále. Z toho bylo na úrocích roku 1930 zaplaceno cca 25,000.000 Kč celkem. Z toho 33% činí ca. 8,333.000 Kč.

3. Úvěry vlády francouzské za udržování a výzbroj československých vojsk ve Francii a na Rusi a za jejich repatriaci nejsou rovněž vedeny a vyúčtovány samostatně, obdobně jako úvěry vlády italské. Jsou spojeny v jedno také s dodávkami popřevratovými pro Československý stát podle zák. č. 6 ex 1920. (Srovnej o tom blíže č. 188). Podle odhadu činí podíl revoluční akce na těchto úvěrech asi 60%, t. j., asi 204,000.000 Kč na kapitále. Úrok vyplacený po prvé v roce 1930 činil cca celkem 10,000.000 Kč. Z toho 60% činí cca 6,000.000 Kč.

4. Úvěr Nansenův na repatriaci zajatců ve výši 13,840.000 Kč. Úvěr tento byl skutečně zaplacen.

5. Úvěr anglické vlády na repatriaci sibiřských vojsk ve výši 826.520 £, t. j. 125,567.790 Kč. Úvěr tento byl již vyúčtován a konsolidován úmluvou z 27. října 1925. Splácí a zúrokuje se dvaceti pravidelnými pololetními splátkami (semestralitami) zařazovanými do rozpočtu. Úrok z nesplaceného zbytku činí 5%. Semestralita činí 56.000 £. Ke dni 31. prosince 1930 bylo splaceno na kapitále 49,330.000 Kč a na úrocích okrouhle 30,600.000 Kč.

6. Úvěry americké vlády. Veškeré úvěry americké vlády byly stanoveny roku 1925 vzájemnou dohodou incl. narostlých úroků na částku 115,000.000 dolarů. (Srovnej o tom blíže č. 188). Největší část těchto úvěrů připadá však na popřevratové zásobování tuzemsku, zejména na zásoby mouky, která sem byla dovezena na úvěr. Část toho úvěru připadá na účet ruských legií, jejich udržování a převoz. Částku tuto možno odhadnouti přibližně 18,000.000 \$. Přepočítáno na Kč znamená přibližně 600,000.000 Kč. Poměrný úrok připadající na tuto částku lze pak odhadnouti asi na 87,500.000 Kč za dobu do konce r. 1930.

Výpočet
dluhů
revoluč-
ních.

Možno tudíž říci, že revoluční a repatriační dluhy činí úhrnem 1.090,460.818 Kč a že na úrocích do konce roku 1930 bylo zapláceno přibližně 132,433.000 Kč. V účetních uzávěrkách jsou tyto dluhy jen částečně vykázány.

173.

Náhrada
za převzaté
statky a
poplatek za
osvobození.

Formálně nebyla nám sice stanovena žádná náhrada škod (reparace) jakožto státu přidruženému, přesto však vítězné velmoci hledaly cestu, jak by se odškodnily jiným způsobem na nástupnických státech bývalého Rakouska a Uherska, když okleštěné Rakousko a Uhersko, jakožto samostatné státy, byly hospodářsky naprosto neschopny k náhradě škod ve větším rozsahu. Forma zde byla skutečně nalezena v náhradě za převzatý státní majetek bývalého státu Rakouského a Uherského, který sukcesí přešel na nástupnické státy a tudíž i na náš stát (čl. 208 mírové smlouvy St. Germainské a 191 mírové smlouvy Trianonské.) Jest to tak zvaná evaluace státního majetku.

O věcné neodůvodněnosti takového požadavku nemůže však býti sporu. Veškeré tyto statky musily býti vybudovány z příspěvků ve formě daní a dávek toho kterého území, na němž byly zřízeny. Naopak jest nepochybné, že z příspěvků veřejných dávek našich zemí byly pořizovány mnohé nákladné investice území ostatních, na př. zvláště v alpských zemích. Kromě toho převzali jsme více než příslušnou část dluhů zajištěných i nezajištěných připadajících poměrně na naše území. Závazky z toho dluhu pro nás vyplývající platíme velmi přesně.

Bylo-li přesto dáno do mírových smluv ustanovení, že jsme povinni zaplatiti převzatý majetek, nemůže býti pochyby o tom, že jde hospodářsky o jinou formu reparací. Tomu nasvědčuje další ustanovení mírových smluv, že dlužná částka námi, po př. i jinými nástupnickými státy zaplacená, bude zaúčtována Rakousku a Uhersku k dobru, na účet jich reparací, jež jsou povinny platiti. Toto ocenění majetku znamenalo ohromnou práci a též veliké spory, poněvadž Rakousko i Maďarsko se přirozeně snažily, aby odhadní cena převzatého majetku byla co nejvyšší. Od hodnoty převzatých statků bylo možno odcísti toliko dluh na těchto statcích vážnoucí a námi skutečně převzatý (tak zvaný dluh zajištěný).

Další závazek, nestanovený sice mírovou smlouvou, ale bezprostředně s ní souvisící, jest závazek ze zvláštní úmluvy z 10. září 1919 (z téhož dne jako mírová smlouva St.-Germainská), tak zvaný poplatek za osvobození států z panství rakousko-uherského. Celý poplatek stanoven byl částkou 1.500.000.000

zl. fr., z čehož plná polovina, t. j. 4.975.000.000 Kč byla uložena Československu.

O těchto našich závazcích bylo znovu jednáno koncem roku 1929 a počátkem roku 1930 na mezinárodní Haagské konferenci, jež se zabývala též otázkou výše a způsobu placení reparací. Dohoda podepsaná dne 20. ledna 1930 znamená odstranění nejistoty o našich závazcích. Od náhrady za zabrané statky bylo vůbec upuštěno. Osvobozovací poplatek byl podstatně snížen. Bylo stanoveno, že uhradíme svůj závazek 37 anuitami po 10.000.000 zl. Mk počínaje rokem 1930. Při 6% úroku odpovídá annuita počátečnímu dluhu 1.192.593.000 Kč (ve státní uzávěrce za rok 1930 jest osvobozovací dluh uveden penízem 1.195.360.038 Kč). Haagská dohoda znamená nesporně pro Československo příznivý výsledek nejen finanční ale také mravní tím, že nám byl přiznán podíl byť i jen malý (1%) na východních reparacích. Mravní význam tohoto ustanovení spočívá v tom, že se tím v souvislosti s upuštěním od evaluačních platů (za převzatý majetek) dokumentuje, že neplatíme v žádné formě reparačních závazků. Vedle toho jest zde však i velký význam právní. Přiznáním nároku na reparace vstoupili jsme totiž do kategorie států, bez jejichž souhlasu nemohou býti úmluvy měněny.

V roce 1930 bylo splaceno podle státní účetní uzávěrky za rok 1930 na kapitále 13,963.141 Kč a na úrocích 106,811.000 Kč.

174.

Nebereme-li v úvahu státovkový dluh z důvodů již shora uvedených, jest celý státní dluh stanoven a sice v rozpočtu na rok 1930 částkou 32.333,586.927 Kč, resp. podle účetní uzávěrky za rok 1930 částkou 29.901,729.854 Kč. Abychom zjistili nyní část dluhu, která připadá na vrub popřevratového hospodářství československého, musíme odečísti dluhy převzaté po bývalém Rakousku a Uhersku, dluhy revoluční a dluh osvobozovací. Nelze však všeobecně použití částek (kapitálových a úrokových) které byly stanoveny při zjišťování jednotlivých kategorií dluhů. Možno totiž použití pouze oněch částek, které buď rozpočtem nebo uzávěrkou proběhly nebo probíhají, po př. které byly z rozpočtových prostředků skutečně zaplacený. Pokud pak rozpočtem nebo účetní uzávěrkou probíhají, dlužno použití číslic do rozpočtu (účetní uzávěrky) zařazených. Z toho vyplývají značné rozdíly, jak mezi rozpočtem a účetní uzávěrkou tak i proti číslicím objektivně zjištěným v tomto oddíle. V tabulce jsou tyto rozdíly vyznačeny. Z toho dlužno si všimnouti zvláště odchylek od číslic zjištěných v tomto oddíle v závazcích vůči Společné po-

Dluhy
vyplyvající
z vlastního
státního
hospodářství.

Rozdělení československého státního dluhu podle důvodu vzniku
(v podrobnostech)

	Stav objektivně zjištěný		Státní rozpočet pro r. 1930		Státní uzávěrka za r. 1930	
	kapitál	úrok do roku 1930	kapitál i s dřív. splátkami	úrok do roku 1930	kapitál i s dřív. splátkami	úrok do roku 1930
<i>1. Dluh zajištěný</i>						
a) závazek u Společné pokladny	566,000.000	150,000.000	754,026.928	150,000.000	754,000.000	150,000.000
b) konsolidační půjčka	900,000.000	215,000.000	900,000.000	215,000.000	900,000.000	215,000.000
c) dluhopisy podle zákona č. 52/1928	283,500.000	100,000.000	279,000.000	100,000.000	224,930.600	100,000.000
d) splátky v hotovosti podle zákona č. 52/1928	36,000.000	—	36,000.000	—	36,000.000	—
Celkem	1785,500.000	465,000.000	1969,026.928	465,000.000	1914,930.600	465,000.000
<i>2. Dluh nezajištěný</i>						
a) závazek u Společné pokladny	160,623.093	52,000.000	422,047.521	52,000.000	423,725.362	52,000.000
b) moučná půjčka	1466,000.000	1000,000.000	1466,000.000	1000,000.000	1466,000.000	1000,000.000
c) dluhopisy podle zákonů č. 250/1922 a 104/1928	3275,000.000	1500,000.000	3275,000.000	1500,000.000	2635,180.200	1265,000.000
Celkem	4901,623.093	2552,000.000	5163 047.521	2552,000.000	4524,905.562	2317,000.000

	Stav objektivně zjištěný		Státní rozpočet pro r. 1930		Státní uzávěrka za r. 1930	
	kapitál	úrok do roku 1930	kapitál	úrok do roku 1930	kapitál	úrok do roku 1930
<i>3. Válečné půjčky</i>						
a) 5 ⁰ / ₁₀ (4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀) dluhopisy IV. st. půjčky	3165,000.000	820,000.000	3165,000.000	820,000.000	3065,000.000	815,000.000
b) 3 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀ " " " "	456,000.000	95,800.000	456,000.000	95,800.000	456,000.000	95,800.000
c) 3 ⁰ / ₁₀ odškodňovací dluhopisy . . .	721,834.350	130,000.000	986,391.000	130,000.000	721,834.350	130,000.000
Celkem . . .	4342,834.350	1045,800.000	4607,391.000	1045,800.000	4242,834.350	1040,800.000
<i>4. Dodávková renta</i>	301,166.400	54,000.000	350,000.000	54,000.000	301,166.400	54,000.000
<i>5. Revoluční dluhy</i>						
a) revoluční zápůjčka na Rusi	35,053.028	—	35,053.028	—	35,053.028	—
b) úvěr italský	112,000.000	8,333.000	—	—	69,637.508	8,333.000
c) úvěr francouzský	204,000.000	6,000.000	—	—	204,000.000	6,000.000
d) Nansenova akce	13,840.000	—	13,840.000	—	13,840.000	—
e) repatriační úvěr anglický	125,567.790	30,600.000	125,567.790	30,600.000	125,567.790	30,600.000
f) repatriační úvěr americký	600,000.000	87,500.000	600,000.000	87,500.000	600,000.000	87,500.000
Celkem . . .	1090,460.818	132,433.000	774,460.818	118,100.000	1048,098.326	132,433.000
<i>6. Osobozovací dluh</i>	1192,593.000	106,811.000	—	—	1195,360.038	106,811.000
<i>7. Investiční dluhy</i>						
a) investice správní	1000,000.000	—	1000,000.000	—	1000,000.000	—
b) investice domovní	500,000.000	—	500,000.000	—	500,000.000	—
c) investice podnikové	6590,000.000	—	6590,000.000	—	6590,000.000	—
d) investice kapitálové	500,000.000	—	500,000.000	—	500,000.000	—
Celkem . . .	8590,000.000	—	8590,000.000	—	8590,000.000	—

kladně proti číslicím uvedeným v rozpočtu a účetní uzávěrce. Kdežto v tomto oddíle bylo vzato za základ *pouze československé pasivní saldo*, uvádí rozpočet i účetní uzávěrka *celé pasivum* v jednotlivých kategoriích, avšak pohledávky vůči Společně pokladně z československých přebytků neodpočítává. Tím se výše dluhu bezdůvodně zvyšuje o více než 400,000.000 Kč.

Podle rozpočtových číslic činí dluhy převzaté a revoluční 12.863,926.267 Kč a s vyplacenými úroky 17.098,826.267 Kč. Podle státní uzávěrky činí tyto dluhy 13.227,295.276 Kč, s vyplacenými úroky 17.343,339.276 Kč. Odečteme-li tyto číslice od celkového dluhu zbývá nám vlastní státní dluh podle rozpočtu na rok 1930 15.234,760.660 Kč a podle státní účetní uzávěrky za rok 1930 12.558,390.578 Kč. V tabulce jest uveden kromě toho dluh objektivně zjištěný částkou okrouhle 33.000,000.000 Kč.*

Odečteme-li objektivně zjištěný stav převzatého a revolučního dluhu částkou 13.614,177.661 Kč a s vyplacenými úroky Kč 17.970,221.661, zbývá vlastní státní dluh 15.029,778.339 Kč.**

Tuto část mohli bychom proto nazývati formálně pasivním účtem našeho státního hospodářství od převratu do dnešní doby.

Nelze však při tom zapomenouti, že toto pasivum jest současně vyrovnáno z velké části aktivem ve formě zvýšení státního majetku, takže nemůžeme mluvit v celém rozsahu o pasivním *saldu* státního hospodářství.

Rozmnožení státního majetku.

175.

Správní
činnost
stavební.

Již v druhém oddíle tohoto pojednání bylo uvedeno, že rozpočet, posuzován s hlediska účtování soukromého podniku, může být přirovnáván k jakémusi účtu zisku a ztráty. Současně však bylo řečeno, že postrádáme období účtu rozvažného, t. j. sestavení aktiv a pasiv státních. Jen kdyby bylo možno zjistiti vzrůst stát-

* Ačkoliv celková číslice se v podstatě neliší příliš od celkové číslice rozpočtové, jsou v jednotlivých položkách změny dosti značné. *Připočítávají se* k rozpočtovým číslicím: úvěry vlády francouzské, úvěry vlády italské, dluh osvobozovací (vesměs podle ujednání Haagských z r. 1930) v celkové okrouhlé výši 1.800,000.000 Kč a IV. státní půjčka okrouhle 200,000.000 Kč. *Odpočítávají se*: závazky vůči Společně pokladně v Paříži ca. 400,000.000 Kč, 3% odškodňovací dluhopisy ca. 200,000.000 Kč, dodávková renta ca. 50,000.000 Kč, bony ca. 600,000.000 Kč.

** Vada tohoto číselného sestavení jest, že nerozlišuje mezi různým zúročením dluhopisů, klade jim na roveň splátky v hotovosti i s úroky. Tyto vady bylo by možno odstraniti podrobným rozložením všech součástí a postavením jich proti sobě.

ních aktiv od 28. října 1918 až do dnešní doby, bylo by možno vyšetřiti, je-li tu *pasivní saldo*, jevíci se jakožto státní dluh sjednaný toliko k tomu cíli, aby byl průběhem rozpočtového období plně spotřebován. V tomto směru nemáme však, pokud jest známo, žádného pramene, z něhož bychom mohli zjistiti přesně potřebná data. V dalším bude jen poukázáno na některé druhy státního majetku a pokud veřejně přístupné úřední prameny uvádějí konkrétnější data, bude na ně při této příležitosti poukázáno.

Jde tu na prvním místě o velmi obsáhlou činnost stavební pro budovy úřadů, vojska, škol a mnohé jiné stavby podniknuté v zájmu veřejném. Náklady tyto nelze sice označiti za výdej produktivní, přesto však protihodnota nebyla najednou zkonsumována a znamená úspory všeobecné pokladní správy, vyjádřené zejména úsporami na nájemném, jež by bylo jinak nutno platiti soukromým majitelům. V publikaci „10 let Československé republiky“ jsou v tomto směru (v oddílu, týkajícím se ministerstva veřejných prací) některá data. Z toho bylo by možno souditi na přibližný náklad nejméně 1.000,000.000 Kč.

176.

Dále jsou to investice produktivní různého druhu. Možno sem zařaditi dvě zvláště rozsáhlá zvýšení majetku státního. Jest to jednak rozšíření podnikového hospodářství a jednak stavba činžovních domů pro státní zaměstnance. V obou směrech byly použity na investiční činnost částky velmi značné.

V oboru podnikového hospodářství se staly veliké investiční náklady, zejména u železnic, pošty, státních báňských a hutních závodů, státních lesů a statků. V tomto směru vidíme v rozpočtu, že podniky také přispívají na úhradu úrokové služby, pokud braly podíl na celkovém výtěžku té které emise. Náklady investiční však byly mnohem vyšší, poněvadž jednak ještě před zavedením podnikového hospodářství krylo se mnoho nákladných investic z pokladních příjmů a jednak část čistého zisku, po př. i celý zisk byl ponecháván v jednotlivých obdobích podnikům ku krytí investičních výdajů. V každém případě možno říci, že nejméně ony kategorie státního dluhu, na jichž úrokovou službu přispívají podniky, mají svoji plnou protihodnotu v rozmnožení státního majetku. Dále dlužno v této souvislosti uvést sestátnění majetku původně soukromého. To platí velikou měrou u železnic (na př. sestátnění Košicko-Bohumínské, Buštěhradské dráhy, místních drah a ústecko-teplické dráhy). Se sestátněním šlo ovšem ruku v ruce převzetí dluhů. V tomto případě nemůže být

Investice podnikové a stavba obytných domů.

pochyby, že hodnota majetku převzatého jest mnohem vyšší, než hodnota dluhu na něm váznoucího a s ním současně převzatého.

Rozpočet na rok 1928 má podrobný přehled dluhů, jichž úrokovou (z menší části též umořovací) službu obstarávají státní podniky. Kapitálová hodnota těchto dluhů jest stanovena částkou Kč 6.590,469.487. — Úrokový příspěvek jest stanoven při tom částkou 370,642.759 Kč. Umořovací a správní příspěvky však toliko částkou Kč 7,570.224. — V rozpočtu na rok 1929 jest uveden sumárně toliko již příspěvek úrokový bez rozboru jednotlivých emisí částkou Kč 357,438.389. Příspěvek správní a umořovací toliko částkou 1,399.231. Kč. Rozpočty na roky 1930 a 1931 vykazují dále zmenšený příspěvek podniků (hlavně železnic) na úrokování státního dluhu. Tak rok 1930 vykazuje 342,305.177 Kč na úrok a rok 1931 toliko 311,214.000 Kč. Příspěvek na úmor jest v obou letech stejný a činí 1,216.400 Kč. Proti úhradě všeobecnou pokladní správou ve výši 1,289,250.659 Kč* znamená to v jednotlivých letech téměř 20—22% celkového nákladu na úrokovou službu státního dluhu, což odpovídá přibližně kapitálové hodnotě vykázané podrobně v rozpočtu na rok 1928. Při této příležitosti dlužno ovšem podotknouti, že z menší části jest v tom uveden také dluh převzatý po bývalém Rakousku a Uhersku (dluh založený) váznoucí na statcích převzatých jednotlivými podniky. Částku tuto není však nutno zjišťovati a eliminovati, poněvadž možno míti bezpečně za to, že jest více než vyvážena mnohem vyšší hodnotou převzatých statků a jednak přímým přispíváním pokladní správy z rozpočtových příjmů na podnikové investice, jak již shora bylo uvedeno.

Stavba obytných domů pro státní zaměstnance dosáhla rovněž velkých rozměrů. Náklad na tyto stavby lze odhadnouti přibližně částkou Kč 500,000.000. Dnes jest ovšem rentabilita těchto domů značně snížena, poněvadž stát nemůže od svých zaměstnanců požadovati činži reprezentující plnou úrokovou a umořovací náhradu vloženého kapitálu za nedostatečných platových poměrů. Znamená to ovšem úsporu státu na osobních výdajích v přítomnosti a rezervu pro budoucnost spočívající v tom, až platy budou zvýšeny a ochrana nájemníků zrušena, že výnos z těchto domů přiblíží se pravděpodobně hospodářské rentabilitě ostatních činžovních domů.

177.

Jiný
majetek
státní.

Posléze jest nutno zmíniti se ještě o účasti státní na podnikání soukromém, obzvláště akciovém. Také zde nám chybí přesná data, o které podniky jde a o jakou kapitálovou účast jed-

* Podle rozpočtu na rok 1929.

notlivých podniků. Budiž zde uvedena alespoň všeobecně známá státní účast na soukromém podnikání. Jest to především účast na Národní bance, která sama reprezentuje při dnešních kursech akcií Národní banky hodnotu dosahující více než 260,000.000 Kč. Dále nutno se zmíniti o brněnské Zbrojovce, Telegrafii, Labské a Dunajské paroplavební společnosti, Ústředních elektrárnách a jiných podnicích konstituovaných výhradně na podkladě soukromém, jež jsou však zčásti nebo i z většiny majetkem státu. Odhadujeme-li tuto účast státu na soukromém podnikání částkou přibližně 500,000.000 Kč, jest to jistě odhad velmi mírný.

Ve státní účetní uzávěrce za rok 1928, strana 290 a za rok 1929 strana 286 jsou uvedeny již akcie a podíly v majetku státním. Tento výpočet jest kusý, jak poznamenává sám kontrolní úřad. Vedle toho jsou tam uvedeny cenné papíry ve značné výši. Tyto papíry však nejsou brány v úvahu, ježto největší položky jsou předválečné dluhopisy, jimž odpovídá závazek vůči Společné pokladně v Paříži, po př. jichž protihodnota byla již odpočtena (na př. Priority STEGu získané při konsolidační půjčce).

178.

Sečteme-li veškeré dluhy převzaté po bývalém Rakousku a Uhersku, jakož i dluhy revoluční a dluh osvobozovací, které nejsou vůbec výsledkem rozpočtového hospodářství státního, jakož i dále tak zvané dluhy investiční, jež mají svoji plnou protihodnotu ve zvýšeném majetku státním, *zbývá nám jakožto materiální pasivní výsledek hospodářství státního za dobu od roku 1919 do roku 1930 podle rozpočtu částka 6.644,760.660 Kč a podle státní účetní uzávěrky za r. 1930 částka 3.968,390.578 Kč.*

Uvážíme-li desolátní stav národního hospodářství těsně po válce, úplnou vyčerpanost jak vrstev výrobních tak i konsumních, není to peníz poměrně veliký.

Výsledek hospodářství státního.

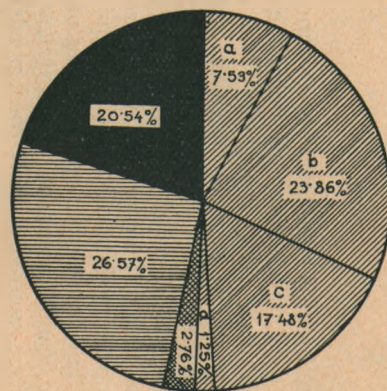
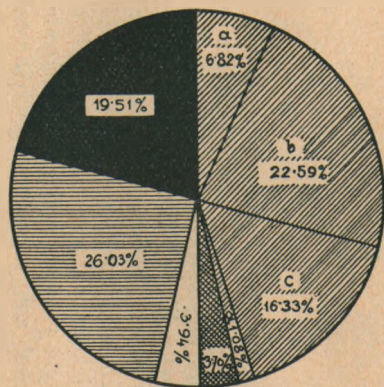
Rozdělení státního dluhu československého podle důvodu vzniku.

	Stav objektivně zjištěný		Státní rozpočet pro 1930		Státní uzavěrka za 1930	
	kapitál	úrok	kapitál	úrok	kapitál	úrok
1. Předválečný dluh zajištěný	1.785,500.000	465,000.000	1.969,026.928	465,000.000	1.914,930.600	465,000.000
2. Předválečný dluh nezajištěný	4.901,623.093	2.552,000.000	5.163,047.521	2.552,000.000	4.524,905.562	2.317,000.000
3. Válečné půjčky	4.342,834.350	1.045,800.000	4.607,391.000	1.045,800.000	4.242,834.350	1.040,800.000
4. Dodávková renta	301,166.400	54,000.000	350,000.000	54,000.000	301,166.400	54,000.000
5. Revoluční dluhy	1.090,460.818	132,433.000	774,460.818	118,100.000	1.048,098.326	132,433.000
6. Osvobozovací dluh	1.192,593.000	106,811.000	—	—	1.195,360.038	106,811.000
7. Investiční dluh	8 590,000.000	—	8.590,000.000	—	8.590,000.000	—
Úrok z pol. 1. až 6.	4.356,044.000	—	4.234,900.000	—	4.116,044.000	—
8. Konsumní dluh	6.439,778.339	—	6.644,760.660	—	3.968,390.578	—
Celkový dluh	33.000,000.000	4.356,044.000	32.333,586.927	4.234,900.000	29.901,729.854	4.116,044.000

Rozdělení státního dluhu československého podle důvodu vzniku:

I. Dluh objektivně zjištěný:
33.000.000.000 Kč.

II. Dluh podle státního rozpočtu pro rok 1930:
32.333,586.927 Kč.

1. Dluh převzatý po bývalém Rakousku a Uhersku
a) zajištěný, b) nezajištěný, c) válečné půjčky, d) státní dotávky

revoluční

osvobozovací

investiční

konsumní

Celkový vývoj státního dluhu v časovém postupu, zejména se zřetelem na státní dluh vyplývající z vlastního rozpočtového hospodářství státního.

179.

Nutnost
úvěrných
opatření.

V předchozím bylo již několikrátě poukázáno na vyčerpanost našeho území v době poválečné, takže normálně obvyklé prameny příjmové, t. j. daně, dávky a poplatky (incl. cla, monopolů a výnosů státních podniků) nemohly stačiti na mimořádné úkoly, jež očekávaly nově založený stát. K tomu ještě přispěla vážně otřesená organizace vyměřovací a berní služby, vyplývající jednak z poklesů a nestálostí měnových, jednak z ohromných nedoměrků z dob válečných a též ne v poslední řadě pro nové agendy, uložené hned po vzniku nového státu na bedra vyměřovacích i berních úřadů finančních. Tak zejména dlužno poukázati na různé akce soupisové a okolkovací, později na nové daně, zvláště daň z obratu, dávku z majetku a pod. Na druhé straně bylo zapotřebí dvojnásob prostředků na nejnutnější vybudování všech odvětví veřejné správy i soudnictví. Také doplácení státu v prvých letech popřevratových na moučné hospodářství si vyžadovalo velikých a mimořádných prostředků. Ze všech těchto různých důvodů bylo zapotřebí sáhnouti k mimořádnému způsobu úhrady, t. j. úvěru, aby byl zabezpečen pravidelný chod administrativy a možno klidně říci, chod celého života státního.

Rok 1919.

180.

Půjčka
národní
svobody.

Proto již zákonem z 5. listopadu 1918 č. 27 Sb. z. a n. byl zmocněn Národní výbor, aby uzavřel půjčku národní svobody ve výši I miliardy Kč, záručitelnou 4% a splatnou ve 4 letech. Úspěch půjčky byl veliký a při tom podmínky pro státní správu byly příznivé. Důvodem úspěchu kromě tehdy celkem výhodných poměrů na peněžním trhu bylo popřevratové nadšení. Půjčka byla přepsána, ježto bylo na půjčku přihlášeno celkem Kč 1.048,451.000. Byla to také ryzí půjčka národní, uzavřená bez prostředkování osob zabývajících se po živnostensku úvěrovými operacemi, zejména bank. Státní správa nevyužila sice celého zmocnění a přijala toliko 500.000.000 Kč, ježto pro první dobu byla tato částka považována za dostačitelnu. Teprve později byla vydána druhá polovice půjčky, která však nebyla vyložena

k veřejnému upisování, takže nešlo již u této druhé polovičky o půjčku národní, ale o půjčku bursovní, neboť celou polovinu emise převzal poštovní úřad šekový.*

181.

Kromě půjčky národní svobody vypomáhala si státní správa záhy ještě jiným, pro ni velmi pohodlným způsobem. Pletora peněz nemajících umístění v soukromém podnikání a při devisaové vázanosti nemohoucích odplynouti do ciziny potřebující úvěru, přímo nutila peněžní ústavy hledati cesty k nějakému uložení, byť i na zcela nízký úrok. Proto peněžní ústavy zahájily jednání s finanční správou, resp. tehdejším ministrem financí dr. Rašínem, o umístění větší části hotových prostředků u státní správy. Dr. Rašín sjednal s peněžními ústavami dohodu, která mu dala k dispozici na velmi nízký úrok značné peněžní prostředky.

Nebyla to však ani tolik potřeba státních financí na hrazení běžných vydání, ale spíše technické opatření pro dr. Rašínem zamýšlenou odstavku měny a s tím spojené okolkování bankovek Rakousko-Uherské banky. Kromě toho měl to být pokus Rašínův, jímž hodlal vyšetřiti důsledky restriktce oběživa na hospodářský život, pokus, jenž byl brzo na to vyvrcholen zadržením jedné poloviny bankovek při okolkování (srovnej oddíl I. č. 11, kde jest pojednáno o Rašínových záměrech o nápravu měny podle kvantitativní teorie peněžní). Proto můžeme říci, že tu šlo nejen o otázku státního dluhu, nýbrž též o problém měnový. Z toho také vyplývaly některé zvláštnosti této formy úvěrové. Podle ujednání šlo o 1½ miliardy korun, rozdělené podle určitého klíče na jednotlivé kategorie peněžních ústavů. Zúročení bylo stanoveno na 2⅓%. Státu bylo vyhrazeno právo okamžité výpovědi. Peněžním ústavům naproti tomu bylo vyhrazeno právo výpovědi jen do 10% složených peněz a dále právo iměsíční výpovědi na dalších 30% vložených hotovostí. Jinak nesměly peněžní ústavy složenými hotovostmi disponovati.

* Jako zajímavost s hlediska spíše soukromoprávního než národohospodářského dlužno uvést ustanovení na kuponech, že se promlčují ve 3 letech. Ustanovení toto neodpovídalo však platnému právnímu řádu, podle kterého se úroky ze státních dluhopisů promlčují teprve ve 6 letech. (Výnos býv. rakouského min. financí ze dne 16. ledna 1860 č. 21 ř. z. sankcionovaný zákonem z 28. března 1875 č. 49 ř. z.) Šlo tu patrně o přehlédnutí po př. o nesprávnou aplikaci § 1480 obecného zákona občanského vysvětlitelnou popřevratovým chvatem a nedostatkem tradice. Ostatně ministerstvo financí samo záhy uvedlo záležitost do předepsaných kolejí tím, že výnosem ze 12. května 1922 č. 54.559/12.575/22, rozhodlo, že promlčení 3leté nebude vůbec uplatňovati, takže nedošlo k nějakým diferencím mezi majiteli dluhopisů půjčky národní svobody a mezi státní správou.

Konto-
korentní
zálohy
peněžních
ústavů.

Že šlo původně spíše o opatření měnové vyplývá také jednak z toho, že peníze zůstaly uloženy v závěře u jednotlivých peněžních ústavů, aniž by byly skládány pro nějaký účet a jednak, že bankovky znějící na 25, 200 a 10.000 K nově vydané Rakousko-Uherskou bankou, byly ze skládání vyloučeny.

182.

První
kontokorentní
záloha.

Celkem bylo na první kontokorentní zálohu složeno počátkem roku 1919 1.299,180.510 Kč. Ze stanovených podmínek bylo možno souditi, že jde o jakýsi druh žira, byť i záročitelného, přímo u státní správy, ježto cedulový ústav nebyl dosud konstituován. Sledujeme-li však dále opatření týkající se této kontokorentní zálohy, vidíme, že měnový charakter stále více a více mizí a přeměňuje se v povahu obyčejné státní půjčky. Kdyby totiž měl býti zachován původní měnový charakter, musela by státní správa po okolkovací akci jednu polovinu buď peněžním ústavům úplně uvolnit, nebo převzít ji na žirový účet cedulového ústavu jakmile byly zabrány tuzemské filiálky Rakousko-Uherské banky a na polovinu druhou musily by býti vydány vkladní listy. Ve skutečnosti tomu však tak nebylo. Po okolkovací akci byla uhrazena peněžním ústavům dne 14. března 1919 bankovním žirem toliko 10% částka. Průběhem roku 1919—1920 používal pak stát zálohy pro výdaje ve svém hospodářství a jen částečně splatil zálohy hotově a sice částkou 608,296.398 Kč. Ze zbytku převzal část na úhradu valuty při výdeji 4% pokladničních poukázek.

183.

Druhá
kontokorentní
záloha.

Opatření válečná, vyvolaná vpádem Maďarů na jaře 1919 na Slovensko, vyžádala si značného finančního nákladu. Poněvadž ani normální potřeby státu nemohly býti hrazeny řádnými příjmy, bylo tím spíše nemožno hraditi řádnými příjmy takovouto mimořádnou potřebu. Proto sáhla státní správa opět k mimořádnému příjmu, plynoucímu z úvěrní operace. Právní podklad, právě také tak jako u první kontokorentní zálohy, byl dán zákonem ze dne 20. prosince 1918 č. 95 Sb. z. a n. o vedení zátimního státního hospodářství za první semestr 1919. Volena byla opět forma kontokorentní zálohy u peněžních ústavů. Složená záloha činila tentokráte částku 546,891.508 Kč. Zúročení činilo původně do 31. října 1919 2¼%, od té doby 3½%.

184.

Další prostředky poskytl státní správě rozsáhlou měrou mezitím zřízený poštovní úřad šekový. Jeho výpomoc byla poskytována rovněž ve formě kontokorentních záloh. První kontokorentní záloha šekového úřadu činila 926,025.321 Kč, avšak byla ještě průběhem roku z největší části splacena, takže koncem roku 1919 zbylo nesplacených toliko Kč 76,025.391. Zúročení činilo od 31. července 1919 $1\frac{1}{2}\%$, od 31. prosince 1919 $2\frac{1}{4}\%$ a od 1. ledna 1920 $2\frac{1}{2}\%$.

Kontokorentní zálohy pošt. úřadu šekového.

Druhá kontokorentní záloha z roku 1919 činila 320,000.000 Kč a splaceno na ní bylo do konce roku 1919 Kč 90,000.000, takže zůstalo nesplaceno 230,000.000 Kč k 1. lednu 1920. Zúročení bylo o něco vyšší nežli u první kontokorentní zálohy a činilo do 31. prosince 1919 $2\frac{1}{4}\%$ a od 1. ledna 1920 do 30. září 1920 $2\frac{1}{2}\%$ a od tohoto dne 4%.

Kromě toho poskytl pošt. úřad šekový v roce 1919 poštovní správě zálohy na částečné krytí osobních a věcných nákladů v oboru poštovní správy. Koncem roku 1919 činila tato záloha 159,119.880 Kč. Záloha trvala až do konce roku 1920, kdy byly na ní poštovnímu úřadu šekovému vydány 5% pokladniční poukázky. Před tím byla záloha poskytnuta zcela bezúročně.

185.

Tato půjčka měla povahu výlučně měnovou a bylo o ní také v souvislosti s měnou (č. 15) pojednáno. Dlužno však ji uvést z důvodů evidenčních také na tomto místě, ježto byla vždy uváděna jako součást státního dluhu, jak v rozpočtech, tak i v účetních uzávěrkách.

Valutová půjčka.

Doplňkem k tomu, co bylo již poznamenáno ve stati měnové, dlužno uvést:

Zúročení bylo stanoveno pro upisovatele (vkladatele) na $3\frac{1}{2}\%$ a kromě toho $\frac{1}{2}\%$ se dostalo peněžním ústavům, hlavně spořitelnám, jichž prostřednictvím se provádělo upisování. Pro státní správu přišlo tudíž zúročení na 4%. Po prvé 4 roky byla půjčka se strany věřitele nevypověditelná. Po této lhůtě mohl majitel půjčku vypovědět na 6 měsíců předem a žádati splacení i s narostlým úrokem (jinak se úrok dříve nevyplácel) buď v kovu nebo ve měně, ve které půjčku složil, nebo ve měně československé podle zvláštního přepočítacího kursu odpovídajícího hodnotě zapůjčeného kovu (v kursovní hodnotě zapůjčené valuty).

Ze zvláštních těchto modalit plyne, že nemohly býti vydány na půjčku obvyklé dílčí dlužní úpisy. Použito bylo formy vkladních knížek vyhotovených a potvrzených spořitelny, u nichž byly hodnoty skládány pro účet státní správy. Vkladní knížky byly sice vystavovány na jméno, ale byly volně převoditelné, obdobně jako cenné papíry znějící na majitele. Vkladní knížky byly také od 21. března 1919 kotovány a obchodovány na pražské burse. Když pak po 1. září 1923 docházelo k výpovědi valutové půjčky, žádáno bylo většinou o výplatu v Kč podle přepočítacího kursu. Tato okolnost jest důkazem, jak již tehdy důvěra v čsl. korunu byla zakořeněna. Přesto, že hodnot zapůjčených na valutovou půjčku mohli vkladatelé použití tehdy na peněžním trhu výhodněji, nepoužili všichni práva výpovědi. Státní správa však z důvodu administrativního pořádku rozhodla se sama vypovědět celý nesplacený zbytek valutové půjčky. Učinila tak vyhláškou ze dne 10. května 1926, č. 65 Sb. z. a n., a sice ke dni 15. listopadu 1926. (Poznámka: Pro státní administrativu byla valutová půjčka jakožto výlučně měnové opatření značným břemenem. Proto byly v roce 1920 hodnoty této půjčky prodány bankovnímu úřadu ministerstva financí za 250,000.000 Kč a později kupní cena upravena okrouhle na 360,000.000 Kč).

186.

Potřeba
zahraničního
úvěru.

Nedostatek zboží, zejména surovin pro průmyslové účely a nedostatek potravin vyžadoval abnormálně velikých nákupů v cizině, aby válkou zadržaná potřeba mohla býti uspokojena a doplněny nejnútnejší zásoby. Také naše sibiřská armáda potřebovala úhradu věcných i osobních nákladů. Této potřeby nebylo možno krýti řádnými příjmy a také s hlediska měnového bylo nemožno bez ohrožení měny opatřiti takové množství cizích platidel, aby uhradily nejnútnejší potřebu.

Proto bylo nutno sáhnouti k úvěru kontrahovanému v cizině, resp. bylo nutno sjednati dodávky potřebného materiálu a potravin prozatím úvěrem. V tomto směru Amerika, jakožto tehdejší téměř světový dodavatel poskytla největší úvěry, po př. dodala úvěrem největší počet potřebných statků. Zákonný rámec pro tato opatření byl dán zmocňovacím zákonem z 10. dubna 1919 č. 186 Sb. z. a n., jímž byla vláda zmocněna uzavřiti úvěr až do výše 179,000.000 \$ a sice na úpravu měny a nákup potravin. Průběhem roku 1919 došlo se však k přesvědčení, že tyto úvěry nebudou postačitelny a proto dáno vládě další zmocnění zákonem ze dne 19. prosince 1919 č. 6 Sb. z. a n. ex 1920. Úvěr byl obmezen penízem 150,000.000 \$.

Zahraníční úvěry byly jednak přechodné povahy, jednak trvalejšího rázu. K úvěrům povahy přechodné dlužno počítati: Zahraníční
úvěry
přechodné.

1. Úvěr anglický na nákup mouky ve výši 1,901.081.10 £,
2. markové úvěry u peněžních ústavů říšsko-německých v úhrnné výši 813,000.000 RM,
3. úvěr u italských bank ve výši 26,000.000 lir.

Úvěr tento byl sjednán podle zvláštního zákonného zmocnění (zákon č. 459/1919 Sb. z. a n.) a byl obmezen částkou 60,000.000 lir.

Veškeré tyto úvěry byly záhy po kontrahování opět splaceny.

K úvěrům sjednaným sice na dobu delší jednoho roku, nikoliv však dlouhodobým, dlužno připočísti:

1. Anglický úvěr, tak zvaná mezinárodní pomocná akce. Tento dluh byl původně podložen 9 obligacemi na úhrnnou částku 445.564 £ 11 sh 9 d a splatnými 1. ledna 1925. Po definitivním vyúčtování byl tento dluh stanoven na 445.013 £ 19 sh a 2 d. Po prolongaci a snížení úrokové míry se 6 na 5% se strany Anglie byly uvedené obligace změněny za obligaci jedinou s datem 1. ledna 1925, znějící na 4 stejné annuitní splátky po 130.725 £ 9 sh a 4 d, jež dospívají k splatnosti v letech 1926 až 1929, vždy dne 31. října. Dnes jest již dluh splacen.

2. Úvěr anglický na repatriaci sibiřských vojsk podle zák. č. 6/1920 Sb. z. a n. Úmluvou z 27. října 1925 byl dluh stanoven částkou 826.520 £. (Srovnej podrobněji č. 172, bod 5.)

Úvěry trvalejšího rázu jsou jednak mnohem většího rozsahu a jednak jsou z velké části v souvislosti s vojenskou akcí revoluční a z části staly se článkem tak zvaných dluhů mezispojencských. Z toho důvodu u některých z nich — i pokud byly vyúčtovány — došlo velmi pozdě k dohodě o způsobu zúročení a umoření. Věřitelské státy také nenaléhaly na definitivní úpravu, vyčkávající všeobecného řešení v souvislosti s rozřešením otázky reparační. Zahraníční
úvěry
dlouho-
dobé.

Úvěr americký: Americký úvěr byl vyúčtován nejdříve a to částkou asi 91,000.000 \$. Ježto úroky nebyly splaceny až do dne definitivní úpravy t. j. do 13. října 1925, byly v definitivní smlouvě kapitalisovány ke dni 15. června 1925, takže úhrnný dluh byl stanoven částkou 115,000.000 \$, t. j. asi Kč 3.910,000.000. Podle úmluvy má býti tento dluh zaplacen v 62

letech. V prvních 10 letech zúročí se 3% a v dalších letech 3½%. V prvních 18 letech, t. j. od roku 1925 do 1943, bude zapláceno ročně 3,000.000 \$; v letech dalších, t. j. od roku 1944—1987, budou placeny annuitní splátky, počínající v roce 1944 částkou 1,296.023.07 \$, která se postupně zvyšuje, až dostoupí v roce 1987 částky 5,685.000 \$. K těmto annuitním splátkám dlužno ještě připočísti 3½% úrok ze zbytku nesplaceného kapitálu.

Ke krytí těchto dluhů bylo vydáno 80 obligací dvojího druhu:

Prvý druh — 36 obligací znějících vždy na částku 1,500.000 \$ s datem 15. června a 15. prosince a sice od 15. prosince 1925 až do 15. června 1943;

Druhý druh — 44 obligací splatných vždy 15. června, počínaje rokem 1944 a konče rokem 1987 a znějících na annuitní splátky podle vypracovaného umořovacího plánu při 3½% zúročení. Do konce roku 1930 bylo vyplaceno na úrocích celkem 16,500.000 \$, t. j. 561,000.000 Kč.

Úvěry francouzské vlády: Jde o peníze určené na účely různého druhu. Úvěry na akci revoluční jsou reprezentovány vydržováním a výzbrojí zahraničních vojsk a jejich repatriací. Úvěry určené pro hospodářství nového státu byly spotřebovány pro nákup vojenského materiálu. Ujednání o výši, měně, způsobu zúročení a umoření dluhu se stalo na druhé konferenci v Haagu z 21. ledna 1930. Ujednání znamená velký úspěch Československa, poněvadž bylo uznáno, že dluhujeme toliko papírové franky a od požadavku úroků za minulá léta bylo upuštěno. Celkový dluh byl stanoven asi 258,000.000 frs., což činí asi 340,000.000 Kč. Dluh jest splatný v 100 semestralitách po 5 mil. frs., při čemž se počítá s 3% úrokem. V roce 1930 bylo zapláceno na úroku 7,726.783 frs. čili 10,237.987 Kč a na kapitále 2,273.217 frs., t. j. 3,012.012 Kč. Stav dluhu činí tudíž k 31. prosinci 1930 255,850.302 frs., t. j. 337,722.398 Kč. Z celkového dluhu připadá na dluh revoluční asi 60%. (Srovnej též č. 172 bod 3).

Úvěr vlády italské: Úvěr tento má podobnou povahu jako úvěr francouzské vlády. Ujednání o dluhu se stalo rovněž na druhé Haagské konferenci a to dne 20. ledna 1930. Dluh je splatný v 74 stejných semestralitách po 1,250.000 zlatých marek, t. j. 20,150.000 Kč ročně (podle rozpočtu na rok 1931). Při 5% diskontu to odpovídá základnímu kapitálu asi 336 mil. Kč. V této částce jest zahrnut kromě vlastního dluhu ještě 3½% úrok za dobu od 1. ledna 1924 do 30. září 1929. Do konce roku

1930 byly splaceny 3 semestrality. Podle rozpočtu na rok 1931 činí stav dluhu k 31. prosinci 1930 333,192.000 Kč. Z celkového dluhu připadá na dluh revoluční asi 33% (srov. č. 172 bod 2).

189.

Na úhradu potřebných vydání byly emitovány dále v roce 1919 4% pokladniční poukázky podle finančního zákona na rok 1919 č. 433/19 Sb. z. a n., jakožto úvěrová operace povahy v podstatě krátkodobé. Poukázky byly splatny podle upisovatelovy volby dne 1. října 1923 neb 1. října 1924. Emisní kurs byl stanoven při poukázkách 4letých 98.— Kč a při poukázkách 5letých 97.50 Kč. Upsáno bylo úhrnem poukázek

Druhá
státní
půjčka.

čtyřletých . . .	Kč 528,746.000
pětiletých . . .	Kč 519,308.000
	<hr/>
dohromady Kč	1.048,054.000

Poněvadž v době upisování nebyly již poměry na peněžním trhu tak příznivé jako při vypsání půjčky národní svobody, resp. při některých úvěrech kontokorentních, bylo zapotřebí zvláštních podpůrných opatření, aby úspěch půjčky byl pronikavější. Tak byly uvolněny pro upisovací účely vázané peněžní vklady (nařízení číslo 488/1919 Sb. z. a n.), dále splatné kapitály pojistek (nařízení č. 548/19 Sb. z. a n.). Kromě toho bylo umožněno platiti jimi daň z válečných zisků a daň válečnou za léta 1914 až 1918, splatné po 1. říjnu 1919. K tomu cíli byly poukázky přijímány za emisní kurs.

Rok 1920.

190.

Rozpočet na rok 1920 (t. j. 2měsíční rozpočtové provisorium podle zákona z 18. prosince 1919 č. 669 Sb. z. a n., finanční zákon z 29. ledna 1920 č. 104 Sb. z. a n. a dodatek k rozpočtu z 8. února 1921 č. 81 Sb. z. a n.) byl opět značně pasivní a proto bylo nutno sáhnouti k dalším úvěrovým operacím.

Rozpočtový
stav.
Kontoko-
rentní
zálohy.

Na počátku byla to opět forma kontokorentních záloh, již finanční správa používala ke krytí rozpočtových výdajů. Byla sjednána u peněžních ústavů tudíž III. kontokorentní záloha, která činila úhrnem 220,505.565.98 Kč. Většinou byla však velmi brzo zaplacená.

Úvěr ve formě kontokorentních záloh byl sice velmi pohodlný pro státní správu, avšak velmi málo vhodný za postupující tísně peněžního trhu pro peněžní ústavy. Věřitelé nemohli totiž zálohy ani libovolně vypovídati, ani si nemohli z formálních důvodů obstarati realizaci těchto záloh pro nevhodnou a v peněžním obchodě těžkopádnou manipulaci převodní, a proto se domáhali nápravy. Došlo k dohodě, podle které bylo zjištěno saldo nezaplacených záloh ke dni 15. května 1920, které činilo :

u první kontokorentní zálohy	Kč	617,705.593
u druhé kontokorentní zálohy	Kč	364,611.612
u třetí kontokorentní zálohy	Kč	53,867.795
			<hr/>
		dohromady Kč	1.036,185.000

Na tuto částku byly vydány státní správou 6% pokladniční poukázky splatné *ve 3 lhůtách roku 1921* a to z polovice v částce 518,105.000 Kč dne 15. května, z jedné čtvrtiny v částce 259,040.000 Kč dne 15. srpna a z jedné čtvrtiny v částce 259,040.000 Kč dne 15. listopadu.

Dále byly sjednány kontokorentní zálohy u poštovního úřadu šekového. Jest to tak zvaná 3. kontokorentní záloha šekového úřadu ve výši 225,000.000 Kč, z níž byl účtován úrok do 16. února 1920 4%, od 16. února do 12. května 1920 4½% a od té doby 6½%. Vedle toho hradil šekový úřad jako v roce 1919 zálohou věcný náklad poštovní správy, který dosáhl výše Kč 338,702.773.70. Státní správou bylo šekovému úřadu nahrazeno z výnosu IV. státní půjčky toliko 36,822.290.67 Kč, takže zbytek činil 301,880.483.03 Kč.

191.

Premiová
půjčka.

Jako první dlouhodobá půjčka čsl. byla emitována podle zákona ze dne 6. února 1920 č. 85 Sb. z. a n., tak zvaná půjčka premiová. Forma zvláštního zákona byla volena proto, že podle zákona ze dne 28. března 1889 č. 32 ř. z., mohou býti premiové půjčky emitovány jen podle zvláštního zákona (jinak bylo možno emitovati půjčku podle finančního zákona). Zúročení půjčky bylo stanoveno 4½% a jak již z jejího pojmenování jest patrné, dostává se majiteli dluhopisu zvláštní premie. Tato premie činí 25% jmenovité hodnoty a vyplácí se současně s kapitálem, který se slosuje pravidelnými splátkami od roku 1926 do konce roku 1960.

Jak patrně již na zúročení kontokorentních záloh, byly poměry peněžního trhu již značně zhoršeny. Proto sáhla finanční správa k pomocným opatřením obdobně jako u pokladničních poukázek z roku 1919 splatných v letech 1923—24. Tak byly pro upisovací účely uvolněny zadržené vklady a podíly a splatné pojistky (nařízení ze dne 24. února 1920 č. 106 Sb. z. a n. a ze dne 9. března 1920 č. 146 Sb. z. a n.). Dále bylo možno podle nařízení ze dne 20. dubna 1920 č. 273 a vyhlášky z 28. září 1920 č. 552 Sb. z. a n., platiti daň z válečných zisků premiovou půjčkou v upisovacím kursu 99. Podle § 10 nařízení z 20. února 1920 č. 99 Sb. z. a n. bylo pak možno na místě $\frac{1}{4}$ hotovosti skládati dluhopisy půjčky národní svobody.

K propagačním účelům byla zařízena při ministerstvu financí zvláštní úřadovna pro státní půjčky. Upisovací lhůta byla stanovena na dobu od 1. března 1920 do 31. března 1920. Upsáno bylo celkem incl. výměny dluhopisů půjčky národní svobody 540,866.400 Kč nom.

192.

Již v první polovici 1920 nabýval přechodný (krátkodobý) dluh rozměrů, které nemohly zůstatí lhotejny státní správě. Proto se snažila finanční správa sjednati vhodnou dlouhodobou kreditní operaci. Zákonný rámec k této operaci byl dán zákonem o IV. státní půjčce ze dne 24. června 1920 č. 417 Sb. z. a n.

Zálohou na zamýšlenou dlouhodobou úvěrní operaci ujednala státní správa se zvláštním konsorciem bank pro státní úvěrní operace (bylo v něm 10 kapitálově silnějších bank) tak zvanou IV. kontokorentní zálohu ve výši 500,000.000 Kč zúročitelnou 6% a splatnou 31. května 1921.

Za těchto okolností dochází k vypsání IV. státní půjčky. (Srovnej v tomto směru shora oddíl o váleč. půjčkách č. 163 a další.) Půjčka tato sledovala dvojí účel, jak bylo již dříve uvedeno. Jednak opatřiti státu potřebné prostředky a jednak odškodniti majitele válečných půjček. Proto IV. státní půjčka byla opatřením nejen kreditním, ale též opatřením politickým. To bylo také hlavní příčinou, že upisování půjčky se protáhlo, zejména u osob privilegovaných, ve skutečnosti až do dnešní doby, ač bylo původně úmyslem státní správy skončiti upisování ještě v r. 1920, jak jest patrné z vyhlášek č. 535/20 a 551/1920 Sb. z. a n.

Výtěžku půjčky mělo býti použito podle § 2 zákona buď k úhradě rozpočtového schodku z roku 1920, nebo ke konverzi, po případě ke splacení dluhů uzavřených k úhradě rozpočtových schodků 1919—1920. Přesto, že pro upisování byly uvolněny

Čtvrtá
kontokor.
záloha
a IV.
státní
půjčka.

nařízenými č. 466 a 467 ex 1920 Sb. z. a n. zadržené pojistky a vklady, nebyl úspěch půjčky tak veliký, jak se očekávalo. Do konce roku 1920 bylo upsáno celkem 1.651,707.736.42 Kč, z čehož toliko polovina 825,853.868.71 Kč připadá na úpis za hotové.

Rok 1921.

193.

Rozpočtový
stav
v roku
1921.
Přírůstek
IV. státní
půjčky.

Podle finančního zákona na rok 1921 měly býti úvěrními operacemi hrazeny toliko investice, jež byly vykázány jakožto zvláštní část rozpočtová. Kromě toho se však dodatečně objevily ještě další rozpočtové potřeby (srovnej zejména zákony č. 127/21 č. 312/21 a 87/22 Sb. z. a n.) v poměrně velkém rozsahu, pro něž nebylo krytí. Na úhradu těchto nekrytých potřeb bylo nutno sjednati nové půjčky.

Na prvním místě bylo pokračováno v úpisech IV. státní půjčky. V roce 1921 bylo upsáno celkem, t. j. za válečné půjčky i za hotové, dalších 939,232.185.68 Kč této půjčky.

194.

Státní
stavební
půjčka
losová.

Pro účely bytové péče byla vypsána státní stavební půjčka losová ve výši 1.000,000.000 Kč podle zákona ze dne 11. března 1921 č. 100 Sb. z. a n. Forma této půjčky jest dokladem obtížných poměrů peněžního trhu.*

Půjčka tato jest slosovatelna v 25 letech. Slosovací tahy konají se dvakrát ročně a sice 1. února a 1. srpna. — Zúročení jest 2%, úrok se však nevyplácí semestrálně, ale připočítává se ke kapitálu a vyplácí se teprve při slosování. Při posledním slosovacím tahu bude tudíž vyplaceno na celý los v hodnotě 500 Kč celkem 750 Kč. Kromě toho jest připojen k losu výherní list, jenž se zúčastní samostatných výherních tahů. Výherní tahy se konají rovněž dvakrát do roka a sice ve stejnou dobu jako tahy umořovací. Při každém tahu táhne se celkem výher v hodnotě 8 milionů Kč. Emisní kurs byl stanoven původně 98 za 100 Kč nom., od 1. ledna 1921 byl zvýšen pak na 100 Kč. Přes velikou

* Bráf (finanční věda) mluvě o této formě půjčky, praví, že se vyskytuje jen ve státech s financemi více méně rozrušenými, které se chápou tohoto prostředku, aby pomocí lákadel výherních sjednaly si zá-půjčku za podmínek příznivějších, nežli by jim dopouštěl úvěr jejich z jakýchkoliv příčin nedosti upevněný. I když nelze docela souhlasiti s tímto názorem po stránce subjektivní s hlediska financí toho kterého státu, možno říci s hlediska objektivního, že forma loterní zápůjčky jest nanejméne dokladem mimořádných poměrů peněžních.

propagaci byl výsledek upisování velmi slabý. Do konce roku 1921 bylo prodáno pouze 27,071.800 Kč nom., tedy 2.7% celkové emise.

195.

Podle zákona z 18. března 1921 č. 126 Sb. z. a n. byla vy-psána investiční půjčka dopravní pro investiční účely správy poštovní a železniční. Půjčka tato byla nucená pro veškeré účast-níky státních telefonů, pro majitele železničních vleček, jakož i pro odesílatele zásilek převyšujících váhu 5000 kg. Dále měly býti kauce a vadia pro správu poštovní a železniční skládány do jedné čtvrtiny v dluhopisech nové půjčky. Půjčka jest 6procent-ní, slosovatelná ve 20 letech stejnými částkami počínaje od roku 1926. Celkem bylo upsáno do konce roku 1921 488,813,450 Kč nom.

Investiční
půjčka
dopravní a
elektrisační.

Pro některé speciální úkoly investiční (zejména elektrisaci) byla vypsána podle zmocnění finančního zákona na rok 1921, č. 682/20 Sb. z. a n., tak zvaná investiční půjčka elektrisační. — Půjčka setkala se s malým úspěchem. Zamýšlené investice byly odhadnuty na 83,164.000 Kč, avšak upsáno bylo pouze 3,498.000 Kč nom. půjčky.

196.

Pro přechodnou potřebu byly postupně sjednány v Německu úvěry ve výši úhrnem 585,000.000 Mk, které však byly v roce 1922 splaceny.

Úvěry
krátkodobé.
Moučná
půjčka.

Zvýšené výdaje potřebné v roce 1919 na výzbroj při vpádu Maďarů na Slovensko, byly teprve dodatečně v roce 1921 za-jištěny vydáním 6procentních pokladničních poukázek ve výši 601,960.000 Kč splatných 1. července 1924 (podle zákona z 18. března 1921 č. 127 Sb. z. a n.).*

Aby mohla býti doplněna vojenská augmentační skladiště, uzavřel ministr financí, podle zákona ze dne 12. srpna 1921 č. 312 Sb. z. a n., u konsorciálních bank směnečný úvěr ve výši 322,000.000 Kč. Úroková sazba se rovnala oficielní eskontní sazbě bankovního úřadu. Kromě toho byla poskytnuta bankám ½procentní roční provise. Úvěr této neobvyklé formy byl v roce 1923 splacen.

Podle finančních zákonů č. 670/1919 a č. 104/1920 Sb. z. a n. byly vydány k úhradě rozpočtových vydání 5% státní poklad-niční poukázky nom. 915,990.000 Kč. Poukázky byly splatny dne 1. července 1924.

* Poněvadž šlo z největší části o dodávky poskytnuté Škodovými zá-vody, bývají tyto poukázky také nazývány „Škodovkami“.

Doplňkem k tomu, co bylo řečeno o moučné půjčce v č. 151 dlužno uvést, že důvodem k uzavření této půjčky, pokud mělo být dosaženo výtěžku v hotovosti, bylo hrazení schodku z moučného hospodářství, na které stát v prvních letech popřevratových doplatil několik miliard Kč. Jak bylo již uvedeno, bylo upsáno v roce 1921 celkem 516,758.621 Kč.

197.

Státní
pokladniční
bony.

Kromě úplně nových kreditních operací počínají se jevit v roce 1921 — nepřihlížíme-li ke konversím kontokorentních záloh — též kreditní operace znamenající toliko *přeměnu* (konversi, prolongaci) *již trvajících závazků*, které sice dospěly ke splatnosti, jež však stát nemohl pro nedostatek finančních prostředků zaplatiti.

Jsou to pokladniční poukázky nom. 1.036,185.000 Kč dospívající dne 15. května, 15. srpna a 15. listopadu 1921. Dále IV. kontokorentní záloha ve výši $\frac{1}{2}$ miliardy Kč, dospívající 31. května 1921. Prolongace byla provedena zvláštní dosud nepoužitou formou. Na dospívající částky byly vystaveny podle zákona č. 333/21 Sb. z. a n. pokladniční bony rubopisem převoditelné. Bony se obnovují čtvrtletně, při čemž odchylkou od všeho ostatního úvěru státního platí se úroky *předem* a sice ve výši oficiální eskontní sazby cedulového ústavu. Bony nebyly vydány stejným datem, ale byly rozděleny v podstatě stejnoměrně na všechny měsíce roku. Jednou ze zvláštností bonů jest, že jsou v plné hodnotě eskontovatelné a že cedulový ústav jest povinen poskytnouti majiteli eskont za oficiální eskontní sazbu, což bylo původně považováno za nepříznivé měnové opatření.* Proto bylo do novely zákona o cedulové bance ze dne 23. dubna 1925 č. 102 Sb. z. a n. dáno ustanovení, že stát může výnosu majetkové dávky až do dvou třetin použití zálohou k proplacení bonů, místo k umoření státního dluhu. Do 31. prosince 1930 bylo takto umořeno celkem 666,500.000 Kč nom. bonů. Kromě toho bylo splaceno v roce 1928 z pokladních hotovostí 74,000.000 Kč. (Dne 15. března 1928 50,000.000 Kč a dne 15. prosince 1928 24,000.000 Kč.) Bylo tudíž k 31. prosinci 1930 v oběhu 795,685.000 Kč nom. bonů.

* Srovnej o tom poznámku v I. oddíle č. 41. — zákon o cedulové bance.

Rok 1922.

198.

Tento rok vyznačuje se opět velkými úvěrními operacemi, jakož i různými typy těchto operací. Pro lepší přehled dlužno je rozlišiti na úvěry krátkodobé, dlouhodobé a zahraniční.

Úvěrní
operace
krátkodobé.

Úvěrní operace krátkodobé jsou 6% pokladniční poukázky vydané ku krytí rozpočtového schodku podle finančního zákona na rok 1922 ze dne 19. prosince 1921, č. 470 Sb. z. a n., a podle zákona z 21. prosince 1921, č. 495 Sb. z. a n. Celkem jich bylo vydáno 1.830,940.000 Kč nom. Dlužno je rozdělití podle splatnosti na 3 kategorie a sice, splatné dne 31. prosince 1922 ve jmenovité hodnotě 930,940.000 Kč nom., dále 1. července 1923 ve jmenovité hodnotě 500,000.000 Kč a konečně 1. prosince 1923 ve jmenovité hodnotě 400,000.000 Kč.

Podle zákona z 18. března 1921 č. 127 Sb. z. a n. byly vydány ještě další pokladniční poukázky a sice ve výši 75,340.000 Kč nom. („Škodovky“ — srovnej č. 196.)

199.

Úvěrní operace dlouhodobé:

Kč

a) Půjčky premiové přibylo v roce 1922	20,371.900.—	Úvěrní operace dlouhodobé.
b) Stavebních losů přibylo	32,088.100.—	
c) IV. státní půjčky přibylo	606,888.471.42	
d) Investiční půjčky dopravní přibylo	92,194.600.—	
e) Půjčky elektrisační přibylo v roce 1922	6,614.500.—	
f) Půjčky moučné přibylo	3.062,164.978.97	

200.

Půjčky zahraniční:

Pro účely investiční byla sjednána v Londýně, podle zákona z 19. prosince 1921, č. 470 Sb. z. a n., a ze dne 31. března 1922, č. 110 Sb. z. a n., zápůjčka s londýnským peněžním ústavem „Baring Brothers & Co.“ v maximální výši 10,000.000 £ nebo 50,000.000 \$. V roce 1922 bylo skutečně vyčerpáno půjčky ve výši 3,300.000 £ a 14,000.000 \$. Zúročení bylo stanoveno 8% při emisním kursu 90. Při výpovědi kapitálu, která může nastati po 1. květnu 1932 na 3 měsíce předem, jest výplatní kurs stanoven na 108 Kč. K zajištění půjčky slouží výnos cla a čistý výnos tabákového monopolu.

Půjčky
zahraniční.

Podmínky tyto jsou velmi tíživé a kromě toho z prestižních důvodů málo vítané a bude jedním z důležitých úkolů budoucí

kreditní politiky, aby po 1. květnu 1932 provedla — nebude-li možno splacení zejména z ohledů měnových — konversi s podmínkami odpovídajícími jednak peněžnímu trhu a pokročilému, jakož i důvěry požívajícímu státu. Celková hodnota dluhu činí 1,136,711.580 Kč,* ovšem hotový výtěžek půjčky byl značně, t. j. asi o 100,000.000 Kč, nižší, s ohledem na málo příznivý výplatní kurs.

Rok 1923.

201.

Úvěrní
operace
krátkodobé.

Rozpočet na rok 1923 byl stále ještě pasivní, tím spíše, že ani po vyloučení celého rozpočtu investičního ve výši 3 miliard Kč nebylo možno dosáhnouti rovnováhy mezi příjmy a vydáními zbývajícího běžného rozpočtu. Bylo proto nutno jednak sáhnouti opět ve velkém rozsahu k úvěrním operacím úplně novým, jednak bylo nutno pokračovati již v některých existujících úvěrních operacích a posléze bylo nutno splatné dluhy prolongovati.

Z naprosto nových úvěrních operací jsou to většinou úvěrní operace krátkodobé, které vzrůstají nebezpečně, a v menším rozsahu úvěry dlouhodobé.

Podle finančního zákona na rok 1923 ze dne 15. prosince 1922, č. 372 Sb. z. a n., vydány 6% pokladniční poukázky v hodnotě 559,000.000 Kč, splatné jednak 1. března 1924 (250,000.000 Kč) a jednak 1. května 1924 (309,000.000 Kč).

Podle zákona ze dne 20. prosince 1922, č. 394 Sb. z. a n., byly emitovány další pokladniční poukázky k částečnému krytí platů státních zaměstnanců ve jmenovité hodnotě 1 miliardy Kč. Zúročení a doba splatnosti nejsou však jednotné. Podle toho nutno je dělit na 6% v hodnotě 450,000.000 Kč, splatné 1. srpna 1924, 5¼% v hodnotě 300,000.000 Kč splatné 31. prosince 1924 a 5½% v hodnotě 250,000.000 Kč splatné 1. července 1925.

Ke krytí provozních schodků Buštěhradské dráhy, převzaté podle zákona ze dne 8. června 1923, č. 124 Sb. z. a n., byly vydány 5¼% pokladniční poukázky nominale 36,000.000 Kč splatné dne 1. července 1924, 1. července 1925 a 1. července 1926, vždy po jedné třetině.

Podle zákona ze dne 4. července 1923, č. 147 Sb. z. a n. (úhrada podpor v nezaměstnanosti), byly vydány 5¼% pokladniční poukázky v hodnotě 200,000.000 Kč splatné 31. prosince 1924.

* Podle státní účetní uzávěrky při tehdejších vyšších kursech libry a dolaru. Podle dnešních kursů byla by jmenovitá hodnota v Kč nižší.

202.

Jakožto nová dlouhodobá úvěrní operace byla sjednána 6% státní investiční půjčka z roku 1923 podle finančního zákona č. 372/22 Sb. z. a n. Půjčka jest splatná stejnoměrnými slosovacími částkami ve dvaceti letech. Z celkové emise 500,000.000 Kč nom. bylo vydáno v roce 1923 celkem 250,000.000 Kč nom. v emisním kursu 90 Kč prostřednictvím bank.

Úvěrní operace dlouhodobé.

K dlouhodobým půjčkám patří dále pokračování v upisovací akci půjček vydaných podle zákonných zmocnění z dřívějších let. Nově bylo upsáno, resp. vydáno:

Kč

a) státních stavebních losů	74,331.700.—
b) IV. státní půjčky	1.035,871.752.10
c) investiční půjčky dopravní	5,397.500.—
d) investiční půjčky elektrisační	851.500.—
e) moučné půjčky	726,423.800.—

203.

Beze vztahu k vlastnímu státnímu hospodářství rozpočtovému bylo započato s přejímáním rakouských a uherských předválečných rent. Výměnou za převzaté předválečné renty bylo vydáno podle zákona ze dne 10. července 1922, č. 250 Sb. z. a n., prozatímních listů v jmenovité hodnotě 39,874.765 Kč (srovnej blíže č. 152).

Převzetí předválečného nezajištěného dluhu.

204.

Jak z předchozího patrno, dospívala roku 1923 značná část dluhů ke splatnosti (srovnej na př. půjčku národní svobody, pokladniční poukázky 1919, 1922, 1923). Tuto část dluhů nebylo možno splatit hotově a proto bylo nutno provést prolongaci. Zákonné zmocnění bylo dáno článkem VII. finančního zákona na rok 1923, č. 372/22 Sb. z. a n.

Prolongace splatných dluhů.

Prolongovány byly:

a) 6% státní pokladniční poukázky z roku 1922 nominale 500,000.000 Kč, splatné 1. července 1923. Částečně a to ve výši 139,146.000 Kč byly prolongovány do 31. prosince 1923 a částečně ve výši 359,731.000 Kč do 1. července 1924 a toliko nepatrný zbytek per 1,123.000 Kč byl zaplacen hotově.

b) 4% pokladniční poukázky z roku 1919 (druhá státní půjčka) nominale 528,746.000 Kč byly přeměněny podle čl. VII. finančního zákona na rok 1923, č. 372/1922 Sb. z. a n., za 6%

slosovatelnou půjčku, t. zv. půjčku konversní, ve stejné jmenovité hodnotě. Půjčka jest slosovatelná stejnými splátkami ve dvaceti letech.

c) Za polovinu půjčky národní svobody (druhá část převzatá šekovým úřadem) splatnou dne 1. prosince 1923, byly vydány 4% pokladniční poukázky nominale 500,000.000 Kč, splatné 1. prosince 1924, jež převzal rovněž poštovní úřad šekový.

d) 6% státní pokladniční poukázky z roku 1922 nominale 400,000.000 Kč, vydané podle zákona 495/21 Sb. z. a n., splatné 1. prosince 1923, byly prolongovány do 1. prosince 1924.

e) 6% pokladniční poukázky z roku 1922 vydané podle zákona č. 470/21 Sb. z. a n. nom. 930,940.000 Kč, jakož i z roku 1923 (srovnej ad a) nominale 139,146.000 Kč dospívající vesměs 31. prosince 1923 byly prolongovány o rok do 31. prosince 1924 v úhrnné výši 1.070,086.000 Kč.

Možno říci, že poměry peněžního trhu v roce 1923 byly celkem příznivé, vznikla velká peněžní pletora, která byla bohužel velmi málo vyjádřena v kreditní politice státní tím, že snížení úrokové míry u krátkodobého dluhu a jeho konverse v dluh dlouhodobý byly provedeny jen v malém rozsahu, jak jest z uvedeného přehledu patrné. Toto malé využití výhodných peněžních poměrů bylo tím škodlivější, že již další rok se dostavilo na peněžním trhu značné napětí, které způsobilo finanční správě veliké potíže při prolongacích dospívajícího krátkodobého dluhu.

Rok 1924.

205.

Rozpočtový
stav.

Rok 1924 jest s hlediska rozpočtového hospodářství státního stále ještě rokem značné pasivity spočívající formálně v tom, že investice rozpočtené částkou 2.230,000.000 Kč nejsou vůbec kryty a kromě toho ostatní část rozpočtu vykazuje ještě schodek ve výši 603,000.000 Kč. K tomu dlužno přičísti další nekryté výdaje nevyjádřené přímo ve finančním zákoně, ale ve zvláštních zákonných mimorozpočtových opatřeních státních (na př. úvěr pro válečné poškozence ve výši 375,930.000 Kč podle zákona z 22. prosince 1924 č. 307 Sb. z. a n., a úvěr pro nezaměstnané ve výši 80,000.000 Kč podle zákona z 26. června 1924 č. 138 Sb. z. a n. (Přesto došlo již v poměrně malém rozsahu k emitování naprosto nových dluhů. Ve větším měřítku se ještě pokračovalo v úvěrních operacích dlouhodobých, spočívajících na zákonných předpisech z dřívějších let.

K opatřením kreditní politiky dlužno přičísti ustanovení § 180 odst. 3. zákona ze dne 9. října 1924, č. 221 Sb. z. a n. o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Jím jest normována povinnost Ústřední sociální pojišťovny uložit z volného jmění 20 procent ve státních papírech. Je to ustanovení veliké důležitosti, ježto při budoucím mnohomiliardovém jmění Ústřední sociální pojišťovny získá tím státní správa velmi důležitý instrument kreditní politiky.

206.

Pokud jde o dluh krátkodobý, dochází podle finančního zákona na rok 1924 ze dne 14. prosince 1923, č. 245 Sb. z. a n., v únoru 1924 k výdeji 6% pokladničních poukázek nom. Kč 300.000.000, splatných již 1. srpna 1924, tedy v době velmi krátké. Je to dokladem tehdejších nepříznivých poměrů peněžních a velkého napětí peněžního trhu z roku 1924.

II. Dále byly sjednány podle finančního zákona č. 245/1923 Sb. z. a n. pro některé zvláštní účely u peněžních ústavů neemisní zápůjčky menšího rozsahu:

a) pro stavbu budov ministerstva sociální péče byl sjednán u Úrazové pojišťovny dělnické úvěr do 25.000.000 Kč na 6% na dobu 10 roků. V roce 1924 bylo skutečně vyčerpáno toliko Kč 5.500.000.

b) pro částečné splacení pokladničních poukázek byly sjednány přechodné neemisní zápůjčky u Všeobecného pensijního ústavu 65.000.000 Kč a u Zemské banky v Praze 235.625.000 Kč, které byly splaceny (až na 15.000.000 Kč, splacených teprve r. 1926) již v roce 1925 hlavně z výtěžku prodeje rakouské mezinárodní zaručené půjčky.

c) na podporu úvěrnictví slovenského byla sjednána dále u Zemské banky 6% zápůjčka ve výši 32.000.000 Kč podle zákona č. 238/1922 Sb. z. a n. splatná annuitami do r. 1984. V roce 1928 byla však tato zápůjčka unifikována a konvertována spolu se třemi jinými neemisními zápůjčkami (srovnej rok 1928).

207.

Podle zákona ze dne 21. prosince 1922 č. 407 Sb. z. a n. byl sjednán úvěr na repatriaci zajatců (akce Nansenova). Na náš stát bylo počítáno celkem 37.222 repatriantů. Podle vyúčtování dra Nansena z r. 1923 připadlo na nás celkem £ 92.921/16/10, t. j. 13.846.000 Kč. Tento dluh splatný 1. ledna 1925 byl původně kryt 9 obligacemi na úhrnnou prozatímně stanovenou částku 87.000 £. Dluh byl skutečně zaplacen v roce 1925.

Úvěrní
operace
krátkodobé.
Neemisní
zápůjčky.

Nansenova
akce.

Pokračování
ve starých
úvěrových
operacích.

Půjčky, v jichž upisování bylo pokračováno podle zákonných zmocnění z dřívějších roků, jsou povahy dlouhodobé. Nově bylo upsáno v roce 1924:

a) půjčky losové	177,226.600 Kč *
b) investiční půjčky dopravní	15.800 „
c) investiční půjčky elektrisační	1.000 „
d) IV. státní půjčky	1.594,471.689 „
e) moučné půjčky	478.680 „
f) investiční půjčky z roku 1923	35,000.000 „

Převzaté
dluhy.

a) Výměnná akce předválečných rakouských a uherských rent za prozatímní listy podle zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. se rozvinula plně teprve v r. 1924. V tomto roce bylo vydáno výměnou za předválečné renty 737,569.660 Kč nom. prozatímních listů.

b) Podle zákona č. 124/1923 Sb. z. a n. vzal na sebe stát úrokovou a umořovací službu prioritních obligací sestátněné Buštěhradské dráhy. Jmenovitá hodnota převzatých priorit činí 100,437.400 Kč.

c) Také dluhy mezitím sestátněné dráhy Ústecko-teplické byly převzaty. Jde o částku 49,337.800 Kč.

Prolongace
splatných
dluhů.

Jak již bylo poznamenáno k poměrům peněžního trhu z roku 1923, nevyužila finanční správa dostatečnou měrou pletory peněžní, aby zejména konsolidovala nebezpečně vzrostlý dluh krátkodobý. Proto při napjatých poměrech roku 1924 měla velmi obtížné postavení při prolongaci několikamiliardového bloku dluhů krátkodobých. Finanční správa musila velmi povolovati požadavkům peněžních ústavů a podmínky při prolongacích kladené

* Větší výdej této půjčky nespočíval jen ve zvýšené poptávce, ale také na ustanovení § 6 zákona č. 250/1922 Sb. z. a n., podle kterého byl ministr financí zmocněn poskytnouti čl. státním příslušníkům odškodnění za úroky z předválečných rent rakouských a uherských dospělé v době od 1. března 1919 do dne účinnosti mírových smluv (t. j. do dne 16. července 1920 u rent rakouských a do dne 26. července 1921 u rent uherských) ve státních papírech. Podle čl. V. odstavce 4 vykonávacího nařízení ze dne 11. prosince 1922 č. 365 Sb. z. a n., vyplácí se odškodnění ve stavebních losech. V roce 1924, a ovšem v letech dalších, projevila se výměnná akce předválečných rent za prozatímní listy ve větším rozsahu a v důsledku toho též i výdej stavebních losů na odškodnění. Celkem bylo poskytnuto odškodnění ve stavebních losech ve výši 91,075.900 Kč.

bankami byly velmi tvrdé. Státní správa je musila přijmouti, ježto nemohla dluhy proplatiti nebo jinde výhodně konvertovati. Tak kromě 6% úroků bylo nutno platiti provisi dosahující až 2½%, což znamenalo zúročení i přes 8% při dluhu krátkodobém.

Kromě státních pokladničních bonů (nom. Kč 1.536,185.000), jež dospívaly každého měsíce a o nichž i způsobu placení bylo již pojednáno při úvěrních operacích roku 1921 (srov. č. 197), mělo býti proplaceno velké množství pokladničních poukázek.

a) Tak podle zákona ze dne 20. prosince 1922 č. 394 Sb. z. a n. emitované 6% pokladniční poukázky nom. Kč 250 mil. (srovnej č. 201), splatné 1. března 1924 byly prolongovány podle zákona č. 245/1923 Sb. z. a n. se stejnou úrokovou mírou do 1. března 1925.

b) Podle téhož zákona jako ad a) emitované poukázky nom. Kč 309,000.000 (srovnej č. 201), splatné 1. května 1924, byly prolongovány do 1. května 1925.

c) Nejtěžším termínem splatnosti z celého roku byl pro finanční správu 1. červenec 1924. Toho dne byly splatny:

Jedna třetina pokladničních poukázek, vydaných k úhradě provozních

schodků buštěhradské dráhy	12,000.000 Kč
t. zv. Škodovky (srovnej č. 196 a 198) nom.	677,300.000 „
prolongované pokl. poukázky z roku 1923 (srovnej č. 204 lit. a)	359,731.000 „
5% pokladniční poukázky, vydané podle zákona č. 670/1919 a 104/1920 Sb. z. a n. (srov. č. 196)	915,990.000 „
úhrnem	1.965,021.000 Kč

Splaceno bylo celkem 350,021.000 Kč (z toto 100,300.000 Kč Škodovek a 249,721.000 Kč prolongátů z roku 1923). Zbytek byl prolongován a sice část 930,722.000 Kč do 1. července 1925 a 684,278.500 Kč do 1. července 1927, vesměs jako poukázky 6%. U této částky nastaly však před koncem splatnosti značné změny. K 1. červenci 1925 bylo předem vypovězeno 135,450.000 Kč, k 1. červenci 1926 bylo předem vypovězeno 52.000 Kč. Dále bylo v roce 1926 hotově proplaceno 4,326.000 Kč (k 1. lednu 1926), 18,757.000 Kč bylo složeno místo hotovosti na IV. státní půjčku, 2,465.000 Kč použito k nákupu rent a 4,767.000 Kč použito místo hotovosti k úpisu moučné půjčky.

d) Z poukázek emitovaných podle zákona číslo 394/1922 (úhrada zaměstnaneckých platů — srovnej č. 201), splatných dne 1. srpna 1924 ve jmenovité hodnotě 450,000.000 Kč, bylo

skutečně splaceno 200,000.000 Kč. Zbytek per 250,000.000 Kč byl prolongován jakožto 6% pokladniční poukázky podle čl. VII. zákona č. 245/1923 Sb. z. a n. a sice část 98,620.000 Kč do 15. srpna 1925 a část 151,380.000 Kč do 15. srpna 1927. Z částky splatné 15. srpna 1927 bylo dříve vypovězeno 11,355.000 Kč k 15. srpnu 1925 a 925.000 Kč (které byly hotově splaceny) k 15. srpnu 1926.

Kromě toho byly dne 1. srpna 1924 splatny 6% státní pokladniční poukázky nom. 300,000.000 Kč emitované v únoru téhož roku. (Srovnej č. 206). Byly také prolongovány podle zákona č. 245/1923 Sb. z. a n. do 15. srpna 1925.

e) Ze 4letých a 4% poukázek z r. 1920 (t. zv. druhé státní půjčky — srovnej č. 189), splatných 1. října 1924, bylo splaceno hotově toliko 19,308.000 Kč. Zbytek per 500,000.000 Kč byl prolongován podle zákona č. 245/1923 Sb. z. a n., jakožto 6% pokladniční poukázky a to část 308,003.000 Kč do 1. října 1925, a část 191,997.000 Kč do 1. října 1927. Z této části bylo však k 1. říjnu 1925 vypovězeno 13,863.000 Kč a k 1. říjnu 1926 dalších 3000 Kč. Kromě toho bylo z nich vypovězeno a hotově splaceno k 1. dubnu 1926 Kč 295.000 a k 1. dubnu 1927 Kč 17.000. Předčasné výpovědi a splátky činily tudíž úhrnem 14,178.000 Kč. Ke dni splatnosti zbylo tudíž toliko 177,819.000 Kč.

f) Dne 1. prosince 1924 dospěly pokladniční poukázky nom. 500,000.000 Kč vydané v roce 1923 poštovnímu úřadu šekovému za dospělou druhou část půjčky národní svobody (srovnej č. 204 lit. c) a pokladniční poukázky nom. 400,000.000 Kč prolongované již v roce 1923 (srovnej č. 204 lit. d) a vydané původně podle zákona č. 495/1921 Sb. z. a n. (drahotní výpomoci státním zaměstnancům). Šekovému úřadu byly poukázky prolongovány podle zákona č. 245/1923 Sb. z. a n. za 6% pokladniční poukázky a sice část 200,000.000 Kč do 1. prosince 1925 a část 300,000.000 Kč do 1. prosince 1927. Z toho bylo však vypovězeno k 1. prosinci 1925 25,360.000 Kč nom. K 1. prosinci 1926 byly vypovězeny další pokladniční poukázky nom. 3,000.000 Kč, které byly hotově splaceny. Z druhých pokladničních poukázek bylo hotově splaceno 21,350.000 Kč, kdežto část 284,785.000 Kč byla prolongována do 1. prosince 1925, a část 93,865.000 Kč do 1. prosince 1927. Také z této části bylo vypovězeno k 1. prosinci 1925 26,585.000 Kč nom. pokladničních poukázek. Dále bylo hotově splaceno k 1. červnu 1926 30.000 Kč a k 1. prosinci 1926 10.000 Kč.

h) Nejtěžší termín po 1. červenci bylo pro státní správu pro-
sincové ultimo. Splatny byly 5¼% pokladniční poukázky, emi-

tované podle zákona č. 394/1922 Sb. z. a n. (úhrada zaměstnaneckých platů — srovnej č. 201) v hodnotě 300,000.000 Kč, 5¼% pokladniční poukázky nom. 200,000.000 Kč, emitované podle zákona č. 147/1923 (podpora nezaměstnaným — srovnej č. 201) jakož i 6% pokladniční poukázky prolongované v roce 1923 (srovnej č. 204 lit. e) ve jmenovité hodnotě 1.070,086.000 Kč. Na to bylo splaceno úhrnem 850,000.000 Kč. Zbytek byl prolongován podle zákona č. 245/1923, jakožto 6% pokladniční poukázky a to část

100,000.000 Kč do 1. července 1925
105,000.000 Kč do 15. srpna 1925
322,089.000 Kč do 31. prosince 1925
192,911.000 Kč do 31. prosince 1927*

úhrnem 720,000.000 Kč

211.

Těžké finanční poměry měly alespoň jednu dobrou stránku: ukázaly, že dosavadní úvěrové hospodářství státní odčerpává nadmíru všechny pohotové prostředky z peněžního trhu, znemožňuje sjednávání nových úvěrů v tuzemsku a ztěžuje prolongaci hrozivě narostlého krátkodobého dluhu. Tím nepřímou donutily státní správu, že se obmezila v sjednávání nových dluhů. Nezbytným předpokladem ovšem byla radikální změna hospodářství rozpočtového, která se začala uskutečňovat v roce 1925 tím, že schodek rozpočtový byl značně (více než o polovici proti předchozímu roku) snížen a plně se zobrazila v rozpočtu na rok 1926, který již končil přebytkem.

Nutnost změny kreditní politiky.

Rok 1925.

212.

Po neblahých zkušenostech z roku 1924 nebyly již kontrahovány žádné nové krátkodobé dluhy. Jest ovšem otázka, bylo-li by vůbec možno za tehdejších poměrů na tuzemském trhu dosáhnout úvěru za přijatelných podmínek. Nové dluhy jsou proto jednak pokračováním úvěrních operací dlouhodobých, spočívajících na zvláštních zákonech z let dřívějších (kromě několika neemisních zápůjček malého rozsahu) a jednak dluhy zahraniční. K to-

Nově kontrahované půjčky.

* Z této částky bylo vypovězeno dříve a sice ke dni 31. prosinci 1925 částka 66,337.500 Kč. Dále z nich splaceno v lednu 1926 107.000 Kč a k 1. červenci 1926 vypovězeno dalších 29.000 Kč.

mu ovšem přistupuje prolongace splatného dluhu krátkodobého (pokladničních poukázek) a dluhy převzaté.

Z úplně nově kontrahovaných zápůjček jest jen nepatrná část sjednána v tuzemsku. Jinak hledána úvěrová výpomoc v cizině.

a) Na úpravu Strahovských lomů pro účely tělocvičné byla sjednána u Zemské banky neemisní 6% komunální zápůjčka ve výši 6,000.000 Kč (podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n.), splatná annuitami do roku 1935. V roce 1928 byla však tato zápůjčka unifikována a konvertována se 3 jinými neemisními zápůjčkami.

b) Podle téhož zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. byla sjednána prostřednictvím tuzemských peněžních ústavů dolarová směnečná zápůjčka ve výši 12,500.000 \$ (442,450.000 Kč), již bylo pak použito k částečnému splacení poukázek dospívajících v červenci 1925. Směnky byly vystaveny na různé kratší termíny roku 1925 (jen jediná splatnost byla stanovena na příští rok a to do 15. ledna 1926 ve výši 100.000 Kč). Ke dni splatnosti byly hotově proplaceny. Tato úvěrová akce byla zajištěna cennými papíry státními do výše 10,000.000 \$.

c) Podle zákona č. 278/1924 a 245/1923 Sb. z. a n. sjednána koncem roku 1925 s americkou bankovní skupinou National City Comp., půjčka ve výši 25,000.000 \$. Půjčka měla býti splatna stejnými slosovacími splátkami ve 20 letech. Zúročení bylo stanoveno na 7½%. Emisní kurs byl sjednán na 91 za 100 nominale. Jmenovitá hodnota dluhu v Kč činila tudíž cca 850,000.000 Kč. Ovšem výtěžek půjčky byl s ohledem na emisní kurs toliko Kč 771,225.000. Dlužno již na tomto místě uvésti, že z jara 1928 — jak tomu dovolovaly podmínky půjčky — stát tuto půjčku vypověděl a do ciziny ji zaplatil hotově. Podle emisních podmínek musela však býti splacena v kursu 105 za každých 100 Kč jmenovité hodnoty. Prostředky k tomu si opatřil stát jednak ze svých pokladních hotovostí a jednak emitováním 5% slosovatelne půjčky domácí v kursu 93 a splatné v 16 letech.

213.

Pokračování
ve starých
úvěrních
operacích.

Z vnitřních půjček podle zmocnění z dřívějších let bylo upsáno nově :

a) státních stavebních losů	173,819.300 Kč
b) IV. státní půjčky	1.373,954.240 „
c) investiční půjčky z roku 1923	1,522.000 „
d) moučné půjčky	56,936.600 „

- e) 6% neemisní půjčky u Úrazové pojišťovny v Praze, splatné pololetními annuitami do roku 1935 10,060.000 Kč*

214.

Dluhy výlučně převzaté:

Převzaté dluhy.

a) Je to především pokračování ve výměně předválečných nezajištěných dluhů rakouských a uherských za prozatímní listy podle zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. V tomto roce bylo vydáno celkem 623,835.905 Kč prozatímních listů.

b) Zákonem ze dne 25. června 1925 č. 158 Sb. z. a n. byla vláda zmocněna, aby vyměnila majitelům akcií Košicko-Bohumínské dráhy za dluhopisy 4% umořitelné do roku 1966, do nejvyšší částky 45,282.000 Kč. V roce 1925 bylo skutečně vydáno na tuto výměnu celkem 39,250.000 Kč dluhopisů, takže stát dosáhl téměř všech akcií dráhy.

215.

Byly to stále pokladniční poukázky, jichž prolongace (poněvaž splacení nebylo možné) činila pro svoji výši státní správě potíže. Poměry na peněžním trhu byly sice již lepší než v předchozím roce, ale stále ještě dosti napjaté.

Prolongace splatných dluhů.

a) Z prolongátů splatných 1. března 1925 (srov. č. 210 lit. a) bylo zaplaceno v den splatnosti 1,380.000 Kč. Prolongováno bylo podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. opět na 6% 193,022.000 Kč do 1. března 1926 a 55,598.000 Kč do 1. března 1928. Z těchto prolongátů (splatných 1. března 1928) byla však předem věřiteli vypovězena k 1. březnu 1926 částka 5,486.000 Kč a k 1. září 1920 242.000 Kč, které byly hotově splaceny.

b) Z prolongátů splatných 1. května 1925 (srov. č. 210 lit. b) bylo zaplaceno v den splatnosti 539.000 Kč. Dále bylo prolongováno podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. opět na 6% 253,466.000 Kč do 1. května 1926 a částka 54,995.000 Kč do 1. května 1928. Z těchto prolongátů (splatných 1. května 1928) bylo předem věřiteli vypovězeno k 1. květnu 1926 celkem 20.000 Kč. Dále bylo z nich předem věřiteli vypovězeno a splaceno k 1. listopadu 1926 11.000 Kč a k 1. květnu 1927 50.000 Kč.

c) Dne 1. července 1925 byly splatny tyto poukázky:

aa) Podle zákona č. 394/1922 Sb. z. a n. v roce 1923 emito-

* V roce 1928 byla tato zápůjčka předčasně vypovězena i s částí per Kč 5,500.000 kontrahovanou v předchozím roce 1924. Vypovězená zápůjčka byla pak unifikována a konvertována se 3 jinými neemisními zápůjčkami Zemské banky (srovnej rok 1928).

vané 5½% pokladniční poukázky (srov. č. 210 lit. a — platy státních zaměstnanců) nom. 250,000.000 Kč.

bb) Podle zákona č. 124/1923 téhož roku emitovaná jedna třetina 5¼% pokladničních poukázek (provozní schodky Buštěhradské dráhy — srov. č. 201) nom. 12,000.000 Kč.

cc) Prolongáty z roku 1924 (srovnej č. 210 lit. c) ve jmenovité hodnotě 930,722.000 Kč.

dd) Prolongáty z roku 1924 (srov. č. 210 lit. h) ve jmenovité hodnotě 100,000.000 Kč.

ee) K 1. červenci 1925 byly kromě toho vypovězeny pokladniční poukázky zásadně splatné až 1. července 1927 (část poukázek z bloku 684,278.500 Kč, srovnej č. 210 lit. c). Výpověď se vztahovala na částku 135,450.000 Kč.

Úhrnem bylo splatno a vypovězeno k tomu termínu pokladničních poukázek nom. 1.428,172.000 Kč. Hotově z nich bylo zaplaceno 388,172.000 Kč (z toho 1,500.000 Kč splaceno poukázek uvedených pod lit. dd) a 386,672.000 Kč uvedených pod lit. cc). Ostatní poukázky byly prolongovány podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. na 6% poukázky splatné jednak

1. července 1926 nom.	. . .	959,006.000 Kč
1. července 1928 nom.	. . .	80,994.000 „

d) Dne 15. srpna 1925 byly splatny tyto poukázky:

aa) Prolongáty z roku 1924 (srov. 210 lit. d) ve jmenovité hodnotě 98,620.000 Kč a 300,000.000 Kč.

bb) Prolongáty z roku 1924 (srov. 210 lit. h) ve jmenovité hodnotě 105,000.000 Kč.

cc) K 15. srpnu 1925 věřiteli vypovězené pokladniční poukázky nom. 11,355.000 Kč zásadně splatné až 15. srpna 1927 (část poukázek z bloku 151,380.000 Kč, srov. č. 210 lit. d).

Úhrnem bylo splatno a vypovězeno k tomuto dni 514,975.000 Kč pokladničních poukázek. Hotově z nich bylo zaplaceno 14,975.000 Kč (z toho bylo splaceno 5,500.000 Kč poukázek uvedených pod lit. bb a 9,475.000 Kč pod lit. aa). Ostatní poukázky byly prolongovány podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. na 6% pokladniční poukázky splatné jednak

15. srpna 1926 nom.	. . .	459,977.000 Kč
15. srpna 1928 nom.	. . .	40,023.000 „

(Z těchto byla předčasně vypovězena ke dni 15. srpna 1926 částka 5.000 Kč).

e) Dne 1. října 1925 byly splatny prolongáty z roku 1924 (srov. č. 210 lit. e) ve jmenovité hodnotě 308,003.000 Kč. Kro-

mě toho byly k 1. říjnu 1925 vypovězeny pokladniční poukázky nom. 13,863.000 Kč splatné zásadně až 1. října 1927 (část poukázek z bloku 191,997.000 Kč — č. 210 lit. e). Dohromady bylo tudíž splatno 321,866.000 Kč.

Hotově bylo skutečně splaceno 11,866.000 Kč. Ostatní poukázky byly prolongovány podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. na 6% pokladniční poukázky splatné jednak

k 1. říjnu 1926 nom. . . .	255,938.000 Kč
k 1. říjnu 1928 nom. . . .	54,062.000 „

f) Dne 1. prosince 1925 byly splatny prolongáty z roku 1924 (srov. č. 210 lit. f) ve jménovité hodnotě 200,000.000 Kč a 284,785.000 Kč. Kromě toho byly k 1. prosinci 1925 vypovězeny pokladniční poukázky nom. 25,360.000 Kč a 26,585.000 Kč splatné zásadně až 1. prosince 1927 (jde o část poukázek z bloku 300,000.000 Kč a 93,865.000 Kč — srov. č. 210 lit. f).

Úhrnem bylo tudíž splatno 536,730.000 Kč. Z toho bylo hotově zaplaceno 176,730.000 Kč (na jednotlivé emise připadlo podle uvedeného pořadí 150,580.000 Kč, 15,150.000 Kč, 9 mil. Kč a 2,000.000 Kč). Ostatní část, t. j. 360,000.000 Kč byla prolongována podle zákona č. 278/1924 Sb. z. a n. jakožto 6% státní pokladniční poukázky do 1. prosince 1930. V roce 1927 byly však tyto pokladniční poukázky finanční správou vypovězeny podle vyhlášky ze dne 24. února 1927 č. 13 Sb. z. a n. a místo nich byly vydány prolongáty jiné (srov. r. 1927 č. 225).

g) Dne 31. prosince 1925 byly splatny prolongáty z r. 1924 nominále 322,089.000 Kč (srovnej čís. 210 lit. h). Dále byly vypovězeny k tomuto dni poukázky nominále 66,337.500 Kč splatné zásadně až 31. prosince 1927 (jde o část poukázek z bloku 192,911.000 Kč — srovnej čís. 210 lit. h). Jde o úhrnnou částku 388,426.500 Kč nom. pokladničních poukázek. Veškeré tyto poukázky byly splaceny hotově. (Poznámka: nejvyšší účetní kontrolní úřad provádí sice vyúčtování tak, že z pokladničních poukázek nom. 322,089.000 Kč nepovažuje v roce 1925 za splacenou část 27,068.500 Kč, poněvadž tato část nebyla v den splatnosti předložena, ale průběhem roku 1926 a dokonce nepatrná část až v roce 1927. Tento postup je snad správný účetnicky, nikoliv však s hlediska kreditní politiky. S tohoto hlediska dlužno je považovati za splacené v roce 1925, poněvadž k jich prolongaci nedošlo a státní správa musela míti k tomuto dni připraveny peníze na jich vyplacení, třebaž jich předložení nastalo později.)

Z uvedených prolongací jest patrnó, že situace peněžního trhu byla stále svízelná, jak zejména ukazují předčasné výpovědi poukázek se strany majitelů. Při tom se však zlepšila situace státu potud, že nové krátkodobé operace již neuzavřel, ale naopak značnou část, téměř 1 miliardu Kč jich proplatil.

Rok 1926.

216.

Nově
kontra-
vané
půjčky.

Rozpočet na rok 1926 znamená již dalekosáhlý obrát a končí se zásadně přebytkem. Pouze pro státní podniky jest povoleno čl. XII. finančního zákona na rok 1926 č. 207/1925 Sb. z. a n. z 15. října 1925, aby si opatřily úvěrními operacemi peníz 870,990.000 Kč ku provedení potřebných investic. Než ani toho zmocnění nebylo v plném rozsahu využito.

Úplně nově byly kontrahovány podle uvedeného zákonného zmocnění č. 207/1925 Sb. z. a n. toliko dvě menší podnikové zápůjčky. Obě jsou zápůjčky neemisní. Pro československou poštu byla sjednána zápůjčka u Všeobec. pensijního ústavu v Praze ve výši 25,000.000 Kč, splatná annuitami do 1. července 1940. Pro státní báňské a hutní závody (důl v Břeštanech byla sjednána 6 $\frac{1}{8}$ % zápůjčka u Zem. banky ve výši 9,000.000 Kč, splatná annuitami do 31. prosince 1938. V roce 1928 byla však tato zápůjčka unifikována a konvertována se 3 jinými neemisními zápůjčkami.

217.

Pokračování
ve starých
úvěrních
operacích.

Na podkladě zmocnění zákonných z dřívějších let bylo nově upsáno :

a) stát. stavebních losů	180,356.800 Kč,
b) IV. státní půjčky . .	254,445.023 Kč,
c) moučné půjčky . .	20,289.100 Kč.

218.

Převzaté
dluhy.

a) Prozatímních listů za předválečný nezajištěný dluh bylo vydáno podle zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. v roce 1926 Kč 505,806.737.

b) Bylo pokračováno v dalším výdeji dluhopisů podle zákona č. 158/1925 Sb. z. a n. k výkupu akcií Košicko-Bohumínské dráhy. Nově bylo vydáno 282.400 Kč nom. dluhopisů.

a) Dne 1. března 1926 byly splatny prolongáty z roku 1925 (srov. 215 lit. a) ve jmenovité hodnotě 193,022.000 Kč. Kromě toho byly vypovězeny poukázky splatné zásadně 1. března 1928 ve výši 5,486.000 Kč (jde o část bloku 55,598.000 Kč — srov. č. 215 lit. a).

Prolongace
splatných
dluhů.

b) Dne 1. května 1926 byly splatny prolongáty z roku 1925 (srov. č. 215 lit. b) ve jmenovité hodnotě 253,466.000 Kč. Kromě toho byly předčasně vypovězeny pokladniční poukázky splatné zásadně 1. května 1928 ve výši 20.000 Kč (jde o část bloku 54,995.000 Kč — srovnej č. 215 lit. b).

ad a) i b). Hotově bylo z nich splaceno 11,994.000 Kč. Ostatní část per 440,000.000 Kč byla prolongována, resp. zaměněna podle fin. zák. č. 207/1925 Sb. z. a n. na 5leté 6% pokladniční poukázky, splatné 1. prosince 1930. V roce 1927 byly však tyto poukázky finanční správou vypovězeny podle vyhlášky ze dne 24. února 1927 č. 13 Sb. z. a n. a místo nich byly vydány prolongáty s pozdější splatností (srovnej rok 1927 č. 225).

c) Dne 1. července 1926 byly splatny jednak pokladniční poukázky nom. 12 mil. Kč, t. j. $\frac{1}{3}$ poukázek vydaných podle zákona č. 124/1923 (provozní schodky Buštěhradské dráhy — srov. č. 201), jednak prolongáty z r. 1925 (srov. č. 215 lit. c) ve jmenovité hodnotě 959,006.000 Kč. Kromě toho byly vypovězeny k tomuto dni poukázky zásadně splatné až 1. července 1927 (část poukázek z bloku 684,278.500 Kč — srovnej č. 210 lit. c) ve jmenovité hodnotě 52.000 Kč. Úhrnem bylo tudíž splatno a vypovězeno k tomuto dni poukázek 971,058.000 Kč.

d) Dne 15. srpna 1926 byly splatny pokladniční poukázky — prolongáty z roku 1926 (srov. č. 215 lit. d), nom. 459,977.000 Kč. Dále byly k tomuto dni vypovězeny prolongáty splatné zásadně až 15. srpna 1927 (část poukázek z bloku 151,380.000 Kč, srovnej č. 210 lit. d) ve jmenovité hodnotě 925.000 Kč. Kromě toho vypovězeno předčasně 5.000 Kč (část z bloku Kč 40,023.000 — srovnej č. 215 lit. d). Úhrnem bylo k tomu dni splatno 460,907.000 Kč pokladničních poukázek.

e) Dne 1. října 1926 byly splatny pokladniční poukázky — prolongáty z roku 1925 (srov. č. 215 lit. e), nom. 255,938.000 Kč. Kromě toho byly k tomuto dni vypovězeny prolongáty splatné zásadně až 1. října 1928 (část poukázek z bloku 191,997.000 Kč, srov. č. 210 lit. e), ve jmenovité hodnotě 3.000 Kč. Úhrnem k tomuto dni bylo splatno 255,941.000 Kč.

Ad c) — e). Z těchto všech pokladničních poukázek nomin. 1.687,906.000 Kč bylo prolongováno podle finančního zákona na r. 1926 č. 207/1925 Sb. z. a n. nom. 660,000.000 Kč v té formě, že byly zaměněny za 5leté 6% pokladniční poukázky, splatné dne 1. května 1931. Ostatní poukázky byly splaceny z výnosu konsolidační půjčky. V roce 1927 byly však nově vydané 6% pokladniční poukázky finanční správou vypovězeny, podle vyhlášky ze dne 7. července 1927 č. 99 Sb. z. a n. a místo nich byly vydány prolongáty s pozdější splatností (srovnej rok 1927 č. 225).

220.

Konsolidační
půjčka.

Aby opěťované prolongace krátkodobého dluhu nečinily takové potíže, státní správa si vypomohla možno říci v Československu domicilovanou formou půjčky arosní. Půjčka byla totiž spojena obdobně jako IV. státní půjčka se záměnou rakouských státních dluhopisů. V tomto případě šlo o dluhopisy předválečného dluhu *zajištěného* (srov. shora předválečný dluh zajištěný — konsolidační půjčka č. 143).

Právní podklad byl dán finančním zákonem na rok 1926 č. 207/1925 Sb. z. a n. a vyhláškou ministra financí ze dne 11. února 1926 č. 19 Sb. z. a n. Půjčka jest 6%, umořitelná (ministr financí může při kursu pod nominale nakoupiti potřebnou roční částku dvacetinu emise volně na trhu) v 20 letech. Za hotové bylo upsáno 1.055,026.130 Kč. Záměnou za předválečný dluh zajištěný bylo vydáno 752,378.870 Kč.

Konsolidační půjčkou, jakož i ostatními opatřeními, zejména konversí pokladničních poukázek jednoletých na 5leté, byla finanční správa zbavena těžkého břemena, vyplývajícího z nutnosti téměř každoměsíční prolongace krátkodobého dluhu. Zbývající zmenšený přechodný dluh nebyl již tak tísnivý, tím spíše, že dluhopisy tohoto druhu, pokud jejich rozsah jest úměrný hospodářskému životu ve státě, jsou velmi vyhledávány pro svoji snadnou likviditu peněžními ústavami k částečnému ukládání majetku jimi spravovaného.

Rok 1927.

221.

Přehled.

Rok 1927 jest ještě větším rokem rozpočtové rovnováhy než rok předcházející. Ještě v minulém roce 1926 měla býti (ve skutečnosti však nebyla) značná část investičního programu stát-

ních podniků hrazena úvěrními operacemi. Naproti tomu čl. II, odst. 7 finančního zákona na rok 1927 č. 221/1926 Sb. z. a n. stanoví, že úhrada investic zápůjčkami jest vyloučena. Výjimka platí toliko o hrazení přechodných schodků, vyplývajících z časové neshody mezi příjmy a vydáními. Přechodné úvěry musí býti ještě v tomto roce splaceny.

Stejná výjimka jest stanovena článkem XII, lit. a) pro všeobecnou státní správu.

Kromě toho ovšem jest ministr financí zmocněn (stejně jako v předchozích letech), aby provedl potřebné úvěrní operace na prolongaci, konversi nebo na zaplacení státních dluhů, splatných v roce 1927.

Dalo by se tudíž souditi, že nepřijdou v tomto roce nové úvěrní operace v úvahu. Úplně nové operace nebyly skutečně sjednány, ale bylo ještě pokračováno v úvěrních operacích podle zvláštních zákonných zmocnění z dřívějších let. Stalo se to ovšem ne proto, že stát by byl jakýmkoliv způsobem potřeboval hotových peněz, ale proto, že šlo buď o splnění některých speciálních úkolů (losová půjčka, výtěžek určen pro bytovou akci), anebo že šlo o náhradu za rakouský státní dluh. To se vztahuje zvláště na IV. státní půjčku. Že státní správa neměla žádných zájmů na skládání hotovostí, jest patrné též z toho, že podle zvláštního rozhodnutí ze září 1927 prováděly se dodatečné privilegované úpisy IV. státní půjčky v té formě, že státní správa při schválení úpisu převzala 6% dluhopisy na místo hotovosti, k jejímuž složení tak vůbec nedošlo. Z toho důvodu se doporučuje přiřaditi nové úpisy IV. státní půjčky k půjčkám výlučně převzatým.

Skutečnost, že stát sám neodčerpával z peněžního trhu žádných prostředků, jest přelomem v kreditní politice, věci ohromného významu, která znamená počátek ozdravovacího procesu pro peněžní trh a tím i pro všechn hospodářský život ve státě. Okolnost, že část dluhopisů, vydaných záměnou za předválečný nezajištěný dluh, za válečné půjčky a válečné dodávky, přicházela na trh a odčerpávala tak volné peníze, znamenala ovšem zpomalení tohoto ozdravovacího procesu. Byla však na druhé straně vyvážena tím, že stát splatil značnou část svých umořitelných dluhů. Těmito splátkami byl peněžní trh zase rozmnožován. Podle státní účetní uzávěrky za rok 1927 činily tyto hotové splátky tuzemskému trhu téměř 1.000.000.000 Kč.

Pokračování
ve starých
úvěrních
operacích.

Nově bylo upsáno, resp. vydáno :

a) losové půjčky nom. . . .	187,671.700 Kč
b) moučné půjčky nom.	200.900 „
c) konsolidační nom.	41,966.000 „

Převzetí
starých
dluhů.

a) Prozatímních listů za předválečné renty podle zákona č. 250/1922 Sb. z. a n. bylo vydáno v tomto roce 221,610.125 Kč.

b) Výměnou za válečné půjčky podle zákona č. 417/1920 Sb. z. a n. bylo vydáno úhrnem 213,023.250 Kč nom. 4½ a 3½% titrů IV. státní půjčky.

Ve státní účetní uzávěrce za rok 1927 jest kromě toho udán přírůstek ve stejné výši, vyplývající z úpisů za hotové. Na druhé straně jest zaznamenán úbytek 207,543.150 Kč. Jak již bylo řečeno v přehledu k roku 1927 (č. 221), neměl stát zájmu na hotovosti a přejímal 6% titry při úpisech privilegovaných na místo hotovosti. Pokud pak byla přece hotovost skládána (zejména při úpisech nepriviligovaných), používal jí k nákupu emitovaných titrů na volném trhu. Proto také úbytky a přírůstky odpovídající úpisům za hotové jsou skoro v rovnováze až na částku asi 5½ milionů Kč.

c) V tomto roce počalo se s výdejem 3% odškodňovacích dluhopisů za válečné půjčky podle zákona č. 216/1924 Sb. z. a n. Vydáno jich bylo za 197,509.350 Kč (srov. o tom shora — dluh válečný — č. 167). Vedle toho výměnou za 3½% titry IV. státní půjčky podle § 13 zákona č. 216/1924 bylo vydáno celkem 188.700 Kč nom. 3% odškodňovacích dluhopisů.

d) Za pohledávky z válečných dodávek podle zákona číslo 236/1924 (srov. o tom shora č. 169), bylo vydáno v tomto roce 183,311.400 Kč 3% umořitelných dluhopisů.

e) Další výměnou akcií Košicko-Bohumínské dráhy za 4% slosovateľnou státní půjčku podle zákona č. 158/1925 Sb. z. a n., bylo vydáno 1,185.200 Kč těchto dluhopisů.

f) Podle zákona č. 156/1925 Sb. z. a n. byly převzaty prioritní obligace místních drah (jde celkem o 33 různých typů malého rozsahu) v úhrnné hodnotě 36,564.600 Kč, V roce 1928 ubylo kromě pravidelných slosovacích částek ještě 848.484.09 Kč úpravou náležitosti.

V roce 1927 byly splatny tyto pokladniční poukázky :

a) dne 1. července 1927 prolongáty z roku 1924 ve výši 518,461.000 Kč. Původně bylo jich 684,278.500 Kč. Část jich však byla předčasně vypovězena, část splacena hotově, část použita k úpisu na IV. státní půjčku a část na moučnou půjčku (srovnej přesná data č. 210 lit. c).

Prolongace
splatných
dluhů.

Prolongováno z nich bylo podle čl. XII finančního zákona na rok 1927, č. 221/1926 Sb. z. a n., úhrnem 480,000.000 Kč nom., jakožto 5½% poukázky splatné 1. února 1932. Zbytek per 38,461.000 Kč byl splacen hotově.

b) dne 15. srpna 1927 prolongáty z roku 1924 ve výši Kč 139,100.000. Původně jich bylo 151,380.000 Kč, avšak část jich byla předčasně vypovězena, po př. splacena (srovnej podrobněji rok 1924 č. 210 lit. d).

c) dne 1. října 1927 prolongáty z r. 1924 ve výši 177,819.000 Kč. Původně jich bylo 191,997.000 Kč, část byla opět předčasně vypovězena a splacena (srovnej podrobně č. 210 lit. e).

ad b) a c) : Úhrnem bylo splatno k těmto termínům Kč 316,919.000 nom. pokladničních poukázek. Prolongováno z nich bylo podle zákona č. 221/1926 Sb. z. a n. 40,000.000 Kč nom., jakožto 5½% poukázky pokladniční splatné 1. července 1934. Podle téhož zákonného zmocnění bylo prolongováno 150,000.000 Kč, jakožto 5½% pokladniční poukázky splatné 1. září 1932 a 100,000.000 Kč nom., jakožto 5½% pokladniční poukázky splatné 1. září 1934. Hotově bylo pak splaceno 26,919.000 Kč.*

d) Dne 1. prosince 1927 byly splatny prolongáty z r. 1924 nom. 271,640.000 Kč a nom. 67,240.000 Kč. Původně jich bylo 300,000.000 Kč a 93,865.000 Kč, avšak předčasnými výpověďmi a splátkami jich část ubyla (srovnej podrobně č. 210 lit. f).

Z prvé částky (per 271,640.000 Kč) složil poštovní úřad šekový částku 136,810.000 Kč jako protihodnotu za odebrané stavební losy, zbytek byl splacen z pokladních hotovostí. Nutno tudíž celou část považovati za splacenou. Druhé pokladniční poukázky per 67,240.000 Kč nom. byly rovněž splaceny.

e) Dne 31. prosince 1927 prolongáty z r. 1924 ve jmenovité hodnotě 126,437.500 Kč. Původně jich bylo 192,911.000 Kč nom., avšak předčasnými výpověďmi a splátkami jich mezitím část

*V účetní uzávěrce za rok 1927 jest uvedena splátka v hotovosti o 17.000 Kč vyšší. Rozdíl spočívá v tom, že nejvyšší účetní kontrolní úřad k tomu připočítává 17.000 Kč splatných hotově 1. dubna 1927 (srovnej č. 210 lit. e).

ubyla (srovnej podrobně č. 210 lit. h). Také tyto pokladniční poukázky byly splaceny.*

225.

Předčasná
výpověď
pokladničních
poukázek
finanční
správou.

Příznivé poměry peněžního trhu z roku 1927 byly využity finanční správou ještě jiným směrem než při sjednávání prolongací dospívajících pokladničních poukázek. Státní správa sama podle sjednaných podmínek vypovídá některé pokladniční poukázky a provádí jich konversi jednak snížením úrokové míry a prodloužením doby splatnosti.

Tak vyhláškou ze dne 24. února 1927, č. 13 Sb. z. a n., byly vypovězeny 6% pokladniční poukázky splatné 1. prosince 1930. Jsou to prolongáty z roku 1925 (srovnej č. 215 lit. f) nom. 360,000.000 Kč a prolongáty z roku 1926 (srovnej č. 219 ad a), i b) nom. 440,000.000 Kč.

Dále vyhláškou ze dne 7. července 1927, č. 99 Sb. z. a n., byly vypovězeny 6% pokladniční poukázky splatné 1. května 1931. Jsou to prolongáty z roku 1926 (viz č. 219 ad c—e) nom. Kč 660,000.000.

Nové konvertované poukázky byly nabídnuty pouze na 5½%. Splatny byly pak jednak za 5 a jednak za 7 roků. V tomto směru měl majitel poukázky právo volby. Při výměně za poukázky 7leté dostala se majiteli bonifikace ve výši 0,35 Kč za 100 Kč nom. Obojí poukázky byly pak vydány s dvojí dobou splatnosti a to 1. června a 1. listopadu.

Kč

5letých poukázek splatných 1. června 1932	vydáno	497,631.000
5letých „ „ 1. listopadu 1932	„	312,920.000
7letých „ „ 1. června 1934	„	302,369.000
7letých „ „ 1. listopadu 1934	„	347,080.000.

V tomto roce možno již říci, že nebezpečí vyplývající v dřívějších letech z krátkodobého dluhu bylo odstraněno a pro další léta zabezpečen klidný vývoj kreditní politiky.

Rok 1928.

226.

Přehled:
Pokračování
ve starých
úvěrních
operacích.

Finanční zákon na rok 1928 (ze dne 16. prosince 1927, č. 176 Sb. z. a n.) obsahuje kromě zmocnění k přechodným úvěrům a ke konversi, prolongaci po př. zaplacení splatných dluhů, stejně jako v roce předchozím, toliko zmocnění do výše 314,744.230 Kč

* Ve státní účetní uzávěrce na rok 1927, str. 244, položka 14, jest sice uvedeno, že bylo splaceno toliko 108,503.500 Kč a že 17,934.000 Kč nom. trvalo dále. V tomto případě jde toliko o poukázky včas ku splacení nepředložené; s hlediska finanční politiky nutno i tyto teprve později k inkasu předložené poukázky považovati za zaplacené.

pro investiční potřebu státních podniků. Tohoto zmocnění ve skutečnosti nebylo použito.

Rokem 1928 vznikají však zvláštní závazky (dluhy), které, třebaš *formálně* nejsou závazky státu, dlužno materiálně považovati za dluhy státní. Jsou to dluhy t. zv. fondů, které se konstituují podle zvláštního ustanovení zákona, jakožto samostatné právnické osoby. První počátek činí silniční fond, zřízený podle zákona č. 116/1927 Sb. z. a n., aby bylo možno upravit silnice, hlavně státní. Je to výsek hospodářství státního, který dříve probíhal ve všeobecném rozpočtu, avšak z důležitých důvodů byl vyjmut a ustaven formálně jako samostatný útvar.

Zápůjčka v roce 1928 činí u silničního fondu 100,000.000 Kč. Poněvadž jde o zápůjčku neemisní, poskytovanou Ústřední sociální pojišťovnou, není tím peněžní trh (nehledě ani k malému jejímu rozsahu) vůbec dotčen.

Jinak úvěvní operace toho roku jsou pokračováním úvěvních operací, spočívajících na zvláštních zákonných zmocněních. Nepřihlížíme-li k IV. státní půjčce, již dlužno zařaditi z důvodů uvedených již v předchozím roce ke dluhům výlučně (t. j. bez protihodnoty) převzatým, jest toto pokračování již celkem nepatrného rozsahu.

Na podkladě starších zákonných zmocnění bylo nově upsáno:

- a) moučné půjčky 942.000 Kč nom.,
- b) 6% státní investiční půjčky z roku 1923 6,520.000 Kč nom.

227.

Většího rozsahu jest výměnná akce, spočívající hlavně v záměně za rakouský a uherský státní dluh (válečný i předválečný).

a) Za válečné půjčky bylo vydáno úpisem IV. státní půjčky celkem 259,668.525 Kč nom. této půjčky (jde o dluhopisy jednak 3½%, hlavně však 4½%). V účetní uzávěrce za rok 1928 jest kromě toho z důvodů evidenčních uveden výdej 223,992.225 Kč titrů IV. státní půjčky vyplývající z úpisů za hotové. Jak bylo již v předchozím roce při této půjčce uvedeno, neměla finanční správa žádného zájmu na hotovosti a opírajíc se o § 26 zákona č. 216/1924 Sb. z. a n. přejímala místo hotovosti u privilegovaných úpisů (a o ty jde skoro výhradně) 6% dluhopisy. Proto také jest uvedeno, že současně ubylo 232,546.087.50 Kč titrů připadajících na hotovost, tedy ještě více, než činí přírůstek. Důvodem patrně jest, že se realizovaly takto i některé úpisy z dřívějších let a sice v těch případech, kdy stát sám zapůjčil upisovatelům hotovost prostřednictvím zemských peněžních

Převzaté dluhy.

ústavů podle zmocnění § 26, odst. I. zákona č. 216/1924 Sb. zákonů a nařízení.

b) Za válečné půjčky bylo mimo to vydáno 413,312.112.50 Kč 3% odškodňovacích dluhopisů podle oddílu I. zák. č. 216/1924 Sb. z. a n. Z toho pak 413,122.425 Kč nom. přímo za válečné půjčky a 169.687.50 Kč nom. za 5½% IV. státní půjčku podle § 13 cit. zákona č. 216/24 Sb. z. a n.

c) Za pohledávky z válečných dodávek podle zák. č. 236/1924 Sb. z. a n. bylo vydáno v tomto roce celkem 61,597.300 Kč nom. 3% do konce roku 1994 slosovatelných dluhopisů.

d) Výměnou za akcie Košicko-bohumínské dráhy za 4%, do roku 1966 slosovatelnou státní půjčku podle zákona č. 158/1925 Sb. z. a n. bylo vydáno dalších 239.600 Kč nom. těchto dluhopisů.

e) Všechny prozatímní listy, vydané za předválečné renty podle zákona č. 250/1922 Sb. z. a n., byly v roce 1928 zásadně vyměněny* za dluhopisy náhradní renty. Od účinnosti zákona č. 104/1928 Sb. z. a n. vyměňují se předválečné rakouské a uherské dluhopisy (nezajištěný dluh) *přímo* za dluhopisy renty náhradní.

Přírůstek záměny na těchto dluhopisech činí v roce 1928 54,708.931.25 Kč nom.

f) Státních železničních dluhopisů podle zákona č. 52/1928 Sb. z. a n. výměnou za předválečný dluh zajištěný bylo vydáno celkem v roce 1928 v šesti různých konverzních typech (srovnej shora — dluh zajištěný č. 144) 51,456.550 Kč nom.

g) Závazek Společné pokladně v Paříži ze 4 a 3% prioritních obligací společnosti státních drah (STEGu) podle § 13 zákona č. 52/1928 Sb. z. a n. byl stanoven částkou 709,123.893 Kč.

h) Závazek společné pokladně v Paříži ze 4% uherské renty z r. 1910 podle § 13 zákona č. 52/1928 byl stanoven částkou 5,022.704 Kč.

228.

Prolongace
a konverse
splatných
dluhů.

a) Dne 1. března 1928 byly splatny 6% prolongáty z roku 1925 ve jmenovité hodnotě 49,870.000 Kč. Původně jich bylo 55,598.000 Kč, část jich byla předčasně vypovězena a část splacena hotově (srovnej č. 215 lit. a).

Tyto poukázky byly splaceny hotově.

b) Dne 1. května 1928 byly splatny 6% prolongáty z roku 1925 ve jmenovité hodnotě 54,914.000 Kč. Původně jich bylo 54,995.000 Kč, část jich však předčasně vypovězena a část splacena hotově (srovnej č. 215 lit. b).

* Všechny dluhopisy nebyly ovšem vlastníky předloženy ihned k výměně.

Z těchto poukázek byly 4,914.000 Kč splaceny hotově a zbytek per 50,000.000 Kč nom. byl prolongován podle fin. zákona č. 176/1927 Sb. z. a n., jakožto 5½% pokladniční poukázky splatné 1. července 1935.

c) Dne 1. července 1928 byly splatny prolongáty z roku 1925 ve výši 80,994.000 Kč (srovnej č. 215 lit. c). 30,994.000 Kč nom. z nich bylo zapláceno hotově a 50,000.000 Kč nom. bylo prolongováno podle fin. zákona č. 176/1927 Sb. z. a n., jakožto 5½% pokladniční poukázky splatné dne 2. května 1935.

d) Dne 15. srpna 1928 byly splatny prolongáty z roku 1925 ve výši 40,018.000 Kč. Původně jich bylo 40,023.000 Kč. Část 5000 Kč však vypovězena k 15. srpnu 1926 (srovnej č. 215 lit. d). Tyto pokladniční poukázky byly splaceny hotově.*

e) Dne 1. října 1928 byly splatny prolongáty z roku 1925 ve výši 54,062.000 Kč (srovnej č. 215 lit. e). Také tyto poukázky byly splaceny hotově.*

229.

V letech 1924—1926 byly sjednány některé neemisní zápůjčky menšího rozsahu pro zvláštní účely. Tyto zápůjčky zatěžovaly administrativu odlišným účtováním každé půjčky a kromě toho ve výkazech státního dluhu působily nepřehlednost. Při tom mohly bezdůvodně buditi zdání obtížného postavení státních financí. Proto se odhodlala finanční správa provést v tomto směru zjednodušení, při čemž bylo dosaženo i úspor úrokových. Unifikace se týkala těchto neemisních zápůjček:

Konverse
a unifikace
neemisních
zápůjček.

Kč

a) 6% zápůjčky Zemské banky podle zák. č. 238/1922 (podpora úvěrnictví), jejíž nesplacený zbytek činil 22,400.000.—

b) 6% zápůjčky Úrazové pojišťovny v Praze podle zákonů č. 245/1923 a 278/1924 (novostavby budov ministerstva soc. péče), jejíž nesplacený zbytek činil 13,454.000.—

c) 6% zápůjčka Zemské banky podle zák. č. 278/1924 (Strahovské lomy), jejíž zbytek činil 4,800.000.—

d) 6½% zápůjčka Zemské banky podle zák. č. 207/1925 (důl v Břeštaněch), jejíž zbytek činil 8,469.303.72

Úhrnem 49,123.303.72.

* Ad d) a e): Nejvyšší účetní kontrolní úřad vede v účetní uzávěrcce dále jako nesplacené pokladniční poukázky nom. 248.000 Kč a 419.000 Kč nom. V obou případech jde o poukázky v roce 1928 nepředložené k inkasu, které však nutno s hlediska kreditní politiky považovati za zaplacené.

Veškeré tyto zápůjčky byly konvertovány v jedinou neemisní zápůjčku Zemské banky podle fin. zák. č. 176/1927 Sb. z. a n. ve výši 48,700.000 Kč. Zúročení bylo sníženo na 5½%. Kapitál jest splatný pololetními splátkami ve výši 3,500.000 Kč vždy 31. března a 30. září do 31. března 1935.

230.

Splacení
(konverse)
7½%
americké
zahraniční
půjčky.

Již dříve bylo uvedeno (srovnej č. 212), že stát vypověděl v roce 1928, a sice již v lednu k 1. dubnu 1928, 7½% zahraniční půjčku. Již před vypovědí, zejména v roce 1927 pokoušeli se zahraniční kontrahenti (bankovní skupina National City Comp.) o konversi, ježto se předpokládalo, že finanční správa nemůže ponechat takovou tíživou půjčku, bude-li jí jen poněkud možno dosáhnouti podmínek lepších. Ale nabízené podmínky konverse nebyly pro finanční správu přijatelné a proto volila raději výpověď. Dáti výpověď bylo umožněno jednak devisovým stavem Národní banky (splacení velké zahraniční půjčky jest právě tak opatření měnové jako kreditní), jednak velmi dobrým stavem tuzemského peněžního trhu, i státních financí. Kapitálový stav této půjčky činil koncem roku 1927 částku okrouhle 760,000.000 Kč. Potřebné prostředky si opatřila finanční správa jednak emitováním 5% slosovatelné půjčky na domácím trhu, jednak z pokladních hotovostí. Půjčka byla vydána podle finančního zákona na rok 1927 č. 176/1927 Sb. z. a n. Půjčka jest umořitelná v 16 letech (do roku 1944); emisní kurs byl stanoven 93. Celkem bylo vydáno 550,000.000 Kč nom. této půjčky. Skutečný výtěžek půjčky použitý k zaplacení americké půjčky činil 511,500.000 Kč. Nedostávající se část okrouhle 250,000.000 Kč byla opatřena z pokladních hotovostí.

Rok 1929.

231.

Finanční zákon na rok 1929 ze dne 22. listopadu 1928, č. 203 Sb. z. a n., stanoví v čl. XIV. úvěrní zmocnění pouze pro investiční potřebu státních podniků. Jde o 224,274,053 Kč. Tuto částku jest však možno opatřiti také zálohou ze státní pokladny. To se stalo, pokud bylo peněz skutečně zapotřebí, takže úvěrního zmocnění nebylo využito.

Jakožto úvěrní operaci dlužno uvésti dodatečný úpis konsolidací půjčky, jež činil za hotovost 524,300 Kč a za dluhopisy 519,700 Kč. Kromě toho silniční fond zřízený podle zákona č. 116/1927 si vypůjčil ve formě neemisní zápůjčky u Ústřední sociální pojišťovny pro obnovu stát. silnic dalších 140,000.000 Kč.

Největší význam v tomto roku mají dluhy převzaté. V této kategorii přibylo:

a) IV. státní půjčky (počítány jen titry náhradní za válečné půjčky) 262,688.175 Kč nom.;

b) 3% odškodňovacích dluhopisů za válečné půjčky bylo vydáno 79,786.537.50 Kč;

c) 3% slosovatelných dluhopisů za pohledávky z válečných dodávek (zák. č. 236/24 Sb. z. a n.) vydáno nově 41,017.300 Kč;

d) výměnou za prozatímní listy vydané podle zákona číslo 250/1922, resp. za dluhopisy předválečného nezajištěného dluhu bylo vydáno podle zákona č. 104/1928 českosl. náhradních rent nom. 78,000.600 Kč;

e) za předválečný zajištěný dluh bylo vydáno podle zákona č. 52/1928 Sb. z. a n. českoslov. dluhopisů nom. 146,677.300 Kč;

f) závazky Společné pokladně v Paříži:

aa) ze 4% rakouské zlaté renty 379,295.834 Kč;

bb) ze 4½% rakouských pokladničních poukázek z r. 1914 44,429.528 Kč.*

V roce 1928 nedospívá žádný krátkodobý dluh ku splatnosti, takže odpadly také jakékoli prolongace. Jest proto rok 1929 naprosto klidným rokem kreditní politiky. Význam tohoto stavu dlužno spatřovati hlavně v tom, že se utváří příznivější základna pro všeobecnou kreditní politiku státní vůbec, která jest velmi důležitým činitelem veškeré produktivní činnosti a tím i důležitým činitelem národohospodářským.

Rok 1930.

232.

Rok 1930 má podobnou povahu státní kreditní politiky jako rok 1929. Finanční zákon na rok 1930 ze 4. dubna 1930, č. 42 Sb. z. a n. zmocňuje ministra financí v čl. XIV., aby opatřil pro investice státních podniků 300,767.860 Kč (o 76,493.807 Kč více než v roce předchozím) buď úvěrovou operací anebo zálohou ze státní pokladny. Také v roce 1930 nebylo sáhnuo k úvěrnímu opatření. Toliko 6% státní půjčka moučná vykazuje zvýšení dodatečným vyúčtováním o 60.300 Kč a 6% konsolidační půjčka o 25,900.000 Kč.

Jakožto úvěrní operace dlužno uvést na prvním místě zápůjčky silničního fondu. Jde jednak o neemisní zápůjčku u Ústřední

* Materiálně jsou tyto závazky nesprávně uvedeny teprve v roce 1929. Účetní uzávěrka jest několik roků pozadu za skutečným stavem. Závazky z uvedených rent jsou plněny vůči Společné pokladně pravidelně od roku 1926.

sociální pojišťovny (zápůjčka 5% splatna semestralitami v 34½ letech) per 140,000.000 Kč a t. zv. 4letý podnikatelský úvěr per 193,216.299 Kč. V tomto případě nejde ani tak o zápůjčku, jako spíše o locatio conductio operis, při němž úplata se poskytuje v 8 půlletních splátkách.

Tak zvané dluhy převzaté vykazují v r. 1930 tyto přírůstky :

- a) IV. státní půjčka 12,626.287.50 Kč nom. ;
- b) 3% odškodňovací dluhopisy podle zákona č. 216/1924 Sb. z. a n. 31,463.362.50 Kč nom. ;
- c) 3% slosovatelné dluhopisy za válečné dodávky, podle zák. č. 236/1924 Sb. z. a n., 15,563.700 Kč nom. ;
- d) náhradní renty podle zákona č. 104/1928 Sb. z. a n. nom. 403,425.300 Kč ;
- e) státní železniční dluhopisy vydané podle zák. č. 52/1928 Sb. z. a n. 26,796.750 Kč nom. ;
- f) 4% prioritní obligace místní dráhy Mutěnice—Kyjov 1,439.900 Kč nom.

V roce 1930 byly upraveny některé zahraniční dluhy. Jde tu o naše závazky vůči Francii a Itálii za vydržování a výzbroj zahraničního vojska a za některé dodávky popřevratové hlavně k účelům vojenským. Tyto dluhy, o nichž jest obšírněji pojednáno v č. 172 a 188, nepatří ani k dluhům převzatým, ani k dluhům, které by bylo možno přičísti na vrub hospodářství roku 1930. Dlužno však je uvést z důvodů evidenčních v roce 1930, ježto v tomto roce počíná jejich zúročení a umoření.

K dluhům převzatým by bylo možno nanejvýše přičísti poplatek za osvobození (srv. č. 173, odst. 4 a 5), který byl stanoven v roce 1930. 6% kapitalisovaný závazek činí 1.192,593.000 Kč.

K prolongacím krátkodobého dluhu v roce 1930 nedochází obdobně jako v roce 1929.

Důsledky z poklesu peněžní jednotky činí výnos ministerstva financí z 27. února 1930, č. 808/30, který pověřuje Zemskou banku v Praze, aby brala z oběhu (vyměňovala) u všech půjček dluhopisy znějící na menší jmenovitou hodnotu než 750 Kč nom. Toto opatření má značný význam administrativně úsporný, ježto stažením drobných kusů se podstatně zjednoduší agenda ředitelství státního dluhu. Význam tohoto opatření jest však sešlaben, poněvadž stahování po příp. výměna se dějí toliko dobrovolně. Ovšem nucené stažení by musilo býti provedeno zvláštním zákonem. Zákon toho druhu bylo by si jen přát.

K opatřením majícím velký význam pro kreditní politiku dlužno přičísti zákon ze dne 23. září 1930, č. 143 Sb. z. a n., o zřízení poštovní spořitelny. Lze očekávat, že rozvinutím čin-

nosti poštovní spořitelny získá stát důležitého pomocníka ku provádění řádné kreditní politiky spočívající v upevnění státního úvěru a postupném snižování úrokových sazeb nejen pro úvěr státní, ale i ostatní úvěr veřejný a soukromý.

233.

Splacení zahraniční půjčky v r. 1928 bylo velkým úspěchem státní kreditní politiky. Současně jest ukazovatelem této politiky pro budoucnost. Máme totiž ještě jednu zahraniční půjčku s podmínkami ještě tíživějšími než byla splacená půjčka. Jest to 8% zahraniční půjčka investiční, podle zákona č. 110/1922 Sb. z. a n. (srovnej č. 200), která by měla v roce 1932 (první možnost výpovědi) nastoupiti podobnou cestu jako splacená půjčka 7½%, nebudou-li podmínky konverse pro stát přijatelný.

Neméně důležitým úkolem v budoucnosti bude provésti ve vhodné době *konversi* tuzemských 6% půjček státních, poněvadž tyto svojí poměrně velikou výnosností (nemohou jíti příliš nad pari) brzdí příznivý vývoj úrokových sazeb v celém národním hospodářství.

Menším již úkolem jest *splacení*, resp. *prolongování* dluhu krátkodobého, nebude-li snad opět rozmnožován. I když by nedošlo k jeho splacení ve větším měřítku, netřeba se obávati prolongačních obtíží, budou-li splatnosti účelně rozloženy, poněvadž peněžní trh a potřeba peněžních ústavů vyžaduje, aby zde byl likvidní blok papírů lehce realizovaných a přesto poskytujících přiměřené zúročení.

Jistě též jedním z dalších a vzdálenějších úkolů bude unifikace některých půjček, zvláště vyplývajících z převzetí po bývalém Rakousku a Uhersku, poněvadž nynějším stavem trpí poněkud přehlednost a ovladatelnost trhu státních papírů.

Dalším úkolem kreditní politiky jest opatření investičnímu a produktivnímu podnikání státnímu potřebné prostředky za podmínky pokud možno nejpríznivějších a při tom pečovati nejen aby peněžní trh nebyl zhoršován, ale aby byl zlepšován pro úkoly shora dotčené. Investiční úvěr jest zde hlavně dvojího druhu. Jednak investice podnikové, pro něž se stanoví úvěrní zmocnění ve finančním zákoně a jednak investice státních fondů. Fondy mají úvěrová zmocnění ve zvláštních zákonech. Dosud byly zřízeny fondy silniční, elektrisační, vodohospodářský a meliorační. Není pochyby, že realizace investičního programu zejména v hospodářství fondovním by jenom přispěla k rozkvětu našeho hospodářského života na řadu let do budoucnosti, v takovém případě nejen není škodlivé ale jest i spravedlivé, aby náklady byly

Směrnice
budoucí
kreditní
politiky.

rozvrženy na více let, ježto spíše v budoucích letech než v bezprostřední přítomnosti se projeví prospěch takovýchto opatření. Nutno toliko pracovati k tomu, aby veškeré úvěrní nároky mohly býti kryty na tuzemském peněžním trhu. Do roku 1930 se tak dalo velmi hladce. Státní podniky při příznivém hospodářství státním používaly pro investiční účely buď svých provozních zisků, po př. dostávaly k tomuto účelu zálohy z pokladních státních hotovostí. Silniční fond kryl pak dosud svoji potřebu převážně neemisními zápůjčkami u Ústřední sociální pojišťovny, po př. též (v roce 1930) t. zv. podnikatelským úvěrem. Ve všech těchto případech nebyl peněžní trh přímo nijak zatěžován a porušován. Hospodářská krise z roku 1930 přinesla s sebou v tomto směru obtíže, takže v budoucnosti lze očekávati změnu, která bude vyjádřena nutností kryti aspoň částečně investiční potřebu zápůjčkami emisními.

234.

Orgány
správy
státního
dluhu.

Na konec dlužno se alespoň povšechně zmíniti o orgánech obstarávajících správu státního dluhu.

Nejvyšším správním orgánem jest ministerstvo financí, ježmuž přísluší vrchní řízení kreditní politiky vůbec.

Prováděním této politiky v konkrétních věcech jest pověřeno ředitelství státního dluhu. Zřízeno bylo zákonem ze dne 22. prosince 1920, č. 686 Sb. z. a n. Zákon jest však rámcový, neboť bližší stanovení působnosti ponechal cestě nařizovací. Tuto působnost vymezilo podrobně vládní nařízení ze dne 23. března 1921, č. 109 Sb. z. a n., které v § 7 demonstrativně vypočítává obor působnosti ředitelství státního dluhu. Ministerstvo financí může si však vyhraditi, bez újmy práva stran na pořad instanční, určitá opatření. Přimo v nařízení si vyhrazuje ministerstvo financí opatrování prostředků ku placení (úroku i úmoru) státního dluhu. Ředitelství státního dluhu jest podřízena účtárna 2, jakožto účetní a likvidační orgán.

Orgánem pokladním jest ústřední státní pokladna spolu se zemskými finančními pokladnami a berními úřady. Berní úřady obstarávají totiž dosud z velké části výplatu úroků z dluhopisů znějících na jméno a jsou zmocněny vypláceti i v menším rozsahu splatné kupony dluhopisů znějících na majitele.

Ředitelství státního dluhu jest dále odvolací instancí do stížností proti rozhodnutím pokladních úřadů ve věcech státního dluhu. Do zamítavých rozhodnutí jest přípustna stížnost do 30 dnů po doručení rozhodnutí k ministerstvu financí. Stížnost však musí býti podána u ředitelství státního dluhu.

**Podrobný výkaz státního dluhu československého
ke dni 31. prosince 1930.**

Položka	Označení půjčky	Stav dluhu 31. prosince 1930	Splatnost
<i>A. Vnitřní dluhy dlouhodobé:</i>			
1.	4 ¹ / ₁₀ % premiová půjčka, č. 85/20 Sb.	446,525.800—	Slosováním 1./2. 26 až 1./8. 60.
2.	IV. státní půjčka, čís. 417/20 Sb.:		Renta neslosov.
	3 ¹ / ₂ %	8.290,787.137 50	Slos. 1 /4. 35-1./10. 79
	5 ¹ / ₂ %		"
	4 ¹ / ₁₀ %		"
	6%		"
3.	Státní losová půjčka č. 100/21 Sb.	636,589.200—	" 1./2. 22-1./8. 46
4.	a) 6 ³ / ₁₀ % investiční půjčka dopravní z r. 1921, č. 126 Sb. z. a n.	466,119.200—	" 1./12. 26-1./6. 46
	b) 6% investiční půjčka elektrizační z roku 1921, č. 682/20 Sb. z. a n.	2,609.500—	" 1./3. 27-1./9. 46
5.	6% moučná půjčka č. 308/21 Sb.:		
	hotové úpisy	2.017,201.700—	
	záměna	2.013,986.400—	Slos. 1./12. 26-1./6. 76
		4.031,188.100—	
6.	6% investiční půjčka z roku 1923, č. 372/22 Sb.	230,523.000—	" 1./7. 26-2./1. 46
7.	6% konversní půjčka z roku 1923, č. 372/22 Sb.	366,785.000—	" 2./1. 25-1./7. 44
8.	Priority Bušetěhradské dráhy č. 124/23 Sb. z. a n.	85,535.000—	" 15./7. 26—1953
9.	Půjčky Ústecko-Teplické dráhy číslo 234/1922 Sb. z. a n.:		
	a) investiční	17,769.400—	" 1./4. 23—1985
	b) konversní	13,348.600—	" 1./4. 23—1985
10.	4% státní dluhopisy Košice-Bohumín dráhy č. 158/25 Sb. z. a n.	38,590.000—	" 1./4. 26—1966
11.	3% odškodňov. dluhopisy za válečné půjčky č. 216/24 Sb. z. a n.	721,834.350—	Slosováním od r. 1935 v 90 letech
	záměna za 3 ¹ / ₂ % IV. st. půjčky	415.912 50	
12.	3% odškod. dluhopisy za válečné do- dávky č. 236/24 Sb. z. a n.	301,166.400—	Slosováním od roku 1935 v 60 letech
13.	Místní dráhy č. 156/75, Sb.:		
	a) priority	29,411.400—	Různě
	b) prioritní akcie	1,556.600—	Různě
14.	6% konsolid. půjčka čís. 207/25 Sb.	1.376,315.000—	od r. 1926—1. 4. 44

Položka	Označení půjčky	Stav dluhu 31. prosince 1930	Splatnost
15.	Neemisní zápůjčka u Zemské banky v Praze, čl. XIII. čís. 176/27, Sb. z. a n.	31,200.200—	Od roku 1928 v 7 letech
16.	5% umořovací půjčka z roku 1928, č. 176/27 Sb. z. a n.	481,248.000—	Slosováním 1./4. 29—1./4. 44
17.	Čsl. náhradní renty č. 104/28 Sb.:		
	I. A 3½%	16,058.200—	Renta
	B 4%	2,318,525.200—	"
	C 4·2%	243,993.100—	"
	D 4½%	7,717.400—	"
	II. umořit. E 4%	24,126.200—	} Slosováním od 1./11. 1929 v 25 letech
	F 4½%	24,760.100—	
18.	Státní železniční dluhopisy vydané za předválečné dluhopisy zajišť. č. 52/28 Sb.:		Slosov. v letech:
	A 3%	12,012.650—	1930—1973
	B 3½%	24,945.950—	1931—1956
	C 4%	104,412.800—	1931—1960
	D 4%	64,786.250—	1931—1968
	E 5%	1,967.900—	1931—1939
	F 5½%	16,795.200—	1931—1961
Celkem dluhy vnitřní dlouhodobé		20.429,618.550—	
<i>B. Dluhy vnitřní krátkodobé:</i>			
1.	Státní pokladniční bony	795,685.000—	Splatné čtvrtletně
2.	6% státní pokladniční poukázky	14.000—	" v r. 1928
3.	5½% státní pokladniční poukázky	480,000.000—	" 1./2. 1932
		497,631.000—	" 1./6.
		150,000.000—	" 1./9.
		312,920.000—	" 1./11
4.	5½% státní pokladniční poukázky	302,369.000—	" 1./6. 1934
		40,000.000—	" 1./7.
		100,000.000—	" 1./9.
		347,080.000—	" 1./11
5.	5½% státní pokladniční poukázky	50,000.000—	" 1./5. 1935
		50,000.000—	" 1./7.
6.	Státní valutová půjčka	1,469,313·41	" v r. 1926

Položka	Označení půjčky	Stav dluhu 31. prosince 1931	Splatnost
7.	Čsl. prozatímní listy 3½% č. 250/22 Sb. z. a n. 4% 4·2% 4½%	34.900.— 2,529.997·50 484.500.— 5.760.—	Renta " " "
Celkem dluhy vnitřní krátkodobé . .		3.130,223.470·91	
Celkem dluhy vnitřní dlouhodobé . .		20.429,618.550.—	
Úhrnem dluhy vnitřní		23.559,842.020·91	
<i>C. Dluhy zahraniční:</i>			
1.	Úvěr anglické vlády na repatriaci . .	76,255.244·60	do 1./11. 1935
2.	Úvěr vlády francouzské podle dohody v Haagu ze dne 21./I. 1930	340,296.981·85	do 1./10. 1979
3.	Úvěr vlády italské jen z části	64,665.787·65*)	do 1./1. 1966
4.	Úvěr vlády americké	143,661.912·50**) 1.860,773.041·40**)	} do r. 1987
5.	8% zahraniční půjčka z r. 1922: I. em. \$ £ II. em. \$ £	478,834.648·50 542,925.179·15 291,849.458 25 281,961.188·20	} do 1./4. 1951 } do 1./10. 1952
6.	4% frank. priority závazek Společné pokladně v Paříži (C. C.) č. 52/28	75,214.514.—	do r. 1965
7.	3% frank. priority dtto	605,010.771·55	do r. 1965
8.	4% zlatá renta rakouská dtto	379,295.834.—	do r. 1980
9.	4½% rakouské pokladniční poukázky z r. 1914 dtto	19,746.374.—	do r. 1955
10.	Čsl. dluh (liberační) podle dohody v Haagu z 20./I. 30 (zl. marek 147, 964, 405.—)	1.181,396.897·30	do 1./1. 1966
Celkem dluhy zahraniční		6.341,887.832·95	
<i>Rekapitulace:</i>			
Dluhy vnitřní A—B		23.559,842.020·91	
Dluhy zahraniční C		6.341,887.832·95	
Úhrnem		29.901,729.853·86	

*) Podle dohody v Haagu činí dluh po provedených splátkách k 31./12. 1930 334.042.939 Kč.

**) V uzávěrce není správně vyúčtován. Dluh činí 3.882.000.000 Kč.

PRAMENY—LITERATURA

Úřední prameny:

Sbírka zákonů a nařízení.

Říšský zákoník.

Státní závěrečné účty ČSR.

Parlamentní tisky: návrhy zákonů, důvodové zprávy, zprávy výborů a pod.

Literatura:

K N I Ž N Í:

Balthasar Else: Die Staatsfinanzen der Tschechoslovakei (Inaugural-dissertation, Leipzig 1929).

Bráf: Finanční věda. (Bursík & Kohout, Praha 1915).

Brachtl: Dávka z majetku a přírůstku na majetku.

Caha: Legislativa o československých státních dávkách v prvním desetiletí republiky.

Deset let Československé republiky. (Sv. I—III, Praha 1928, jubilejní sborník k desátému výročí státu).

Drachovský: Finanční rovnováha státní. (Pelcl, Praha 1911).

— Zákony valutové. (Bursík & Kohout, Praha 1919).

— Sanace státních financí československých. (Československá národohospodářská společnost, Praha 1926).

— Přehled finančního hospodářství v Československé republice. (Ústřední nakladatelství učitelstva československého, Praha 1926, doplňky 1928).

Engliš: Peníze. (Úřednický peněžní ústav, Brno 1918).

— Měnový a finanční problém československého státu. (Státní tiskárna, Praha 1919).

— Daň z převodu statků a z pracovních výkonů a daň přepychová. (Polygrafie, Brno 1919).

— Národní hospodářství. — Příručka. (Borový, Praha 1924).

— Otázky a názory. (Borový, Praha 1926).

— Státní rozpočet republiky Československé pro rok 1927. (Státovědecká společnost, Praha 1927).

— Rozpočet republiky Československé na rok 1928. (Borový, Praha 1928).

- Tři roky finanční politiky (1926—1928). (Borový, Praha 1929).
- Finanční věda. (Borový, Praha 1929).
- Forst*: O povaze nynější měnové naší stability a podmínkách její trvalosti. (Sbírka přednášek České národohospodářské společnosti, Praha 1926.)
- Funk*: Finanční věda se zvláštním zřetelem k čs. zákonodárství finančnímu. (Všehrd, Praha 1927).
- Fux, Hüttel, Bajer, Blažek, Bekera, Binar*: Komentář k daňové reformě. (Praha 1927.)
- Gruber*: Hospodářská organisace úvěru. (Všehrd, Praha 1920).
- Některé novější teorie peněžní. (Všehrd, Praha 1920).
- Haškovec*: Obmezení devisového obchodu. (Praha 1926).
- Heilperin*: Le problème monétaire d'après-guerre et sa solution en Pologne, en Autriche et en Tchécoslovaquie. (Recueil Sirey, Paris 1931).
- Horáček*: Naše další úkoly měnové a otázka valorisace. (Sbírka přednášek České národohospodářské společnosti, Praha 1927).
- Chanal*: Monnaie et économie nationale en Tchécoslovaquie. (Marcel, Giard, Paris 1929).
- Karásek*: Několik hospodářských problémů. Banky, měna, diskontní politika, platební bilance. (Knihovna Sdružení peněžního úřednictva, Praha 1926).
- Kleinschnitz*: Die Steuerreform des Jahres 1927. — I—IV Band. (Rohrers Sammlung der Gesetze 22—26, Brno 1927.)
- Kollar*: Daňové břemeno a daňová únosnost. (Česká národohospodářská společnost, Praha 1926).
- Koloušek*: *Národní hospodářství*. (Řivnáč, Praha 1918/1920).
- La situation économique et financière de la République Tchécoslovaque vers la fin de l'année 1920. (Ministerstvo zahraničních věcí, Praha 1920).
- Úvod do národního hospodářství. (Československý vědecký ústav vojenský, Praha 1921).
- Loevenstein*: Výnosové daně a progresivní metoda zdaňovací. (Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university, Brno 1927).
- Macek*: Zlatá měna a státovkový dluh. (Čin, Praha 1930).
- Masaryk*: Světová revoluce. (Čin-Orbis, Praha 1925).
- Mildschuh*: Naše valuta a italská. (Čin, Praha 1921).
- Kupní síla peněz, výše důchodů a úroková míra, jich souvislost a příčiny určující jich změny. (Barvič a Novotný, Brno 1920).
- Národohospodářská teorie. (Všehrd, Praha 1925/27).
- Platební bilance a měna. (Praha 1924).
- Novotný*: Pojem důchodu v pozitivním právu finančním. (Knihovna Sborníku věd právních a státních, Praha 1930).

- Pazourek*: Rozbor závěrečného účtu státního hospodářství v roce 1919. (Česká národohospodářská společnost, Praha 1923).
- Naše měna. (Spolek posluchačů věd obchodních na vysoké škole technické, Praha 1919).
- Náprava měny v Československém státě. (Otto, Praha 1919).
- Pospíšil*: Národní banka Československá. (Otisk ze Slovníku veřejného práva československého 1931).
- Národní banka čsl. (Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému slovníku naučnému — heslo „Československá republika“ str. 1198 a další. Otto, Praha 1931).
- Publikace II. a III. zjezdu právníckého. (1925 Brno a 1930 Bratislava).
- Rašín*: Můj finanční plán. (Pražská akciová tiskárna, Praha 1920).
- Finanční a hospodářská politika československého státu do konce roku 1921. (Pražská akciová tiskárna, Praha 1922).
- Národní hospodářství. (Český čtenář, Praha 1922).
- Inflace a deflace. (Česká národohospodářská společnost, Praha 1922).
- Spitaler*: Zehn Jahre tschechoslovakischer Steuerpolitik. (Reichenberg 1929).
- Štorkán*: Daň domovní a péče bytová. (Pavelec, Praha 1920).
- Vybral*: Národohospodářský problem vnější úvěrové politiky a otázka budoucího vývoje našeho zahraničního obchodu. (Zvl. rozšířený otisk z Obzoru Nár. hosp., Praha 1930).
- Worbs*: Deflation oder Devaluation?
- Žekulin*: Československá měna. (Orbis, Praha 1927).

REVUÁLNÍ:

Všeobecná:

Věstník ministerstva financí.
 Hospodářská politika.
 Národohospodářský obzor.
 Spořitelní obzor.
 Finanz-archiv.
 Všehrd.

Pojednání:

Kalfus: Systémy státních rozpočtů s hlediska účetního a pokladního. (Věstník ministerstva financí, roč. 1928).

Kozák: L'accord de Prague. (Všehrd XVII, č. 3).

Vybral: Decenium československé finanční politiky. (Všehrd, X, č. 1).

O B S A H

Ú V O D

1. Kontinuitní zákon	7
2. Jednotlivá období finanční politiky	8

I. ODDÍL

MĚNOVÁ POLITIKA ČESKOSLOVENSKÁ

3. Stav v době převratu	11
4. Mezinárodní situace měnová	12
5. Funkce a úkol peněz	13
6. Metalismus — Nominalismus	13
7. Prostředky a předpoklady stability peněžní jednotky	14
8. Organizace správy peněžní jednotky	15
9. Vývojová období měnové politiky ČSR.	16
10. a) Období společné měny	17
b) Dekretální období měnové politiky	18
11. Měnová rozluka	18
12. Měnový zákon	19
13. Bankovní úřad ministerstva financí	20
14. Regulování platební bilance	20
15. Počátky devisového portefeuille a zásoby drahokovu	21
16. Hodnocení počátků měnové politiky	22
17. Jedno a dvoukorunové bankovky Rakousko-uherské banky. Do- voz nekolkovaných bankovek této banky	23
18. Drobné mince rakousko-uherské měny	23
19. Výdej československých drobných mincí	24
20. c) Prvé období stabilizační	26
d) Období deflační	27
21. Obsah deflačního období	27
22. Formelně právní podklad deflace	28
23. Vývoj kursu Kč a jeho vztah k hospodářskému životu	30
24. Hospodářské účinky deflace	32
25. Hodnocení účinků deflace	33
26. Ochrana měny	35
27. Mírnější úprava devisového obchodu	36

*Úprava pohledávek a závazků ve starých korunách při různé
dislokaci dlužníka a věřitele*

28. Úvěrní vztah bývalého teritoria rakousko-uherského a důvody mezistátní úpravy	36
29. Nevýhoda lepšího kursu Kč	37
30. Nemožnost likvidovati včas vzájemné závazky	37
31. Mezistátní úmluvy a jejich dělení	38
32. Smlouva s Rakouskem	39
33. Smlouva s Maďarskem a s Polskem	40
34. Smlouvy s Itálií a Jugoslavií	41
35. Význam smluv s hlediska měnového a národohospodářského	41
36. Smlouvy mnohostranné (likvidace poštovních spořitel a Ra- kousko-uherské banky)	42
e) Druhé stabilisační (konsolidační) období měnové politiky	43
37. Počátek stabilisačního období a jeho význam	43
38. Správní orgány měny před akciovou cedulovou bankou	44
39. Nutnost cedulového ústavu na podkladě akciovém	45
40. Měnový význam zřízení akciové cedulové banky	46
41. Obsah zákona o cedulové bance	46
42. Zahájení činnosti Národní banky Československé (smlouva o vy- účtování)	48
43. Ostatní obsah smlouvy, zejména úprava státovkového dluhu	49
44. Pokusy o změnu úmluvy o státovkovém dluhu	50
45. Důsledky urychleného splácení státovkového dluhu	51
46. Problém úmoru státovkového dluhu	52
47. Zmenšení státovkového dluhu a ovládnutí peněžního trhu Nár. bankou Československou	53
48. Uvolnění devisaového obchodu	54
49. Zákon o zlaté měně. Důvody vzniku	55
50. Obsah zákona	55

II. ODDÍL

HOSPODÁŘSTVÍ A POLITIKA ROZPOČTOVÁ

A. Hospodářství rozpočtové v užším smyslu

51. Obsah rozpočtového hospodářství	59
52. Rozdělení a rozsah rozpočtového hospodářství	59
53. Rozpočtové principy	60
54. Periodické srovnávání rozpočtového hospodářství	61
55. Dvě období československého rozpočtového hospodářství	61
56. Kvasirozpočtové hospodářství roku 1918	61
57. Počátky formálního rozpočtového hospodářství	62
58. Nejvyšší účetní kontrolní úřad	63

59. Prvý formálně úplný finanční zákon	65
60. Usměrnění finančních zákonů	65
61. Státní podniky	66
62. Příděly samosprávným svazkům	67
63. Číselný rozbor rozpočtu	67
64. Finanční zákon v užším slova smyslu a jeho vývoj do roku 1925	68
65. Finanční zákon na rok 1926	69
66. Finanční zákony na roky 1927—1929	69
67. Státní silniční fond	70
68. Finanční zákony na roky 1930—1931	74
69. Vývojové tendence finančních zákonů a principy rozpočtového hospodářství československého	75
70. Státní účetní uzávěrky. Budoucí úkoly rozpočtové	80

*B. Příjmová stránka hospodářství státního
(daně, cla, dávky, poplatky, monopoly)*

71. Důvody normotvorné činnosti v oboru daňového a poplatkového práva	81
72. Obsahové vymezení látky	81
73. Organizační dobudování finanční správy	82

Přímé daně

74. Potřeba administrativního pořádku	83
75. Dvě období přímých daní	84
76. Řízení daňová, prováděná poplatníkem, po příp. plátcem služeb- ních požitků	85
77. Daň důchodová před daňovou reformou	86
78. Všeobecná daň výdělková před daňovou reformou	88
79. Zvláštní daň výdělková před daňovou reformou	89
80. Pozemková daň před daňovou reformou	90
81. Daň domovní před daňovou reformou	91
82. Ostatní přímé daně před daňovou reformou (daň rentová, z tan- tiém, vyššího služného a báňská)	92
83. Úprava splatnosti daní	92
84. Mezistátní úmluvy o zamezení dvojího zdanění	93

Daňová reforma

85. Rozsah daňové reformy	93
86. Principy daňové reformy	94
87. Obsah zákona o přímých daních. Uváděcí ustanovení	96
88. Daň důchodová	96
89. Všeobecná daň výdělková	97
90. Zvláštní daň výdělková	98
91. Pozemková daň	99

92. Domovní daň. Ustanovení společná	100
93. Domovní daň. Zvláštní ustanovení pro daň činžovní a třídní	101
94. Daň rentová	102
95. Daň z tantiem a z vyššího služného	102
96. Trestní ustanovení	102
97. Společná ustanovení	103
98. Úřady a komise (§§ 232—258)	103
99. Daňový dluh a daňová pohledávka (§§ 259—297)	104
100. Řízení vyměřovací	105
101. Řízení exekuční	109
102. Dávka z majetku	109
103. Důvody vzniku a vývoj daně z obratu a daně přepychové	111
104. Hlavní ustanovení zákona o dani z obratu a přepychové	112

Clo

105. Vybudování správního celního aparátu	115
106. Nestálost celních předpisů	115
107. Materiální celní úprava	116
108. Obchodní smlouvy	119

Daně spotřební

109. Daň z lihu	119
110. Daň z cukru	122
111. Daň z minerálních olejů	123
112. Daň ze zapalovadel	123
113. Všeobecná daň nápojová	124
114. Daň z piva	125
115. Daň z masa	126
116. Potravní daň na čáře	127
117. Daň z uhlí	128
118. Daň z vodní síly	130

Poplatky

119. Formální stránka	130
120. Materiální stránka poplatků	131
121. Cenné papíry nové ciziny	132
122. Daň z obohacení a poplatkový ekvivalent	133
123. Daň z obchodu cennými papíry	133
124. Ostatní poplatkové předpisy	134
125. Daň z dopravy železniční	136
126. Daň z motorových vozidel	137
127. 10procentní dávka z jízdného za osobní dopravu na drahách a 20procentní dávka z poplatků telefonních	138
128. Dávka za úřední úkony	139

Monopoly

129.	Monopol tabákový	140
130.	Solní monopol	141
131.	Monopol výbušných látek	142
132.	Monopol umělých sladidel	143

III. ODDÍL

STÁTNI DLUH (KREDITNÍ POLITIKA)

133.	Důvody vzniku státního dluhu	147
134.	Rozdělení československého státního dluhu	147
135.	Systém státních rozpočtů a účetních uzávěrek. Význam kontinuitního zákona	148

**A. Dluhy převzaté po bývalém Rakousko-Uhersku — mimo
válečné půjčky**

136.	Recipované předpisy výplatní. Jejich obmezení	149
137.	Právní titul ku převzetí	150
138.	Principy pro rozdělení dluhu zajištěného	150
139.	Principy pro rozdělení dluhu nezajištěného	151
140.	Nutnost zvláštních úmluv mezi státy navzájem, dále mezi státy a věřiteli	152
141.	Úmluvy států s věřitelskými organizacemi u zajištěného dluhu. Československé závazky	153
142.	Úmluvy států s věřitelskými organizacemi u nezajištěného dluhu. Československé závazky	155
143.	Vnitrostátní převzetí zajištěného dluhu; konsolidační půjčka	157
144.	Nostrifikační zákon předválečného zajištěného dluhu	158
145.	Úhrn závazků z předválečného zajištěného dluhu	159
146.	Úřední úschova dluhopisů předválečného nezajištěného dluhu rakouského a uherského	159
147.	Nebezpečí přísného principu territoriality	159
148.	Prolomení principu territoriality	160
149.	Důsledky prolomení principu territoriality	161
150.	Vnitrostátní převzetí nezajištěného dluhu	161
151.	Moučná půjčka	162
152.	Zákon č. 250/1922. — Prozatímní listy	163
153.	Výměna prozatímních listů za náhradní renty	164
154.	Emise nepřipustěné k záměně za prozatímní listy	165
155.	Nostrifikační zákon č. 104/1928. Záměna prozatímních listů za náhradní renty	166
156.	Přímá záměna předválečných neslosovatelných dluhopisů za náhradní rentu	167
157.	Záměna náhradních rent neslosovatelných za slosovatelné dluhopisy	167

158. Záměna slosovateľných dluhopisů za náhradní rentu. Výplata dluhopisů v hotovosti	168
159. Záměna dluhopisů znějíčích na jméno	168
160. Výdej nepřevzatých předválečných dluhopisů z úřední úschovy	169
161. Celkové zatížení podle zákonů č. 250/1922 a č. 104/1928 Sb. z. a n.	170

Válečné půjčky

162. Vymezení válečných půjček. Důvod jejich honorování	171
163. IV. státní půjčka — právní prameny	171
164. Směrnice ku zjištění hodnoty náhrady za válečné půjčky	172
165. Zvláštní výhody upisovatelů	173
166. Skutečná hodnota náhrady za válečné půjčky	174
167. Výměna válečných půjček za 3% odškodňovací dluhopisy	174
168. Podmínky zhodnocení válečných půjček	175
169. 3% dluhopisy za válečné dodávky	176
170. Státovkový dluh	177

Dluhy revoluční a poplatek za osvobození

171. Oprávněnost požadavků platiti dluhy revoluční	178
172. Výpočet dluhů revolučních	179
173. Náhrady za převzaté statky a poplatek za osvobození	180
174. Dluhy vyplývající z vlastního státního hospodářství	181

Rozmnožení státního majetku

175. Správní činnost stavební	184
176. Investice podnikové a stavba obytných domů	185
177. Jiný majetek státní	186
178. Výsledek hospodářství státního	187

Celkový vývoj státního dluhu v časovém postupu, zejména se zřetelem na státní dluh vyplývající z vlastního rozpočtového hospodářství státního

179. Nutnost úvěrních opatření	190
--	-----

Rok 1919

180. Půjčka národní svobody	190
181. Kontokorentní zálohy peněžních ústavů	191
182. První kontokorentní záloha	192
183. Druhá kontokorentní záloha	192
184. Kontokorentní zálohy pošt. úřadu šekového	193
185. Valutová půjčka	193
186. Potřeba zahraničního úvěru	194
187. Zahraniční úvěry přechodné	195

188. Zahraniční úvěry dlouhodobé	195
189. Druhá státní půjčka	197

Rok 1920

190. Rozpočtový stav. Kontokorentní zálohy	197
191. Premiová půjčka	198
192. Čtvrtá kontokorentní záloha a IV. státní půjčka	199

Rok 1921

193. Rozpočtový stav v roce 1921. Přírůstek IV. státní půjčky	200
194. Státní stavební půjčka losová	200
195. Investiční půjčka dopravní a elektrisační	201
196. Úvěry krátkodobé. Moučná půjčka	201
197. Státní pokladniční bony	202

Rok 1922

198. Úvěrní operace krátkodobé	203
199. Úvěrní operace dlouhodobé	203
200. Půjčky zahraniční	203

Rok 1923

201. Úvěrní operace krátkodobé	204
202. Úvěrní operace dlouhodobé	205
203. Převzetí předválečného nezajištěného dluhu	205
204. Prolongace splatných dluhů	205

Rok 1924

205. Rozpočtový stav	206
206. Úvěrní operace krátkodobé. Neemisní zápůjčky	207
207. Nansenova akce	207
208. Pokračování ve starých úvěrových operacích	208
209. Převzaté dluhy	208
210. Prolongace splatných dluhů	208
211. Nutnost změny kreditní politiky	211

Rok 1925

212. Nově kontrahované půjčky	211
213. Pokračování ve starých úvěrních operacích	212
214. Převzaté dluhy	213
215. Prolongace splatných dluhů	213

Rok 1926

216. Nově kontrahované půjčky	216
217. Pokračování ve starých úvěrních operacích	216

218. Převzaté dluhy	216
219. Prolongace splatných dluhů	217
220. Konsolidační půjčka	218

Rok 1927

221. Přehled	218
222. Pokračování ve starých úvěrních operacích	220
223. Převzetí starých dluhů	220
224. Prolongace splatných dluhů	221
225. Předčasná výpověď pokladničních poukázek finanční správou	222

Rok 1928

226. Přehled. Pokračování ve starých úvěrních operacích	222
227. Převzaté dluhy	223
228. Prolongace a konverse splatných dluhů	224
229. Konverse a unifikace neemisních zápůjček	225
230. Splacení (konverse) 7½% americké zahraniční půjčky	226

231. *Rok 1929* 226

232. *Rok 1930* 227

233. Směrnice budoucí kreditní politiky 229

234. Orgány správy státního dluhu 230

235. *Prameny — Literatura* 234

SBÍRKA

SPISŮ PRÁVNICKÝCH A NÁRODOHOSPODÁŘSKÝCH

S podporou ministerstva školství a národní osvěty a Rašínova fondu

vydávají

KAREL ENGLIŠ A FRANTIŠEK WEYR

SWAZEK LVII

ČESKOSLOVENSKÁ
FINANČNÍ POLITIKA

NÁSTIN VÝVOJE V LETECH

1918-1930

NAPSAL

JUDR. JAN KOZÁK

Vydalo v září 1932

nakladatelství „Orbis“ Praha XII

Fochova 62

Vytištěno písmem Ronaldson

Knihtiskárna „Orbis“ Praha XII

